

EEN PROCESEVALUATIE VAN DE
MODULE CONTEXTBEGELEIDING SIGNS OF SAFETY:
WAT ZIJN RANDVOORWAARDEN ZOWEL IN DE BREEDTE EN DE
DIEPTE EN WAT IS DE IMPACT VOOR JONGEREN EN GEZINNEN

Opdrachtgevend bestuur
Agentschap Opgroeien

Onderzoekers

Universiteit Gent, Vakgroep Orthopedagogiek

dr. Lana De Clercq, dr. Florian Meulewaeter,
prof. dr. Wouter Vanderplasschen en dr. Sara Rowaert

Universiteit Gent, Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek
prof. dr. Rudi Roose

LiSn B.V.

prof. dr. Stef Decoene

Stuurgroepleden Agentschap Opgroeien en Voorzieningenbeleid

Nele Haedens, Isabelle Quintens, Wende op 't Roodt, Bram Antheunis, Sara van Riel,
Freya Daems, Inge Duchateau, Dimitri Peeters, Hilde Smits, Veerle Stulens

Gepubliceerd in 2024 door het Agentschap Opgroeien

Opgroeien
Hallepoortlaan 27
1060 Brussel
België
www.opgroeien.be

Contact persoon:

Nele Haedens (agentschap Opgroeien): Nele.Haedens@opgroeien.be

Lana De Clercq (Universiteit Gent): Lana.declercq@ugent.be

Noch het agentschap Opgroeien, noch enige persoon die namens het agentschap handelt, is verantwoordelijk voor het gebruik dat mogelijk wordt gemaakt van de volgende informatie. De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud.

Geen enkel deel van deze publicatie mag worden gerapporteerd, opgeslagen in een opvraagstelsel, of overgedragen in enige vorm of op enige wijze, elektronisch, mechanisch, door fotokopiëren, opnemen, of anderszins, zonder de referentie aan te geven;

De Clercq, L., Meulewaeter, F., Decoene, S., Roose, R., Vanderplasschen, W., & Rowaert, S. (2024). Een procesevaluatie van de module contextbegeleiding Signs of Safety: Wat zijn randvoorwaarden zowel in de breedte en de diepte en wat is de impact voor jongeren en gezinnen. *Onderzoeksrapport*. Brussel: Agentschap Opgroeien 2024, 1 – 158.

INHOUD

Samenvatting onderzoeksrapport	5
1. Situering onderzoek en onderzoeksvragen	14
Situering en probleemstelling	15
Doelstelling en onderzoeksvragen	18
2. Methode	23
Werkpakketten: Overzicht en operationalisering	24
Output: Een programmatheorie, uitkomstentabel en kerndataset	31
3. Resultaten	33
Wat zijn de noodzakelijke randvoorwaarden voor het uitvoeren van de module?	34
Wat loopt er (minder) goed binnen de toepassing van de module contextbegeleiding SofS?	61
Wat is de 'breedte' en de 'diepte' van de huidige praktijk?	65
Wat is de impact voor minderjarigen en hun netwerk, contextbegeleiders en consulenten?	95
4. Output	108
Aangepaste programmatheorie	109
Uitkomstentabel	111
Kerndataset	112
5. Discussie en sporen voor verder onderzoek en beleid	118
Onvoldoende duidelijkheid en uniformiteit in implementatie	119
Risico op fragmentering en procedurele invulling van de hulpvraag	120
Hoe maakt de SofS-benadering een verschil?	122
Where is the village? Risico op uitsluiting van gezinnen in meest kwetsbare situaties	125
Aanbevelingen voor beleid, onderzoek en praktijk	126
Beperkingen van het onderzoek	131

Referenties

Bijlages

Bijlage 1. Handleiding dashboard

Bijlage 2. Draaiboek focusgroep

Bijlage 3. Voorbereiding focusgroep analyses Limesurvey

Bijlage 4. Interviewleiddraad casestudies

Samenvatting

In januari 2021 gingen heel wat Vlaamse jeugdhulporganisaties van start met de module contextbegeleiding Signs of Safety (SofS), een aanbod gericht op het creëren van veiligheid in de eigen context bij dreigende uithuisplaatsing. In januari 2021 startten er in Vlaanderen 60 modules, die in mei 2021 met nog eens 40 modules werden uitgebreid (Vlaamse Overheid, 2021).

Dit onderzoeksrapport omvat een procesevaluatie van de implementatie van de module contextbegeleiding SofS in de Vlaamse jeugdhulp, in opdracht van het agentschap Opgroeien. De onderzoekperiode liep van 1 januari 2023 tot februari 2024. Meer concreet, wordt onderzocht:

- 1) Wat zijn de noodzakelijke randvoorwaarden voor het uitvoeren van de module contextbegeleiding Signs of Safety in de praktijk?
- 2) Wat loopt er goed/minder goed binnen de toepassing van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk en hoe kunnen goed lopende zaken geborgd worden op middellange en lange termijn?
- 3) Wat is de 'breedte' en de 'diepte' van de huidige praktijk?
- 4) Wat is de impact voor minderjarigen en hun netwerk, contextbegeleiders en consultants van de toepassing van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk?

De onderzoekers trachten een antwoord te formuleren op deze vragen aan de hand van: bestaande verslaggeving (bv. van de evaluatiegroep, Vlaamse Forumgroep) en verkennende interviews met onderzoekers en beleidsontwikkelaars (werkpakket 1); Binc- en dashboarddata (werkpakket 2); focusgroepen met OSD-medewerkers, contextbegeleiders en teamcoördinatoren (werkpakket 3); en individuele interviews met ouders, minderjarigen, contextbegeleiders en consultants (werkpakket 4). Het rapport beschrijft in detail de context van het onderzoek, de methodologie, de resultaten van de analyse, en biedt een discussie en conclusies gebaseerd op de bevindingen.

Verder reikt dit onderzoek een aangepaste programmatheorie aan, die ingezet kan worden als richtinggevend kader voor het monitoren van de verdere implementatie van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk. Daarnaast wordt aan de hand van een uitkomstentabel een beeld geschetst van de impact van de module op korte, middellange en lange termijn. Op basis van deze tabel wordt een voorstel gedaan voor het opstellen van een lijst met indicatoren (kerndataset) die de impact van de implementatie in de toekomst verder kan monitoren en opvolgen. De ontwikkelde kerndataset omvat indicatoren die gericht zijn op modelgetrouwheid en worden bevestigd door één survey voor ouders en één survey gericht naar kinderen en jongeren. Vervolgens omvat de kerndataset indicatoren die gericht zijn op de drie impactdomeinen die SofS beoogt (maximaliseren van de veiligheid van het kind, het minimaliseren van de negatieve impact op het gezin en het maximaliseren van positieve impact op het gezin; cf., Caffrey, Caslor, & Munro, 2021) en de duurzaamheid van de positieve impact op het gezin. De indicatoren bevragen impact op het moment van afronding, zes maanden na afronding en één jaar na afronding. Terwijl de bevraging bij ouders en minderjarigen éénmalig is (bij het afronden van het traject), behelst de registratie van de andere indicatoren een longitudinale opvolging, nl. bij afronding van het traject, zes maanden en één jaar na

afronding. Een longitudinale opvolging is nodig om het behoud van verbeterde veiligheidspraktijken en het voorkomen van terugval in onveilige situaties na te gaan.

- 1) Wat zijn de noodzakelijke randvoorwaarden voor het uitvoeren van de module contextbegeleiding Signs of Safety in de praktijk?

Op vlak van **Leren**, ervaren consultants en contextbegeleiders training en opleiding als een essentiële en eerste stap in het implementatieproces. De grote meerderheid van de jeugdhulpaanbieders geven aan dat de organisatie waarin ze werken voldoende inzet op het aanbieden van training en vorming. Ook OSD-medewerkers stellen dat het agentschap Opgroeien sterk investeert in opleiding en vorming en dat het goed zit met zowel de frequentie van het aanbod als de inhoud er van. Om dit leren te kunnen vasthouden, geven heel wat consultants en contextbegeleiders aan dat intervisie- en supervisiemomenten, zowel intern als extern aan de organisatie, essentieel zijn, maar dat het omwille van de hoge werkdruk niet steeds haalbaar is om deze te organiseren. Bovendien is het onduidelijk wiens verantwoordelijkheid het is om deze processen te organiseren en welke verwachtingen hierrond zijn vanuit het beleidskader. Volgens enkele jeugdhulpaanbieders is het volgen van training en opleiding te vrijblijvend en is er te weinig opvolging over wie welke training volgt. Verder worden de evaluatiegroep, Vlaamse forumgroep, senior leaders groep en leercasussen aangehaald als waardevolle leerplatformen in de SofS-benadering. Ook de aanwezigheid van een SofS-trainer binnen het team, directe ondersteuning van regionale staf of SofS-trainers heeft een belangrijke invloed in hoe de organisatie leert in de SofS-benadering. Het 'in duo werken' wordt als zeer waardevol ervaren, omwille van inhoudelijke en praktische redenen. De betrokkenheid van een collega, die mee is in het proces, komt zowel de vertrouwensrelatie met het gezin als de continuïteit in het ondersteuningsproces ten goede.

Om te leren en blijven leren in de SofS-benadering speelt **Leiderschap** een cruciale rol. Zo is het voor heel wat contextbegeleiders belangrijk dat hun leidinggevende de SofS-visie uitdraagt, duidelijkheid creëert over hoe de SofS-benadering vorm krijgt binnen de organisatie, en ruimte en tijd maakt om te kunnen leren. Het is noodzakelijk dat leidinggevendenden concretiseren wat de SofS-implementatie betekent binnen de pedagogische visie van de organisatie, hoe de implementatie ingebed wordt in de dagelijkse praktijk en wat daarin verwacht wordt van contextbegeleiders en andere collega's. Ook het belang van een open leerklimaat wordt benadrukt, waarbij leidinggevendenden een belangrijke voorbeeldfunctie hebben als het bijvoorbeeld gaat over het aannemen van een kritische houding en zich kwetsbaar opstellen. Hoewel heel wat jeugdhulpaanbieders aangeven dat ze veel enthousiasme merken bij collega's om zich te vormen in de SofS-benadering, merken enkelen weerstand op op directieniveau. Directieleden zijn vaak minder aanwezig op trainings- of uitwisselingsmomenten en/of door een gebrek aan initiatief om zich verder te verdiepen in het SofS-leren verloopt de implementatie stroef. Dit hangt samen met de onduidelijkheid die er heerst vanuit zowel de directie op organisatieniveau als Voorzieningenbeleid over de mate waarin de SofS-visie op moduleniveau geïmplementeerd kan/moet worden, dan wel verbreed kan/moet worden naar de gehele organisatie.

Op vlak van **Organisatorische afstemming** zien voorzieningen die eerder al netwerk- en oplossingsgericht aan de slag gingen, de SofS-benadering als dé invulling van hun organisatorische visie of eerder als aanvulling op de bestaande werking. Voor andere organisaties kan de SofS-benadering niet alle noden en complexiteit van gezinnen en begeleiders capteren, waardoor een combinatie gemaakt wordt met andere modellen of theoretische kaders. Hierdoor ontstaat een grote diversiteit in de invulling en het tempo waarmee Vlaamse organisaties de SofS-visie implementeren. In het algemeen is een positieve evolutie voelbaar in het partnerschap tussen OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders. In de meeste dossiers is er een vlotte afstemming tussen ieders rol en taken, zijn er heldere verwachtingen en is er respect en erkenning naar elkaars expertise, draagkracht en mandaat. Het fase 0 overleg wordt dan ook als een cruciale eerste stap ervaren om het partnerschap vorm te geven en scherp te stellen. Tijdens het fase 0 overleg is het helpend wanneer zowel inhoudelijke als praktische zaken in de samenwerking besproken worden. Echter is de uitval van personeel, zowel bij consultants als jeugdhulpaanbieders, en de beschikbaarheid van andere professionele partners problematisch. Het proces vertraagt en informatie gaat verloren. Zo was er bij één derde van de bevraagde cases (6/18) sprake van minstens één wissel van contextbegeleider en/of consultant tijdens het contextbegeleiding SofS traject (met een gemiddelde duur van acht maanden). OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders benadrukken dat het partnerschap een continue afstemming vraagt. Zeker in het kader van een hoge werkdruk blijft het een zoeken om elkaar te vinden in visie, taak- en rolverdeling. Verder geven jeugdhulpaanbieders aan dat de aanpak en invulling van huidige teamvergaderingen meer in lijn ligt met de SofS-benadering in vergelijking met een tweetal jaar geleden. Ook in procesteams (vanuit OSD) of contextteams (vanuit organisaties) wordt het SofS-kader gehanteerd om procesmatig na te denken over het traject. Op vlak van ICT is er beperkte afstemming met SofS-processen. Contextbegeleiders vinden dat er verder nagedacht dient te worden over hoe de registratie zo beknopt en efficiënt mogelijk kan zijn zodat het effectief bijdraagt aan het werk met gezinnen.

Wat betreft **Zinvol meten en monitoren**, blijken heel wat organisaties zoekende in hoe de implementatie van de contextbegeleiding SofS module vorm krijgt binnen de doelstellingen die men als organisatie stelt. OSD-medewerkers en contextbegeleiders geven verder aan dat het niet gemakkelijk is om te definiëren wat een contextbegeleiding SofS traject 'succesvol' maakt en hoe deze impact dan gemeten kan worden. Op organisatieniveau worden er vier kanalen ingezet om de breedte, diepte en impact van de contextbegeleiding SofS trajecten te monitoren. Ten eerste, registreren contextbegeleiders en consultants de breedte van de SofS-implementatie via een dashboard. Echter, de grote meerderheid van de contextbegeleiders en consultants geeft aan dat ze het dashboard invullen, maar dat ze er de meerwaarde niet van inzien. Voor heel wat contextbegeleiders is het frustrerend dat het dashboard niets vertelt over de kwaliteit en intensiteit van hun werk, nl. 'het verhaal achter de cijfers'. Ten tweede worden socio-demografische gegevens en voor- en natrajecten geregistreerd van gezinnen die instromen in een contextbegeleiding SofS module via Binc. Voor OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders is het echter onduidelijk welke meerwaarde deze cijfers kunnen hebben voor de praktijk. Bijgevolg worden deze gegevens niet actief ingezet om de SofS-implementatie te meten en monitoren. Ten derde werd de evaluatiegroep contextbegeleiding

i.f.v. veiligheidsplanning SofS opgericht in kader van de kwalitatieve opvolging en evaluatie van de SofS-implementatie in organisaties. De evaluatiegroep biedt voor de deelnemers een meerwaarde omdat ze geïnspireerd worden door praktijken van andere organisaties en het helpt hen om een gezamenlijke focus en meer uniformiteit te vinden in de registratie van het dashboard. Echter is het onduidelijk of de groep verder gecontinueerd zal worden. Ten vierde wordt de brede implementatie van SofS sinds enkele jaren opgevolgd vanuit de Vlaamse Forumgroep. Uit de focusgroepen blijkt dat het doel en de werking van de Vlaamse forumgroep bij veel OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders niet gekend is. Verder heeft men ook het gevoel dat de inhoud die besproken wordt in deze groepen niet altijd doorstroomt naar collega's die niet aanwezig zijn.

2) Wat loopt er goed/minder goed binnen de toepassing van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk en hoe kunnen goed lopende zaken geborgd worden op middellange en lange termijn?

De data tonen aan dat weinig organisaties inzetten op alle kritische elementen die nodig zijn om tot een gedegen implementatie te komen, namelijk: (1) leiderschap, (2) leren, (3) organisatorische afstemming en (4) zinvol meten en monitoren (Rijbroek et al., 2017; Salveron et al., 2015). Zo worden organisatiedoelstellingen zelden geformuleerd en is het onduidelijk op welke manier de impact van de contextbegeleiding SofS trajecten geregistreerd en gemonitord wordt. Ook de dashboarddata en de bevraging over de diepte van de implementatie tonen aan dat er beperkte modelgetrouwheid is. Zo wordt slechts in 28,4% van de afgesloten dossiers alle SofS-stappen doorlopen en in 22,8% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten ontbreekt een woord- en beeldverhaal, terwijl het woord- en beeldverhaal 50% van het veiligheidsplan omvat. Daarnaast voorschrijven de SofS-richtlijnen 6 tot 12 netwerkberaden in een traject, terwijl dit slechts bij 32,9% van de contextbegeleiding SofS trajecten het geval is. De gesprekken met contextbegeleiders en leidinggevenden laten ook zien dat er weinig processen geïnstalleerd worden om de diepte van de implementatie op te volgen, zoals de implementatie van Collaborative Case Audits of waarderende interviews. Om de impact van de implementatie van contextbegeleiding SofS modules in de Vlaamse jeugdhulp accuraat te onderzoeken, is er nood aan meer modelgetrouwheid. Dit houdt in dat alle stappen, essentieel voor een SofS traject, in elk traject worden gezet (cf., registratie dashboard).

Verder blijkt het omgaan met complicerende factoren een uitdaging in het implementatieproces. Zo blijkt de definiëring van complicerende factoren vaag en complex. Het is onduidelijk hoe men uitmaakt of bepaalde factoren wel of geen directe impact hebben op de kernzorg/onveiligheid van de minderjarige. Verder lijkt de mate en manier waarop contextbegeleiders aan de slag gaan met complicerende factoren voornamelijk af te hangen van het engagement van de individuele hulpverlener. Zo geven contextbegeleiders en consultants aan dat ze vaak gezinnen treffen met financiële moeilijkheden of een slechte huisvesting, maar dat er geen ruimte is om hier grondig mee aan de slag te gaan. Ook de Binc-data tonen aan dat 7,3% van de gezinnen die instromen in een contextbegeleiding SofS traject een schuldenlast heeft en in 27,8% (5 van de 18 trajecten) van de cases werden financiële problemen als complicerende factor genoemd. Contextbegeleiders, die een

groot engagement tonen om met een complicerende factor aan de slag te gaan, komen bijgevolg onder druk te staan. Deze contextbegeleiders worden uitgedaagd om maximale discretionaire ruimte in te nemen, buiten de lijnen te kleuren en vanuit een *act of resistance* op te treden. Echter geven enkele contextbegeleiders aan dat ze het gevoel hebben dat ze hierdoor niet voldoende 'SofS-werk' hebben verzet en dus niet tegemoet komen aan de verwachtingen vanuit de organisatie.

3) Wat is de 'breedte' en de 'diepte' van de huidige praktijk?

Uit de Binc-data blijkt dat het aangemelde kind op het moment van instroom in een contextbegeleiding SofS traject gemiddeld negen jaar oud is, gemiddeld één of twee broers of zussen heeft en meestal opgroeit in een kerngezin. De studie van voor- en natrajecten toont onder meer aan dat er minder crisisbegeleidingen opgezet worden na een contextbegeleiding SofS traject in vergelijking met er voor. In 183 van de 368 contextbegeleiding SofS trajecten wordt op een bepaald moment van het traject netwerkpleegzorg ingeschakeld, hiervan is: 65,6% familiaal netwerk en 30,1% sociaal netwerk.

De dashboarddata tonen verder aan dat in 68,1% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten een veiligheidsplan voor volwassenen is en in 52,7% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten een kindversie van een veiligheidsplan. Bij de helft van de lopende contextbegeleiding SofS trajecten is het onduidelijk of plan b bewust ongedefinieerd is (cf., nog te bepalen met ouders en netwerk) of niet werd besproken met het gezin. Bij bijna de helft van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten treedt plan b in werking, waarbij er meer ingezet wordt op netwerk dan op de module verblijf. Opvallend is dat 1/5 trajecten start in plan b, waarbij de focus ligt op terugkeer naar huis, eerder dan het voorkomen van uithuisplaatsing. De duur om tot een veiligheidsplan voor volwassenen te komen was in het huidig onderzoek gemiddeld 7,6 maanden (range -3 - 22 maanden), waarbij 40% van de dossiers langer duurt dan acht maanden. De dashboarddata laten ook zien dat er doorheen de tijd (afsluit dossier in 2021 – 2022 – 2023) een positieve evolutie merkbaar is in de breedte van de implementatie. Zo worden doorheen de tijd meer veiligheidsplannen voor volwassenen en kinderen opgemaakt en treedt plan b in het netwerk meer in werking ten opzichte van plan b in verblijf. Wat betreft de veiligheidsplannen voor volwassenen is deze stijging significant. Doorheen de tijd worden er gemiddeld gezien ook meer netwerkberaden georganiseerd. M.b.t. het aantal netwerkfiguren is er geen verschil merkbaar doorheen de tijd.

Verder toont de data aan dat de diepte (en breedte) van de contextbegeleiding SofS module in Vlaamse organisaties bepaald wordt door diverse factoren op organisatie, team en individueel niveau. Zo wordt deze op organisatieniveau beïnvloed door de gedragenheid van de SofS-benadering in de organisatie en de grote en structuur van de organisatie. Verder zijn de organisatievisie en doelstellingen bepalend in hoe de SofS-implementatie vorm krijgt, zowel binnen de contextbegeleiding SofS module als daarbuiten. Enkele organisaties maken bijvoorbeeld de keuze om de SofS-benadering te laten doorvloeien naar andere modules binnen de organisatie, inclusief de residentiële werking als reguliere contextbegeleiding. Verder bepaalt het beschikbaar aanbod van hulpverlening de diepte (en breedte) van een contextbegeleiding SofS traject. Heel wat organisaties

worstelen met het uitzetten van een plan b wanneer er geen natuurlijk netwerk beschikbaar is en een plaatsing buiten het natuurlijk netwerk nodig lijkt, maar er geen plaats is in een residentiële voorziening. Ook diverse factoren op het niveau van de begeleider bepalen mee de diepte (en breedte) van de SofS-implementatie, zoals geloof in de SofS-benadering, openheid voor verandering, de begeleidersstijl -en houding, expertise in het SofS-kader, eerdere succeservaringen, hoe men omgaat met complicerende factoren, enzoverder. Consulenten en contextbegeleiders die geloven in de SofS-benadering en eerdere succeservaringen hadden, zijn geneigd om meer van hetzelfde te doen.

Ondanks de diverse factoren die de SofS-implementatie vormgeven is het voor alle bevroagde actoren duidelijk dat een SofS traject maatwerk is. Heel wat contextbegeleiders en leidinggevendenden zijn zoekende in welke mate de SofS-benadering volgens 'het protocol' ingezet moet worden en of alle SofS-stappen altijd doorlopen moeten worden. Men hanteert SofS voornamelijk als een bron van inspiratie, een houvast, dat concrete tools biedt om op maat van het gezin te werken. Het biedt 'een toolbox', een kader, in een dagelijkse zoektocht. Contextbegeleiders benadrukken dat men werkt met heel complexe gezinnen en dat elk gezin, elke context, elk traject anders is en een unieke aanpak vraagt. Bovendien gaat de SofS-benadering er van uit dat men 'doet wat werkt' en dat men oplossingen laat komen van het gezin, wat moeilijk te rijmen valt met een strak protocol.

4) Wat is de impact voor minderjarigen en hun netwerk, contextbegeleiders en consulenten van de toepassing van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk?

Alle bevroagde consulenten en contextbegeleiders geven aan dat SofS een intense manier van werken vraagt. De benadering vraagt veel van ouders en hun netwerk, maar eveneens van de begeleiders. Om deze intensiteit het hoofd te kunnen bieden is het essentieel dat begeleiders ruimte en tijd ervaren, om te leren, te experimenteren en te overleggen. Elementen die ademruimte bieden zijn: een haalbare caseload; inhoudelijke en emotionele ondersteuning door collega's, zoals een co-begeleider of co-consulent; en casusbegeleiding door een collega, zoals een regionaal stafid, coördinator of teamverantwoordelijke. Echter geven heel wat contextbegeleiders aan dat er binnen de organisatie waar ze werkzaam zijn te weinig tijd is om kwalitatief met SofS aan de slag te gaan. Trajecten komen o.a. onder druk te staan door: het hoge aantal dossiers per consultant/ contextbegeleider; de bijkomende werkprocessen zoals intervisie- en supervisiemomenten, procesteams, afstemmingsmomenten; de intensieve werkvorm die de SofS-benadering vraagt; de emotionele intensiteit van trajecten enz.. Een contextbegeleider waarschuwt zelfs dat de hoge intensiteit van contextbegeleiding SofS trajecten consulenten weerhoudt om gezinnen aan te melden voor deze trajecten, omdat ze geen tijd hebben om het nodige engagement op te nemen.

Verder hebben OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders de ervaring dat er meer netwerkgericht gehandeld wordt, dat er meer woord- en beeldverhalen ontwikkeld worden en dat er meer met kinderen wordt gesproken en hun uitleg wordt gegeven in vergelijking met enkele jaren geleden. De dashboarddata bevestigen dit aanvoelen en tonen aan dat er doorheen de jaren meer veiligheidsplannen en woord- en beeldverhalen worden opgemaakt en dat er meer netwerkberaden

worden georganiseerd. Echter is het in veel trajecten een uitdaging om netwerk te vinden en te engageren. Zo tonen de dashboarddata dat er gemiddeld vier netwerkfiguren zijn in een contextbegeleiding SofS traject, waarbij in 7,3% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten geen netwerkfiguren gerapporteerd worden. Bovendien worden er in 8,5% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten geen netwerkberaden georganiseerd terwijl de SofS-richtlijnen een frequentie van 6 tot 12 netwerkberaden voorop stellen. Ouders geven vaak aan dat ze geen netwerkfiguren hebben, omdat men bijvoorbeeld geïsoleerd is geraakt, netwerk niet vertrouwd of als onbetrouwbaar inschat en/of er conflicten zijn met of tussen netwerkfiguren. Voor ouders voelt het ook vaak kwetsbaar en bedreigend om netwerk toe te laten. Voor ongeveer 1/3^e van de bevraagde ouders heeft de netwerkgerichte aanpak geen positief verschil gemaakt, aangezien het betrekken van netwerk als zeer stresserend en dwingend ervaren werd. Deze ouders hadden het gevoel dat hun netwerk niet te vertrouwen was vanuit kwetsuren in de eigen jeugd of eerdere conflicten met netwerkfiguren of tussen netwerkfiguren onderling. In drie van de bevraagde casestudies (16,7%) is het netwerk bij afronding meteen uit elkaar gevallen.

De dashboarddata laten zien dat plan b in netwerk meer ingezet wordt in recent afgesloten dossiers (2022-2023) in vergelijking met vroegere trajecten (2021). Zowel enkele contextbegeleiders als ouders uit de casestudies geven uitdrukkelijk aan dat ze inschatten dat de kinderen zonder een contextbegeleiding SofS traject geplaatst zouden geweest zijn. Ook twee minderjarigen geven aan dat ze zich door het veiligheidsplan thuis meer begrepen en veilig voelen. Echter, de gesprekken met gezinnen laten zien dat (de dreiging van) een uithuisplaatsing een diepe en blijvende indruk nalaat en dat een contextbegeleiding SofS traject als zeer intrusief ervaren kan worden. Enkele ouders en kinderen benoemen zowel psychische als fysieke klachten ten gevolge van het hele traject. Zo benoemt bijna de helft van de bevraagde ouders (5/12) dat ze een continue angst hebben dat een gelijkaardige tussenkomst van een gemandateerde voorziening zich zal herhalen. Bij enkele kinderen is er een aanhoudende angst voor uithuisplaatsing of zijn er frequente nachtmerries, zelfs maanden nadat het traject werd afgerond. Er dient steeds grondig overwogen te worden op dergelijke ingrijpende maatregelen gerechtvaardigd zijn en geen bijkomende schade toebrengen.

Voor de meeste consulenten en contextbegeleiders biedt de SofS-benadering een meerwaarde in de praktijk omdat het een helder kader aanreikt en voor houvast en focus zorgt. De SofS-principes, -stappen en -tools zetten een duidelijk proces uit. Echter, de focus op onveiligheid voor de minderjarige zorgt er volgens enkele ouders voor dat er niet gewerkt wordt rond andere moeilijkheden, die volgens hen aan de basis liggen van de onveiligheid (cf., complicerende factoren). Voor twee ouders ging dit over een eigen alcoholproblematiek en voor twee andere ouders over problemen in de partnerrelatie. Doordat de aanmelding bovendien op naam van één minderjarige gebeurt, geven enkele ouders aan dat de impact en ondersteuning voor het gehele gezinssysteem uit het oog verloren wordt, bv. wanneer er broers of zussen aanwezig zijn (uit andere relaties).

Doorheen de casestudies benoemen ouders vier werkzame elementen die voor hen allen het verschil hebben gemaakt tijdens de begeleiding, nl. 1) aandacht hebben voor noden van ouders én kinderen, 2) engagement van de hulpverlener om ouder en kind bij elkaar te brengen/houden, 3) gezien worden als mens, en 4) eerlijke en transparante communicatie door hulpverleners. Deze elementen lijken er

toe bij te dragen dat er connectie ontstaat tussen de ouders en de hulpverlening, waardoor er bereidheid is tot verandering.

Discussie en verdere aanbevelingen voor praktijk en beleid

De bevindingen tonen aan dat er **weinig duidelijkheid en uniformiteit is in de implementatie** van module contextbegeleiding SofS in de Vlaamse jeugdhulporganisaties. Dit houdt in dat niet alle stappen van het SofS-proces worden doorlopen en dat de implementatie sterk varieert tussen organisaties. Zo wordt de SofS-benadering in sommige trajecten puur methodisch ingezet of wordt een 'SofS-light versie' ontwikkeld. Dit beïnvloedt de kwaliteit van de hulpverlening en vraagt om meer gestructureerde richtlijnen en duidelijke verwachtingen. Hoewel het belangrijk is dat organisaties bewegingsruimte krijgen om de SofS-visie te implementeren, is het essentieel voor de kwaliteit van de hulpverlening dat dit binnen een afgebakend kader gebeurt met heldere richtlijnen en verwachtingen. Ook om de impact van de SofS-implementatie te kunnen meten is het cruciaal dat de implementatie modelgetrouw gebeurt, nl. dat de implementatie gebeurt zoals bedoeld (cf., vier kritische elementen van de implementatiecyclus). Zo dient elke individuele begeleider alle SofS-stappen uit te voeren. Het doorlopen van deze stappen staat niet in de weg dat er op maat van het gezin kan worden gewerkt. Net omwille van het kader is er ruimte om op maat te werken. Daarnaast is het cruciaal dat deze stappen geregistreerd en gemonitord worden. Het onderzoeksteam beveelt dan ook aan dat het dashboard registratiesysteem behouden blijft en dat er een systematische terugkoppeling is van de dashboard bevindingen naar het werkveld.

Het gegeven dat de SofS-benadering zijn invulling krijgt binnen een afgebakende module 'contextbegeleiding SofS' brengt enkele spanningsvelden met zich mee. Enerzijds biedt de modulering een kader voor exclusief en intens partnerschap en een helder mandaat voor de consulent en contextbegeleider. Anderzijds is de realiteit van de jeugdhulp complex, niet controleerbaar en niet te begrenzen. Een rigide invulling van het SofS-proces houdt een **risico in op fragmentering en een louter procedurele invulling van de hulpvraag**. Zo kan het niet de bedoeling zijn dat er geen ondersteuning geboden wordt aan een gezin omdat de contextbegeleiding SofS module niet beschikbaar is of dat een traject op acht maanden wordt afgerond terwijl er nog zorgen zijn over de veiligheid van een minderjarige. Noch kan het de bedoeling zijn dat een contextbegeleider zich ondeskundig voelt wanneer ze ageert op de actuele noden van een gezin, die niet direct gelinkt worden aan onveiligheid (zoals een dringende zoektocht naar nieuwe huisvesting). Het is essentieel dat de SofS-focus zich niet verengt tot louter bescherming, maar breder kijkt, naar kinderrechten in het algemeen. 'Complicerende factoren', zoals armoede, dreigen door een beschermende focus immers nog meer naar de achtergrond te verschuiven, zowel op beleid als praktijkniveau (Bouverne-De Bie et al., 2010). Complicerende factoren hebben vaak dieperliggende oorzaken die een bredere aanpak vereisen, inclusief interventies op maatschappelijk niveau. De strakke lijn die SofS uitzet, kan er toe bijdragen dat hulpverleners niet ingaan op de problematieken die er toe doen voor het gezin (Decoene & Dewanckel, 2019). Kwalitatieve hulpverlening gaat er namelijk om dat hulpverleners kunnen en mogen handelen in de discretionaire ruimte, in de marge, om er voor te zorgen dat gezinnen zich effectief

geholpen en gesteund voelen in hun hulpvraag en dat de hulpverlener wezenlijk oog en oor kan hebben voor hetgeen waar de ouder mee zit. Een beweging naar een meer flexibele benadering, waarbij hulpverleners de ruimte krijgen om te reageren op de specifieke behoeften van gezinnen, is noodzakelijk. Zo is het cruciaal dat hulpverleners snel kunnen schakelen en/of andere modules gelijktijdig kunnen inzetten. Dit vereist een evenwicht tussen structurele kaders en de mogelijkheid om methoden aan te passen aan de complexiteit van individuele gezinnen en werkcontexten.

Tot slot is het cruciaal om te erkennen dat de huidige maatschappelijke context, waarbij individuele verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid voorop staat, de SofS-premissie *it takes a village to raise a child* onder druk zet. Het idee dat een hele gemeenschap betrokken kan/moet zijn bij het opvoeden van een kind is in strijd met de heersende culturele en maatschappelijke waarden die het belang van het individu benadrukken. Het is belangrijk om te erkennen dat gezinnen met beperkte middelen en kleinere netwerken vaak minder toegang hebben tot bredere gemeenschapssteun, waardoor zij uit de boot dreigen te vallen. Om iedereen mee aan boord te houden is het belangrijk dat hulpverleners meer dan ooit actief inzetten op verbinding. Het vereist een kritische heroverweging van beleidspraktijken en een verschuiving in maatschappelijke waarden om ruimte te maken voor een meer **gemeenschapsgerichte benadering op het opgroeien van kinderen**. Dit vereist dat de overheid een actievere rol speelt in het ondersteunen van gemeenschapsbetrokkenheid en het verminderen van sociale ongelijkheid.

Om de implementatie van de module contextbegeleiding SofS te versterken stellen de onderzoekers drie aanbevelingen voor, gericht naar de afdeling OSD en voorzieningenbeleid, nl. 1) een heldere definiëring van onveiligheid en een kader rond het omgaan met complicerende factoren (waaronder een structureel armoedebelid), 2) opvolging van doelstellingen beschreven in de kandidaatstelling bij de omzendbrief, en 3) zicht krijgen op duurzame veiligheid via longitudinaal onderzoek. Verder worden er vijf aanbevelingen geformuleerd die zich richten naar jeugdhulporganisaties die momenteel of in de toekomst aan de slag gaan met de module contextbegeleiding SofS: 1) visie- en beleidsontwikkeling en bepalen van organisatiedoelstellingen, 2) caseload management, 3) voortdurende opleiding en coaching, 4) kennisdeling en partnerschap en 5) kwaliteitsbewaking via registratie en monitoring. Een haalbare caseload wordt hierbij gezien als een noodzakelijke voorwaarde om het implementatieproces op een kwalitatieve manier vorm te kunnen geven. Registratie en monitoring hebben bijvoorbeeld geen draagvlak en betekenis als de caseload niet haalbaar is. Concluderend stellen de onderzoekers voor dat het voor de veiligheid en het welzijn van kinderen in de jeugdzorg essentieel is dat er meer (longitudinaal) onderzoek wordt gedaan naar de effectiviteit/impact van SofS voor gezinnen en de modelgetrouwheid in organisaties.

1. Situering onderzoek en onderzoeksvragen

1. Situering en probleemstelling

1.1. Signs of Safety: samen op weg gaan met hulpverleners, kinderen, jongeren en hun netwerk

In Vlaanderen wint de Signs of Safety-benadering (SofS) aan belang binnen de jeugdhulp. De afdeling Ondersteuningscentra jeugdzorg en Sociale Diensten jeugdrechtbank (OSD) heeft, conform haar visie, enkele jaren terug besloten om SofS te integreren in haar werking, zoals erkend door de Vlaamse Overheid (2020). Een procesevaluatie (april 2021 - april 2022) van de implementatie van SofS binnen de afdeling OSD onthult dat samenwerking met externe professionele partners (zoals pleegzorg, OOC's, CKG's, VK, ambulante jeugdhulpaanbieders) positief bijdraagt aan een effectief SofS traject (De Clercq et al., 2022). De studie benadrukt echter de uitdagingen in het vormen en verduurzamen van deze partnerschappen. Positieve invloeden van een gedeelde SofS-visie en taakverdeling worden erkend door medewerkers, hoewel de tijdsinvestering als aanzienlijk wordt ervaren. Desondanks suggereren de bevindingen dat de meerderheid van de medewerkers geleidelijk vruchten plukt van dergelijke partnerschappen, die steeds vaker als succesvol worden beschouwd. OSD-medewerkers benoemen drie voorname hindernissen inzake partnerschap: (1) het zoeken naar een gedeelde visie rond kracht- en oplossingsgericht denken en handelen bij partners; (2) onduidelijkheid over de positie en het takenpakket van consultants binnen de jeugdhulp; en (3) de wachtlijsten en beperkte beschikbaarheid van externe professionele partners (De Clercq et al., 2022).

Het vernieuwd partnerschap tussen de afdeling OSD en jeugdhulpaanbieders vertrekt vanuit een gedragen doel, zoals opgenomen in het Charter vernieuwd partnerschap binnen jeugdbescherming: *“gaan voor een betere jeugdbescherming waarin kinderen, jongeren, ouders en hun netwerk weer hoop voelen en kinderen en jongeren veilig, omringd en geliefd kunnen opgroeien nu en op lange termijn.”* (Vlaamse forumgroep Signs of Safety, juni 2020). Het aan de slag gaan met SofS vraagt van de jeugdhulporganisaties een nieuwe manier van denken en vertrekt vanuit een krachtgerichte, empowerende, oplossings- en toekomstgerichte invulling. Daarnaast is de gemeenschappelijke visie en taal verwoord in enkele belangrijke uitgangspunten, zoals vermeld in het Charter vernieuwd partnerschap binnen jeugdbescherming (Vlaamse forumgroep Signs of Safety, juni 2020):

1. Het belang van de kinderen en jongeren staat voorop, ze staan centraal in het traject en ze zijn het waard om mee samen te werken
2. Ouders als actieve partners
3. Onze basishouding is oplossings-, kracht- en netwerkgericht
4. Inzetten op de aanwezigheid van steunende, liefhebbende én blijvende volwassenen die een kind of jongere verder helpen groeien, herstellen en floreren
5. Consultants en hulpverleners uit jeugdhulporganisaties zijn partners
6. Traject op maat

Om de afstemming tussen de afdeling OSD en jeugdhulporganisaties verder te versterken, werd in 2017 de Vlaamse forumgroep SofS opgericht. Deze Vlaamse forumgroep SofS wil aan de hand van het uitwisselen van 'goede praktijken' komen tot een gemeenschappelijke visie en taal in trajecten waar

verontrusting en maatschappelijke noodzaak elkaar ontmoeten. Hierbij wordt ingezet op het samen zoeken en leren van consultants en hulpverleners, met wederzijds begrip en respect voor elkaars expertise. Duidelijke verwachtingen naar de rol en het mandaat van consultants en hulpverleners binnen het partnerschap worden gedefinieerd, waarbij de veiligheid van kinderen en jongeren centraal staat. Deze Vlaamse forumgroep is divers samengesteld met afvaardigingen uit de verschillende regio's en partners.

1.2. Module contextbegeleiding Signs of Safety

Op basis van de beleidsnota van 8 november 2019 werd besloten om een proefproject te lanceren, gebaseerd op de principes van SofS en gericht op het aangaan van sterke partnerschappen met gemandateerde voorzieningen en jeugdrechtbanken. In januari 2021 startten enkele jeugdhulpaanbieders, verspreid over de verschillende Vlaamse provincies, met de specifieke module contextbegeleiding SofS (60 in totaal) (Vlaamse Overheid, 2020), die in mei 2021 met nog eens 40 modules werd uitgebreid (Vlaamse Overheid, 2021). Deze jeugdhulpaanbieders (Akoon (samenwerkingsverband vzw Onze Kinderen, vzw O2 en vzw de Korf), De Patio, de Cocon Gent, VONK, De Oever, De Wiekslag, Monte Rosa, Cocon Vilvoorde, Cirkant, Elegast) kregen extra middelen om de uitbreidingsmodule, die zich toespitst op de implementatie van SofS binnen de eigen organisatie, uit te bouwen. In het kader van Covid-19 en het actieplan mentaal welzijn 'Zorgen voor Morgen', startten ook andere voorzieningen (voorzieningen bijzondere jeugdzorg en CKG's) met de implementatie van SofS binnen de DUP-module (dreigende uithuisplaatsing), een mobiel aanbod gericht op het creëren van veiligheid in de eigen context bij dreigende uithuisplaatsing.

Het doel van de module contextbegeleiding SofS is het creëren van veiligheid binnen de eigen context van het kind en de jongere via een mobiel aanbod. Samen met de minderjarige, het gezin, het netwerk en in partnerschap met gemandateerde voorzieningen wordt er een kindgecentreerd veiligheidsplan opgesteld, zodat het mogelijk wordt voor de minderjarige om veilig en omringd te kunnen opgroeien, waarbij het natuurlijk netwerk de verantwoordelijkheid in handen kan en durft te nemen. Bij het opmaken van het veiligheidsplan wordt er aandacht besteed aan volgende kernaspecten:

- 1) De stem van kinderen en jongeren is belangrijk.
- 2) Geheimhouding doorbreken van iedereen die betrokken is.
- 3) Netwerkgericht werken waarbij er samen op zoek gegaan wordt naar een betrouwbaar netwerk.
- 4) 'Strengths demonstrated as protection over time', waarbij gezinnen en hun netwerk de kans moeten krijgen om te tonen dat veiligheidsafspraken effectief zullen zijn om kinderen veilig te houden.

Doorheen het aangaan van SofS trajecten is er respect voor elkaars expertise en wordt er vertrokken van een gemeenschappelijke taal en visie. Tijdens het traject is de minderjarige het **WAAROM** (hij staat centraal en is actief betrokken). De consultant bepaalt het **WAT** (minimale bodemeisen en de bijhorende gevaarsboodschappen en veiligheidsdoelen). De jeugdhulpverleners/contextbegeleiders

gaan samen met het gezin en hun netwerk op zoek naar het **HOE**. Het kerngezin en de brede context vormt het **RESULTAAT** (finaal doel is een zelfsturend eigen netwerk). Doorheen een traject wordt er geïnvesteerd in een feedbackcultuur, waarbij er voldoende momenten worden voorzien om verwachtingen op elkaar af te stemmen.

Uit het vorig onderzoek is gebleken dat medewerkers van OSD aangaven dat de module contextbegeleiding SofS de mogelijkheid biedt om echt samen te werken, in een wij-verhaal en zaken uit handen te geven (bv. het opmaken van een woord- en beeldverhaal of de drie huizen) (De Clercq et al., 2022). Het aanbod is echter volgens consultants nog (te) beperkt en de werking stond in de beginfase (cf., start in januari 2021), waardoor de module vaak niet als ondersteunend ervaren werd, omdat de contextbegeleiders een beperktere kennis en expertise hadden met betrekking tot het SofS-kader in vergelijking met consultants (De Clercq et al., 2022).

1.3. Implementatie van de module contextbegeleiding Signs of Safety in het Vlaamse jeugdhulplandschap

Voorgaand aan de start van dit project zijn er in het kader van de implementatie van de module contextbegeleiding SofS gemeenschappelijke vormingen veiligheidsplanning SofS georganiseerd (najaar 2020). Daarnaast zijn er ook regionaal groepssupervisies voorzien en casusoverstijgend is er een Vlaams en regionaal forum om de samenwerking te bespreken tussen alle betrokken professionele partners. Aan de organisaties is in omzendbrieven gevraagd om de SofS-visie op te nemen in het eigen beleid en werd ook meegedeeld dat er lerende netwerken zouden opgericht worden om de implementatie van de module contextbegeleiding SofS in de Vlaamse jeugdhulp op te volgen.

Implementatie betekent niet alleen dan men een visie integreert in de werking, maar dat deze ook opgevolgd, gemonitord en geëvalueerd kan worden (Munro, Turnell, Devine & Cunliffe, 2020). Eerder implementatieonderzoek toont daarnaast ook het belang aan van een modelgetrouwe en gedragen SofS-visie en -implementatie in functie van uitkomsten en de impact op lange termijn (Salveron et al., 2015). Concreet voor de module contextbegeleiding SofS houdt dit in (Antheunis & Haedens, 2021):

- Per organisatie een leercasus onder supervisie van een consultant SofS.
- Registratie van gegevens via Binc (typemodule 'contextbegeleiding i.f.v. veiligheidsplanning SofS' en 'verblijf voor kinderen (korte duur)') en via het Dashboard contextbegeleiding SofS. Meer bepaald geeft het Dashboard het proces weer dat er samen gelopen is in de module contextbegeleiding SofS.
- Evaluatiegroep contextbegeleiding i.f.v. veiligheidsplanning SofS om casusoverstijgend aan de slag te gaan met de implementatie.
- De Vlaamse forumgroep SofS wordt betrokken om te leren uit de 'goede praktijken'.

Daarnaast is het ook van belang om bij de implementatie van SofS aandacht te hebben voor de aanwezigheid van mogelijke complicerende factoren in een casus. Complicerende factoren worden binnen het SofS-kader omschreven als factoren die het lastig maken om voor de veiligheid van het kind te zorgen. Men noemt ze complicerend omdat ze niet of moeilijk te veranderen zijn en geen

directe impact hebben op de kernzorg/onveiligheid van de minderjarige, zoals bijvoorbeeld een verstandelijke beperking of alcoholproblematiek bij de ouder (De Clercq et al., 2022). Ruijsenaars & Ruijsenaars-Elshoff (2021) stellen dat een problematische ontwikkeling en opvoeding zelden te herleiden zijn tot één risicofactor. Deze zijn immers multifactorieel (er zijn verschillende invloeden tegelijk werkzaam) en transactioneel (ze beïnvloeden en veranderen elkaar voortdurend). Het benoemen en categoriseren van uitdagende factoren in het gezin als ‘complicerend’ kan er ook toe leiden dat men deze gaat reduceren tot het individuele niveau en dat men niet aan de slag gaat met secundaire ‘symptomen’ van onderliggende, vaak structurele uitdagingen zoals armoede of sociale ongelijkheid (Keddell, 2014; Roose et al., 2014; Decoene et al., 2024).

Verder beargumenteerde het onderzoek van De Clercq et al. (2022) dat het van belang is dat de afdeling OSD een standpunt inneemt over waar men met de SofS-implementatie heen wil, alsook welke moeilijkheden er aan de basis liggen van de moeizame afstemming tussen de theoretische invulling van de SofS-benadering en de Vlaamse praktijk. Bovendien bleek het essentieel dat er meer duidelijkheid komt over de inhoudelijke invulling van complicerende factoren en diende men uit te klaren waarom heel wat consulenten vinden dat complicerende factoren moeilijk hanteerbaar zijn. Het aan de slag gaan met complicerende factoren leek te vrijblijvend, waardoor het risico bestond dat gezinnen in de meest kwetsbare situaties (met veel complicerende factoren) niet geholpen werden op de lange termijn (Flynn, 2021; Keddell, 2014). De vraag stelde zich voor wie SofS dan wel zinvol was, als men het werk vanuit de SofS-benadering met bepaalde cliëntsystemen niet haalbaar achtte. Het mag niet vanzelfsprekend zijn dat enkel externe jeugdhulporganisaties met complicerende factoren aan de slag gaan, noch dat enkel OSD-medewerkers hieraan invulling geven, noch dat deze volledig buiten beschouwing worden gelaten (De Clercq et al., 2022).

2. Doelstelling en onderzoeksvragen

Uit voorgaande probleemsituering wordt duidelijk dat SofS sterk geïmplementeerd en geïntegreerd is binnen de OSD en dat ook verschillende jeugdhulporganisaties de SofS-visie integreren in hun werking. In het wetenschappelijk onderzoek dat is uitgevoerd in 2021-2022, is op zoek gegaan naar betekenisvolle uitkomsten van SofS voor kinderen, jongeren, gezinnen, hun netwerk en de consulenten en het onderzoek heeft enkele aanbevelingen voor verder onderzoek en beleid geformuleerd (De Clercq et al., 2022). Vooral met betrekking tot het aangaan van partnerschappen en hoe deze verder uitgebouwd kunnen worden, ligt er nog heel wat braakliggend terrein. Daarom zal voorliggend onderzoeksvoorstel zich richten op het in kaart brengen van de implementatie van de module contextbegeleiding SofS.

Het doel van voorliggend onderzoek is driedig en zal inzetten op (1) een **brede monitoring** van de module contextbegeleiding SofS en randvoorwaarden in de praktijk (hoe wordt de module contextbegeleiding SofS uitgevoerd?), (2) **in de diepte monitoren** van de trajecten contextbegeleiding SofS (in welke mate is hetgeen er gedaan wordt, kwaliteitsvol?) en (3) **focus op uitkomsten** door te luisteren naar de stem van minderjarigen, hun netwerk en betrokken actoren (contextbegeleider, consulent,...). Om inzicht te verwerven in deze doelstellingen, zal de SofS-implementatiecyclus

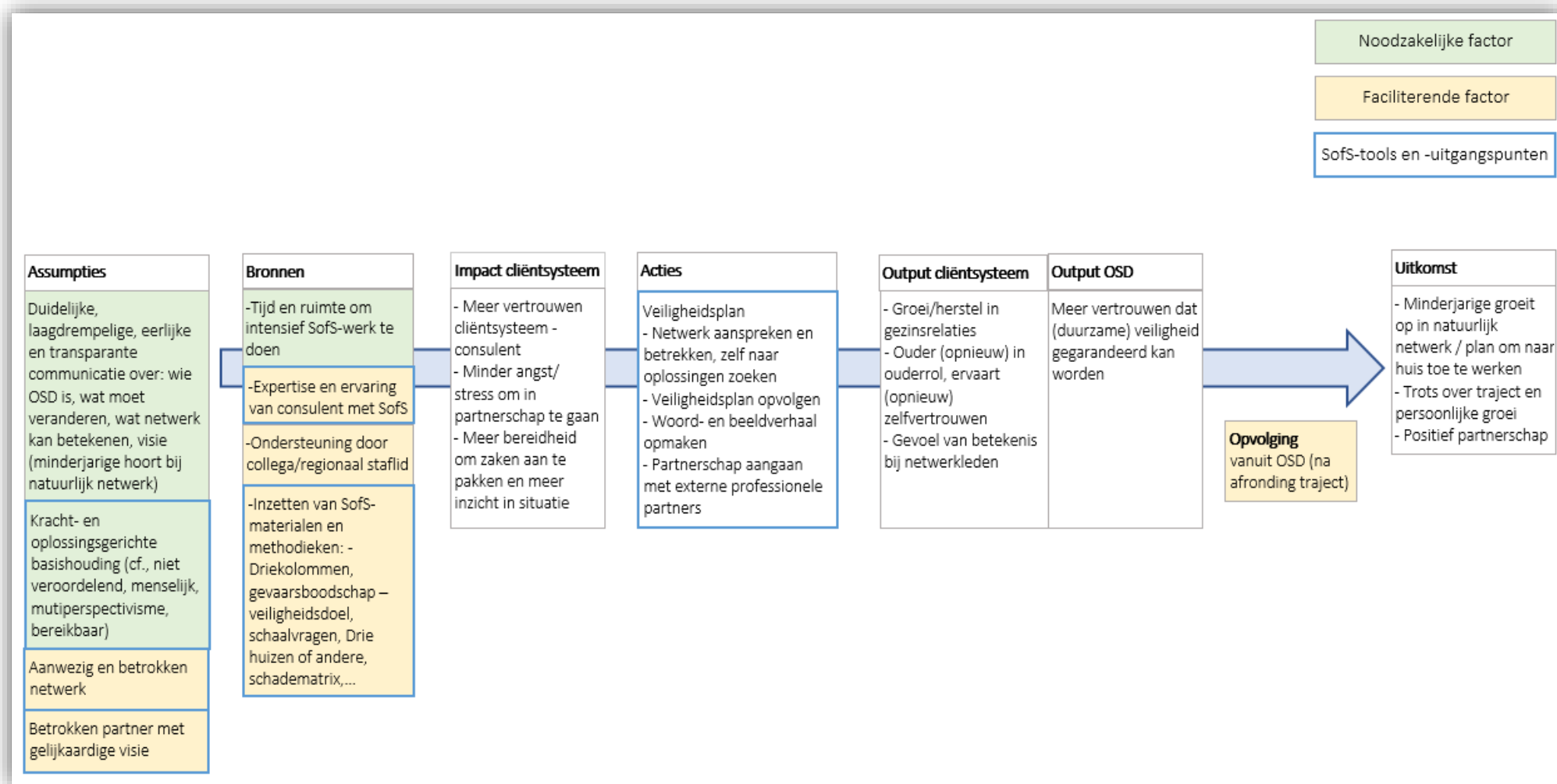
gehanteerd worden als leidend kader. Zo zal onderzocht worden in welke mate (cf., breedte) en op welke manier (cf., diepte) de module contextbegeleiding SofS geïmplementeerd wordt op vlak van de vier kritische elementen voor implementatie: Leren, Leiderschap, Organisatorische afstemming en Zinvol meten en monitoren. In lijn met voorgaand onderzoek (De Clercq et al., 2022) zal de Zelfdeterminatietheorie (ZDT; Deci & Ryan, 1985) gehanteerd worden als theoretisch kader om een beter begrip te krijgen van de werkzame elementen binnen de module contextbegeleiding SofS. Caffrey, Caslor & Munro (2021) toonden immers aan dat de drie psychologische basisnaden die de ZDT vooropstelt, nl. autonomie, verbondenheid en competentie, fungeren als mechanisme om de werkzaamheid van SofS beter te begrijpen.

Uiteindelijk wil dit rapport op basis van de onderzoeksbevindingen komen tot een aangepaste versie van de programmatheorie (cf., De Clercq et al., 2022), die als een blauwdruk kan dienen voor hoe de implementatie van de module contextbegeleiding SofS verloopt. Daarnaast wil voorliggend onderzoek een uitkomstentabel genereren die inzicht geeft over waar, op welke manier en voor wie de module contextbegeleiding SofS een impact heeft en een verschil maakt. Tot slot wordt ingezet op de verspreiding en bekendmaking van de onderzoeksresultaten in de vorm van (beleids-)aanbevelingen. Meer bepaald zal ingezet worden op aanbevelingen voor de toekomstige praktijk en beleid. De onderzoeksresultaten en bijhorende aanbevelingen zullen verspreid worden onder de medewerkers van de afdeling OSD en jeugdhulpaanbieders, die zowel reeds aan de slag gaan met de module als interesse hebben om hierop in te tekenen.

2.1. Programmatheorie als referentiekader voor de implementatie van de module contextbegeleiding SofS

In voorgaand onderzoek over de implementatie van SofS binnen de afdeling OSD (De Clercq et al., 2022), werd de initiële programmatheorie, ontwikkeld op basis van het theoretische SofS-kader, bijgestuurd op basis van de Vlaamse onderzoeksresultaten. De programmatheorie toonde aan dat er enkele noodzakelijke en faciliterende factoren zijn om een betekenisvol SofS traject te doorlopen (zie Figuur 1). De noodzakelijke en faciliterende factoren kunnen dan ook als mogelijke randvoorwaarden beschouwd worden voor de implementatie van SofS in de Vlaamse praktijk. Eén van de assumpties uit deze programmatheorie toonde aan dat het uitbouwen van een partnerschap met externe professionele partners als een faciliterende factor in het traject aanzien kon worden. Beroepen op elkaars expertise en ervaring is hierbij belangrijk en wordt als een meerwaarde beschouwd. In het kader van dit onderzoek zal de uitgewerkte programmatheorie verder aangepast worden voor de module contextbegeleiding SofS. De programmatheorie binnen voorliggend onderzoeksvoorstel zal enerzijds de procesevaluatie begeleiden door een continu aftoetsen en herschrijven en anderzijds zal de aangepaste versie als deliverable beschouwd worden. Het doel is om bij de programmatheorie na te gaan welke mechanismen relevant zijn om optimale uitkomsten te creëren in een bepaalde context, wetende dat deze contexten uit meerdere lagen bestaan (Pawson & Tilley, 2000). We vertrekken vanuit de vraag: “Wat werkt voor wie onder welke omstandigheden?” (Tilley, 2000). Deze

Figuur 1. Programmatheorie zoals voorgesteld door De Clercq et al. (2022)

programmatheorie tracht inzicht te bieden in welke randvoorwaarden aanwezig moeten zijn om tot een betekenisvol traject in de module contextbegeleiding SofS te komen, in welke mate SofS-stappen worden doorlopen worden en welke impact deze hebben op de betrokken actoren.

2.2. Kwaliteitsvol monitoren van het SofS-handelen

Het zinvol meten en monitoren van de SofS-praktijk lijkt nog eerder in de kinderschoenen te staan. Tot op heden ontbreekt het de SofS-benaderingswijze aan wetenschappelijke evidentie voor verbeterde uitkomsten voor kinderen, jongeren en gezinnen zoals bijvoorbeeld het veilig opgroeien, het terugdringen van het risico op kindermishandeling of het terugdringen van het aantal kinderen in de residentiële jeugdhulp (Downes & Jeronimus, 2022; Reekers et al., 2019; Sheehan et al., 2018). In het onderzoek van De Clercq et al. (2022) werden enkele belangrijke aanbevelingen voor de toekomst naar voor geschoven, die in het kader van voorliggend onderzoeksvoorstel van belang zijn om in rekening te brengen. In voorgaand onderzoek was er sprake van spanningsvelden in het zinvol meten en monitoren, waarbij uit de onderzoeksdata is gebleken dat OSD-medewerkers het vooral zinvol vonden om ‘zachte uitkomstfactoren’ te meten en te registeren (bv. cliënten hebben het gevoel dat ze respectvol worden behandeld en beluisterd; cliënten hebben het gevoel dat ze benaderd werden als mens, om wie ze zijn, niet omwille van het gedrag dat ze stellen of de situatie waarin ze verkeren; cliënten hebben het gevoel dat er een relatie met hen werd opgebouwd; cliënten ervaren (opnieuw) hoop eerder dan ‘harde uitkomsten’ (bv. minder uithuisplaatsingen of het sneller afsluiten van dossiers). Internationaal onderzoek toont aan dat in situaties waar sociaal werkers (consulenten) meer geloofden in de SofS-benaderingswijze en consistent de uitgangspunten ervan toepassen, beduidend meer gezinnen verbeterde uitkomsten in hun leven rapporteren. Gezinnen waarbij sociaal werkers meer vertrouwen hadden in de toepassing van SofS, geven vaker aan dat ze meer bereikt hebben dan verwacht in vergelijking met vooraf bepaalde doelstellingen en ze rapporteren ook vaker positiever over zelfbepaalde doelen (Baginsky et al., 2019). In het onderzoek van De Clercq et al. (2022) wordt verder ook nog aangehaald dat het van belang is om de stem van het cliëntensysteem te bevragen en voldoende feedbacklussen te installeren waarbij de SofS-implementatie wordt gemeten en gemonitord en modelgetrouwheid en -genegenheid wordt nagegaan (Munro et al., 2014). Meer bepaald wordt in het onderzoek van De Clercq et al. (2022) vastgesteld dat een gebrek aan feedbacklussen een gemiste kans is om de impact van de SofS-praktijk af te toetsen bij alle betrokken actoren in een traject.

Het voorliggend onderzoeksvoorstel zal verder ingaan op deze bevindingen en nagaan waar de module contextbegeleiding SofS het verschil maakt voor zowel minderjarige(n), hun netwerk, consulenten en contextbegeleiders? Het onderzoeksrapport bevat een uitkomstentabel die inzicht biedt in de ervaren impact van de huidige module contextbegeleiding SofS op korte, middellange en lange termijn vanuit diverse perspectieven (minderjarige(n), netwerk, contextbegeleider, consulent, organisatie,...). De uitkomstentabel biedt inspiratie voor de lijst met indicatoren die ingezet kan worden voor het verder meten en monitoren van de impact van de module contextbegeleiding SofS in de Vlaamse praktijk.

2.3. Onderzoeksvragen

Dit onderzoek omvat drie hoofddoelstellingen:

1. Wat zijn randvoorwaarden om de module contextbegeleiding SofS te implementeren: wat loopt al goed en waar kan men nog verder op in zetten? Wat belemmert de implementatie?
2. Wat is de 'breedte' en 'diepte' van de huidige praktijk?
3. Wat zijn uitkomsten, zowel aangegeven door jongeren, gezinnen en praktijkmedewerkers?

Op basis van deze doelstellingen werden door het onderzoeksteam volgende onderzoeksvragen en bijhorende subvragen gegenereerd:

- Onderzoeksvraag 1: Wat zijn de noodzakelijke randvoorwaarden voor het uitvoeren van de module contextbegeleiding Signs of Safety in de praktijk?
 - a) Welke kennis is er verzameld in anderen landen om een gedegen implementatie van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk te realiseren?
 - b) Welke randvoorwaarden voor consulenten en contextbegeleiders zijn belangrijk om in acht te nemen (internationaal en nationaal)?
 - c) In welke mate komen de verschillende betrokken actoren tegemoet aan de uitgangspunten zoals vermeld in het Charter vernieuwd partnerschap binnen de jeugdbescherming?
- Onderzoeksvraag 2: Wat loopt er goed/minder goed binnen de toepassing van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk en hoe kunnen goed lopende zaken geborgd worden op middellange en lange termijn?
 - a) In welke mate wordt er SofS modelgetrouw gehandeld (op individueel, team- en organisatieniveau)?
 - b) Op welke manier gaan contextbegeleiders en consulenten om met complicerende factoren?
- Onderzoeksvraag 3: Wat is de 'breedte' en de 'diepte' van de huidige praktijk?
 - a) Hoe vaak (cf., breedte) en op welke manier (cf., diepte) wordt er SofS-getrouw gehandeld binnen de module contextbegeleiding SofS?
 - b) Monitoren van de trajecten contextbegeleiding SofS om de kwaliteit van de module na te gaan.
 - c) Welke aanbevelingen geven contextbegeleiders en consulenten voor de uitbreiding van deze module en naar de uitbouw ervan in andere jeugdhulporganisaties?
- Onderzoeksvraag 4: Wat is de impact voor minderjarigen en hun netwerk, contextbegeleiders en consulenten van de toepassing van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk?
 - a) Op welk vlak wordt, volgens minderjarigen en hun netwerk, contextbegeleiders en consulenten een verschil gemaakt?
 - b) Welke indicatoren zijn van belang in het verder meten en opvolgen van de impact die de module contextbegeleiding SofS heeft?

In de resultatensectie tracht het onderzoeksteam een antwoord te formuleren op deze onderzoeksvragen.

2. Methode

2.1. Werkpakketten: overzicht en operationalisering

Om bovenstaande onderzoeksvragen te beantwoorden, maakt het onderzoeksteam gebruik van een *mixed method design*, waarbij kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden elkaar aanvullen (Creswell et al., 2003; Morse, 2003). Zo zal een dossierstudie van verslagen van bijvoorbeeld de evaluatiegroepen en de Vlaamse forumgroep SofS plaatsvinden. Verder vindt een kwantitatieve analyse plaats van reeds verzamelde gegevens (cf., Binc- en Dashboardgegevens) die in het kader van monitoring en evaluatie bijgehouden worden. Tot slot, zullen er interviews en focusgroepen georganiseerd worden en zal er ook aan de slag gegaan worden met waarderende interviews binnen het casestudy onderzoek. Tabel 1 bevat een beknopt overzicht van de vier werkpakketten.

De data van de vier werkpakketten zal geanalyseerd worden a.d.h.v. een cross-analyse, waarbij relevante bevindingen uit diverse werkpakketten geïntegreerd worden om antwoord te bieden op de onderzoeksvragen (eerder dan dat de bevindingen van elk werkpakket afzonderlijk besproken worden). Een cross-analyse biedt de mogelijkheid om de breedte, diepte en impact van de implementatie op een overkoepelende en diepgaande manier weer te geven (Figuur 2).

Figuur 2. Illustratie van hoe de breedte, diepte en impact van de implementatie onderzocht wordt

Tabel 1. Overzicht van de vier werkpakketten

Vier werkpakketten			
1		Verkennd onderzoek (kwalitatief)	Interviews met belangrijke actoren in het werken met SofS en de implementatie van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk (zowel internationaal als nationaal), zoals beleidsmedewerkers, onderzoekers, SofS-trainers,... en analyse van verslaggeving (bv. evaluatiegroep, leercasus, Vlaamse Forumgroep).
2		Procesevaluatie module contextbegeleiding SofS (kwantitatief)	De breedte van de praktijk nagaan via de analyse van Binc- en dashboardgegevens.
3		Procesevaluatie module contextbegeleiding SofS (kwalitatief)	De breedte, diepte en impact nagaan via focusgroepen met consultants, contextbegeleiders, leidinggevenden,... Hoe wordt de module contextbegeleiding SofS ervaren en vormgegeven?
4		Analyse van de ervaren impact (kwalitatief)	De breedte, diepte en impact nagaan via casestudy onderzoek naar de perspectieven van minderjarige(n), ouders, contextbegeleider, consultant,...: wat heeft voor hen 'het verschil' gemaakt?

In wat volgt, wordt de operationalisering van de vier werkpakketten beschreven.

Werkpakket 1: Verkennende gesprekken en verslaggeving

Werkpakket 1 betreft een kwalitatief verkennend onderzoek met volgende objectieven: 1) in kaart brengen van good practices rond samenwerking met jeugdhulpaanbieders en implementatie van de module contextbegeleiding SofS in Canada, Ierland en Nederland. Op welke manier worden in deze landen partnerschappen uitgebouwd? 2) In kaart brengen van de randvoorwaarden nodig voor de uitvoering van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk.

In deze literatuurstudie wordt op zoek gegaan naar wat de randvoorwaarden zijn voor een gedegen implementatie en uitvoer van de module contextbegeleiding SofS. Dit werkpakket omvat verkennende gesprekken met beleidsmakers en medewerkers op organisatieniveau ($n = 8$) die betrokken zijn bij de implementatie van de module contextbegeleiding SofS. Het doel van deze gesprekken was om aandacht te besteden aan de gegevens vermeld in de uitkomstentabel (cf., De Clercq et al., 2022) en de uitgangspunten vermeld in het Charter vernieuwd partnerschap binnen jeugdbescherming. De interviewleidraad voor deze gesprekken werd gebaseerd op de kennis verzameld in het voorgaand onderzoek en werd samen met de stuurgroep tijdens de eerste bijeenkomst besproken. De interviewleidraad focuste op o.a. volgende vragen: Wat was de insteek en motivatie om de module contextbegeleiding SofS uit te bouwen? Welke respons kwam er van de jeugdhulpaanbieders op de verschillende omzendbrieven (cf., 2020 en 2021). Wat loopt goed bij de implementatie? Waar worden drempels ervaren bij de implementatie? Hoe situeert de module contextbegeleiding SofS zich in het huidige jeugdhulplandschap? Wat zijn toekomstplannen voor de module contextbegeleiding SofS?

De onderzoeker had gesprekken met: Mike Caslor (Signs of Safety trainer en consultant, Canada), Louise Caffrey (Assistant Professor Social Policy, Trinity College Dublin), John Decoene (doctoraatstudent vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek UGent), Nele Haedens (beleidsmedewerker en Projectleider Signs of Safety, Afdeling OSD), Bram Antheunis (beleidsmedewerker Voorzieningenbeleid Jeugdhulp), Bruno Claessens (afdelingshoofd a.i. OSD, Continuïteit en Toegang), Marieke Vogel (regionaal directeur, Elia) en Thierry Taverna (kabinetsmedewerker kabinet van de viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin).

Verder omvat het werkpakket een analyse van bestaande verslaggeving, waaronder die van de Vlaamse forumgroep, evaluatiegroep en leercasussen. Deze werd via de stuurgroep opgevraagd. In de loop van het onderzoek werden o.a. ook volgende documenten gedeeld en meegenomen in het onderzoek: beleidsdocumenten i.k.v. implementatie contextbegeleiding SofS, omzendbrief, video opnames van senior leadersgroup,... Om meer inzicht te verwerken in het implementatieproces nam de onderzoeker deel aan de senior leadersgroup, evaluatiegroepen en de tweedaagse workshop meaningful measures gegeven door Mike Caslor.

Werkpakket 2: Binc- en dashboardgegevens

Werkpakket 2 omvat een kwantitatieve procesevaluatie via de Binc- en dashboardgegevens van alle trajecten in de module contextbegeleiding SofS die sinds januari 2021 zijn opgestart, nog lopende zijn of beëindigd werden.

Binc staat voor Begeleiding in Cijfers en is een uniform registratiesysteem in de Jeugdhulp (Opgroeien). In Binc wordt het effectief ingezette hulpaanbod geregistreerd. Daarnaast bevat het een set aan inhoudelijke parameters die jaarlijks in een Binc-rapport en het Jaarverslag Jeugdhulp worden verwerkt. Het heeft tot doel om zowel de overheid als wetenschappers inzicht te geven over de doelgroep die de hulpverlening bereikt, de duur van begeleidingen en de resultaten ervan. De verzameling van deze gegevens zorgt ervoor dat er nagegaan kan worden wat er goed loopt en waar er verbeterpunten zijn (Binc|Jeugdhulp, z.d.).

In het kader van dit onderzoek werden de Binc-gegevens opgevraagd van gezinnen die sinds 2021 een contextbegeleiding SofS traject hebben doorlopen. Via de data was het mogelijk om enerzijds inzicht te verwerven in de profielen van deze gezinnen (bv. leeftijd minderjarige, gezinssamenstelling, woonsituatie, enz.) en anderzijds te bestuderen hoe de voor- en na trajecten binnen de hulpverlening er uit zien voor deze gezinnen.

In het dashboard wordt er bij de samenwerking tussen contextbegeleider en consulent in een contextbegeleiding SofS traject een fiche per jongere bijgehouden. Deze registratie zorgt ervoor dat er op verschillende niveaus (micro-, meso-, macroniveau) kan opgevolgd worden welke SofS-stappen er worden gezet. Dit met als doel om het proces weer te geven dat samen gelopen wordt. De gegevens in het dashboard geven een indicatie van hoe en met welke duurtijd een traject doorlopen wordt (zie bijlage 1). Met behulp van de dashboardgegevens kan er inzicht verkregen worden in het leerproces van de betrokkenen en kan er ook gemonitord worden welke stappen er nog dienen gezet te worden en wat de consulent en contextbegeleider daarvoor nodig hebben (Antheunis & Haedens, 2021). De registratie van SofS-stappen via het dashboard werd in het leven geroepen als pilootproject en gemonitord binnen de evaluatiegroep. In het kader van dit onderzoek werden de dashboardgegevens bestudeerd om meer inzicht te krijgen in de breedte van de implementatie (cf., welke SofS-stappen worden gezet en hoe vaak), de duur van de SofS-stappen en wie betrokken is bij welke stappen (cf., partnerschap contextbegeleider – consulent).

Samen met Wederik De Meersman (Binc, Opgroeien), Johan Peeters en Bert Criel (BI analyse en ontwikkeling, Opgroeien) werd besproken hoe de Binc-gegevens op een ethisch verantwoorde manier gedeeld en verzameld konden worden en welke gegevens relevant waren om mee te nemen in het onderzoek. Via Nele Haedens werden de geanonimiseerde Binc- en dashboardgegevens aan het onderzoeksteam bezorgd. De Binc- en dashboardgegevens werden geanalyseerd a.d.h.v. Excel en SPSS 26.0 (IBM Corporation, 2019).

Werkpakket 3: Focusgroepen

Werkpakket 3 betreft een kwalitatieve procesevaluatie via focusgroepen. Via vier focusgroepen met consultants, regionale stafmedewerkers, contextbegeleiders en teamverantwoordelijken werd onderzocht hoe de SofS-benadering geïmplementeerd wordt in diverse Vlaamse organisaties en hoe de samenwerking tussen contextbegeleiders en consultants in de trajecten verloopt.

In overleg met de sturgroepleden werd beslist om te gaan voor een heterogene samenstelling van de focusgroepen, m.a.w. om consultants en contextbegeleiders samen in één focusgroep aan het woord te laten. OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders werden uitgenodigd om deel te nemen aan een focusgroep via een oproepingsbrief die verspreid werd via de interne nieuwsbrief van Opgroeien, de interne kanalen van de sturgroepleden en via de aanspreekpunten van elke jeugdhulporganisatie die de module contextbegeleiding SofS aanbiedt. Deze aanspreekpunten verspreidden de oproep binnen hun organisatie.

42 personen toonden interesse om deel te nemen aan de focusgroep. In totaal namen hiervan 27 personen deel. Voor acht personen was het niet mogelijk om deel te nemen op de datum die voor de meerderheid van de andere deelnemers wel mogelijk was. Vier personen namen last-minute niet deel wegens ziekte en drie personen konden niet gecontacteerd worden omdat ze geen contactgegevens achterlieten in het online uitnodigingsformulier. Drie focusgroepen gingen fysiek door en één focusgroep online: op 8 mei 2023 in Antwerpen ($n = 7$), op 9 mei 2023 in Brussel ($n = 6$), op 16 mei 2023 online ($n = 8$) en op 22 mei 2023 in Hasselt ($n = 6$). De focusgroepen duurden gemiddeld twee uur. Naast de onderzoeker, was er een notulist (cf., onderzoeker Sara Rowaert) aanwezig om de gesprekken te observeren en de belangrijkste kernaspecten te noteren. De interviewleidraad van de focusgroepen kreeg vorm op basis van de vier elementen van de implementatiecyclus, nl. Leren, Leiderschap, Organisatorische afstemming en Zinvol meten en monitoren (zie bijlages 2 en 3). Tijdens de focusgroepen werd extra aandacht besteed aan de diverse onderdelen van sterk partnerschap, waaronder: een gemeenschappelijke en gedragen taal en visie; verwachtingen van de verschillende betrokken actoren m.b.t. het takenpakket en rolverdeling; respect voor ieders mandaat, draagkracht en expertise; transparantie in communicatie (op individueel, team- en organisatieniveau); supervisie, ondersteuning en feedback.

Alle focusgroepen hadden een diverse samenstelling qua functie van de participanten (zie Tabel 2). De focusgroepen bevatten werknemers uit diverse regio's. Overkoepelend zijn de deelnemers tewerkgesteld in de volgende regio's: acht in regio Antwerpen, zes in regio West-Vlaanderen; twee in regio Oost-Vlaanderen, zes in regio Vlaams-Brabant en Brussel en vijf in regio Limburg. De deelnemende contextbegeleiders en leidinggevenden zijn tewerkgesteld in 11 verschillende organisaties (m.a.w., enkele deelnemers zijn werkzaam in dezelfde organisatie en zijn collega van elkaar).

Ter voorbereiding van de focusgroep, werd aan de participanten gevraagd om voorafgaand aan de focusgroep een aantal schaalvragen te beantwoorden via een anonieme online survey via LimeSurvey. Bijlage 3 geeft de respons weer van zowel de deelnemers aan de focusgroep als de personen die interesse hadden om deel te nemen, maar niet aanwezig konden zijn ($n = 8$). 36 personen vulden deze

survey in. De responsantwoorden werden voor de start van de focusgroep bekeken door de onderzoeker. De vragen die veel diversiteit in antwoorden opleverden kregen meer aandacht en tijd voor discussie. De vier focusgroepen werden verbatim getranscribeerd en via een deductieve thematische analyse geanalyseerd in NVivo (softwarepakket voor kwalitatieve data-analyse).

Tabel 2. Overzicht deelnemers focusgroepen (n = 27)

Participanten focusgroepen					
Locatie focusgroep	Functie participant				
	Consulent OSD	Regionale staf OSD	Contextbegeleider binnen organisatie jeugdhulp	Leidinggevende binnen organisatie jeugdhulp ¹	Totaal
Antwerpen	0	0	3	4	7
Brussel	1	2	1	2	6
Online	1	0	2	5	8
Hasselt	1	3	1	1	6
Totaal	3	5	7	12	27

Noot. ¹ Dit zijn zowel: afdelings- of pedagogisch coördinatoren, stafmedewerkers of teamcoaches.

Werkpakket 4: Casestudies

Werkpakket 4 omvat een kwalitatieve analyse van de ervaren impact a.d.h.v. individuele interviews met contextbegeleiders, consulenten, ouders en minderjarigen. Dit werkpakket heeft voornamelijk tot doel om na te gaan wat de impact is van de module contextbegeleiding SofS en welke handvatten er aangereikt kunnen worden om de kwaliteit van huidige en toekomstige trajecten in kaart te brengen. Eerder dan consulenten of contextbegeleiders zelf een casus te laten aanleveren, werd met de stuurgroepleden beslist om een at random selectie van cases te hanteren. Meer specifiek werd elke Vlaamse organisatie die de module contextbegeleiding SofS aanbiedt sinds 2021 (n = 20) gevraagd of ze wensten deel te nemen aan het onderzoek met één specifieke case. Deze case werd geselecteerd op basis van de einddatum van het traject, nl. 'de meest recent afgeronde case binnen de organisatie' (op dat moment, nl. juni 2023). De keuze voor deze trajecten was drievoudig. Ten eerste biedt een at random selectie de mogelijkheid om een representatief en divers beeld te krijgen op de doorlopen SofS trajecten. Ten tweede bieden 'recent afgeronde trajecten' de mogelijkheid dat de contextbegeleider de betrokken ouder(s) nog kon bereiken (bv. men staat nog in contact en/of de contactgegevens zijn actueel). Ten derde kon de impact van het onderzoek voor het netwerk en de hulpverleners beperkt worden wanneer het traject reeds was afgerond. De 20 organisaties die uitgenodigd waren voor deelname waren: Akoon, De Patio, Vonk, Cocon Gent, Lia, De Oever, De Wiekslag, Monte Rosa, Cocon Vilvoorde, Sporen, Cirkant, Elegast, Zorgbedrijf Antwerpen, Jeugdzorg Emmaüs Mechelen, Open Poortje, Ter Loke, Wingerdbloei, Jeugdzorg Emmaüs Antwerpen, Jeugddorp en Keerpunt.

Via de anonieme dashboardfile werd per organisatie bekeken welke identificatiecode ‘de meest recent afgeronde case’ had. De organisatie werd vervolgens gecontacteerd door de onderzoeker met de vraag tot deelname aan het onderzoek met de case gelinkt aan de desbetreffende identificatiecode. Op deze manier kon de anonimiteit van het betrokken gezin bewaard blijven. Indien de organisatie hiertoe bereid was, maakte de onderzoeker contact met de betrokken contextbegeleider(s) in dat dossier en werd een gesprek ingepland. Tijdens dit gesprek werd vervolgens de vraag gesteld of de contextbegeleider bereid was om de betrokken ouder(s) uit te nodigen om deel te nemen aan het onderzoek. Indien de ouder(s) hiertoe bereid waren, communiceerde de contextbegeleider de contactgegevens van de ouder(s) aan de onderzoeker. Op deze manier hadden de ouder(s) volledige regie over hun deelname en het delen van hun persoonsgegevens.

Achttien van de twintig organisaties waren bereid om deel te nemen aan het onderzoek. Eén organisatie wenste niet deel te nemen en één organisatie kon niet deelnemen aangezien de betrokken contextbegeleider niet meer in dienst was op het moment van de bevraging. In totaal werden 45 personen bevroegd, waarvan 26 contextbegeleiders, twee teamverantwoordelijken en twee consultants (Tabel 3). Om de dataverzameling haalbaar te houden werd er voor gekozen om contextbegeleiders die beiden in eenzelfde case betrokken waren in duo te interviewen en een beperkt aantal consultants te bevragen. De interviews met de hulpverleners duurden gemiddeld 1u 15 minuten en werden online via MS Teams georganiseerd.

Twaalf ouders en drie minderjarigen werden geïnterviewd. Contextbegeleiders gaven diverse redenen op waarom ouders niet bereid waren om deel te nemen: niet bereikbaar, geen tijd, geen interesse of “met rust gelaten willen worden na een intensieve periode”. Een organisatie maakte zelf de inschatting dat het niet wenselijk was om de ouders uit te nodigen voor onderzoek omwille van het intense traject dat de ouders net doorlopen hadden. Onderstaand citaat schetst waarom twee ouders niet deelnamen. De interviews met ouders duurden gemiddeld 1u 45 minuten en vonden bij de meerderheid plaats in de thuisomgeving van de ouder. Twee interviews vonden telefonisch plaats.

“Papa gaf aan dat het zo al druk genoeg was en hier liever geen tijd voor wou vrij maken (hij werkt als zelfstandige). Mama gaf aan dat ze blij is dat het intensieve begeleidingsproces achter de rug is en dat ze vooral wil focussen op het nu en de toekomst en niet te veel wil terugkijken naar het verleden. Ik heb mama nog proberen overtuigen door te vertellen dat het onderzoek vooral gericht is op de manier van begeleiden en niet op de inhoud van de begeleiding, maar mama bleef bij haar standpunt.”
(contextbegeleider)

Drie minderjarigen namen deel aan het onderzoek, na toestemming van beide ouders. Om het gesprek met de minderjarigen te faciliteren, was er minstens één ouder aanwezig bij het gesprek en werd er gebruik gemaakt van vragen waarbij de minderjarige smileys kon inkleuren (zie bijlage 4). Daarnaast zorgden diverse aspecten er voor dat er een beperkt aantal minderjarigen bevroegd werd. Zo was de betrokken minderjarige in heel wat trajecten te jong (< 4 jaar) om ervaringen te kunnen delen of was er geen consent van beide ouders (bv. één van de ouders kon niet bereikt worden in een scheidings situatie). De gesprekken met de minderjarigen duurden gemiddeld 12 minuten en vonden plaats in de thuisomgeving van de minderjarige.

Tijdens de interviews werd gefocust op welke manier en voor wie de module contextbegeleiding SofS een verschil maakte. Bij de gesprekken met hulpverleners werd het traject chronologisch overlopen, van bij aanmelding tot afsluiting van het dossier. Aan de hand van de beschikbare dashboarddata werd dieper ingegaan op de SofS-stappen die werden gezet en hoe dit verlopen was (cf., wat lukt wel of niet, waarom wel of niet?). Daarnaast werd bevraagd welke impact werd ervaren en werden enkele impactindicatoren bevraagd (zie verder, kerndataset). Bij de gesprekken met ouders en minderjarigen werd er gevraagd om te vertellen over hoe zij het traject ervaren hadden. Hierbij dienden de SofS-uitgangspunten als leidraad (bv. heeft u het gevoel gehad dat er naar u geluisterd werd? Was het voor u duidelijk wat een SofS traject inhield en wie daarbij welke rol inneemt?). In bijlage 4 zijn de interviewleidraden voor de casestudies terug te vinden.

Omwille van de beperkte onderzoekstijd werden de interviews niet volledig verbatim uitgeschreven, maar gedeeltelijk. De data-analyse gebeurde via een deductieve thematische analyse via NVivo (softwarepakket voor kwalitatieve data-analyse).

Tabel 3. Overzicht deelnemers casestudies (n = 45)

Participanten casestudies								
Regio organisatie	Aantal deelnemende organisaties per regio	Participant						
		Context-begeleider	Teamverantwoordelijke	Consulent	Mama	Papa	Minderjarige	Totaal
Oost-Vlaanderen	3	4				1		5
West-Vlaanderen	2	4		1	1			6
Antwerpen	9	10	2	1	5	2	2	22
Limburg	2	4			2	1	1	8
Vlaams-Brabant en Brussel	2	4						4
Totaal	18	26	2	2	8	4	3	45

Opvolging en kwaliteitsbewaking

Het onderzoeksproces ging van start met een online kick-off moment op 27 maart 2023, dat georganiseerd werd om het onderzoek kenbaar te maken aan de praktijk. Een 120-tal personen waren hierbij aanwezig, waarvan zowel OSD-medewerkers als jeugdhulpaanbieders. Tijdens het kick-off moment werden de diverse werkpakketten van het onderzoek toegelicht, werden deelnemers uitgenodigd om in een latere fase van het onderzoek deel te nemen en was er ruimte voor vragen. Aan het eind van de projectperiode wordt een slotevent georganiseerd (studienamiddag op 11 maart 2024). Op dit event zullen de voornaamste bevindingen van het onderzoek gedeeld worden met het werkveld en beleidsmedewerkers.

Het onderzoeksteam liet zich bij de uitvoering van het onderzoek bijstaan door een stuurgroep ($n = 10$), bestaande uit vertegenwoordigers van praktijk, beleid en cliënten. De stuurgroep gaf onder meer feedback op de voorstellen en plannen van het onderzoeksteam en deed suggesties voor het rekruteren van potentiële respondenten. De stuurgroep werd driemaandelijks samengeroepen en dit overleg vond online plaats. Doorheen de projectperiode werden vijf stuurgroepvergaderingen georganiseerd. De stuurgroep werd tussentijds geïnformeerd over de voortgang en bevindingen van het onderzoek en kon geconsulteerd worden in functie van specifieke problemen of vragen die zich aandienen. Aan het eind van de projectperiode werden de bevindingen en aanbevelingen die voortvloeiden uit het onderzoek afgetoetst bij de stuurgroep en werd het finale onderzoeksrapport ter goedkeuring voorgelegd.

De stuurgroep speelde een belangrijke rol in de kwaliteitsbewaking en in het toezien op de uitvoering van het project zoals beschreven in het onderzoeksvoorstel. Om de kwaliteit van het onderzoek verder te bewaken, werd het onderzoeksvoorstel en de te hanteren instrumenten voor advies voorgelegd aan de Ethische Commissie van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Gent. De vier werkpakketten van deze studie werden goedgekeurd (referentienummer 2023-017) en elke deelnemer van de focusgroepen (Werkpakket 3) en casestudies (Werkpakket 4) ondertekende een formulier voor geïnformeerde toestemming. Tevens werd een Data Management Plan opgemaakt, waarin werd aangegeven op welke manier onderzoeksgegevens verzameld, verwerkt en opgeslagen werden.

2.2 Output

Aangepaste programmatheorie

Dit onderzoek reikt een aangepaste programmatheorie aan, die ingezet kan worden als richtinggevend kader voor het monitoren van de verdere implementatie van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk. Op basis van de aangepaste programmatheorie wordt een schets gemaakt van welke elementen noodzakelijk en faciliterend zijn om een betekenisvol traject te lopen in de module contextbegeleiding SofS. De programmatheorie kan op praktijk- en beleidsniveau op regelmatige basis ingezet worden ter ondersteuning van de evaluatie en monitoring van uitkomsten.

Uitkomstentabel

De bevindingen uit de diverse werkpakketten bieden inzicht in de mate en manier waarop de module contextbegeleiding SofS een impact heeft op cliënt-, team- en organisatieniveau. Aan de hand van een uitkomstentabel wordt een beeld geschetst van de impact van de module op korte, middellange en lange termijn en wat hierbij faciliterende of belemmerende factoren zijn. Op basis van deze tabel wordt een voorstel gedaan voor het opstellen van een lijst met indicatoren (kerndataset) die de impact van de implementatie in de toekomst verder kan monitoren en opvolgen.

Eindrapport en presentatie van (beleids)aanbevelingen

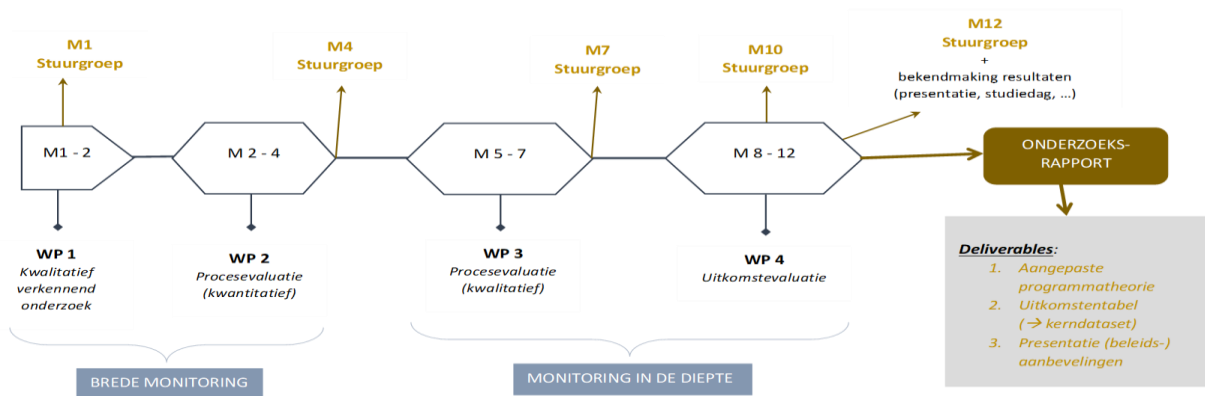
Dit eindrapport biedt een inkijk in het proces van implementatie van de module contextbegeleiding SofS in de Vlaamse praktijk. Er wordt geschetst hoe partnerschappen in de praktijk vandaag de dag vorm krijgen en waar men in de toekomst verder kan op inzetten om de module contextbegeleiding SofS uit te bouwen. Deze suggesties vertrekken vanuit de *good practices* die zijn aangereikt en vanuit de uitkomsten en randvoorwaarden die zijn verzameld doorheen het onderzoek. Toegepast op het Vlaamse jeugdhulplandschap formuleert dit onderzoek (beleids-) aanbevelingen en wordt een voorstel voor een lijst met indicatoren gedaan die het verder monitoren en zinvol meten van de module in de toekomst mogelijk maakt en ondersteunt. Daarnaast wordt een toegankelijke presentatie (cf., studienamiddag 11 maart 2024) ontwikkeld waar de belangrijkste onderzoeksresultaten, aanbevelingen en groeimogelijkheden in verwerkt zijn. Deze presentatie kan in het verder uitbouwen van de module in de praktijk ondersteuning bieden om de resultaten op een gerichte wijze voor te stellen aan jeugdhulporganisaties.

Tijdsplanning

De onderzoekperiode liep van 1 januari 2023 tot februari 2024. Het eindrapport werd in februari 2024 opgeleverd en vervolgens online gepubliceerd op de website van het agentschap Opgroeien. Figuur 3 schetst de tijdsplanning van het onderzoek.

Figuur 3. Tijdsplanning onderzoek

Planning procesevaluatie module contextbegeleiding SofS

3. Resultaten

Onderzoeksvraag 1: Wat zijn de noodzakelijke randvoorwaarden voor het uitvoeren van de module contextbegeleiding Signs of Safety in de praktijk?

1a. Welke kennis is er verzameld in anderen landen om een gedegen implementatie van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk te realiseren?

Hoewel SofS wereldwijd steeds meer geïmplementeerd wordt, blijft de wetenschappelijke onderbouwing van de benadering en de bewezen effectiviteit ervan eerder beperkt (Baginsky et al., 2019; Sheehan et al., 2018). Reeds in 2012 stelden onderzoekers via een systematische review vast dat, ondanks positieve feedback van hulpverleners betreffende de toepassing ervan, SofS nog niet geëvalueerd was in termen van betrouwbaarheid, validiteit of impact (Barlow et al., 2012). Tot op heden ontbreekt het de SofS-benaderingswijze aan gedragen wetenschappelijke evidentie voor verbeterde uitkomsten voor kinderen, jongeren en gezinnen zoals bijvoorbeeld het veilig opgroeien, het terugdringen van het risico op kindermishandeling, of het terugdringen van het aantal kinderen in de residentiële jeugdhulp (Downes & Jeronimus, 2022; Reekers et al., 2019; Sheehan et al., 2018). Een kleinschalige studie naar de werkzaamheid van SofS in de Nederlandse jeugdzorg toonde wel aan dat het werken vanuit SofS effectiever bleek te zijn wat ‘veiligheid’ betreft dan de reguliere jeugdhulpverlening (Vink et al., 2017). Echter, een Nederlandse studie naar de impact van familienetwerkberaden concludeert dat de inzet van familienetwerkberaden in de jeugdbescherming en jeugdhulp op korte termijn niet leidt tot andere resultaten in termen van aanwijzingen voor/risico op kindermishandeling en inzet van professionele zorg in vergelijking met de reguliere werkwijze (cf., Generiek Gezinsgericht Werken; Dijkstra et al., 2016). Hoewel het implementeren van een praktijkkader met een duidelijke theoretische en praktische benadering een voor de hand liggende manier lijkt om de praktijk te verbeteren, stellen onderzoekers evenwel een gebrek vast aan (kwalitatief) evaluerend onderzoek naar de impact van SofS op uitkomsten voor kinderen en gezinnen (Baginsky et al., 2019; Gillingham, 2017). Zo zijn er weinig evaluatiestudies en de beschikbare onderzoeken blijken niet steeds te voldoen aan de nodige kwaliteitscriteria om robuuste conclusies te kunnen trekken over de impact van SofS, bijvoorbeeld op het aantal uithuisplaatsingen (Sheehan et al., 2018). Zo blijkt uit onderzoek van Baginsky en collega’s (2019) dat huidig bestaand SofS-evaluatieonderzoek bekritiseerd kan worden omdat minstens één van de volgende vragen niet aan bod komt: Wat is het effect van de professionele achtergrond van de jeugdwerker die het toepast?; Wat is het effect van de differentiatie tussen verschillende benaderingen en modellen die worden toegepast?; Kan de studie worden gerepliceerd?; Wat is het effect van de beperkingen van de studie op de bevindingen?; In welke mate zijn de lokale settings waarin de studie tot stand kwam representatief voor de nationale context en wat is de representativiteit van de steekproeven? Baginsky en collega’s wijzen daarom op het belang van onafhankelijk onderzoek dat gebaseerd is op transparante en degelijke methoden die enerzijds kunnen worden aangepast aan (al dan niet lokale) implementatie-uitdagingen en de veranderende en voortschrijdende aard van SofS, en anderzijds bijdragen aan toekomstige wetenschappelijke onderbouwing (‘evidence base’).

Een gebrek aan wetenschappelijke onderbouwing wil niet zeggen dat SofS geen andere positieve, meer procesmatige uitkomsten zou bewerkstelligen. Zo kwam uit recent onderzoek onder meer naar

voor dat SofS een belangrijke verschuiving kan betekenen voor personeel en organisaties binnen de jeugdhulp, die gewoonlijk functioneren binnen een risicomijdende cultuur van schuld en angst (Roberts et al., 2019). SofS biedt het potentieel van een diepere benadering in het werken met kinderen en gezinnen, met mogelijk grotere tevredenheid voor personeel en aanzienlijk betere resultaten (Roberts et al., 2019). Zo bleek de ‘empowerende’ benadering, met een nadruk op krachten van ouders, volgens enkele SofS-hulpverleners positief bij te dragen aan samenwerkend partnerschap tussen SofS-hulpverleners en ouders (Reekers et al., 2019). Daarnaast toonde evaluatieonderzoek in het Verenigd Koninkrijk dat in situaties waar sociaal werkers (consulenten) meer geloofden in de SofS-benaderingswijze en consistent de uitgangspunten ervan toepasten, beduidend meer gezinnen verbeterde uitkomsten in hun leven rapporteerden (Baginsky et al., 2019a). Gezinnen waarbij hulpverleners meer vertrouwen hadden in de toepassing van SofS, gaven vaker aan dat ze meer bereikt hadden dan verwacht in vergelijking met vooraf bepaalde doelstellingen en ze rapporteerden ook vaker positiever over zelfbepaalde doelen. Vink en collega’s (2017) vonden bescheiden aanwijzingen dat SofS bijdraagt tot meer empowerment bij ouders in vergelijking met de reguliere zorg. Ouders in de SofS-groep vonden een melding vaker terecht, hadden positievere verwachtingen van de jeugdhulp en stonden meer open voor hulp. De auteurs van deze studies geven aan dat verder onderzoek vereist is, maar het verhogen van empowerment bij ouders en kinderen wordt in de literatuur over het algemeen als een belangrijke variabele gezien voor het reduceren van het risico op kindermishandeling en het verhogen van welbevinden (Boushel & Lebacqz, 1992; Damen et al., 2019; Horrevorts et al., 2017; Reekers et al., 2019; Rijbroek et al., 2017).

Verder toont onderzoek aan dat ‘model fidelity’ of modelgetrouwheid een belangrijke voorwaarde is voor een gedegen SofS-implementatie (Roberts et al., 2018; Kaye & Osteen, 2011; Arney, 2013; zie verder onderzoeksvraag 2a). Modelgetrouwheid verwijst naar de mate waarin een programma, interventie of benadering wordt geïmplementeerd zoals bedoeld en ontworpen is. Het handhaven van modelgetrouwheid is belangrijk om zes redenen (Mowbray et al., 2003; Turnell & Murphy, 2017). Ten eerste is modelgetrouwheid belangrijk voor de effectiviteit van de interventie. Als een programma of interventie wordt ontworpen op basis van bepaalde principes of strategieën, kan het succes ervan afhangen van de juiste uitvoering van deze elementen. Als de modelgetrouwheid hoog is, is de kans groter dat de beoogde effecten ook daadwerkelijk worden bereikt. Ten tweede is modelgetrouwheid belangrijk o.w.v. de generaliseerbaarheid van resultaten. Hoge modelgetrouwheid vergroot de kans dat de interventie overdraagbaar is naar verschillende omgevingen, omdat het aangeeft dat de essentiële componenten consistent worden toegepast. Ten derde is het bij het beoordelen van de effectiviteit van een programma of interventie het cruciaal om te weten dat de implementatie consistent is. Als de modelgetrouwheid laag is, kan het moeilijk zijn om te bepalen of eventuele effecten te wijten zijn aan het programma zelf of aan variabiliteit in de implementatie. Ten vierde helpt het waarborgen van modelgetrouwheid verspilling van middelen te voorkomen. Als een programma niet wordt geïmplementeerd zoals bedoeld, kunnen investeringen in tijd, geld en inspanningen minder effectief zijn. Ten vijfde draagt modelgetrouwheid bij aan verbetering en doorontwikkeling aangezien organisaties inzicht krijgen in wat wel en niet werkt door modelgetrouwheid te monitoren. Dit stelt hen in staat om aanpassingen te maken, het programma te

verbeteren en de effectiviteit ervan in de loop van de tijd te vergroten. Tot slot kan een hoog niveau van modelgetrouwheid het vertrouwen en de acceptatie vergroten bij zowel degenen die het programma implementeren als zij die eraan deelnemen. Als deelnemers zien dat het programma consequent wordt uitgevoerd zoals beloofd, kan dit bijdragen aan een positieve ervaring en acceptatie (Turnell & Murphy, 2017; Roberts et al., 2018; Arney, 2013). In het algemeen draagt modelgetrouwheid bij aan de geloofwaardigheid, betrouwbaarheid en effectiviteit van interventies en programma's, waardoor ze beter kunnen bijdragen aan het bereiken van de beoogde resultaten (Roberts et al., 2018; Arney, 2013).

Uit literatuur en gesprekken met internationale SofS-onderzoekers blijkt dat de implementatie van SofS een diverse invulling krijgt in verschillende landen (zie werkpakket 1; Munro et al., 2014). Zo werd de SofS-benadering geïmplementeerd in de gehele Ierse jeugdhulp (cf., child protection agencies), terwijl in Canada de autonomie van de voorziening primeert. In Canada kiest de organisatie om ofwel een gehele 'system change' implementatie vorm te geven ofwel een beperkte implementatie door te voeren. Bijgevolg is er op case niveau een grote diversiteit in hoe SofS wordt ingezet afhankelijk van hoe ernstig de verontrusting wordt ingeschaald, variërende van 'early health case' (cf., first line care) tot hoge risico situaties (cf., high risk child protection). De Vlaamse situatie is daarbij uniek, in die zin dat de jeugdhulp modulair georganiseerd wordt en de implementatie vorm krijgt binnen een specifieke module contextbegeleiding SofS, in partnerschap tussen de afdeling OSD en jeugdhulporganisaties. Bouverne-De Bie en collega's (2014) geven in die zin aan dat de jeugdhulp vooral inzet op het organiseren van jeugdhulp maar niet op de vraag wat men wil bereiken met het pedagogisch project dat jeugdhulp is.

Verder beïnvloedt de organisatiecultuur de breedte en diepte van een implementatieproces. Eerder onderzoek naar organisatieculturen binnen de jeugdhulp toont aan dat de uitkomsten voor jongeren beïnvloed worden door drie dimensies van organisatieklimaat, nl. betrokkenheid, functionaliteit en stress (Glisson et al., 2012; Williams & Glisson, 2014). Jeugdhulporganisaties met een meer bekwame, minder resistente en minder rigide organisatiecultuur worden als meer betrokken, functioneler en minder stressvol ervaren. In deze werkomgevingen ervaren hulpverleners de ondersteuning en persoonlijke betrokkenheid die nodig is om effectief het welzijn van jongeren te bevorderen (Williams & Glisson, 2014).

1b. Welke randvoorwaarden voor consulenten en contextbegeleiders zijn belangrijk om in acht te nemen (internationaal en nationaal)?

Internationaal onderzoek stelt dat een gedegen SofS-implementatie een hele systeemverandering in de organisatie (*a whole system change*) inhoudt, waarbij de uitgangspunten en kernprincipes van SofS geïntegreerd worden in de cultuur en praktijk van de organisatie (Munro et al., 2016; Salveron et al., 2015). Met betrekking tot het fundament van het verworden tot 'lerende organisatie' wijzen Roberts en collega's (2019) op het feit dat het trainen van medewerkers in een 'praktijkmodel' een noodzakelijke voorwaarde is, maar dat enkel training de praktijk binnen de jeugdhulp niet verandert. De eigenlijke organisatie en werkomgeving spelen een belangrijke rol, waardoor hervormingen of veranderingen niet succesvol blijken te zijn indien deze louter focussen op het verbeteren van

vaardigheden van individuele praktijkwerkers (Munro et al., 2016). In functie van de implementatie van SofS blijkt het bijgevolg belangrijk om op vier kritische elementen in te zetten, namelijk: (1) leren, (2) leiderschap, (3) organisatorische afstemming en (4) zinvol meten (Munro et al., 2016; Salveron et al., 2015). Een gehele praktijktransformatie vereist grondige en geïntegreerde organisatorische inspanningen die deze vier elementen afstemmen op het 'praktijkmodel' (Rijbroek et al., 2017; Salveron et al., 2015). De uitvoering van een praktijk dient bijgevolg modelgetrouw te zijn, waarbij de praktijk overeenkomt met het beoogde programmamodel en de onderliggende principes waarop deze gebaseerd is (Roberts et al., 2018). Een onvolledige implementatie of een lage modelgetrouwheid van de praktijkwerker vermindert immers de impact van het model. Het meten van de mate waarin praktijken zoals bedoeld worden geïmplementeerd, is daarom cruciaal om vast te stellen of een interventie de resultaten voor gezinnen verbetert (Forgatch et al., 2005; Roberts et al., 2018).

Tabel 4. Overzicht van randvoorwaarden op organisatie-, team-, individueel- en gezinsniveau

Op organisatieniveau			
Helder kader en engagement van organisatie over hoe SofS zich verhoudt t.o.v. de eigen visie en werking van de organisatie (houdt verband met hoe organisatie draagvlak heeft voor SofS-denken, organisatiedoelstelling, verbreding van SofS-module)	Opleiding en training van medewerkers + Tijd en ruimte om leren te delen en verbreden, zowel binnen als buiten de organisatie, bv. via inter- en supervisie, leercasus, procesteams, contextteam, gatherings, ...	Heldere organisatiedoelstelling + visie rond meten en monitoren (hoe kwaliteit van werk bewaken en medewerkers opvolgen in SofS-werk)	Beschikbaarheid van externe professionele partners indien nodig
Op teamniveau			
Intensieve Fase 0 bespreking + tussentijds en frequent overleg tussen consulent en contextbegeleider om taak- en rolverdeling verder af te stemmen, plan van aanpak te bespreken,... + tussentijds overleg/afstemmen met andere externe professionele partners en jeugdrechter, zodat die actief mee is in verhaal en beslissingen kan steunen	Consulent en contextbegeleider zijn eerlijk en open, durven zich kwetsbaar opstellen, zijn bereikbaar voor elkaar, gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid. Respect en erkenning voor ieders mandaat en expertise	Geloof en engagement van alle partijen in SofS-benadering (consulent, contextbegeleider, leidinggevende, jeugdrechter, andere partners,...)	Veilig leerklimaat + coaching van medewerkers door leidinggevenden/co-medewerker/regionale staff
Op individueel niveau			
Expertise en ervaring in SofS-benadering o.b.v. training, opleiding, praktijkervaring. Eerdere succeservaringen	Geloof in en engagement naar de SofS-benadering	Kracht- en oplossingsgerichte basishouding, bereidheid om verantwoordelijkheid en regie bij gezinnen te leggen	Houding naar verandering, vernieuwing
Op gezinsniveau			
Ervaren van noodzaak, bereidheid, motivatie, engagement ouders	Betrokken netwerk	Tijd en ruimte om intensief én flexibel te werken op maat van het gezin	

Randvoorwaarden voor Vlaamse consultants en contextbegeleiders werden bevraagd in de focusgroepen en casestudies. Welke randvoorwaarden zij belangrijk vinden voor de SofS-implementatie wordt verder besproken aan de hand van de vier kritische elementen van de SofS-implementatiecyclus: Leren, Leiderschap, Organisatorische afstemming en Zinvol meten en monitoren. Aangezien deze elementen niet los van elkaar kunnen gezien worden en op elkaar inwerken, worden er doorheen de tekst verwijzingen gemaakt naar andere elementen van de implementatiecyclus. Tabel 4 biedt een overzicht van de randvoorwaarden op organisatie-, team-, individueel- en gezinsniveau die hieronder meer in detail besproken worden.

1. Leren

Training en opleiding als essentiële en eerste stap in het implementatieproces

Consultanten en jeugdhulpaanbieders zijn het er over eens dat er zowel binnen de afdeling OSD als binnen de jeugdhulporganisaties heel wat mogelijkheden zijn om zich te ontwikkelen in de SofS-benadering, via **training en opleiding**. Voor heel wat medewerkers is training en opleiding een eerste en essentiële stap om met de SofS-benadering aan de slag te gaan.

Binnen de organisaties die de module contextbegeleiding SofS aanbieden, wordt het als een voorwaarde gezien dat medewerkers die aan de slag gaan met de module de basisopleiding SofS hebben gevolgd. Ook het volgen van de verdiepende trainingen (bootcamp) veiligheidsplanning, woord- en beeldverhaal en netwerkberaden strekt volgens de consultants en jeugdhulpaanbieders tot aanbeveling. Er wordt gepoogd dat medewerkers die aan de slag zijn binnen de module contextbegeleiding SofS zo snel mogelijk de basistraining doorlopen, zodat men voorbereid aan de slag kan gaan met gezinnen. Binnen sommige organisaties is het echter een uitdaging om medewerkers voldoende snel op te leiden, mede door de grote personeelsuitval en frequente personeelsswissels (zie verder impact). Naar medewerkers die niet direct aan de slag zijn binnen de module contextbegeleiding SofS heersen er andere verwachtingen (bv. collega's binnen de module verblijf of reguliere contextbegeleiding). Afhankelijk van hoe breed de SofS-visie binnen de organisatie gedragen wordt, wordt er al dan niet verwacht dat deze medewerkers de basis- of verdiepende trainingen doorlopen (bv. leefgroepmedewerkers worden eveneens opgeleid in de SofS-benadering bij een brede gedragenheid in de organisatie). Volgens enkele jeugdhulpaanbieders is het volgen van training en opleiding te vrijblijvend en is er te weinig opvolging. Een contextbegeleider geeft aan dat een organisatie er evengoed voor kan kiezen om geen investering te maken in het opleiden van medewerkers.

“Ik denk dat als een organisatie ervoor kiest om daar heel hard op in te zetten dan denk ik dat er wel voldoende is en dat er voldoende trainers in België zijn om dat mee vast te houden. Maar als een organisatie zoiets heeft van ‘we gaan daar geen middelen in steken’, dan is het heel rap verloren ook denk ik.” (contextbegeleider)

De grote meerderheid van de jeugdhulpaanbieders geven aan dat de organisatie waarin ze werken voldoende **inzet op het aanbieden van training en vorming**. Ook OSD-medewerkers stellen dat het agentschap Opgroeien sterk investeert in opleiding en vorming en dat het goed zit met zowel de

frequentie van het aanbod als de inhoud ervan.

Daarnaast geven enkele deelnemers van de focusgroep aan dat het een grote investering – zowel qua tijd als middelen – vraagt van organisaties om werknemers kwalitatief op te leiden in de SofS-benadering (cf., basis en verdiepende trainingen met intervisie- en supervisiemomenten). Er heerst **onduidelijkheid over wiens verantwoordelijkheid** dit is en er ontbreekt een duidelijke richtlijn van bovenaf. Daar waar er vanuit het agentschap Opgroeien een gedragen visie is over de investering naar training en opleiding – nl. dat iedere medewerker de basisopleiding SofS volgt –, lijkt dit binnen Voorzieningenbeleid minder eenduidig te zijn en afhankelijk van het engagement van de individuele organisatie. Naast andere factoren (zoals de autonomie van organisaties), maakt deze beperkte aansturing dat er veel verschil zit op de ritmes waarmee organisaties leren. Ook binnen eenzelfde organisatie, op teamniveau of tussen verschillende afdelingen, is dit verschil in tempo merkbaar (zie verder interne leermomenten). Men stelt zich dan ook de vraag hoever het trainings- en vormingsbudget in de toekomst nog zal reiken, wetende dat training en vorming blijvend nodig zullen zijn.

“Waar verwacht het beleid van een voorziening dat er een minimale investering wordt gedaan in een vormingsbudget naar training, vorming van die SofS? In welke mate wordt dat beleidsmatig echt verwacht van partnerorganisaties dat je daar ook in investeert? [...] Dan hangt het echt van de regionale goodwill af of je dat ook echt in de praktijk kan waarmaken. Dat vind ik een uitdaging. Hoelang kan je nog blijven op die goodwill bouwen? Wat is de vervaldatum daar?” (regionaal staflid, focusgroep)

Verder erkennen alle deelnemers van de focusgroepen dat training en opleiding alleen niet voldoende is, maar dat de grootste uitdaging ligt in het **vasthouden van het leerproces**. Eén basistraining is immers niet voldoende om SofS in de vingers te krijgen. Enkele deelnemers aan de focusgroep geven ook aan dat de bagage en expertise een rol speelt in de snelheid en diepgang waarmee een medewerker leert in de SofS-benadering. Zo stelt een contextbegeleider dat het een meerwaarde zou zijn om alle medewerkers op te leiden in het oplossingsgericht werken, zodanig dat de principes van de SofS-benadering meer houvast vinden. Een andere participant stelt voor dat hogescholen en universiteiten binnen de sociale richtingen meer aandacht hebben voor het oplossingsgerichte kader en studenten actief onderwijzen in de SofS-benadering.

Op zoek naar mogelijkheden om het leren vast te houden en te verdiepen via intervisie- en supervisiemomenten

Om dit leren te kunnen vasthouden, geven heel wat consultants en contextbegeleiders aan dat intervisie- en supervisiemomenten, zowel intern als extern aan de organisatie, essentieel zijn. Men ervaart het als een grote meerwaarde om ervaringen te kunnen delen en te leren van collega's binnen en buiten het team, waardoor men tot verdiepend leren komt.

Heel wat jeugdhulpaanbieders geven aan dat ze **intervisiemomenten** ondersteunend vinden in hun werk. Hierin staat de SofS-benadering centraal en meestal nemen alle medewerkers die contextbegeleiding SofS trajecten doorlopen hieraan deel. Tijdens deze momenten staat samen tot leren komen en ervaringen uitwisselen centraal. Voor heel wat contextbegeleiders bieden deze momenten inspiratie en ondersteuning en geeft het erkenning voor het werk dat men doet in de

gezinnen. Enkele organisaties kiezen er voor om deze intervisiemomenten te laten leiden door een SofS-trainer, wat als heel helpend ervaren wordt om de SofS-principes duidelijk voor ogen te houden in begeleidingen. Verder blijkt de samenstelling van deze intervisie- en supervisiemomenten te variëren van organisatie tot organisatie. Bij sommige organisaties worden intervisiemomenten bijvoorbeeld enkel voorbehouden voor medewerkers die werkzaam zijn binnen de module contextbegeleiding SofS. Bij andere organisaties zijn ook collega's die niet betrokken zijn in de module welkom om aan te sluiten. Organisaties die de SofS-visie breed willen uitdragen, hopen op deze manier meer draagvlak te creëren over teams en afdelingen heen (zie verder gedragenheid van SofS-visie).

Naast de leermomenten binnen de organisatie, worden er diverse platformen gevormd om te **leren over de organisatie heen**. Zo worden er bijvoorbeeld 'goestingsdagen' of leernetwerken opgericht met diverse organisaties die de module contextbegeleiding SofS aanbieden binnen eenzelfde regio en waar OSD-medewerkers ook welkom zijn. Men merkt immers dat elke organisatie zoekende is in hoe ze het SofS-implementatieproces binnen de organisatie kunnen en willen vorm geven en men hoopt via deze platformen inspiratie en ondersteuning te vinden. Daarnaast is men ervan overtuigd dat het partnerschap tussen jeugdhulpaanbieders en OSD-medewerkers versterkt kan worden als men elkaar beter leert kennen en kan uitwisselen over praktijken. Een contextbegeleider geeft aan dat ze ook 1G1P uitnodigen voor regionale leermomenten, wat als heel helpend ervaren wordt om een gedeelde taal vorm te geven met andere belangrijke partners binnen de regio. Hoewel deze organisatie-overstijgende initiatieven op heel wat enthousiasme kunnen rekenen, geven enkele jeugdhulpaanbieders ook aan dat het niet evident is om het platform in leven te houden. Omwille van de drukke agenda's is het vaak moeilijk om de momenten in te plannen en haken organisaties af. Enkele medewerkers kiezen er dan ook bewust voor om hun tijd te investeren in het werk met gezinnen, eerder dan praktijken uit te wisselen met collega's.

"Daar (regionale groepssupervisie) zijn wij bijvoorbeeld niet op aangesloten, omdat we merken dat het voor begeleiding op de duur veel te veel was. 'En daar, en daar, en de verplaatsing naar Brussel,...' dat is gewoon niet zo evident, omdat de begeleiders die bij ons de contextbegeleiding SofS trajecten doen, die staan bij ons nog in de leefgroep. Dus die zitten met nachten, weekenden en dan zo'n flexibel traject als contextbegeleiding SofS erbij. En als je dan nog al die intervisies erbij moet pakken dat is uurrooster-gewijs gewoon niet haalbaar." (stafmedewerker, focusgroep)

Een contextbegeleider geeft ook aan dat er met de afdeling waar ze werkt supervisiemomenten georganiseerd worden met een organisatie over de landsgrenzen heen, in Nederland. Ze vindt het heel inspirerend om te leren over hoe contextbegeleiders in Nederland met SofS trajecten aan de slag gaan. Enkele jeugdhulpaanbieders geven aan dat ze intervisiemomenten over organisaties heen missen. Men haalt bijvoorbeeld aan dat de evaluatiegroep (zie verder) een mooi initiatief is, maar dat er voornamelijk teamverantwoordelijken aan deelnemen terwijl dit even waardevol zou kunnen zijn voor contextbegeleiders. Zeker wanneer het aantal medewerkers die aan de slag gaan binnen SofS trajecten binnen de organisatie beperkt is, is er een grotere nood om uit te wisselen met andere diensten.

“Ik merkte op een bepaald moment als wij een groepssupervisie op team hadden, iedereen kwam daar een beetje met dezelfde dangerstatement, iedereen kwam daar met dezelfde vragen, omdat je elkaar als team hoort, elkaars vragen pak je van elkaar op. Maar door het afdeling-overstijgend of organisatie-overstijgend aan te pakken heb je altijd nieuwe insteken die je kan meenemen.” (stafmedewerker, focusgroep)

Verder zijn consultants en jeugdhulpaanbieders ook positief over de meerwaarde van **leercasussen**. Voor heel wat organisaties helpen de leercasussen om goed te begrijpen wat de SofS-benadering inhoudt, de rol en verwachtingen tussen consultant en contextbegeleider verder op elkaar af te stemmen en doet het hen ook verder en bewuster nadenken over wat er belangrijk is in de ondersteuning aan gezinnen. Vaak zijn directieleden ook betrokken in de leercasussen, wat maakt dat de leercasussen stimulerend zijn om uit te wisselen over hoe de SofS-benadering aansluit bij de visie en identiteit van de voorziening.

De deelnemers van de focusgroepen benadrukken het belang van fora om ervaringen uit te wisselen en de implementatie vorm te geven en op te volgen. De **evaluatiegroep, Vlaamse forumgroep, senior leaders groep en leercasussen** worden aangehaald als waardevolle leerplatformen in de SofS-benadering (zie verder onderzoeksvraag 3).

“Ik denk dat er heel wat fora zijn waar we de optie hebben om die dingen uit te spreken naar elkaar en dat we dat allemaal, zowel vanuit OSD als vanuit organisaties, heel belangrijk vinden dat die er ook blijven.” (regionaal stafid, focusgroep)

Direct inzetbare ondersteuning van iemand die ‘SofS in de vingers heeft’

Heel wat deelnemers aan de focusgroepen geven aan dat de **aanwezigheid van een SofS-trainer binnen het team, directe ondersteuning van regionale staf of SofS-trainers** een belangrijke invloed hebben in hoe de organisatie leert in de SofS-benadering. Deze personen vormen vaak een aanspreekpunt binnen de organisatie of het team, iemand die de SofS-benadering doorleeft, de benadering goed in de vingers heeft en actief mee nadenkt in dossiers. Men spreekt deze personen voornamelijk aan om advies en info in te winnen over hoe een traject met een gezin verder vorm kan krijgen.

“Ja, onze teamcoördinator is trainer, dus ja. Dat wordt al jaren vastgehouden. Onze teamvergadering is ook helemaal georganiseerd volgens SofS. We proberen elk team een good practice te doen, op elk team sowieso groepssupervisie, en elke interne vorming, één keer per maand, gaat over SofS.” (contextbegeleider, focusgroep)

Daar waar OSD-medewerkers aangeven dat regionale stafmedewerkers aanspreekbaar en helpend zijn wanneer men ondersteuning nodig heeft, is het voor jeugdhulpaanbieders niet steeds duidelijk in welke mate ze beroep mogen en kunnen doen op de **ondersteuning van regionale staf**. Zo is het binnen het ene team duidelijk dat men beroep kan doen op een regionaal stafid wanneer het wenselijk is of bij belangrijke momenten in het traject (zoals bij het fase 0 overleg), terwijl men in een ander team nooit beroep doet op de ondersteuning van een regionaal stafid. Deze laatste teams geven aan dat ze wel terecht kunnen bij **collega's met een ondersteunende functie**, zoals begeleidings- en trajectcoaches, maar dat deze collega's niet altijd over de specifieke ervaring en kennis beschikken die nodig zijn om te kunnen ondersteunen in een SofS traject. Enkele jeugdhulpaanbieders geven

bijvoorbeeld aan dat deze coaches niet enkel een ondersteunende rol hebben binnen de contextbegeleiding SofS module, maar ook vaak daarbuiten. Dit maakt dat de SofS-benadering vaak niet het enige kader is waarmee de coaches aan de slag gaan, waardoor de gehanteerde kaders soms in elkaar overlopen.

“Ik heb iemand nodig die dat echt helemaal voelt en dat helemaal vast heeft. En dan ben ik heel blij dat we beroep kunnen doen op een MDO, allee, niet altijd, want die worden ook wel wat overbevraagd denk ik ondertussen. Maar ik merk wel die grote nood eigenlijk.” (contextbegeleider, focusgroep)

‘Samen doen’ heeft zowel praktische als inhoudelijke meerwaarde

Heel wat contextbegeleiders geven aan dat ze hun dossiers in duo vormgeven (cf., co-contextbegeleider). Voornamelijk aan de start van het traject en bij belangrijke momenten, zoals netwerkberaden, wordt er in duo gewerkt. Het in duo werken wordt als zeer positief ervaren omwille van diverse redenen: er is iemand om bij af te stemmen en terug focus te vinden; er is iemand waarbij men steun kan vinden wanneer het moeilijk gaat; men leert samen en van elkaar; men kan taken en verantwoordelijkheden verdelen; het is haalbaarder om crisismomenten op te vangen (bv. wanneer men frequenter aan huis dient te gaan); en er is meer continuïteit in de begeleiding (bv. bij ziekte of verlof van één van de begeleiders). Zo vinden de contextbegeleiders het bijvoorbeeld noodzakelijk dat men met twee personen is tijdens een netwerkberaad omdat het te veel is voor één persoon om het proces te bewaken, verslag te maken, attent te zijn dat iedereen gehoord wordt, enz.. Verder heeft het ‘samen doen’ voordelen wanneer één van de begeleiders wegvalt door verlof of ziekte. Voor gezinnen wordt het dan als ondersteunend ervaren dat er iemand aanwezig blijft die mee is met hun verhaal en de begeleiding kan verder zetten. Dit komt zowel de vertrouwensrelatie als de continuïteit in het ondersteuningsproces ten goede. Enkele organisaties kiezen ervoor om niet elk contextbegeleiding SofS traject standaard in duo te doen, maar voornamelijk in dossiers waar extra ondersteuning welkom is voor zowel het gezin als de contextbegeleider.

2. Leiderschap

Leiderschap op drie niveaus: duidelijk, zorgzaam en inspirerend

Om te leren en blijven leren in de SofS-benadering spelen leidinggevenden een cruciale rol. Zo is het voor heel wat contextbegeleiders belangrijk dat hun leidinggevende de SofS-visie uitdraagt, duidelijkheid creëert over hoe de SofS-benadering vorm krijgt binnen de organisatie en ruimte en tijd maakt om te kunnen leren. Het is helpend voor contextbegeleiders wanneer leidinggevenden concretiseren hoe de SofS-benadering past binnen de pedagogische visie van de organisatie en wat daarin verwacht wordt van contextbegeleiders en andere collega's. Dit brengt immers houvast en focus in het werk met gezinnen. Contextbegeleiders vinden het tevens ondersteunend als hun leidinggevende intervisiemomenten ‘op de kaart zet’ en het belang ervan waardeert, maar ook bereid is om mee in het proces te gaan en in de praktijk te staan. Hierbij is het belangrijk dat de leidinggevende de SofS-tools goed in de vingers heeft, zich verdiept in de benadering en weet wat er leeft in de praktijk.

“Voor mij helpt het heel hard dat hij (leidinggevende) mee die focus kan bewaren, dat hij goed weet welke fases er zijn en wat er verwacht wordt. Ik merk wel dat op momenten dat ik vastzit of als ik iets heb gemaakt in een trajectory, dat ik gewoon naar hem kan gaan, dat kan tonen en hij bekijkt dat mee en dat wordt dan ook beter door het samen te doen. En ik denk dat dat wel noodzakelijk is om SofS te laten slagen, iemand die dat als teamcoach of als leider heel goed kan en daar heel veel over weet, en bereikbaar is.” (contextbegeleider, focusgroep)

Enkele deelnemers van de focusgroepen benadrukken ook het belang van een **open leerklimaat** in de organisatie en dat leidinggevendenden daarin een cruciale rol spelen. Leidinggevendenden nemen een belangrijke voorbeeldfunctie in als het bijvoorbeeld gaat over het aannemen van een kritische houding en zich kwetsbaar opstellen. De mate waarin een team uitgedaagd wordt om te leren in de SofS-benadering is ook afhankelijk van de **aanwezigheid van een SofS-trainer** in het team. Wanneer de teamcoördinator bijvoorbeeld een SofS-trainer is, is er meer aandacht om het team diepgaand te trainen in de SofS-benadering en werkprocessen te stroomlijnen volgens de SofS-visie.

Verder halen enkele contextbegeleiders aan hoe belangrijk het is dat er **transparant en open gecommuniceerd** wordt over hoe de SofS-implementatie vorm krijgt binnen de organisatie. Het biedt houvast wanneer het leidinggevend kader kan duiden waar de implementatie staat, wat deze inhoudt en wat er nog nodig is om verder te gaan. De meerderheid van de contextbegeleiders geeft aan dat de organisatie waarin ze werken nog zoekende is in hoe de SofS-implementatie vorm krijgt. Hoewel dit zoekproces voor enkele contextbegeleiders onduidelijkheid met zich meebrengt, geven de meesten aan dat ze het appreciëren dat er ruimte is om samen te zoeken en te leren en erkent men dat dit tijd vraagt. Verder is het voor consultants en contextbegeleiders belangrijk dat de leidinggevende mee duidelijkheid schept over de rol, taken en verwachtingen van iedere betrokkene, zodat dit helder gecommuniceerd kan worden naar het gezin.

Uit de focusgroepen blijkt dat het begrip **‘parallele processen’** minder goed gekend is bij de deelnemers (cf., parallele processen houdt o.m. in dat leidinggevendenden hun medewerkers op eenzelfde manier benaderen als dat zij verwachten dat medewerkers hun cliënten benaderen. Hierbij is de kracht- en oplossingsgerichte benadering van leidinggevendenden naar medewerkers toe inspirerend en ondersteunend voor de manier waarop medewerkers collega’s en cliënten benaderen). De grote meerderheid van de deelnemers geeft wel indirect aan dat ze de benaderingsstijl van hun leidinggevende aangenaam vinden, waarderen en indirect inspirerend vinden als manier om gezinnen te benaderen en de eigen begeidersstijl in te vullen. Men erkent de sterktegerichte en menselijke basishouding bij leidinggevendenden en andere collega’s. Verder geven contextbegeleiders en consultants aan dat ze het belangrijk vinden dat hun leidinggevende bereikbaar is, dat hij/zij een aanspreekpunt is op momenten waarop het moeilijk gaat en de noden van de praktijkwerker beluistert. Enkele deelnemers geven aan dat er een aangename uitwisseling en samenwerking is tussen de diverse geledingen in de organisatie. Er wordt in beide richtingen van elkaar geleerd en wanneer de direct leidinggevende niet beschikbaar is, kan men terecht bij een andere leidinggevende, zoals de teamcoach of pedagogisch coördinator.

“Het is belangrijk als leidinggevende om je contextwerkers te dragen. Er komt heel wat impactvolle info op hen af die best heftig is. Belangrijk om hier in de werking ook tijd en ruimte voor te maken.” (leerdokument)

Alle deelnemers van de focusgroep geven aan dat er iemand binnen de organisatie is waarop ze kunnen terugvallen als het nodig is. Bij momenten van crisis, als men vastzit in een traject en/of wanneer men het emotioneel zwaar heeft, is er een collega waarbij men terecht kan. De deelnemers geven aan dat er voldoende oog is voor het **welzijn** van medewerkers, zowel vanuit directe collega's als het leidinggevend kader. Naast deze steun ervaart men ook dat er ruimte is om te 'falen' en dat dit heel belangrijk is om te kunnen leren. Men geeft aan dat twijfels en onzekerheden bespreekbaar zijn en dat de meeste leidinggevendenden zich ook kwetsbaar durven opstellen.

"Als het moeilijk loopt met een organisatie of eender wie, met het gezin zelf, dan weet ik gewoon dat er altijd iemand achter me staat. Ook al doe ik iets fout of zo, dat ik weet dat ik gesteund word in mijn zijn. Dat mijn handelen misschien anders kan, maar dat is wel heel belangrijk." (contextbegeleider, focusgroep)

Nood aan een duidelijk kader en visie op directie- en beleidsniveau over wat de SofS-implementatie inhoudt

Hoewel heel wat jeugdhulpaanbieders aangeven dat ze veel enthousiasme merken bij collega's om zich te vormen in de SofS-benadering, merken enkelen **weerstand op directieniveau**. Directieleden zijn vaak minder aanwezig op trainings- of uitwisselingsmomenten en/of door een gebrek aan initiatief om zich verder te verdiepen in het SofS-leren verloopt de implementatie stroef. Deze weerstand hangt vaak samen met de onduidelijkheid die er heerst over de mate waarin de SofS-visie op moduleniveau geïmplementeerd kan/moet worden, dan wel verbreed kan/moet worden naar de gehele organisatie (zie verder).

"Die begeleiders willen hierin uitwisselen en leren en meer en meer, maar op directieniveau wordt dat niet genoeg gedragen. Wat maakt dat dat bij die begeleiders zo wat blijft hangen en de bedoeling is natuurlijk dat dat doorsijpelt naar de rest." (teamverantwoordelijke, focusgroep)

Een directielid geeft aan dat deze weerstand samenhangt met de onduidelijkheid op beleidsniveau. Zo is het voor een directeur onduidelijk wat de SofS-module en -implementatie concreet inhoudt en wat er concreet verwacht wordt vanuit het beleid dat deze module teweegbrengt.

"Wat is er nu specifiek SofS? SofS heeft heel veel zeer waardevolle dingen, maar men spreekt heel snel over 'de organisatie moet SofS worden', maar wat is dat dan precies? Die vraag zou ik heel graag beantwoord zien. Ik denk dat er heel veel elementen inzitten, oplossingsgerichte benadering, netwerkgericht werken, ... maar ik denk dat men daar toch een stuk concreter in moet worden. Want anders spreken we over een containerbegrip waar iedereen zijn eigen invulling aan geeft, iets maar iedereen nog net iets anders onder verstaat. En ik denk dat dat een knelpunt is in de doorontwikkeling van SofS, zolang dat men dat niet helder krijgt." (directeur jeugdhulporganisatie, focusgroep)

Volgens enkele contextbegeleiders is er te weinig aansturing vanuit het leidinggevend kader in hoe de SofS-visie verbreed kan/moet worden naar andere modules (zie verder diepte van implementatie). Contextbegeleiders geven bijvoorbeeld aan dat er geen duidelijk kader wordt gezet over hoe de SofS-visie vorm kan/moet krijgen in andere modules. Zo worden er in andere modules aspecten van SofS overgenomen, waarbij de invulling gebeurt door de afdeling of begeleider zelf. Volgens een directeur creëert men hierdoor veel verschillende praktijken onder dezelfde 'noemer' die toch van elkaar te onderscheiden zijn.

“Nu met de reconversie heb ik dat gemerkt, waar we met ons team gekozen hebben 'we gaan enkel voor die SofS-begeleidingen, ook voor de jongeren die bij ons in verblijf zitten.' En voor mij was dat eigenlijk het ideale perfecte moment voor de directie om daar meer aansturing te geven of dergelijke. Maar nu is het van 'ja, kies maar waar je wil op inzetten en we puzzelen dat wel samen.' En dat vind ik wel jammer.”
(contextbegeleider, focusgroep)

3. Organisatorische afstemming

In wat volgt wordt de organisatorische afstemming besproken op drie niveaus: 1) beleid, 2) partnerschap tussen de afdeling OSD en jeugdhulpaanbieders, en 3) het gezin.

Afstemming op niveau van het beleid: Een zoektocht naar hoe SofS zich verhoudt t.o.v. de visie en andere modules binnen de organisatie

Uit de focusgroepen komt naar voor dat elke organisatie die de module contextbegeleiding SofS aanbiedt **zoekende** is in hoe deze module zich verhoudt tot de **visie** binnen de organisatie en – bij uitbreiding – met het overige aanbod binnen de voorziening. Voorzieningen die eerder al netwerk- en oplossingsgericht aan de slag gingen, zien de SofS-benadering als dé invulling van hun organisatorische visie of eerder als aanvulling op de bestaande werking.

“Reguliere contextbegeleiding, SofS, ik zie het verschil niet meer. Wij gebruiken SofS als techniek in de contextbegeleiding. Het is een houding om te gaan zien wat er aan de hand is. En dan zet je in wat je kent, kan, en wat werkt. Dus ook in gewone contextbegeleiding doen wij veiligheidsplanning. Als er pedagogische problemen zijn, gaat dat ook onveiligheid geven he. Dat heeft ook met onze werking te maken, als er geen zorgen zijn die te maken hebben met veiligheid, dan worden zij hier niet aangemeld.”
(teamcoach, focusgroep)

“We waren al contextgericht, maar SofS heeft dat wel wat taal gegeven.” (contextbegeleider, focusgroep)

Voor andere organisaties kan de SofS-benadering niet alle noden en complexiteit van gezinnen en begeleiders capteren, waardoor een combinatie gemaakt wordt met andere modellen of theoretische kaders. Eén organisatie kiest er bijvoorbeeld bewust voor om de SofS-benadering te combineren met andere kaders, zoals het ITP-model (i.e., Intensieve Pedagogische Thuishulp) en de JIM-aanpak (i.e., Jouw Ingebrachte Mentor). Een andere organisatie integreert de SofS-visie met Family Seeing, nieuwe autoriteit en Infant Mental Health.

Verder varieert het tempo van implementatie tussen organisaties. Waar sommige organisaties sinds 2021 de SofS-visie trachten te implementeren, hebben andere organisaties al een langer traject afgelegd. Voor deze laatste organisaties is er al meer duidelijkheid over hoe ze de SofS-visie binnenbrengen in de organisatie en welke organisatiedoelstellingen men hierbij voorop stelt. In heel wat van deze organisaties wordt de SofS-visie ook geïmplementeerd in andere modules, zoals residentiële afdelingen (zie verder).

“We zijn er al een hele tijd mee bezig, lang voor de erkenningen van contextbegeleiding SofS. We zijn er al jaren mee bezig om daar stappen in te zetten. We zijn geen nieuwe organisatie die pas aan het experimenteren is met SofS. We hebben intern al een hele structuur en dat loopt wel. Het verder doorimplementeren in onze residentiële afdelingen, dat is waar er nu voor ons de uitdaging zit. Want daar is plan b al in werking. En hoe doe je dat dan met 16-jarigen die niet naar huis mag en zijn

perspectief verliest? Daar zijn wij nu als organisatie rond aan het nadenken.” (contextbegeleider, casestudie)

Afstemming op niveau van het partnerschap tussen de afdeling OSD en jeugdhulpaanbieder: Sterk partnerschap als een continue investering

De deelnemers aan de focusgroepen geven aan dat er – in het algemeen – een **positieve evolutie** voelbaar is in het partnerschap tussen OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders. In de meeste dossiers is er een vlotte afstemming tussen ieders rol en taken, zijn er heldere verwachtingen en is er respect en erkenning naar elkaars expertise, draagkracht en mandaat (zie verder impact). In wat volgt worden diverse elementen besproken, die voor OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders belangrijk zijn om te kunnen spreken over **sterk partnerschap**.

Volgens OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders is het belangrijk dat alle partners de **SofS-visie uitdragen** en dat er **geloof** is in de benadering. Een gedeelde visie en taal en een gemeenschappelijk doel faciliteren immers het partnerschap. Enkele consulenten en jeugdhulpaanbieders geven aan dat als het bij de start al merkbaar is dat er geen of weinig geloof is in de SofS-benadering bij één van de betrokken actoren, het traject al ‘gedoemd is om te mislukken’ (zie verder partnerschap met externe professionele partners).

“Dat geloof in SofS, als dat er niet is, dan is uw traject eigenlijk al een beetje gedoemd om te mislukken, dat elke hulpverlener gelooft in SofS van bij de start. We zien ook wel dat SofS wel wat risico nemen is, maar als niet iedereen bereid is om dat risico te nemen in de visie van SofS, dan ja...” (regionaal staf lid, focusgroep)

Het **fase 0 overleg** wordt ervaren als een cruciale eerste stap om het partnerschap vorm te geven en scherp te stellen. Tijdens het fase 0 overleg is het helpend wanneer zowel inhoudelijke als praktische zaken in de samenwerking besproken worden. Inhoudelijk is het belangrijk dat men samen tot een gedeeld begrip komt over de reden van aanmelding, van de zorgen in het gezin (cf., waarover zijn we/de jeugdrechter bezorgd). Dit wordt concreet gemaakt a.d.h.v. het drie-kolommenmodel, de gevaarsboodschap en bodemeisen. Verder ervaren consulenten en jeugdhulpaanbieders het als cruciaal dat men afstemt rond elkaars rol, taken en verwachtingen: Wie doorspreekt de SofS-benadering (en de bijkomende intensiteit er van) met de ouders? Wie brengt het netwerk in kaart? Dient de consulent aanwezig te zijn bij elk netwerkberaad of voornamelijk bij sleutelmomenten (bv. bij goedkeuring van het veiligheidsplan of het woord- en beeldverhaal, bij moeilijke momenten)? Op welke manier en hoe vaak houdt men elkaar op de hoogte? Heel wat contextbegeleiders geven aan dat het heel helpend is dat er een afsprakennota – of iets dergelijks – is, waarin er duidelijk omschreven staat wie wat opneemt in het traject. Heel wat organisaties verwachten dat er bijvoorbeeld een helder en concreet drie-kolommenmodel ligt en gevaarsboodschappen geformuleerd zijn door de consulent vooraleer het contextbegeleiding SofS traject kan aanvangen. Enkele contextbegeleiders stellen dit als voorwaarde om te starten. Men heeft immers de ervaring dat als er geen helder en gedeeld kader is van bij de start, het traject moeizaam verloopt. Een duidelijke rolverdeling biedt volgens consulenten en contextbegeleiders een kader en ruimte om ieders autoriteit in te zetten. Waar de afsprakennota (of dergelijk) in de ene werking reeds een sterke

houvast biedt, wordt er in andere organisaties nog volop gezocht om de verwachtingen en rollen helder te krijgen.

“Wij merken wel een heel grote toenadering, heel veel begrip nu, in vergelijking met twee jaar geleden. [...] Wij hebben onlangs samen gezeten met een aantal collega's van OSD waarmee we de afgelopen twee jaar een samenwerking mee gehad hebben om ons specifiek eens te focussen op 'wat is er nu in de samenwerking... wat zijn zaken die we zeker willen behouden, die goed gelopen zijn, en waar willen we nog op inzetten?' En dit gaf een zeer goed gevoel. [...] We hebben afgesproken van dit om de 6 maanden te herhalen.” (teamverantwoordelijke jeugdhulporganisatie, focusgroep)

Enkele consultants vinden het helpend als een regionaal staflid mee aanwezig is op een fase 0 overleg om de consultant te ondersteunen bij het innemen van zijn/haar positie en/of mee na te denken over de invulling van het drie-kolommenmodel of de gevaarsboodschap. Echter, enkele consultants geven ook aan dat sommige collega's dat minder aangenaam vinden omdat ze het gevoel hebben dat er iemand 'op hun vingers kijkt'. Echter, bij sommige diensten is het standaard dat het regionaal staflid aansluit op fase 0 overlegmomenten. Verder vinden consultants en contextbegeleiders het belangrijk dat men van bij de start helder krijgt wat plan b inhoudt en wanneer er overgegaan wordt tot plan b. De casestudies tonen aan dat er in de meerderheid van de trajecten van bij de start van het traject gezocht wordt naar wat er moet/kan gebeuren als de huidige situatie niet veilig genoeg is en er een alternatief nodig is (zie verder).

Op praktisch vlak ervaren zowel consultants als jeugdhulpaanbieders het helpend als er op een fase 0 overleg afgesproken wordt hoe en wanneer men elkaar kan en zal bereiken. Bijvoorbeeld: Wanneer is de consultant/contextbegeleider best bereikbaar? Hoe druk is uw agenda en wat mag ik van u vragen? Volgt een collega op bij ziekte of verlof, wie is dit en hoe kan deze persoon bereikt worden? Wanneer en hoe verlopen afstemmingsgesprekken (bv. vaste overlegmomenten of eerder sporadisch, telefonisch of via MS teams) en wie doet de verslaggeving? Enkele contextbegeleiders ervaren dat consultants bereikbaarder zijn en er heerst meer begrip voor elkaars werkdruk. Echter, een consultant geeft ook aan dat voorzieningen zich er niet steeds van bewust zijn dat consultants niet meer tijd krijgen voor een contextbegeleiding SofS traject in vergelijking met andere trajecten, terwijl dit voor contextbegeleiders wel zo is. Enkele consultants en regionale stafleden ervaren dat het niet evident is om af te stemmen met welke intensiteit er 'afgetoetst' dient te worden. Enkele consultants geven aan dat er soms teveel appel wordt gedaan op hen en dat voorzieningen meer vertrouwen mogen hebben in de stappen die ze zetten. Een consultant benadrukt dat de uren die een consultant mag/kan besteden aan een contextbegeleiding SofS traject op papier evenveel is als een ander traject. Echter, wordt er meer van hen verwacht.

Een uitdaging in het partnerschap is het **verloop en uitval bij personeel**, zowel bij consultants als jeugdhulpaanbieders. Men merkt dat het proces vertraagd wordt en dat er informatie verloren gaat wanneer er personeelswissels zijn. Ook bij afstemmingsgesprekken, tussen OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders, gaat er veel verloren wanneer de samenstelling van de groep steeds varieert. Ook voor gezinnen betekent een wissel in personeel dat het vertrouwen opnieuw opgebouwd moet worden (zie verder impact). Consultants en jeugdhulpaanbieders geven aan dat het helpend is wanneer er een co-consultant en/of co-begeleider betrokken is op het dossier, zodat er steeds één persoon is die op de hoogte is van het proces en continuïteit kan bieden voor het gezin.

Rond het **partnerschap met andere externe professionele partners** (zoals pleegzorg, VAPH-voorzieningen, 1G1P, een OOC, jeugdrechters) worden diverse ervaringen benoemd. Enkele consulenten en jeugdhulpaanbieders benoemen dat er vaak geen gedeelde visie is met deze partnerorganisaties, omdat men bijvoorbeeld vanuit een andere focus denkt en handelt, zoals vertrekken vanuit de hulpvraag van het gezin of minder vertrouwen in een netwerkgerichte aanpak. Zo wordt het in de focusgroepen bijvoorbeeld duidelijk dat het partnerschap met 1G1P er anders uitziet afhankelijk van de regio. Terwijl het in een bepaalde regio vanzelfsprekend is dat 1G1P veiligheidsplanning doet, is dat in een andere regio niet het geval. Ook ervaringen in de samenwerking met het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) zijn heel uiteenlopend. Enkele consulenten en contextbegeleiders benoemen de samenwerking met het VK als heel moeizaam, omdat de visie verschillend is, de medewerkers moeilijk bereikbaar zijn en/of er weinig engagement is om samen te leren. Een contextbegeleider merkt zelfs op dat er de voorbije maanden geen aanmeldingen meer zijn vanuit het VK voor contextbegeleiding SofS trajecten. Echter, een consulent uit een andere regio haalt aan dat de samenwerking met het VK wel vlot verloopt.

Verder is er ook veel diversiteit in hoe het partnerschap met jeugdrechters ervaren wordt. Voor consulenten en contextbegeleiders is het helpend wanneer de jeugdrechter gelooft in de potentiële meerwaarde van een SofS traject en begrijpt wat een dergelijk traject inhoudt. Contextbegeleiders botsen er echter vaak op dat een jeugdrechter het netwerk als niet betrouwbaar inschat of dat er weinig kansen worden gegeven aan de ouders en hun netwerk om te bewijzen dat ze kunnen instaan voor de veiligheid van de minderjarige. Hoewel de jeugdrechter een bepalende actor is in het traject, vinden contextbegeleiders dat zij te weinig worden meegenomen in de SofS-visie door training, vorming, inter- en supervisie.

Concluderend benadrukken OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders dat het partnerschap een continue afstemming vraagt. Zeker in het kader van een hoge werkdruk blijft het een zoeken om elkaar te vinden in visie, taak- en rolverdeling. Een contextbegeleider suggereert dat het helpend zou zijn om een ‘mini fase 0 overleg’ te organiseren met andere betrokken partners bij de start van het traject om de neuzen in dezelfde richting te krijgen.

“Zo’n mini fase 0 met alle betrokken partijen waarbij je uitlegt: wat is SofS, wat is de bedoeling daarvan, wat zijn inderdaad risico’s die je moet nemen. Dat dat wat helder is wat dat juist is, wat er verwacht wordt en wat wij ook doen in zo’n traject, dat dat misschien wel helpend kan zijn. Dat hebben wij eigenlijk nog nooit gedaan, fase 0 met de verwijzers. Je start zo, maar eigenlijk, die andere betrokken partijen, die zijn misschien wel op een intake aanwezig, maar niet dat dat zo grondig doorsproken wordt. [...] Binnen de voorzieningen is SofS best wel iets dat gekend is, maar uit de andere sectoren, daar niet perse. En misschien ga ik daar ook teveel vanuit dat iedereen dat wel kent wat dat is SofS, het lijkt me beter om daar even aandacht aan te geven.” (contextbegeleider, focusgroep)

Consulenten en contextbegeleiders geven aan dat de aanpak en invulling van huidige **teamvergaderingen** meer in lijn ligt met de SofS-benadering in vergelijking met een tweetal jaar geleden. Daar waar men vroeger ‘de jongere besprak’ en elke begeleiding één voor één aan bod liet komen, wordt de teambespreking nu vorm gegeven a.d.h.v. een mapping en ligt de focus op ‘wat de werker nodig heeft’. Zo wordt het proces op een gestructureerde manier besproken met een duidelijke focus: ‘waar zitten we in het traject, wat is de volgende stap, waar moeten we nog meer

over nadenken?’ Contextbegeleiders geven aan dat de focus nu meer ligt op wat de werker nodig heeft om verder te geraken en om te blijven staan in het dossier. In de meeste organisaties gaan de teamvergaderingen wekelijks of om de twee weken door. Enkele organisaties experimenteren met het integreren van de principes van waarderende interviews in de teamvergadering. Echter voelt dit voor heel wat contextbegeleiders nog onwennig aan. Het delen van *good practices* is binnen de meeste organisaties geïntegreerd in de teamvergaderingen. Volgens een contextbegeleider helpt deze manier van werken om collega’s in hun kracht te zetten, te inspireren en te enthousiasmeren.

“We werken a.d.h.v. het genogram, vier minuten kijken van ‘waarom is het een jeugdhulp casus?’ en dan de concrete vragen stellen van ‘wat heb je nodig van het team om verder te kunnen in het dossier?’ En heel vaak zijn dat concrete zaken, die al aan bod zijn gekomen, bv. veiligheidsschaalvragen helpen opstellen, eens terugkrijgen van ‘wat waren de oorspronkelijke bodemeisen die de consulent heeft opgesteld?’ ‘Wat wordt er verwacht van de consulent en waar zitten we nu al in het traject?’” (contextbegeleider, focusgroep)

Ook in **procesteams** (vanuit de afdeling OSD) of contextteams (vanuit organisaties) wordt het SofS-kader gehanteerd om procesmatig na te denken over het traject. Een contextbegeleider vertelt dat volgende vragen hierbij richting geven: ‘Waar ben je trots op en waar zit je in jouw traject? Wat heb je al gedaan? En wat is er misschien minder goed gelukt, wat heeft er gemaakt dat dat niet gelukt is en wat kunnen we samen installeren om dat te doen?’ Consulenten vinden het helpend wanneer regionale stafleden aanwezig zijn om het SofS-kader mee te bewaken. Verder geeft een regionaal staflid aan dat ze het binnen de werking belangrijk vindt om andere actoren, zoals de contextbegeleider, de ouders of een vertrouwenspersoon van de minderjarige, mee uit te nodigen voor het procesteam om een brede gedragenheid te creëren. Volgens het regionaal staflid biedt dit voor ouders ook meer duidelijkheid over wie voor wat betrokken is.

Op vlak van **ICT** geeft een contextbegeleider aan dat ondersteunende documenten of formats voor contextbegeleiding SofS trajecten gebundeld worden in een gedeelde online map, die toegankelijk is voor contextbegeleiders. Wanneer er iets nieuws wordt toegevoegd, wordt dit voorgesteld op de teamvergadering en later geëvalueerd. Echter, andere contextbegeleiders geven aan dat er documenten ontwikkeld werden in functie van SofS trajecten, maar dat deze niet structureel zijn ingebed in de contextbegeleiding SofS trajecten. Daarnaast ervaren heel wat consulenten en contextbegeleiders hoge verwachtingen omtrent administratie. Men geeft aan dat men vaak dubbel werk doet en dat er verder nagedacht dient te worden over hoe de registratie zo beknopt en efficiënt mogelijk kan zijn en effectief bijdraagt aan het werk met de gezinnen. Een contextbegeleider zou het waardevol vinden als Insisto zowel zorgen als krachten zou bevragen. Een andere contextbegeleider stelt voor om (een deel van) een trajectory te zien als verslaggeving.

“De tijd aan de gezinnen is al een intensieve module, maar daarnaast ben je ook nog mega intensief bezig met woord- en beeld verhalen uit te schrijven, dingen allemaal uit te werken, wat eigenlijk niet in je minuten onderkend wordt. Maar dat zou nog meer de betrachting moeten zijn van ‘hoe kunnen we dit toch nog vergemakkelijken?’ Dat de administratie die wij moeten aanleveren, dat dat maximaal kan hergebruikt worden en niet nog eens, of herschreven, of op een andere manier op papier moet gezet worden.” (contextbegeleider, focusgroep)

Afstemming op niveau van het gezin: Ademruimte en flexibiliteit zijn nodig bij de start, in het proces en bij afronding

Alle bevroegde consultants en contextbegeleiders geven aan dat SofS een intense manier van werken vraagt. De benadering vraagt veel van ouders en hun netwerk, maar eveneens van de begeleiders (zie verder: impact). Om deze intensiteit het hoofd te kunnen bieden is het essentieel dat begeleiders ruimte en tijd ervaren, om te leren, te experimenteren en te overleggen (zie verdere discussie). Elementen die ademruimte bieden zijn: een haalbare caseload; inhoudelijke en emotionele ondersteuning door collega's, zoals een co-begeleider of co-consulent; en casusbegeleiding door een collega, zoals een regionaal staflid, coördinator of teamverantwoordelijke. Echter geven heel wat contextbegeleiders aan dat er binnen de organisatie waar ze werkzaam zijn te weinig tijd is om kwalitatief met SofS aan de slag te gaan. Trajecten komen o.a. onder druk te staan door: het hoge aantal dossiers per consultant/ contextbegeleider; de bijkomende werkprocessen zoals intervisie- en supervisiemomenten, procesteams, afstemmingsmomenten; de intensieve werkvorm die de SofS-benadering vraagt; de emotionele intensiteit van trajecten enz.. In wat volgt, wordt beknopt besproken hoe deze factoren de opstart, duurtijd en monitoringsfase van een traject kunnen beïnvloeden.

Enkele contextbegeleiders geven aan dat het **moment van opstart** met een gezin belangrijk is voor de verdere uitkomst van het traject. Zo spreken enkele begeleiders over 'een momentum', een moment waarop er zich meer kansen bieden om tot verandering over te gaan. Zo kan bijvoorbeeld een uitspraak van een jeugdrechter n.a.v. een gebeurtenis er voor zorgen dat er meer bereidheid is bij de ouders om in het traject te stappen. Echter, wanneer er door de wachtlijst niet meteen kan gestart worden, gaat dit momentum soms verloren of heeft het gezin het gevoel dat er sprake is van een uitvergroete reactie, omdat de zorgen niet langer acuut of actueel aanvoelen en het veiligheidsplan gedateerd lijkt. In één casestudie was er bijvoorbeeld geen sprake meer van intrafamiliaal geweld omdat mama een nieuwe partner had wanneer de contextbegeleiding SofS begeleiding startte.

"Dan heb je een framework met heel veel grote zorgen, maar dat zie je dat er eigenlijk al heel veel is veranderd tegen dat SofS kan starten. En dan voelt heel dat traject van SofS als 'oef, amai', dan voelt dat niet helemaal passend. En dan merken we dat dit op de motivatie van netwerken en gezinnen ook wat weegt. [...] Dan voelen termen als veiligheidsplanning niet helemaal correct aan in zo'n situatie."
(contextbegeleider, casestudie)

Enkele regionale stafleden geven bovendien aan dat er in hun regio reeds een wachtlijst is voor de opstart van contextbegeleiding SofS trajecten. Een regionaal staflid vertelt dat men bij gezinnen die op de wachtlijst staan al enkele stappen probeert te zetten. Zo wordt er bijvoorbeeld een eerste netwerkoeverleg gepland, worden onmiddellijke veiligheidsafspraken geformuleerd, wordt er overgeschakeld naar 1G1P of schakelt men het OCMW in om al enkele financiële zaken op te nemen. Echter vinden de deelnemers aan de focusgroepen het bijzonder zorgwekkend dat er in deze dossiers, waar er sprake is van acute onveiligheid en reeds een grondige screening gebeurt voor de intake, er reeds lange wachtlijsten zijn.

De richtlijn voor de **duurtijd** van contextbegeleiding SofS trajecten ligt op acht maanden. De dashboarddata laten zien dat de gemiddelde duur van trajecten ook effectief rond de acht maanden

ligt (zie verder breedte van implementatie). De ervaringen rond deze duurtijd zijn divers. Voor heel wat contextbegeleiders biedt de duurtijd houvast voor gezinnen en geeft het mandaat om intensief aan de slag te gaan. Echter, voor anderen biedt deze duurtijd te veel druk en rigiditeit. Men heeft de ervaring dat acht maanden te kort is en te veel druk legt op zowel ouders als begeleiders. Hoewel de duurtijd van acht maanden als richtlijn (en geen verplichting) werd gecommuniceerd door het agentschap Opgroeien, wordt dit door velen wel als een streefdoel ervaren.

“Die trajecten, ik heb er nu drie gedaan, ik denk dat ze allemaal niet op acht maanden afgerond waren. Je merkt dat het langer duurt.[...] die acht maanden zijn te weinig, vooral als daar dan nog eens twee maanden zomervakantie invalt of als je goed wil monitoren.” (contextbegeleider, focusgroep)

De aanpak van de monitoringsfase verloopt anders naargelang de regio en de voorziening. In één regio tracht men gezinnen drie à vier maanden intens te begeleiden en dan zes maanden verder op te volgen. Terwijl er in andere regio's gestreefd wordt naar acht maanden begeleiding en nadien wordt overgegaan tot de monitoringsfase. Het varieert ook van regio, voorziening en traject wie de monitoringsfase opvolgt, nl. of de opvolging bij de consulent of de contextbegeleider ligt. Een contextbegeleider geeft bijvoorbeeld aan dat de monitoringsfase bij baby's standaard langer duurt dan bij oudere kinderen omdat men de stem van de minderjarige verder wil bewaken. Een contextbegeleider vertelt in een casestudie dat ze het helpend vindt als er in de monitoringsfase een soort van logboek geïnstalleerd wordt, zoals een Whatapp groep, waarin het netwerk communiceert over de veiligheidsafspraken. Ze is lid van de groep, maar deelt niet. Voor haar biedt dit een middel om zicht te krijgen op de werking van het veiligheidsplan en om met vertrouwen af te ronden. Andere contextbegeleiders geven aan dat een crisismoment tijdens de monitoringsfase duidelijkheid kan scheppen over de werking van het veiligheidsplan (cf., of het netwerk zijn/haar rol en verantwoordelijkheid opneemt) en of het traject kan afsluiten.

“Hoe lang ga je die monitoringsfase rekken om zeker te zijn dat het netwerk het overpakt? Dat is moeilijk. Ik ben altijd wel blij als er een crisis is in de monitoringsfase omdat ik dan weet ‘op welk niveau functioneert mijn netwerk en hoe kan ik verder?’ Maar soms heb je ook - meestal zetten wij dat op 3 maanden – in die drie maanden dat er eigenlijk niet echt iets gebeurt. En dan vind ik dat wel heel moeilijk, je doet dan zo wel wat checks.” (contextbegeleider, focusgroep)

Enkele contextbegeleiders geven aan dat het tijdens de monitoringsfase belangrijk is om ruimte te krijgen van de jeugdrechter (en consulent) om een eventuele crisis te laten plaatsvinden en af te wachten wat het netwerk zal doen in plaats van meteen in te grijpen. Contextbegeleiders halen aan dat het voor hen heel demotiverend is als ze willen afsluiten, maar de consulent of jeugdrechter niet akkoord gaat. Men heeft dan het gevoel dat men enkel handelt om ‘een oogje in het zeil te houden’, maar dat men geen mandaat meer heeft om te werken met het gezin. Enkele consulenten en contextbegeleiders geven aan dat er vaak angst heerst bij zowel consulenten, contextbegeleiders als jeugdrechters om af te sluiten. Echter, het langdurig openhouden van dossiers zonder concrete verwachtingen naar het gezin biedt weinig perspectief voor het gezin en lijkt het mandaat van de hulpverlener te verzwakken.

“Dan blijf je zo de ogen in het gezin, maar dat brengt niet meer veiligheid.[...] Je hebt het gevoel ‘ik heb hier alles gedaan wat ik kon’ en dan moet je nog maanden langsgaan, gewoon om te polsen. [...] Ik heb altijd zoiets van ‘hoe langer je langs gaat in een gezin, hoe minder impact je daar nog hebt.” (contextbegeleider, focusgroep)

“Het is niet de helft die slapen is, maar iedere consulent heeft wel één dossier waar men gewoon één keer per jaar langs gaat voor de zitting.” (regionaal staflid, focusgroep)

Deze ervaring wordt ook gedeeld door enkele bevraagde ouders. Heel wat gezinnen worden bij afronding van het contextbegeleiding SofS traject nog opgevolgd door de consulent of schakelen naar een reguliere contextbegeleiding. Drie van de bevraagde ouders geven echter aan dat het voor hen onduidelijk is wat de doelen zijn binnen deze fase en wat er nodig is om de opvolging stop te zetten.

“Wij moeten dan één keer per jaar naar de jeugdrechtsbank om te vertellen hoe het gelopen is. [...] Ik vind dat die opvolging niet veel doet. Je kan wel zeggen ‘dit en dat is gebeurd’ en dan zeggen ze ‘goed bezig of niet goed bezig’, maar het is niet dat ze daar veel mee doen.” (mama, casestudie)

“Nu komt ze (reguliere contextbegeleider) aan huis, maar dat is eigenlijk een koffieklets, ken je dat. [...] Straks is het afgerond, maar wat hebben we nu de voorbije zes maanden bereikt? Gewoon aanwezig zijn is niet voldoende. Het gaat over kinderen he. Jullie zijn er om ons te helpen, help ons dan ook. Niet zo van, ik ben eens aanwezig, het loopt goed, ok ja. Dat is frustrerend.” (mama, casestudie)

4. Zinvol meten en monitoren

Een zoektocht naar concrete en meetbare organisatiedoelstellingen en manieren om impact te meten

Heel wat organisaties blijken zoekende in hoe de implementatie van de contextbegeleiding SofS module vorm krijgt binnen de doelstellingen die men als organisatie stelt. Verschillende deelnemers aan de focusgroep geven aan dat ze met de organisatie waar ze werken een proces lopen om **organisatiedoelstellingen** verder te concretiseren. Dit proces gaat verder dan de SofS-implementatie en omhelst een breder verhaal rond ‘het meten van impact’. Zo geeft een contextbegeleider aan dat er binnen de organisatie waar ze werkt een stuurgroep SofS is geïnstalleerd om de richting van de implementatie voor de gehele organisatie verder uit te zetten. Een andere contextbegeleider verduidelijkt dat er binnen de organisatie een groeiplan is uitgewerkt met verschillende beleidsthema’s waar men wil op inzetten, bijvoorbeeld rond spreken met kinderen en focus op veiligheid houden.

“We hebben over elk thema nagedacht ‘wat is onze 10, wat zou het ideale zijn, waar willen we echt geraken met onze aanpak en ons beleid?’ En dan voor twee jaar een tijdslijn opgesteld: ‘welke stappen willen we daar dan in gaan zetten?’ [...] We hebben het inderdaad zo vastgepakt om eerst vast te leggen bv. rond het actief betrekken van kinderen ‘waar zouden we met onze organisatie, binnen onze regio willen staan? Wat zouden we willen dat gezinnen over ons zeggen en welke stappen gaan we daar dan in zetten?’ En dat geeft wel wat richting.” (contextbegeleider, focusgroep)

OSD-medewerkers en contextbegeleiders geven verder aan dat het niet gemakkelijk is om te definiëren wat een contextbegeleiding SofS traject ‘succesvol’ maakt en hoe deze **impact** dan gemeten kan worden. Enkele voorbeelden van hoe consulenten en contextbegeleiders een ‘geslaagd traject’ beschrijven zijn: als een kind veilig kan opgroeien en dat het netwerk ten volle is meegenomen in het

zelf aangeven hoe ze veranderingen willen bereiken; wanneer alles ingezet is om er voor te zorgen dat een kind in zijn thuisomgeving kan verblijven en dat ouders, kinderen en hun netwerk het gevoel hebben dat ze gehoord worden en mee betrokken zijn in de stappen die gezet worden; wanneer het kind zich verbonden voelt met anderen en betrokken netwerkfiguren rondom zich heeft waar het kind bij terecht kan als het nodig is. Deze formuleringen verwijzen naar zachte impactindicatoren waarbij het onderliggend streven is dat de jongere zich verbonden, gehoord en geliefd voelt. Men is het er over eens dat een traject niet 'gefaald' is als een veiligheidsplan niet is gelukt zoals men oorspronkelijk had ingevuld of wanneer een uithuisplaatsing nodig blijkt (cf., de minderjarige groeit niet op bij natuurlijk netwerk, maar voelt zich wel goed en veilig). Enkele voorzieningen zetten dan ook voorzichtige stappen om impact te meten d.m.v.: het registreren van de evolutie in de veiligheidsschaalvragen; monitoring van het dashboard (zie verder breedte van implementatie); feedbacklussen met cliënten bij afronding; of cliënttevredenheidsbevraging via EXIT Jeugdzorg. Echter, de meeste medewerkers geven aan dat men binnen de organisatie nog niet gekomen is tot een coherent systeem om impact in kaart te brengen. Eén organisatie formuleerde concrete impactindicatoren, die bij elk contextbegeleiding SofS traject op het einde van het traject geregistreerd worden, waaronder: Is er door het gezin en netwerk een gedragen veiligheidsplan, ja of nee? Is de regie met betrekking tot veiligheid voor het kind terug bij het gezin of het netwerk, ja of nee? Voorziet de thuissituatie in minimale basiszorg waarbij sprake is van adequate fysieke, psychische en affectieve omstandigheden voor kinderen en die daarmee voldoende veilig is, ja of nee? Hoewel men erkent dat deze impactindicatoren niet allesomvattend zijn en weinig ruimte voor nuance laten, geeft het de organisatie meer inzicht of men beoogde organisatiedoelstellingen bereikt en hoe het gezin hiernaar kijkt. Bij onderzoeksvraag vier wordt dieper ingegaan op vier manieren waarop organisaties de breedte, diepte en/of impact van de contextbegeleiding SofS trajecten trachten monitoren.

1c. In welke mate komen de verschillende betrokken actoren tegemoet aan de uitgangspunten zoals vermeld in het Charter vernieuwd partnerschap binnen de jeugdbescherming?

Het Charter vernieuwd partnerschap streeft naar een gemeenschappelijke taal en visie voor die trajecten waar organisaties en consultants in die situaties van verontrusting en maatschappelijke noodzaak elkaar ontmoeten in het traject van kinderen en jongeren. Deze gemeenschappelijke taal en visie wordt verwoord in een aantal uitgangspunten opgenomen in het charter tot vernieuwd partnerschap. In wat volgt worden de uitgangspunten van het charter besproken. Per uitgangspunt wordt beschreven hoe en in welke mate tegemoet wordt gekomen aan het uitgangspunt, vanuit het perspectief van OSD-medewerkers, jeugdhulpverleners, ouders en minderjarigen.

Het is belangrijk om in rekening te brengen dat onderstaande analyse gebaseerd is op de ervaringen van enkele OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders en een beperkte groep ouders. Elke ervaring is uniek, waardoor onderstaande analyse niet kan voldoen aan de diversiteit en complexiteit van elk uniek contextbegeleiding SofS traject.

1) *Het belang van de kinderen en jongeren staat voorop, ze staan centraal in het traject en zijn het waard om mee samen te werken*

Zowel OSD-medewerkers als jeugdhulpverleners geven aan dat de SofS-implementatie er toe bijdraagt dat kinderen en jongeren centraler staan in het traject. Waar men voor de implementatie kinderen en jongeren meer in het ongewisse liet over wat er gebeurde in het gezin en waarom hulpverleners betrokken waren, is men er mede door de SofS-implementatie van overtuigd dat kinderen en jongeren recht hebben op een verhaal. Een verhaal dat duidt wat er aan de hand is en wie waarom betrokken is. Zo worden diverse woord- en beeldverhalen opgemaakt om aan kinderen en jongeren begrijpbare taal te geven aan situaties.

Daarnaast streven contextbegeleiders er naar om in elk traject een vertrouwenspersoon te installeren voor de jongere. Deze vertrouwenspersoon vormt de aanspreekfiguur voor de jongere, vertegenwoordigt het belang van de jongere en neemt een actieve rol op in het bewaken van het veiligheidsplan. Bij trajecten met heel jongere kinderen nemen deze vertrouwenspersonen vaak de positie in van het kind tijdens belangrijke beslissingsmomenten. Opvallend hierbij is dat, naast familieleden, een juf, meester of zorgcoördinator vaak de rol van vertrouwensfiguur opneemt.

Verder trachten contextbegeleiders het kind centraal te stellen door in elke stap van het traject de impact op het kind te bevragen bij de ouders en het netwerk. Hierbij worden o.a. deze vragen gesteld: Hoe zou dat voor het kind zijn?, Hoe zou je kunnen zien aan het kind dat ..., Stel dat het kind al zou kunnen praten, wat zou hij/zij zeggen als ... ? Wat zou je als ouder vragen als ... ? Enkele contextbegeleiders geven aan dat ze met de SofS trajecten beogen om de houding van het netwerk t.a.v. het kind te veranderen, nl. van supporter voor de ouder naar steunfiguur voor het kind.

"Als je zo netwerk hebt dat heel de tijd aangeeft hoe fantastisch de ouders wel zijn en kost wat kost ten strijde trekken om er voor te zorgen dat de kinderen bij de ouders blijven. Of netwerk dat daar ook kritisch naar kan zijn en kan zeggen van 'wat jullie nu aan het doen zijn is eigenlijk niet ok voor jullie kind en jullie moeten daar mee ophouden'. En in dit gezin had ik het gevoel dat het netwerk echt mee op de stoel van het kind zat, wat wel fijn was." (teamverantwoordelijke casestudie, focusgroep)

"De foto van de vier kinderen lag mee op tafel bij elk netwerkberaad om steeds terug te komen op 'wat zouden de kinderen zeggen als ze hier waren, wat zouden zij voelen?'" (contextbegeleider, casestudie)

Twee bevraagde ouders geven aan dat hun kind te weinig betrokken werd in het traject. Zo werd er volgens deze ouders te weinig initiatief genomen om met het kind in gesprek te gaan, werden geuite zorgen door het kind niet serieus genomen en/of stonden ouderfactoren (bv. alcoholproblematiek bij de ouders) te centraal.

"Ik vind dat er naar (naam minderjarige) toe te weinig is gebeurd. Wij hebben onze gesprekken gehad enzo. Maar ze (contextbegeleiders) zijn niet veel met haar gaan praten, al spelenderwijs ofzo. Dat was met poppetjes enzo, ze hebben dat twee keer gedaan, maar op één jaar tijd vind ik dat eigenlijk wel weinig. Toch wat meer moeite doen." (papa, casestudie)

De drie bevraagde minderjarigen geven allen aan dat er door de contextbegeleider goed naar hen werd geluisterd en dat ze het konden vertellen als er iets was.

“(Naam contextbegeleider) kent mij wel goed. Ik kon aan haar vertellen als er iets was.” (minderjarige, casestudie)

2) Ouders als actieve partners

OSD-medewerkers en contextbegeleiders geven aan dat de SofS-implementatie er toe bijdraagt dat ouders als actieve en gelijkwaardige partners gezien worden. Hoewel de hulpverlening ‘het wat’ bepaalt, tracht men ouders en hun netwerk de regie te geven over ‘de hoe’. Er wordt niet langer over ouders gesproken en gezegd wat ouders moeten doen, maar men tracht ouders te betrekken bij elke stap in het traject, in hun kracht te zetten en hun positie en verantwoordelijkheid te laten innemen. Om de actieve participatie van ouders te faciliteren trachten consulenten en contextbegeleiders een kracht- en oplossingsgerichte houding aan te nemen en op een duidelijke, laagdrempelige, eerlijke en transparante manier te communiceren. Zo geven enkele contextbegeleiders aan dat ze hun taalgebruik steeds aanpassen aan het gezin en boodschappen helder, beknopt en zonder omwegen brengen. Ook in de verslaggeving tracht men er voor te zorgen dat alle opgenomen informatie goed doorsproken is met de ouders. In deze houding en communicatie tracht men uit de expertpositie te treden en zich onbevooroordeeld en empathisch op te stellen. Voor heel wat consulenten en contextbegeleiders is dit noodzakelijk om angst en stress bij de ouders te verminderen en het vertrouwen en de bereidheid om een constructief partnerschap aan te gaan te verhogen.

Een contextbegeleider geeft echter ook aan dat bepaalde gezinnen er baat bij kunnen hebben als bepaalde beslissingen uit hun handen worden genomen, bijvoorbeeld bij ouders die cognitieve moeilijkheden hebben of eigen grenzen moeilijk kunnen aangeven.

“Die mama zei echt van ‘ik ben op, ik kan niet meer, ik ben helemaal weggezogen.’ Dus ik denk ook wel dat die opgelucht waren dat die beslissing uit hun handen werd genomen om wel of niet een internaat, of iets dergelijks, te zoeken.” (contextbegeleider, casestudie)

Daarnaast is het voor enkele consulenten en contextbegeleiders niet evident om los te laten en de regie effectief bij de ouders en hun netwerk te leggen. Vaak wordt er vanuit angst ingegrepen of overgenomen.

“Heel veel consulenten durven niet loslaten en dat is heel demotiverend. Bij crisissituaties niet in paniek schieten, maar het netwerk de kans te geven om met een plan te komen. Het probleem bij hen leggen ‘hoe gaan jullie het oplossen?’ En daarin kansen zien. En niet meteen van bij elke crisis ‘nu gaan ze geplaatst worden of nu is het genoeg geweest.’ Het geloof in het gezin.” (contextbegeleider, contextbegeleider)

Voor ouders is het vooral belangrijk dat ze voldoende kansen krijgen om hun rol als ouder (opnieuw) op te nemen en hun verantwoordelijkheid hierin op te nemen. Het is voor hen belangrijk dat ze als ouders worden gezien en niet worden beoordeeld of veroordeeld.

“Hij (contextbegeleider) heeft vaak suggesties gegeven van ‘zou je wel...’ Maar hij verplichtte niet. Wij konden beslissen. Hij heeft eigenlijk altijd achter ons gestaan.” (papa, casestudie)

Uit de gesprekken met ouders komen diverse momenten naar voor wanneer ouders zich geen partner hebben gevoeld en dat men het gevoel had dat er niet naar hen werd geluisterd. Eén mama geeft aan dat ze bijvoorbeeld niet akkoord ging met het woord- en beeldverhaal dat gedeeld werd met de

kinderen omdat het foutieve informatie bevatte. Een papa voelde zich niet gehoord omdat bepaalde bezorgdheden die hij had, geminimaliseerd werden en niet voldoende grondig werden onderzocht door de contextbegeleider. Een andere mama voelde zich voornamelijk als dader benaderd, terwijl ze zelf slachtoffer was van huishoudelijk geweld. Daarnaast geven drie van de bevroegde ouders aan dat de communicatie met de consulent niet vlot verliep. Wanneer men vragen stelde via mail of men de consulent op de hoogte wou brengen van een verandering in afspraken, werd er niet gereageerd. Twee van de bevroegde ouders vertellen dat er niet voldoende naar hen werd geluisterd, maar dat er enkel afgegaan werd van wat er op papier stond (cf., verslag van gemandateerde voorziening).

Enkele ouders vertellen ook over momenten waarop ze zich niet gehoord voelden door andere professionele partners. Drie van de bevroegde ouders benoemen dat ze zich niet gehoord voelden door de jeugdrechter en dat de impact van beslissingen op het gezin onderschat wordt. Twee van de bevroegde ouders ervaren grote onvrede omdat de politie niet ingrijpt na diverse klachten van stalking, bij het overtreden van een contactverbod en/of bij aangifte van signalen van kindermishandeling. Eén ouder vertelt hoe ze niet geholpen werd door een jeugdhulpinstantie toen ze in nood was en de veiligheid van haar kind niet kon garanderen.

“Hij heeft een contactverbod gekregen, noem maar op, maar hij (papa) woont nog altijd hier in de buurt, dus worden mijn kinderen uit huis geplaatst. Ik kan de veiligheid niet garanderen omdat hij zo dichtbij woont. [...] Hij krijgt van alles opgelegd, maar er is niemand die het opvolgt. Niemand, de gemeente niet, de politie niet. Er is niemand die hem uit huis zet. [...] Ik huil me echt kapot alle dagen omdat ik voor de kinderen niets kan betekenen. Ik ben machteloos. Het is verschrikkelijk.” (mama, casestudie)

“Ik heb mijn kind bij (naam instantie) afgezet, mijn dierbaarste, maar dat ging niet, er moest een procedure worden opgestart. Maar ik kon niet, nergens was ze veilig. [...] Ik heb echt gesmeekt. Er wou niemand helpen.” (mama, casestudie)

3) Onze basishouding is oplossings-, kracht- en netwerkgericht

Heel wat contextbegeleiders geven aan dat de SofS-implementatie er toe bijdraagt dat men een gebalanceerd perspectief hanteert dat evenwaardig focust op zorgen en krachten. Daar waar men voor de implementatie meer aandacht had voor het definiëren en afbakenen van problemen en men zich oriënteerde op wat niet werkt en hoe dat komt, faciliteert de SofS-benadering een oplossingsgerichte blik. Drie van de bevroegde ouders benoemen expliciet dat ze het gewaardeerd hebben dat ze op hun sterktes en competenties werden aangesproken. Ze voelden dat hun krachten benoemd werden waardoor hun motivatie voor verandering toenam. Contextbegeleiders benoemen dat ze zich meer richten op het hier en nu, op wat er goed gaat en de gewenste verandering die men in de toekomst wil bereiken. Zo is het drie-kolommenmodel voor veel consulenten en contextbegeleiders een waardevolle tool om tot een gedeelde definiëring van de zorgen en krachten te komen en samen doelstellingen te formuleren, en dit vanuit een gebalanceerd perspectief.

De SofS-visie ‘doen wat werkt en daar meer van doen’ lijkt voor heel wat contextbegeleiders een logisch en richtinggevend uitgangspunt. Men tracht de zorgen te erkennen en te focussen op de impact die ze hebben op het kind of de jongere. Zo stelt de SofS-benadering dat men samenwerkt met kinderen, jongeren en hun ouders en niet met de zorgen of problematieken, waardoor ze worden

gezien en benaderd als mens. Deze visie omvat echter een risico dat onderliggende problematieken naar de achtergrond verdwijnen. Een mama ervaarde het bijvoorbeeld als bijzonder kwetsend dat ze geen ondersteuning ontving van de contextbegeleider om haar alcoholproblematiek aan te pakken. Ze had het gevoel er volledig alleen voor te staan (zie verder complicerende factoren).

“Mensen hebben handen nodig die zeggen ‘hoe geraak je daar uit, wat moet je doen’. Ik heb dat allemaal zelf uitgezocht. [...] Want het is niet alleen ik en die alcoholverslaving he. Ik ben daarin gerold door het partnergeweld. En ik ben verantwoordelijk voor die verslaving, maar er zijn ook andere problemen.” (mama, casestudie)

Verder trachten consulenten en contextbegeleiders een netwerkgerichte basishouding aan te nemen door het betrekken en activeren van netwerk als een vanzelfsprekendheid te zien in hun werk (zie verder punt 4 van het Charter). In trajecten wordt er niet alleen ingezet op professioneel netwerk, maar wordt er vooral gekeken naar hoe het natuurlijk netwerk een rol kan spelen in het veilig, geliefd en omringd opgroeien van de jongere. Daarnaast geven contextbegeleiders expliciet aan dat ze zich slechts als passanten zien in het leven van jongeren en dat men zichzelf overbodig wenst te maken. Veiligheidsplanning wordt dan ook met een helder doel ingezet, namelijk om ouders en hun netwerk te ondersteunen om zelf de verantwoordelijkheid op te nemen, ook wanneer betrokken diensten wegvallen. Verder erkennen alle bevraagde hulpverleners hoe belangrijk netwerk- en vertrouwensfiguren zijn voor jongeren, zowel vanuit praktijkervaring als theoretische kennis (cf., hechting, *belonging*).

“Vroeger was je individuele begeleider van iemand en je deed daar dan van alles voor, maar wij zijn maar tijdelijk he. Het denken is anders, we gaan van bij de start een vertrouwenspersoon installeren en netwerk betrekken. Want vroeger deden we dat pas op het einde als we afsluiten van ‘oei, wie kan dat verder opvangen?’ Dat is eigenlijk absurd he achteraf gezien.” (contextbegeleider, focusgroep)

Enkele bevraagde ouders geven echter aan dat het netwerkgericht werken voor hen niet werkte, omdat ze niet konden rekenen op een betrouwbaar netwerk. Voor deze ouders ging de netwerkgerichte aanpak gepaard met veel stress en conflict (zie verder impact). Daarnaast vertellen vier van de bevraagde ouders dat er te weinig aandacht was voor positieve zaken in het gezin en voelde men te weinig erkenning voor wat men allemaal deed als ouder.

“Ik zou graag hebben dat de jeugdrechter eens een week komt meevolgen in mijn gezin. Dat hij ziet wat ik doe voor mijn vier kinderen. Dat ik de eerste ben die opstaat en de laatste ben die gaat slapen. Wat ze allemaal hebben, wat we allemaal doen. Waar ze wonen, dat alleen al. Ik heb geen schulden, geen lening, geen kredieten. Ik heb een mooi huis. Ik woon hier 12 jaar, de kinderen zijn hier opgegroeid, vlakbij de school ook. Laat de jeugdrechter maar eens een week voor mijn vier kinderen het doen he. Dan gaat hij wel zeggen ‘amai mama jij verdient een standbeeld.’” (mama, casestudie)

- 4) *We zetten in op de aanwezigheid van steunende, liefhebbende én blijvende volwassenen die een kind of jongere verder helpen groeien, herstellen en floreren*

De gesprekken met consulenten, contextbegeleiders en ouders tonen aan dat er intensief geïnvesteerd wordt om het netwerk in te zetten als actieve partner. Verschillende OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders geven aan dat het een evidentie geworden is om netwerk te betrekken en te activeren en dat dit vaak de eerste stap is in het traject. Zo wordt het netwerk van bij de aanvang van

een traject gestimuleerd om betrokken te zijn in het traject en wordt het netwerk in kaart gebracht, bijvoorbeeld via een genogram, netwerkcirkels of netwerkmatrix. Heel wat consultants en contextbegeleiders nodigen ouders bijvoorbeeld uit om bij het eerste contact één of meerdere netwerkfiguren mee te nemen. Bij enkele organisaties is het zelfs een voorwaarde dat ouders bereid zijn om netwerk te betrekken om een Sof-traject te laten starten. Enkele contextbegeleiders geven immers aan dat als hiervoor geen bereidheid is bij de ouders, het traject een beperkte kans heeft op slagen.

“We zijn wel wat strenger ofzo dan vroeger. Als de ouders het toen echt niet zagen zitten om netwerk te betrekken en de consulent zei om dat dan te laten vallen, dan gingen we daar in mee. Maar nu hebben we zoiets van 'nee, dat is een voorwaarde want anders kunnen we geen SofS doen'. [...] Het is niet van 'zou het een goed idee zijn om netwerk te betrekken? Gaan we dat proberen?' Nee, het moet gewoon. Er is geen discussie meer over. Het is een verwachting, dus we gaan blijven zoeken tot het er is. We gaan het doen, ook al is het moeilijk.” (contextbegeleider, casestudie)

OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders geven aan te weten en te erkennen dat veiligheid slechts tijdelijk en onvolledig is wanneer er niet wordt ingezet op de aanwezigheid van steunende, liefhebbende én blijvende volwassenen die een kind of jongere verder helpen groeien. Contextbegeleiders ondernemen intensieve en creatieve pogingen om er voor te zorgen dat de minderjarige zijn/haar netwerk kent en weet wat het netwerk voor hem/haar kan betekenen.

Ook bij het formuleren van plan b is natuurlijk netwerk een eerste keuze geworden. Tijdens het fase 0 overleg trachten consultants en contextbegeleiders helder te krijgen wat er kan gebeuren bij crisissituaties en hoe plan b er kan uitzien. Bij het formuleren van plan b wordt de voorkeur gegeven aan het natuurlijk netwerk om de impact op het kind te beperken en tijdens het traject tracht men plan b steeds mee op tafel te leggen. De Binc-data ondersteunt de inspanningen van consultants en contextbegeleiders en toont aan dat netwerkpleegzorg (49,7%) frequenter wordt ingezet dan bestandspleegzorg (9,2%) in contextbegeleiding SofS trajecten (zie verder breedte van implementatie).

Verschillende contextbegeleiders geven echter aan dat het in veel trajecten een uitdaging is om netwerk te vinden en te engageren. Zo tonen de dashboarddata dat er gemiddeld vier netwerkfiguren zijn in een contextbegeleiding SofS traject, waarbij in 7,3% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten geen netwerkfiguren gerapporteerd worden. Bovendien worden er in 8,5% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten geen netwerkberaden georganiseerd (zie verder breedte van implementatie), terwijl de SofS-richtlijnen een frequentie van 6 tot 12 netwerkberaden voorop stellen. Ouders geven vaak aan dat ze geen netwerkfiguren hebben, omdat men bijvoorbeeld geïsoleerd is geraakt, netwerk niet vertrouwt of als onbetrouwbaar inschat en/of er conflicten zijn met of tussen netwerkfiguren. Voor ouders voelt het ook vaak kwetsbaar en bedreigend om netwerk toe te laten (zie verder impact voor gezin). Contextbegeleiders trachten dan ook ruimte te bieden aan netwerkfiguren om een verschillende mate van engagement aan te gaan en diverse rollen in te nemen in functie van de veiligheid van de minderjarige. Zo kan een grootouder een belangrijke rol opnemen in de zorg en opvang van de minderjarige, maar geen actief lid zijn van de netwerkberaden omdat dit te intensief aanvoelt voor de grootouder.

5) *Consulenten en hulpverleners uit jeugdhulporganisaties zijn partners*

Zowel contextbegeleiders als jeugdhulpaanbieders geven aan dat de SofS-implementatie er toe bijdraagt dat er een gemeenschappelijke taal en visie is op de trajecten van kinderen en jongeren waar sprake is van verontrusting en maatschappelijke noodzaak. Vanaf de start van het traject tracht men samen duidelijk te krijgen wat de zorgen zijn en wat het veiligheidsdoel is. Daarnaast geven consulenten en contextbegeleiders aan dat er respect is voor elkaars expertise, draagkracht en mandaat. Men tracht de verschillende expertises in te zetten en verantwoordelijkheden af te stemmen zodat er een duidelijke rolverdeling is. Zo bepaalt de consulent 'de wat' (minimale bodemeisen en daarbij horende gevaarsboodschappen en veiligheidsdoelen) en vervolgens gaan de jeugdhulpverleners samen met het gezin en hun netwerk op zoek naar 'de hoe'. Deze afspraken en rolverdeling biedt voor heel wat consulenten en contextbegeleiders duidelijkheid. Zo geeft een teamverantwoordelijke ook aan dat *"het Charter vernieuwd partnerschap binnen de jeugdbescherming een wij-gevoel versterkt, een verhaal dat men samen maakt en niet elk apart"*.

Daarnaast investeren consulenten en contextbegeleiders in een leer- en feedbackcultuur, waarbij verwachtingen van bij de start en doorheen het traject op elkaar worden afgestemd. Daarnaast worden ontmoetingsmomenten georganiseerd, waarop OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders uitgenodigd worden, om elkaar verder te leren kennen en het partnerschap verder te versterken.

"Het partnerschap of de mate van bereikbaarheid of de manier waarop consulenten zich soms smijten in SofS-begeleidingen vind ik wel opvallend. [...] Dat dat SofS-kader zoiets gedeeld geeft van 'we moeten hier samen voor gaan, we leggen die weg samen af.' Dat vind ik wel een verschil als je dat vergelijkt met andere trajecten of andere modules binnen de jeugdzorg." (contextbegeleider, focusgroep)

Enkele consulenten en contextbegeleiders geven echter ook aan dat bepaalde samenwerkingen niet vlot verlopen. Vaak heeft dit te maken met verschil in visie of bereikbaarheid. Zo geven enkele contextbegeleiders aan dat het heel moeilijk werken is als de consulent weinig betrokken of moeilijk bereikbaar is. Men heeft de consulent immers nodig om positie in te nemen en een duidelijk kader uit te zetten. Enkele contextbegeleiders benoemen ook dat het een verwachting is dat de verwijzer het *framework* opmaakt, maar dat deze soms niet wordt aangeleverd, onvolledig is of niet binnen de SofS-visie past. Een helder *framework* is volgens contextbegeleiders een voorwaarde voor een goede start. Ook verschillende ouders geven aan dat ze betrokkenheid en bereikbaarheid van de consulent gemist hebben (zie eerder punt 2).

"Het was vervelend dat de consulent er nooit bij was op de netwerkberaden. (Naam contextbegeleider) heeft wel hard haar best gedaan om haar te betrekken, maar ze kwam niet, ze kon niet of ze was ziek. Je kon altijd sturen, maar je krijgt pas na één of twee maanden reactie. We hadden het wel fijn gevonden als ze er was, want zij is wel degene die advies geeft aan de jeugdrechter. Als ze ons niet kent of ons niet ziet, jah." (mama, casestudie)

6) *Het is een traject op maat*

Doorheen de focusgroepen en casestudies geven OSD-medewerkers en contextbegeleiders diverse voorbeelden van hoe een contextbegeleiding SofS traject maatwerk is. Zo tracht men continu te zoeken naar wat er werkt voor een gezin en het netwerk en gaat men in continue afstemming.

Wanneer bijvoorbeeld blijkt dat de drie huizen niet aanslaat, proberen contextbegeleiders op een creatieve manier een alternatief aan te bieden dat meer aanleunt bij de interesses en leefwereld van de minderjarige, zoals 'drie regenbogen'. Ook wanneer het betrekken van natuurlijke netwerkfiguren bijvoorbeeld te bedreigend voelt voor gezinnen, stappen enkele contextbegeleiders hiervan af en tracht men verder te gaan met enkel professionele netwerkfiguren. Verder trachten contextbegeleiders vanaf dag één helder te maken waarom de diensten betrokken zijn en wat het doel is waar men naartoe werkt. Ook wanneer het contextbegeleiding SofS traject afloopt tracht men geschikte vervolghulp op te zetten. Zo werd in een traject ACT cliëntparticipatie opgestart nadat het contextbegeleiding SofS traject afgerond werd. Men koos er voor om deze vorm van ondersteuning in te schakelen omdat er een neutrale voorzitter aanwezig is, met een agenda rond zorg en veiligheid voor de kinderen, wat waardevol leek in de situatie van een conflictueuze echtscheiding. Er was immers geen netwerk om de veiligheid voor de kinderen mee op te nemen en op deze manier trachtte men continuïteit in te bouwen.

Het maatwerk wordt echter bemoeilijkt of verengd tot het aanbod dat voorhanden is. Zo botsen hulpverleners, in elk traject dat beschreven wordt in de casestudies, op wachtlijsten binnen de zorg. Deze wachtlijsten zorgen er voor dat: gezinnen niet doorverwezen kunnen worden naar een andere module wanneer deze meer geschikt wordt geacht; er geen verdere hulpverlening kan worden opgestart wanneer het contextbegeleiding SofS traject afloopt en continuering van hulpverlening wenselijk is; ouders geen ondersteuning vinden om aan de slag te gaan met hun eigen rugzak wanneer ze dat wensen (bv. trauma uit het verleden, verslavingsproblematiek, koppeltherapie,...); minderjarigen niet kunnen worden opgevangen in een voorziening wanneer natuurlijk netwerk geen optie is; enz.. Deze onbeschikbaarheid van hulpverlening zet de gezinnen en begeleiding enorm onder druk. Daarnaast blijkt uit de casestudies dat de SofS-benadering in sommige trajecten procedureel en rigide wordt ingezet. Enkele contextbegeleiders lijken zich hard vast te houden aan de vooropgestelde stappen, procedures en termijn, waardoor de noden van het kind en de context uit het oog verloren worden (zie verder impact en discussie).

Onderzoeksvraag 2: Wat loopt er goed/minder goed binnen de toepassing van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk en hoe kunnen goed lopende zaken geborgd worden op middellange en lange termijn?

2a. In welke mate wordt er SofS modelgetrouw gehandeld (op organisatie-, team- en individueel niveau)?

Modelgetrouwheid verwijst naar de mate waarin de uitvoering van een praktijk overeenkomt met het beoogde programmamodel en de onderliggende principes waarop deze gebaseerd is (Roberts et al., 2018). Getrouwheid aan het model is belangrijk omdat studies hebben aangetoond dat onvolledige implementatie of een lage modelgetrouwheid van de praktijkwerker de impact van het model vermindert. Het meten van de mate waarin praktijken zoals bedoeld worden geïmplementeerd, is cruciaal om vast te stellen of een interventie de resultaten voor kinderen en gezinnen verbetert (Forgatch et al., 2005; Roberts et al., 2018).

Hoewel de SofS-benadering zich voornamelijk ontwikkelde vanuit het delen en leren van *good practices* en in die zin voornamelijk als ‘praktijkmodel’ wordt beschouwd, veronderstelt een gedegen SofS-implementatie een hele systeemverandering in de organisatie. Binnen deze *whole system change* worden de uitgangspunten en kernprincipes van SofS geïntegreerd in de cultuur en praktijk van de organisatie (Munro et al., 2016; Salveron et al., 2015). Op organisatieniveau zet de afbakening van de SofS-benadering in een ‘module contextbegeleiding SofS’ het uitgangspunt van een *whole system change* onder druk. De modulering bemoeilijkt immers een gehele praktijktransformatie, omdat deze grondige en geïntegreerde organisatorische wijzigingen vraagt op alle niveaus van de organisatie (cf., werkprocessen, organisatiecultuur, leiderschap, enz.). Hoewel heel wat organisaties de SofS-module willen laten doorvloeien buiten de module contextbegeleiding SofS, vanuit een geloof in de benadering, houdt dit een risico in op verenging van de SofS-benadering. Zo ontstaan er bijvoorbeeld praktijken waarbij netwerkberaden worden ingezet bij kinderen die in een residentiële setting verblijven zonder dat de betrokken netwerkfiguren geactiveerd worden om in te staan voor de veiligheid van het kind. In andere praktijken worden bijvoorbeeld woord- en beeldverhalen ingezet in reguliere contextbegeleidingstrajecten terwijl deze niet ingebed zijn in een kader van onveiligheid (zie verder impact en discussie).

De data tonen aan dat weinig organisaties inzetten op alle kritische elementen die nodig zijn om tot een gedegen implementatie te komen, namelijk: (1) leiderschap, (2) leren, (3) organisatorische afstemming en (4) zinvol meten en monitoren (Rijbroek et al., 2017; Salveron et al., 2015). Zo worden organisatiedoelstellingen zelden geformuleerd en is het onduidelijk op welke manier de impact van de contextbegeleiding SofS trajecten geregistreerd en gemonitord wordt (zie eerder kritische elementen van implementatie). Ook de dashboarddata en de bevraging over de diepte van de implementatie (zie verder) tonen aan dat er beperkte modelgetrouwheid is. Zo wordt in 28,4% van de afgesloten dossiers alle SofS-stappen doorlopen. Bovendien ontbreekt in 22,8% van de afgeronde contextbegeleiding SofS trajecten een woord- en beeldverhaal, terwijl het woord- en beeldverhaal 50% van het veiligheidsplan omvat. Daarnaast schrijven de SofS-richtlijnen 6 tot 12 netwerkberaden voor in een traject, terwijl dit slechts bij 32,9% van de contextbegeleiding SofS trajecten het geval is. De gesprekken met

contextbegeleiders en leidinggevendenden laten ook zien dat er weinig processen geïnstalleerd worden om de diepte van de implementatie op te volgen, zoals de implementatie van Collaborative Case Audits of waarderende interviews.

Een hogere modelgetrouwheid is nodig om in elk traject tot de beoogde impact te komen. Momenteel lijkt het verschil dat een contextbegeleiding SofS kan maken te veel af te hangen van andere factoren, zoals de ervaring en expertise van de consulent en contextbegeleider en 'de 'klik' tussen ouders en contextbegeleider.

"Het lijkt soms zo wat 'lotje trek', welke begeleider je hebt, welke consulent je hebt. Toen ik zes jaar geleden begon dacht ik ook dat ik SofS deed, maar ik deed dat niet he. Tegen dat je die samenhang doorhebt, daar gaat veel tijd over. Omdat het zo gemakkelijk lijkt, denk ik dat veel begeleiders zoiets hebben van 'ik zal dat hier eens rap doen'. Maar ik denk dat er heel wat veiligheidsplannen niet zo veilig zijn vanuit een gebrek aan kennis en kunde." (contextbegeleider, focusgroep)

"Nee, een woord- en beeldverhaal heb ik niet geprobeerd. Omdat de kindjes nog heel klein waren en omdat we geen stabiliteit kregen in die situatie om daar iets te kunnen uitleggen. En ik was ook nog niet zo handig. Mocht ik daar nu binnenkomen zou ik het wel doen. Als ik op het traject terugkijk, dan vind ik wel dat ik daar in mijn onervarenheid tekort geschoten heb, door het niet te doen." (contextbegeleider, casestudie)

Om de impact van de implementatie van contextbegeleiding SofS modules in de Vlaamse jeugdhulp accuraat te onderzoeken, is er nood aan meer modelgetrouwheid (zie verdere discussie). Dit houdt in dat alle stappen, essentieel voor een SofS traject, in elk traject worden gezet (cf., registratie dashboard).

2b. Op welke manier gaan contextbegeleiders en consulenten om met complicerende factoren?

Complicerende factoren worden binnen het SofS-kader omschreven als factoren die het veilig opgroeien van de minderjarige onder druk zetten. Men noemt ze complicerend omdat ze niet of moeilijk te veranderen zijn en geen directe impact hebben op de kernzorg/onveiligheid van de minderjarige. In de 18 casestudies (werkpakket 4) werd aan de contextbegeleider(s) gevraagd welke factoren zij als complicerend benoemden in het traject en hoe zij en/of andere betrokken professionele partners hiermee aan de slag gingen. Contextbegeleiders beschreven deze factoren als "factoren die het aangaan van partnerschap met de ouders bemoeilijkt of complexer maakt". Complicerende factoren die contextbegeleiders benoemen zijn: overmatig medicatiegebruik bij een ouder; druggebruik bij een ouder (in combinatie met intrafamiliaal geweld); ontkenning van zorgen door de ouder(s); emotioneel misbruik dat "moeilijk vast te pakken is"; financiële problemen in het gezin; heel jonge / pasgeboren kinderen in het gezin; onzekere huisvesting; ongezonde woonomstandigheden (bv. door een vochtproblematiek); ouders spreken en begrijpen geen Nederlands (cf., taalbarrière); een kluwen/zeer gesloten gezinnen (waar manier van opvoeden intergenerationeel wordt doorgegeven); ouders met verstandelijke beperking; complexe echtscheidingssituatie; agressief ouderlijk gedrag naar hulpverleners; gezinnen met een vluchtelingenstatuut; intergenerationeel seksueel misbruik; ASS of ADHD bij de minderjarige;

ontkenning van vermeend misbruik bij ouders en familieleden; ontwikkelingsachterstand bij minderjarigen. In drie cases werden geen complicerende factoren benoemd en overmatig alcoholgebruik bij één van de ouders werd als meest voorkomende complicerende factor benoemd.

In enkele trajecten vormde het ‘werken aan individuele moeilijkheden’, zoals een verslavings-, psychische of agressieproblematiek, een voorwaarde vanuit de jeugdrechter of de gemandateerde voorziening om het traject verder te zetten. Drie van de bevraagde ouders geven aan dat deze voorwaarde hen motiveerde om over te gaan tot verandering en/of andere hulpverlening op te starten, bv. een opname in een psychiatrisch centrum of ambulante begeleiding bij CAW of CGG. Voor twee van de bevraagde ouders bood het woord- en beeldverhaal of de drie huizen inzicht in de situatie en gaf het hen motivatie om tot verandering over te gaan.

In wat volgt wordt worden enkele illustraties gegeven van hoe contextbegeleiders aan de slag gingen met deze complicerende factoren.

In een eerste traject, waarbij de slechte woonsituatie van een gezin als complicerend werd beschreven, geeft de contextbegeleider aan dat ze actief meezocht naar een nieuwe huurwoning. Ze ging samen met de ouders huurwoningen bezichtigen, volgde de administratie op, ging mee naar verhuurkantoren en bouwde mee het dossier op voor een noodwoning via het OCMW. Bij het afsluiten van het traject werd geen alternatieve woonst gevonden. De betrokken contextbegeleider geeft aan dat ze het vinden van een nieuwe woning als doel in de begeleiding formuleerde. De intensieve zoektocht naar een nieuwe woning zorgde er echter voor dat ze “niet veel volgens SofS kon werken”.

In een tweede traject werd het overmatig drankgebruik van mama benoemd als een complicerende factor. De contextbegeleider geeft aan dat ze mama geïnformeerd heeft over de mogelijkheden tot individuele begeleiding, maar dat ze mama niet zal proberen overtuigen om in begeleiding te gaan omdat externe druk toch niet werkt. Voor de contextbegeleider is het voornamelijk belangrijk dat er geen drankgebruik is in het bijzijn van het kind. Mama heeft echter het gevoel dat ze niet voldoende begeleid is geweest, dat ze te weinig info kreeg over de beschikbare hulpverlening en opvolging daarbij. Ze geeft aan dat ze door alcohol te combineren met medicatie een trombose heeft gehad en daardoor tot het besef is gekomen dat verandering nodig was. Echter, ze heeft het gevoel dat deze verandering alleen heeft moeten doormaken. In een ander traject, werd de alcoholverslaving van een ouder niet als complicerende factor, maar als kernzorg geformuleerd, omdat dit volgens de contextbegeleider aan de basis lag dat mama niet voor de kinderen kon zorgen.

In een derde traject, waar het gezin worstelt met financiële problemen, geeft de contextbegeleider aan dat ze papa doorverwijst voor budgetbegeleiding bij het OCMW en K&G aanspreekt voor mogelijk ondersteuning. Papa ging niet naar de afspraken, waardoor er geen ondersteuning kwam vanuit het OCMW. K&G heeft ondersteuning geboden bij het opvolgen van het huurcontract. Echter, de contextbegeleider geeft aan dat de inspanningen omtrent de financiële moeilijkheden in het gezin beperkt waren omdat dit geen doelstelling vormde in het traject.

Op basis van de data uit de verschillende werkpakketten blijkt dat er enkele spanningsvelden merkbaar zijn in de manier waarop consultants en contextbegeleiders omgaan met complicerende factoren (zie verdere discussie). Zo blijkt de definiëring van complicerende factoren vaag en complex. Het is immers onduidelijk hoe men uitmaakt of bepaalde factoren wel of geen directe impact hebben op de kernzorg/onveiligheid van de minderjarige. M.a.w., hoe rechtstreekse van onrechtstreekse veiligheid onderscheiden kan/moet worden. Een contextbegeleider geeft bijvoorbeeld aan dat ze de term ‘complicerende factoren’ niet gebruikt, omdat elke gezin complex is er geen meerwaarde van inziet om dit specifiek te gaan benoemen. Daarnaast is het mogelijk dat er wordt ingeschat dat de complicerende factor geen directe impact heeft op de onveiligheid van de minderjarige, maar een grote impact heeft op het welzijn van het gezin. Een mama vertelt dat het voor haar prioritair was om aan haar alcoholmisbruik te werken vooraleer ze er als mama opnieuw kon staan. Verder lijkt de mate en manier waarop contextbegeleiders aan de slag gaan met complicerende factoren voornamelijk af te hangen van het engagement van de individuele hulpverlener. Het omgaan met complicerende factoren wordt niet als hun core business gezien, waardoor er weinig ruimte is om hiermee aan de slag te gaan. Zowel contextbegeleiders als consultants geven aan dat ze vaak gezinnen treffen met financiële moeilijkheden of een slechte huisvesting, maar dat er geen ruimte is om hier grondig mee aan de slag te gaan. Ook de Binc-data tonen aan dat 7,3% van de gezinnen die instromen in een contextbegeleiding SofS traject een schuldenlast heeft en in 27.8% (5 van de 18 trajecten) van de cases werden financiële problemen als complicerende factor genoemd. Hoewel er geen cijfers voor handen zijn over armoede vanuit het agentschap Opgroeien, suggereert eerder onderzoek dat de armoedeproblematiek bij gezinnen die instromen in de jeugdhulp onderschat en onderbelicht wordt (Bouverne-De Bie et al., 2010; Decoene & Dewanckel, 2019). Contextbegeleiders, die een groot engagement tonen om met een complicerende factor aan de slag te gaan, komen bijgevolg onder druk te staan. Deze contextbegeleiders worden uitgedaagd om maximale discretionaire ruimte in te nemen, buiten de lijnen te kleuren en vanuit een *act of resistance* op te treden (zie verdere discussie). Echter geven enkele contextbegeleiders aan dat ze het gevoel hebben dat ze hierdoor niet voldoende ‘SofS-werk’ hebben verzet en dus niet tegemoet komen aan de verwachtingen vanuit de organisatie. In het omgaan met complicerende factoren zetten de meeste hulpverleners in op doorverwijzing of samenwerking met andere partners, zoals een OCMW. Echter, wanneer het contextbegeleiding SofS traject stopt, stopt ook dit engagement.

“Ik heb toen wel die opties van het OCMW naar haar (mama) doorgestuurd, maar ik weet niet of ze effectief die stap naar daar gezet heeft. Maar daar ga ik geen tijd in steken, dat gaat niet perse over de veiligheid van de kinderen. Ik ga hun wel doorverwijzen, maar ik ga niet voorstellen om samen met hen naar het OCMW te gaan. Wat ik soms wel doe is bekijken wie van het netwerk kan meegaan, maar ik ga dat zelf niet doen.” (contextbegeleider, casestudie)

Onderzoeksvraag 3: Wat is de 'breedte' en de 'diepte' van de huidige praktijk?

3a. Hoe vaak (cf., breedte) en op welke manier (cf., diepte) wordt er SofS-gewijs gehandeld binnen de module contextbegeleiding SofS?

1. Breedte van implementatie

Om meer inzicht te verwerven in de breedte van de SofS-implementatie binnen de module contextbegeleiding SofS, werden Binc- en dashboarddata geregistreerd. De Binc-data bieden een inkijk in de profielen van de gezinnen die instromen in een contextbegeleiding SofS traject en welke voor- en natrajecten deze gezinnen hebben doorlopen in de jeugdhulp. De dashboarddata tonen in welke mate SofS-stappen worden gezet en wie betrokken is bij deze stappen.

Registratie in Binc

Aan alle initiatiefnemers die op basis van de rondzendbrieven geselecteerd werden, werd de vraag gesteld om de module 'contextbegeleiding i.f.v. veiligheidsplanning SofS' en/of 'verblijf voor kinderen (korte duur)' aan te maken en in te dienen voor goedkeuring. Op deze manier konden de trajecten ingevuld worden in het Binc-registratiesysteem. De begin- en eindregistratie van een traject contextbegeleiding i.f.v. veiligheidsplanning SofS gebeurde door de organisatie die deze contextbegeleiding uitvoert. Organisaties die enkel instaan voor het kortdurende verblijf moesten geen afzonderlijke begin- en eindregistratie opmaken.

In wat volgt wordt de data besproken van 368 unieke kinderen & jongeren met een typemodule "Contextbegeleiding i.f.v. veiligheidsplanning SofS" in het begeleidingsjaar (2020) - 2021 - 2022 t.e.m. 6 juni 2023. M.a.w., 368 gezinnen stroomden in in de module contextbegeleiding SofS vanaf de start van de implementatie (2020) tot het moment van de analyse van de data (6 juni 2023 voor dit onderzoek). In deze 368 trajecten werden er 402 modules contextbegeleiding SofS geregistreerd, wat betekent dat de module contextbegeleiding SofS bij verschillende gezinnen meer dan één keer werd ingezet (zie verder). Op het moment van data-analyse, waren 31,3% van deze trajecten afgesloten en 68,5% van de trajecten open in de laatste schakeling. Deze cijfers tonen niet aan of het gezin al dan niet op de wachtlijst stond voor een vervolgetraject.

De Binc-data laten toe om 1) zicht te krijgen op 'het profiel' van de gezinnen die instromen in een module contextbegeleiding SofS en 2) welke voor- en natrajecten deze gezinnen hebben doorlopen.

Het profiel van gezinnen die instromen in een module contextbegeleiding SofS

De Binc-data laten toe om een beter zicht te krijgen op 'het profiel' van de gezinnen die instromen in een module contextbegeleiding SofS. Zo worden er diverse kind- en gezinskenmerken geregistreerd, waarvan de leeftijd van het kind, het opleidingsniveau van het kind en de opvoedingsfiguur, het aantal kinderen in het gezin en dergelijke. Tabel 5 biedt een overzicht van de socio-demografische gegevens van de gezinnen die instromen in de module contextbegeleiding SofS ($n = 368$). De data tonen onder meer aan dat de kinderen op het moment van instroom gemiddeld negen jaar oud zijn, meestal één of twee broers of zussen hebben en opgroeien in een kerngezin. Bij 5,2% van de gezinnen wordt een

Tabel 5. Socio-demografische gegevens van gezinnen die instromen in de module contextbegeleiding SofS (n = 368)

Kind- en gezinskenmerken	Aantal (n)
Kindkenmerken 	
Unieke kinderen (2020 – '21 – '22 – '23)	1 – 179 – 263 – 162
Totaal	368
Geslacht (2020 - '21 - '22 - '23)	
Mannelijk	1 (100%) – 85 (47,5%) – 121 (46,0%) – 78 (48,1%)
Vrouwelijk	0 (0%) – 94 (52,5%) – 142 (54,0%) – 84 (51,9%)
Instroomleeftijd in jaar (2020 – '21 – '22 – '23)	
0	0 – 7 – 15 – 8
1	0 – 15 – 27 – 13
2	0 – 7 – 21 – 15
3	0 – 14 – 23 – 10
4	0 – 11 – 22 – 15
5	0 – 10 – 17 – 17
6	0 – 11 – 15 – 9
7	0 – 13 – 22 – 9
8	0 – 15 – 25 – 13
9	0 – 19 – 21 – 14
10	0 – 14 – 20 – 5
11	1 – 15 – 20 – 3
12	0 – 20 – 26 – 10
13	0 – 5 – 12 – 9
14	0 – 11 – 13 – 9
15	0 – 3 – 13 – 7
16	0 – 8 – 6 – 5
17	0 – 3 – 4 – 3
18	0 – 0 – 1 – 0
M	11,0 – 9,0 – 9,1 – 7,8
Dagbesteding	
Deeltijds onderwijs of leertijd	/
Geen georganiseerde dagbesteding	/
Georganiseerde dagbesteding als alternatief voor school	/
Nog niet schoolgaand	37 (10,1%)
Schoolgaand	68 (18,5%)
Spijbelen	/
Andere	1 (0,3%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	5 (1,4%)
Opleidingsniveau	
Kleuteronderwijs	19 (5,2%)
Buitengewoon kleuteronderwijs	/
Lager onderwijs	27 (7,3%)
BLO	1 (0,3%)
ASO	6 (1,6%)
BSO	5 (1,4%)
TSO	1 (0,3%)
BuSO	2 (0,5%)
Deeltijds onderwijs	/
Kunstonderwijs	/
Onthaalklas anderstaligen	/
Voorbereiding middenjury	/
Geen	36 (9,8%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	14 (3,8%)
Aantal jaren schoolachterstand	

0	58 (15,8%)
1	9 (2,4%)
2	/
Niet van toepassing	290 (78,8%)
Missing	11 (3,0%)

Niet-begeleide minderjarige

Ja	/
Nee	107 (29,1%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	4 (1,1%)

Gezinskenmerken

Gezinssituatie

Bi-locatieregeling (co-ouderschap)	11 (3,0%)
Eenoudergezin moeder	20 (5,4%)
Eenoudergezin vader	3 (0,8%)
Familie	1 (0,3%)
Kerngezin	56 (15,2%)
Monolocatieregeling	1 (0,3%)
Nieuw-samengesteld gezin moeder	10 (2,7%)
Nieuw-samengesteld gezin vader	1 (0,3%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Andere	2 (0,5%)
Missing	6 (1,6%)

Adoptiegezin

Nee	7 (1,9%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	104 (28,3%)

Pleeggezin

Ja	1 (0,3%)
Nee	7 (1,9%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	103 (28,0%)

Pleegzorg op een bepaald moment in traject

Ja, bestandspleegzorg	34 (9,2%)
Ja, netwerkpleegzorg	183 (49,7%)
In familiaal netwerk	120
In sociaal netwerk	55
Missing	8
Nee	151 (41,0%)

Aantal kinderen in het gezin (2020-'21-'22-'23)

1	0 – 45 – 69 – 33
2	0 – 47 – 83 – 37
3	0 – 39 – 40 – 21
4	1 – 27 – 30 – 15
5	0 – 7 – 15 – 8
6	0 – 5 – 10 – 3
7	0 – 2 – 4 – 2
8	0 – 2 – 1 – 1
Missing	0 – 5 – 11 – 43
M	4,0 – 2,6 – 2,6 – 2,6

Huisvesting

Positief	76 (20,7%)
Negatief	19 (5,2%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	16 (4,4%)

Thuis taal

Nederlands	82 (22,3%)
Nederlands en andere	15 (4,1%)

Andere	7 (1,9%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	7 (1,9%)
Gezondheid gezinsleden	
Positief	64 (17,4%)
Negatief	27 (7,3%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	20 (5,5%)
Schuldenlast	
Ja	27 (7,3%)
Nee	37 (10,1%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	47 (12,7%)
Opleidingsniveau opvoedingsfiguur	
Lager onderwijs	3 (0,8%)
Lager secundair onderwijs	13 (3,5%)
Hoger secundair onderwijs	14 (3,8%)
Hoger onderwijs	9 (2,4%)
Postsecundair onderwijs	/
Geen	2 (0,5%)
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	70 (19,0%)
Arbeidssituatie combinatie	
Inkomen uit arbeid deeltijds	7 (1,9%)
Inkomen uit arbeid deeltijds + inkomen uit arbeid voltijds	3 (0,8%)
Inkomen uit arbeid deeltijds + vervangingsinkomen	2 (0,5%)
Inkomen uit arbeid deeltijds + wisselende arbeidssituatie	/
Inkomen uit arbeid voltijds	29 (7,9%)
Inkomen uit arbeid voltijds + onbekend	/
Inkomen uit arbeid voltijds + vervangingsinkomen	15 (4,1%)
Inkomen uit arbeid voltijds + wisselende arbeidssituatie	2 (0,5%)
Vervangingsinkomen	26 (7,1%)
Vervangingsinkomen + wisselende arbeidssituatie	/
Wisselende arbeidssituatie	2 (0,5%)
Geen	4 (1,1%)
Geen + inkomen uit arbeid deeltijds	1 (0,3%)
Geen + inkomen uit arbeid voltijds	4 (1,1%)
Geen + vervangingsinkomen	1 (0,3%)
Geen + wisselende arbeidssituatie	/
Niet van toepassing	257 (69,8%)
Missing	15 (4,1%)

Noot. De gegevens dateren van op het moment van beginregistratie, eventueel aangevuld met informatie beschikbaar op latere momenten. *M* = gemiddelde. *Adoptiegezin.* Is het geregistreerde gezin een adoptiegezin?; *Pleeggezin.* Vanuit de diensten voor pleegzorg wordt voor de gezinssituatie de biologische gezinssituatie van de jongere bedoeld. Wanneer een pleeggezin een beroep doet op hulpverleningsdiensten zoals dagbegeleiding in groep of contextbegeleiding, dan wordt door deze organisatie de pleegzorgsituatie als gezinssituatie geregistreerd. Het vinkje pleeggezin wordt dan aangeduid.; *Huisvesting.* Negatief indien onvoldoende nutsvoorzieningen aanwezig (elektriciteit, gas, water, badkamer, verwarming en kookgelegenheid), te klein in functie van de gezinsgrootte of verkrotte, ongezonde en onveilige woning. Positief wanneer de negatieve kenmerken niet aanwezig zijn.; *Gezondheid.* Negatief indien één of meerdere kenmerken aanwezig zijn: zwakke lichamelijke en/of geestelijke gezondheid van de gezinsleden die het normale functioneren verstoren, aanwezigheid van chronische ziektes en/of handicaps in het gezin die het normale functioneren verstoren of gebrek aan kennis en deelname aan de gezondheidszorg. Positief wanneer de negatieve kenmerken niet aanwezig zijn.; *Schuldenlast.* Is er sprake van een problematische schuldenlast die druk uitoefent op het gezin?; *Arbeidssituatie.* Wat is de inkomensbron van de opvoedingsfiguren binnen de gezinssituatie. Bij bi-locatie regeling wordt de gezinssituatie waar de jongere gedomicilieerd is geregistreerd.; *Opleidingsniveau.* Wat is het hoogst behaalde diploma van de opvoedingsfiguren in het gezin. Bij bi-locatie regeling wordt de gezinssituatie waar de jongere gedomicilieerd is geregistreerd.; *Aantal jaren schoolachterstand.* Het aantal jaren achterstand t.o.v. de normale schoolcarrière (dubbelen), op het moment dat de hulpverlening begint. NVT voor jongeren uit het (lager) Buitengewoon Onderwijs, of voor kinderen die nog niet schoolgaand zijn.; *Opleidingsniveau.* In welke onderwijsvorm is de jongere momenteel of het laatst ingeschreven, op het moment dat de hulpverlening begint.; *Niet-begeleide minderjarige.* zowel de Niet Begeleide Minderjarige Vreemdeling volgens de verblijfwet als de Niet Begeleide Europese Minderjarige in kwetsbare toestand

negatieve huisvesting gerapporteerd en bij 7,3% een schuldenlast. Het is belangrijk om in rekening te nemen dat er heel wat data ontbreekt voor diverse variabelen (cf., missings), waardoor bepaalde factoren onderschat kunnen worden.

Bijkomende analyses tonen aan dat er bij meer dan de helft van de contextbegeleiding SofS trajecten op een bepaald moment in het traject pleegzorg wordt ingeschakeld. Bij 9,2% van de trajecten gaat het over bestandspleegzorg en in 49,7% over netwerkpleegzorg. Binnen netwerkpleegzorg is: 65,6% familiaal netwerk, 30,1% sociaal netwerk en in 4,4% van de trajecten ontbreekt deze info.

Daarnaast toont Tabel 6 het geregistreerde 'Voorzieningenbeleid (VZB) Organisatietype' afhankelijk van de status van het dossier (open of afgesloten in laatste schakeling). Het VZB Organisatietype 'Organisatie voor bijzondere jeugdzorg met verblijf' wordt zowel in open als afgesloten dossiers het meest geregistreerd. Een chi-kwadraattoets toont aan dat drie organisatietypes significant van elkaar verschillen naargelang de status van het dossier, namelijk 'Organisatie voor bijzondere jeugdzorg met verblijf', 'Centrum Kinderzorg en Gezinsondersteuning' en 'Pleegzorg' ($\chi^2(10) = 32.2, p < 0.001$). Zo komen deze drie types significant meer voor in open dossiers in vergelijking met afgesloten dossiers.

Tabel 6. VZB Organisatietype afhankelijk van de status van het dossier ($n = 368$ trajecten)

VZB Organisatietype	Open dossier ($n = 252$)	Afgesloten ($n = 115$)
	(%)	(%)
Crisishulp aan huis	0,4	0,9
Centrum Integrale Gezinszorg	0	0,9
Centrum Kinderzorg en Gezinsondersteuning	6,3	3,5
Naadloos Flexibel Traject	1,2	2,6
Voorziening extreme gedrags- en emotionele problemen (GES+)	0	0,9
Observatie- en behandelcentrum	0,4	0
Onthaal-, observatie- en oriëntatiecentrum	3,2	1,7
Organisatie voor bijzondere jeugdzorg met verblijf	55,6	72,2
Organisatie voor bijzondere jeugdzorg zonder verblijf	7,9	13,0
Pleegzorg	13,9	3,5
Niet van toepassing	11,1	0,9

Daarnaast tonen de gesprekken met ouders aan dat minstens drie van de bevraagde ouders (30%) zelf slachtoffer was van kindermishandeling, verwaarlozing of geweld in de kindertijd. Mogelijks gaat het om meer ouders aangezien dit geen expliciete vraag was in de gesprekken, maar spontaan werd verteld. Twee van de bevraagde ouders groeiden zelf op in een voorziening o.w.v. onveiligheid in de thuissituatie. Voor deze ouders was het een extra motivator om stappen te zetten in het SofS traject omdat ze hun kind wouden behoeden van eenzelfde ervaring.

“Daarom dat we zo hard ons best deden. Ik was zelf van thuis weggegaan. Het had allemaal anders kunnen lopen als ik toen meer ondersteuning had gehad.” (mama, casestudie)

Zicht krijgen op de voor- en na trajecten van gezinnen die instromen in een module contextbegeleiding SofS

Verder bieden de Binc-data inzicht in het aantal contextbegeleiding SofS modules dat ingezet wordt in trajecten, of de contextbegeleiding SofS module alleen wordt ingezet of in combinatie met een andere module, en in welke rangorde de module wordt ingezet (zie Tabel 7). De data tonen dat in 8,7% van de trajecten de contextbegeleiding SofS module meer dan één keer wordt ingezet. Bovendien wordt de contextbegeleiding SofS module in 6,0% van de trajecten gecombineerd met een andere module, waaronder 'verblijf voor kinderen korte duur'. In 40% van de trajecten is de module contextbegeleiding SofS de eerste schakeling. Bijkomende analyses tonen aan dat bij 10,1% van de trajecten contextbegeleiding SofS als eerste module in de schakeling wordt ingezet. Bij ongeveer een kwart van de trajecten (24,6%) wordt de module contextbegeleiding SofS als enige module ingezet, er werd m.a.w. geen voor- of natraject geregistreerd. Tot slot wordt bij één derde van de trajecten (33,8%) de module contextbegeleiding SofS als laatste module in de schakeling ingezet.

Tabel 7. Overzicht van de frequentie, combinatie en rangorde waarmee de module contextbegeleiding SofS wordt ingezet

Hoe vaak wordt de contextbegeleiding SofS module ingezet in een traject? (<i>n</i> = 368 trajecten)
- 91,3% éénmalig (336/368 trajecten) - 5,7% twee maal (21/368 trajecten) - 2,2% drie maal (8/368 trajecten) - 0,1% vier maal (2/368 trajecten) - 0,1% vijf maal (1/368 trajecten)
Wordt de contextbegeleiding SofS module alleen ingezet of in combinatie / gelijktijdig met een andere module? (<i>n</i> = 402 modules)
- 94,0% enkel contextbegeleiding SofS module (378/402 modules) - 6,0% contextbegeleiding (CB) SofS module + 1 of 2 andere modules (24/402 modules), waarvan: - 3,0% CB SofS + verblijf voor kinderen korte duur (12/402 modules) - 1,0% CB SofS + contextbegeleiding laagintensief + dagbegeleiding in groep (RTJ) (3/402 modules) - 1,0% CB SofS + ondersteunende begeleiding (projectwerking) RTJ (3/402 modules) - 0,5% CB SofS + contextbegeleiding laagintensief + verblijf voor minderjarigen (hoge frequentie) (2/402 modules) - 0,02% CB SofS + contextbegeleiding in functie van positieve heroriëntering (1/402 modules) - 0,02% CB SofS + kortdurend crisisverblijf (1/402 modules) - 0,02% CB SofS + verblijf voor minderjarigen (hoge urgentie) (1/402 modules) - 0,02% CB SofS + contextbegeleiding laagintensief (1/402 modules)
In de hoeveelste schakeling (binnen voorzieningenbeleid) wordt de module contextbegeleiding SofS ingezet? (<i>n</i> = 402 modules)
- 40,3% in 1e schakeling (162/402 modules) - 17,9% in 2e schakeling (72/402 modules) - 12,7% in 3e schakeling (51/402 modules) - 26,6% in 4e-9e schakeling (107/402 modules) - 2,5% in >= 10e schakeling (10/402 modules)

Vervolgens wordt nagegaan welke voor- en natrajecten de gezinnen die instromen in een contextbegeleiding SofS module doorlopen. Met voortraject worden alle modules bedoeld voor de

laatst doorlopen contextbegeleiding SofS module (aangezien enkele gezinnen meerdere contextbegeleiding SofS trajecten doorlopen). Met natraject worden alle modules bedoeld na de laatst doorlopen contextbegeleiding SofS module.

De Binc-data tonen dat er 96 diverse (combinaties van) modules worden ingezet voor of na een contextbegeleiding SofS traject (n totaal aantal schakelingen = 1872). Om de data op een overzichtelijke manier te presenteren, werden de modules geclusterd (zie Tabel 8). Zo omvat de cluster 'contextbegeleiding breedsporig (+ vorm van verblijf)' de vijf modules: 'contextbegeleiding breedsporig'; 'contextbegeleiding breedsporig + dagbesteding in groep (RJT)'; contextbegeleiding breedsporig + kortdurend crisisverblijf'; 'contextbegeleiding breedsporig + verblijf voor minderjarigen [hoge frequentie]'; en 'contextbegeleiding breedsporig + verblijf voor minderjarigen [lage frequentie]'¹. Tabel 8 toont aan dat ongeveer 1/5^e van de gezinnen die een contextbegeleiding SofS traject aanvatten reeds 'een vorm van pleegzorg + verblijf in een pleeggezin' hebben doorlopen. 16% doorliep eerder de module 'gezinsbegeleiding (+ andere module)'. Na het doorlopen van een module contextbegeleiding SofS wordt 'een vorm van pleegzorg + verblijf in een pleeggezin' (24,8%) en/of 'contextbegeleiding laagintensief (+ andere module)' (16,3%) frequent ingezet.

Wanneer de modules in voor- en natrajecten met elkaar vergeleken worden, valt op dat breedsporige en/of laagintensieve contextbegeleiding vaker na een contextbegeleiding SofS traject worden ingezet dan er voor en dat contextbegeleiding in functie van crisis vaker ingezet wordt voor een contextbegeleiding SofS traject dan na. Deze bevinding suggereert dat het doorlopen van een contextbegeleiding SofS traject er toe bijdraagt dat er na de ondersteuning minder aanklappende en ingrijpende ondersteuning ingezet wordt / dient te worden.

Tabel 8. Overzicht van voor- en na trajecten a.d.h.v. geclusterde modules
(Combinatie van) Modules

	Voortrajecten geclusterd (n = 649) 124 trajecten	Natrajecten geclusterd (n = 319) 209 trajecten
Vorm van pleegzorg + verblijf in pleeggezin	138 (21,3%)	79 (24,8%)
Contextbegeleiding breedsporig (+ vorm van verblijf)	46 (7,1%)	44 (13,8%)
Contextbegeleiding i.f.v. veiligheidsplanning SofS (+ vorm van verblijf)	42 (6,5%)	0 (0,0%)
Contextbegeleiding in functie van crisis (Crisishulp aan Huis)	45 (6,9%)	4 (1,3%)
Contextbegeleiding laagintensief (+ andere module)	53 (8,2%)	52 (16,3%)
Crisisbegeleiding, interventie, of -verblijf	76 (11,7%)	29 (9,1%)
Gezinsbegeleiding (+ andere module)	103 (15,9%)	38 (11,9%)
Kortdurende handelingsgericht diagnostiek (+ verblijf i.f.v. diagnostiek)	48 (7,4%)	15 (4,7%)

Enkele contextbegeleiders geven aan dat de module breedsporige contextbegeleiding vaak bewust wordt ingezet als natraject om samen met de ouders verder aan de pedagogische vaardigheden te kunnen werken (bv. structuur bieden in opvoeding, mee opvolgen dat ouders kinderen naar logo en hobby's brengen in echtscheidingssituatie). Daarnaast wordt de module breedsporige contextbegeleiding ook vaak ingezet als natraject om te monitoren of het veiligheidsplan 'werkt' (cf.,

¹ Een gedetailleerd overzicht van de type (combinaties van) modules die voor en na een contextbegeleiding SofS traject worden ingezet (Excel-bestand), kan opgevraagd worden bij het onderzoeksteam via Lana.DeClercq@ugent.be of Wouter.Vanderplasschen@ugent.be.

of het positieve traject verder gezet wordt) en/of om de positie van het kind te bewaken (bv. om het kind actief uit het conflict van de ouders te halen in een slepende echtscheidingssituatie).

“Wat wij ook al een paar keer gehad hebben, als het traject van SofS, het veiligheidsplan, in gang is en werkt, dat we dan overgaan naar een pure contextmodule, waarin er dan meer rond opvoedingsvraagstukken of andere typische onderwerpen voor een ‘gewone contextbegeleiding’ wordt gewerkt. Dat er dan pas ruimte ook is om effectief daarrond aan de slag te gaan.” (contextbegeleider, casestudie)

Twee van de bevraagde ouders, die na een contextbegeleiding SofS module een reguliere contextbegeleiding doorliepen, geven aan dat het niet duidelijk was voor hun wat de concrete doelstellingen waren voor de reguliere contextbegeleiding en wat er nodig was om de hulpverlening af te ronden.

“Ze (contextbegeleider) komt dan precies langs voor de koffie, maar daar heb ik niet veel aan.” (mama, casestudie)

Voornaamste inzichten uit de Binc-data:

- Het aangemelde kind is op het moment van instroom gemiddeld negen jaar oud en heeft gemiddeld één of twee broers of zussen en groeit meestal op in een kerngezin.
- Minstens 7,1% van de gezinnen die instromen in een contextbegeleiding SofS traject hebben financiële moeilijkheden.
- Er worden minder crisisbegeleidingen opgezet na een contextbegeleiding SofS traject in vergelijking met er voor.
- Wanneer er pleegzorg ingezet wordt, wordt netwerkpleegzorg (49,7%) frequenter ingezet dan bestandspleegzorg (9,2%). Bij netwerkpleegzorg gaat het bij 65,6% over familiaal netwerk en bij 30,1% over sociaal netwerk.

Registratie dashboard

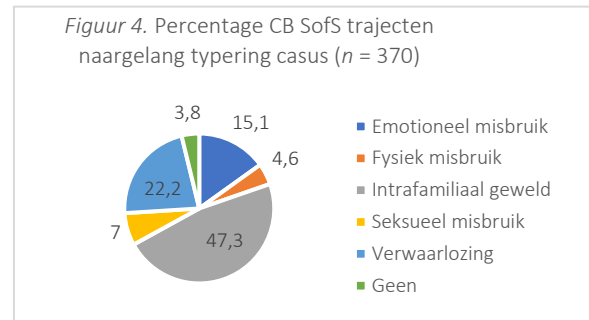
Binnen de implementatie van SofS is ‘zinvol meten’ één van de vier kritische domeinen. Vertrekkende vanuit bestaande tools en/of methodieken binnen SofS, werd aanvullend op de Binc-registratie een dashboard uitgewerkt op maat van de samenwerkingspraktijk binnen contextbegeleiding i.f.v. veiligheidsplanning SofS in Vlaanderen. Het dashboard wordt vanuit de jeugdhulporganisaties ingevuld door de contextbegeleiders i.f.v. veiligheidsplanning SofS. Het is de bedoeling dat het dashboard het proces weergeeft dat er samen gelopen is binnen de context van een module contextbegeleiding SofS, nl. welke SofS-stappen wel of niet werden gezet en wanneer. Er werd een handleiding uitgewerkt met nadere informatie over het dashboard, zoals de manier waarop het is samengesteld, hoe er van start gegaan kan worden en hoe er geregistreerd moet worden (zie bijlage 1). 1 mei 2021 werd gehanteerd als startmoment van de registratie in het dashboard.

In wat volgt wordt de dashboarddata besproken van de trajecten die van 1 mei 2021 tot 5 oktober 2023 geregistreerd werden. In totaal gaat het over 370 contextbegeleiding SofS trajecten, waarvan 134 open trajecten en 236 gesloten trajecten (op het moment van data analyse, nl. 5 oktober 2023). Ontbrekende data werden als *missings* geregistreerd en niet meegenomen in de analyses. Op 7 november 2023 werden de dashboard analyses op globaal en organisatieniveau voorgesteld op de

evaluatiegroep door het onderzoeksteam. Om ‘het verhaal achter de cijfers’ te duiden, worden enkele reacties en interpretaties bij de cijfers vanuit de evaluatiegroep meegegeven. Omwille van vertrouwelijkheid worden enkel de analyses op globaal niveau besproken in dit onderzoeksrapport.

Typering casus

Naast de registratie van de SofS-stappen, vraagt het dashboard om het hoofdthema in de casus te registreren. Figuur 4 toont aan dat intrafamiliaal geweld en verwaarlozing als meest voorkomende typering van een casus werden geregistreerd.

In welke mate worden SofS-stappen gezet

Verder werd globaal geanalyseerd in welke mate SofS-stappen worden gezet in contextbegeleiding SofS trajecten. Hierbij worden volgende stappen onderscheiden: mapping intern, mapping met familie, gevaarsboodschap, veiligheidsdoel, veiligheidsschaal, netwerkberaden, drie huizen, woord- en beeldverhaal, traject, veiligheidsplan volwassenen en veiligheidsplan kindversie. In de analyse wordt een onderscheid gemaakt tussen de stappen die gezet worden in open en afgesloten dossiers, zie Figuur 5. De data tonen dat in 28,4% (67/236) van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten alle SofS-stappen doorlopen worden (cf., de stappen die in het dashboard geregistreerd worden). De meerderheid van deze trajecten (79.1%) had een duurtijd van acht maanden of langer. Omgekeerd, werd bij 39.9% van de trajecten die acht maanden of langer duurden alle SofS-stappen gezet. Figuur 5 toont verder aan dat in bijna alle contextbegeleiding SofS trajecten (97-98%) een mapping met familie gebeurt. In 77,2% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten wordt er een woord- en beeldverhaal voorgelezen aan het kind en het netwerk. Echter laat de registratie niet toe om te differentiëren over welk woord- en beeldverhaal het gaat, nl. een historisch woord- en beeldverhaal, een woord- en beeldverhaal om uit te leggen wat een SofS traject inhoudt of om de veiligheidsafspraken te verduidelijken aan kinderen.

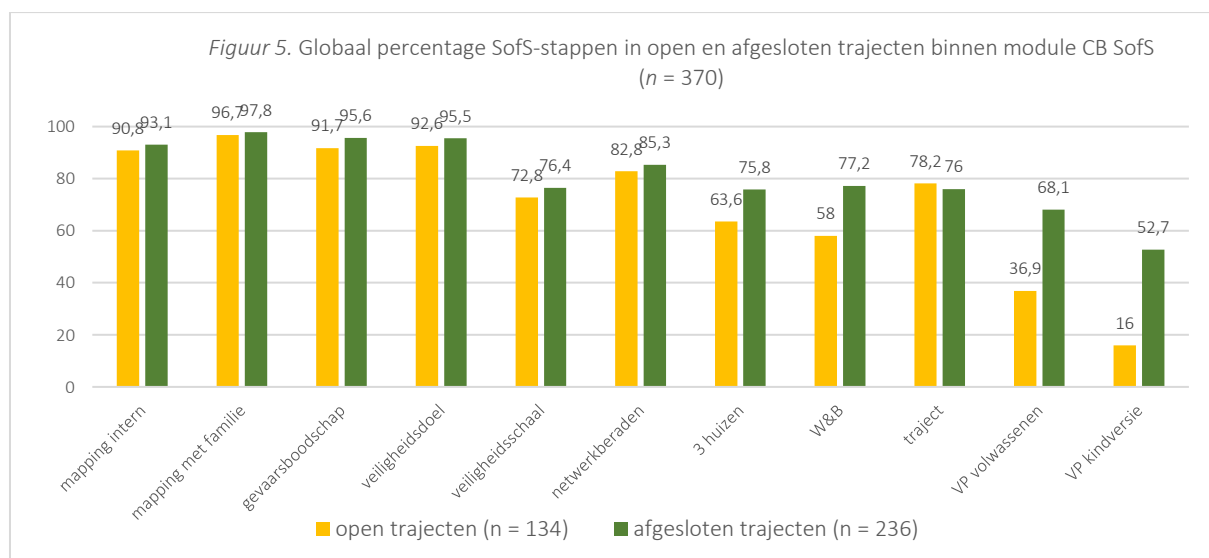
Verder tonen de data aan dat in 68,1% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten een veiligheidsplan voor volwassenen wordt opgemaakt en in 52,7% van de afgesloten trajecten een kindversie van het veiligheidsplan. In de focusgroepen en casestudies geven contextbegeleiders diverse redenen op waarom er niet tot een veiligheidsplan gekomen wordt. Zo werden twee trajecten uit de casestudies stopgezet op vraag van een ouder en twee andere trajecten werden stopgezet omdat de ouders niet bereid waren om netwerk toe te laten.

“Bij papa heb ik ook proberen te werken met veiligheidsplanning, om netwerk rond hem te zetten. Maar hij begreep dat niet goed, hij trok dat in het belachelijke, hij zag dat niet goed zitten.”
(contextbegeleider, casestudie)

In de evaluatiegroep vertelt een teamcoördinator dat een kindversie van een veiligheidsplan vaak niet opgemaakt of gedeeld wordt omdat de betrokken minderjarige(n) te jong zijn. Een andere teamcoördinator vindt dat er steeds gepoogd moet worden om een kindversie van het veiligheidsplan

op te stellen, ongeacht de leeftijd van het kind. Ze geeft aan dat een veiligheidsplan dient mee te groeien met een kind en bijgevolg een andere taal vraagt. Bovendien benadrukt ze dat het veiligheidsplan geen product op zich is maar dat het proces dat er achter schuilt met de ouders en hun netwerk even belangrijk zijn. Men hoopt immers dat deze versie een verhaal biedt voor het kind wanneer hij/zij daar nood aan heeft en/of oud genoeg is.

Daarnaast werd ook op organisatieniveau een overzicht gemaakt van de gezette SofS-stappen. Deze analyses werden – met goedkeuring van de evaluatiegroepleden – gedeeld en besproken op de evaluatiegroep van 7 november 2023. Zo had elke organisatie ($n = 20$) de mogelijkheid om te bekijken welke SofS-stappen er in meerdere of mindere mate gezet worden binnen de contextbegeleiding SofS trajecten in de organisatie en hierover uit te wisselen met andere organisaties. De volgende vragen werden hierbij als richtlijn meegegeven: Wat vertellen de cijfers over de SofS-stappen over de globale SofS-implementatie? Wat vertellen de cijfers over de SofS-stappen over jouw organisatie? Wat zou een andere organisatie van jouw organisatie kunnen leren?, Wat zou jouw organisatie van een andere organisatie kunnen leren? Omwille van vertrouwelijkheidsredenen worden de analyses op organisatieniveau niet opgenomen in dit onderzoeksrapport.

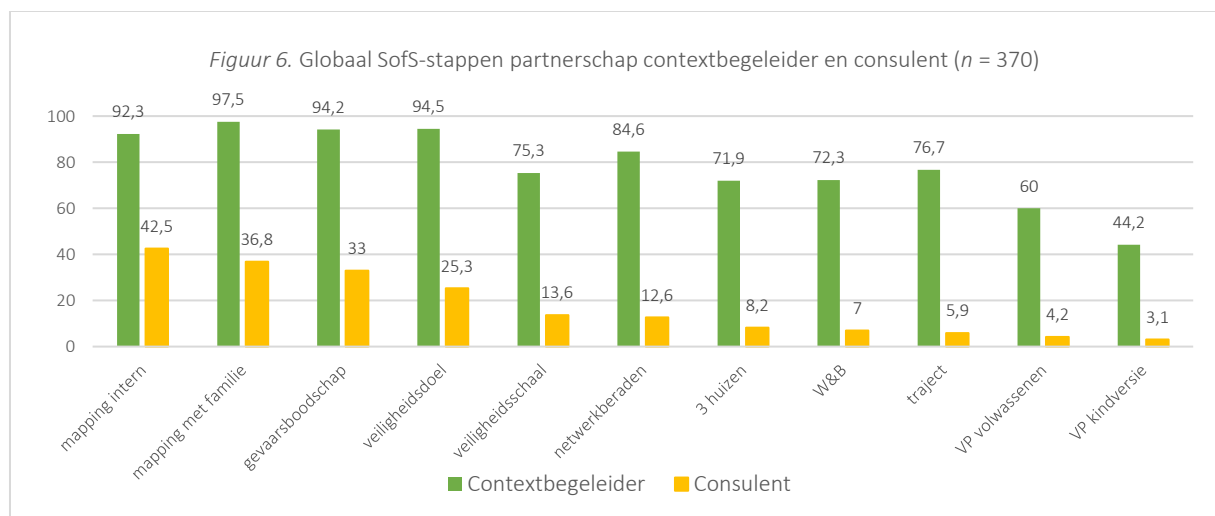
Partnerschap tussen contextbegeleider en consulent

Verder werd geanalyseerd in welke mate de contextbegeleider dan wel de consulent aanwezig is bij het zetten van de SofS-stappen. Figuur 6 toont bijvoorbeeld aan dat 94,5% van de contextbegeleiders betrokken is bij het formuleren van veiligheidsdoelen en 25,3% van de consulenten. Zoals verwacht, laat de figuur zien dat de consulent intenser betrokken is bij de start van het traject, nl. om de mapping, veiligheidsdoelen en gevaarsboodschappen te formuleren, dan naar het einde van het traject toe.

Deze analyses werden eveneens op organisatieniveau gemaakt en gedeeld met de evaluatiegroepleden (met hun goedkeuring). Tijdens de evaluatiegroep werd hierbij nagedacht over: Wat vertellen de cijfers over het globale partnerschap tussen contextbegeleiders en consulenten? Wat

vertellen de cijfers over het partnerschap tussen contextbegeleiders en consulenten in jouw organisatie? Wat zou een andere organisatie van jouw organisatie kunnen leren m.b.t. partnerschap? Wat zou jouw organisatie van een andere organisatie kunnen leren m.b.t. partnerschap?

De leden geven echter aan dat zowel de globale analyse als de analyses op organisatieniveau wellicht een onderschatting zijn van de betrokkenheid van de consulent. Heel wat evaluatiegroepleden geven immers aan dat het dashboard niet nauwgezet wordt ingevuld door consulenten waardoor veel informatie ontbreekt. Bij een kwart van de organisaties (5/20) werd geen enkele data geregistreerd door consulenten. Omwille van vertrouwelijkheidsredenen worden de analyses op organisatieniveau niet opgenomen in dit onderzoeksrapport.

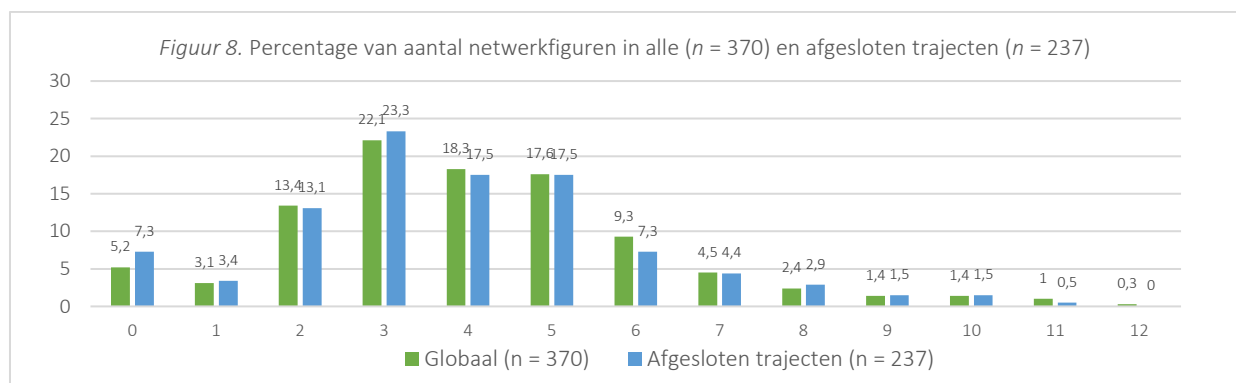
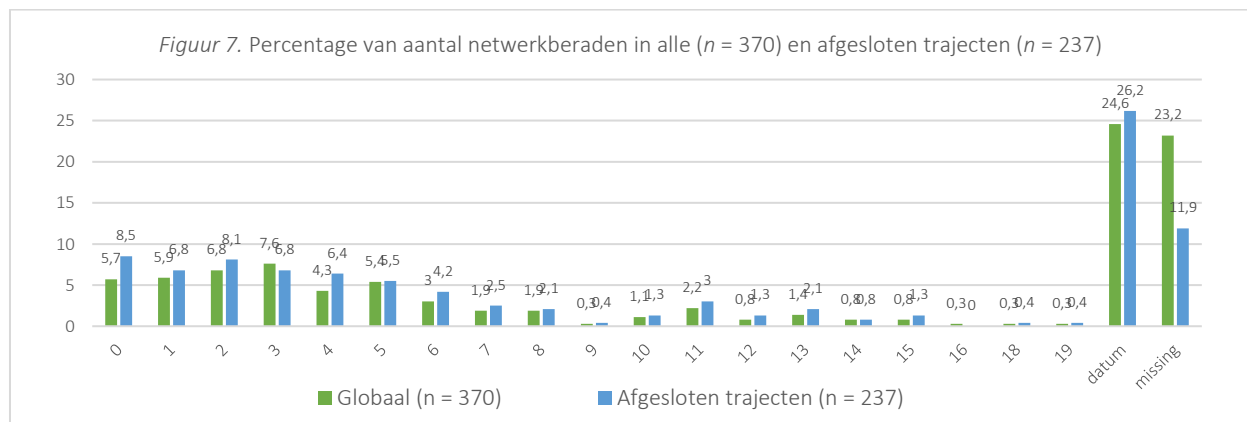

Netwerkberaden

In het dashboard werd geregistreerd hoeveel netwerkberaden er werden georganiseerd en hoeveel netwerkfiguren er betrokken waren in een traject. Figuur 7 en 8 geven een overzicht van het aantal netwerkberaden en netwerkfiguren in alle contextbegeleiding SofS trajecten ($n = 370$) en in afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten ($n = 237$). Figuur 7 toont aan dat het aantal netwerkberaden varieert van 0 tot 19 netwerkberaden, met een gemiddelde van vijf netwerkberaden en een mediaan van 4 netwerkberaden per traject. Deze gegevens dienen echter met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden aangezien bij ongeveer een kwart van de registratie voor deze variabele een datum werd ingevuld (cf., datum waarop een netwerkberaad werd georganiseerd) i.p.v. een aantal. Bovendien ontbreekt informatie over deze variabele in 11,9% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten.

Figuur 8 toont het aantal betrokken netwerkfiguren (niet professioneel) op een bepaald moment in het contextbegeleiding SofS traject. Het aantal netwerkfiguren varieert van nul tot 12 personen, met een gemiddelde en mediaan van vier personen. Een teamverantwoordelijke uit de evaluatiegroep benadrukt hierbij dat het aantal netwerkfiguren in een traject kan variëren naargelang de start en het einde van het traject (cf., netwerkfiguur is steunfiguur voor de ouder of engagement ligt bij kind). In de meeste trajecten zijn er meer netwerkfiguren betrokken aan de start en haken een aantal netwerkfiguren af naargelang het traject vordert. Bijgevolg werd het gemiddelde aantal

netwerkfiguren geregistreerd over het gehele traject. Verder verduidelijkt een contextbegeleider dat heel wat factoren het uitdagend kunnen maken om netwerkfiguren te vinden, zoals in conflictueuze echtscheidingsituaties of geïsoleerde gezinnen.

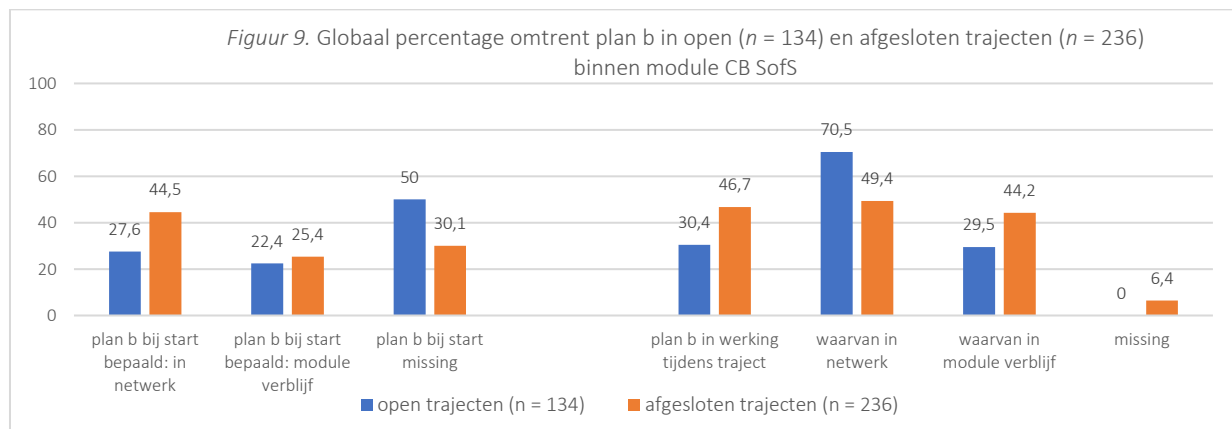
Plan b

Volgens de SofS-richtlijnen wordt er van bij de start van een contextbegeleiding SofS samen met het netwerk nagedacht over een plan voor wanneer het kind toch niet thuis zal kunnen blijven, waar deze zal opgevangen worden. Stel dat het netwerk hier nog niet klaar voor is en er is verblijf elders nodig, dan schakelt men een mogelijkheid van verblijf in. In het dashboard konden contextbegeleiders en consulenten aanduiden of plan b in werking is getreden en zo ja of plan b het netwerk is of in een verblijfsmodule.

De dashboarddata laten zien dat bij de helft van de open contextbegeleiding SofS trajecten een plan b bij de start bepaald is (zie Figuur 9). Bij 27,6% omvat dit het netwerk en bij 22,4% de module verblijf. Dit betekent ook dat het bij de helft van de trajecten onduidelijk is of een plan b bij de start werd bepaald. Enkele leden van de evaluatiegroep geven aan dat ze deze variabele bij bepaalde trajecten bewust blanco laten omdat ze plan b samen willen vormgeven met het netwerk en/of het nog onduidelijk is of bepaalde opvangmogelijkheden voor het kind mogelijk en haalbaar zijn (bv. is er een open plaats in voorziening X).

Daarnaast treedt plan b bij 46,7% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten in werking. Hiervan wordt bij de helft van de trajecten (49,4%) netwerk ingeschakeld en bij 44,2% een module

verblijf. Enkele leden van de evaluatiegroep benadrukken dat deze bevinding mogelijk vertekend is, aangezien in sommige cases een contextbegeleider wel adviseerde om plan b in werking te laten treden, maar dat dit niet mogelijk was door plaats tekort in een voorziening.

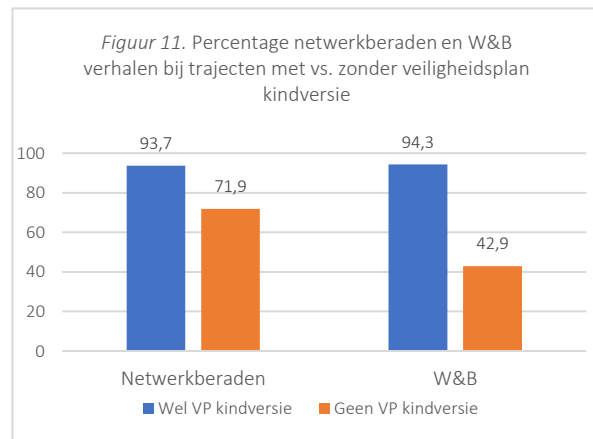
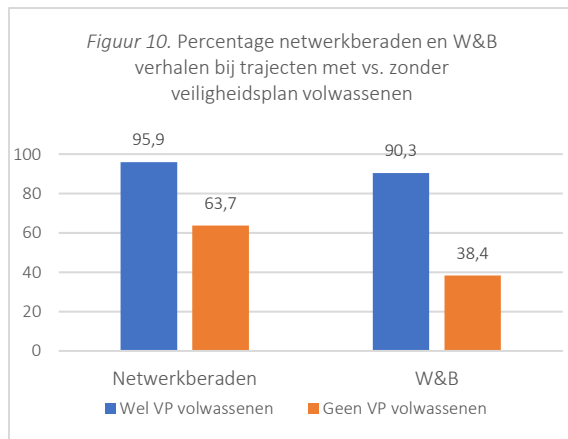

Veiligheidsplanning

Als aanvullende analyse werd bekeken of er verschil merkbaar is in de mate waarmee netwerkberaden georganiseerd worden en woord- en beeldverhalen voorgelezen worden aan kinderen en netwerk, naargelang er in het traject al dan niet een veiligheidsplan voor volwassenen of kinderen opgemaakt werd (Figuur 10 en 11). Een chi-kwadraattoets toont aan dat het organiseren van één (of meerdere) netwerkberaden significant meer voorkwam in trajecten waar een veiligheidsplan voor volwassenen ($\chi^2(236) = 41.83, p < 0.001$) of kinderen ($\chi^2(209) = 16.49, p < 0.001$) werd uitgewerkt in vergelijking met trajecten waar deze plannen niet werden uitgewerkt. Een gelijkaardige bevinding komt naar voor omtrent woord- en beeldverhalen, waar het voorlezen van een woord- en beeldverhaal significant meer voorkwam in trajecten waar een veiligheidsplan voor volwassenen ($\chi^2(233) = 70.8, p < 0.001$) of kinderen ($\chi^2(207) = 58.69, p < 0,001$) werd uitgewerkt in vergelijking met trajecten waar geen woord- en beeldverhaal werd voorgelezen.

Een lid van de evaluatiegroep benadrukt dat het echter zorgwekkend is dat essentiële SofS-stappen niet gezet worden in trajecten waar een veiligheidsplan voor volwassenen werd opgemaakt. Zo vond er in 4,1% van deze trajecten geen netwerkberaden plaats en werd in 9,7% van deze trajecten geen woord- en beeldverhaal voorgelezen aan de kinderen en hun netwerk. Een gelijkaardige bevinding komt terug bij de kindversie van een veiligheidsplan.

Vervolgens werd de Mann-Whitney U test gebruikt om na te gaan of het aantal netwerkberaden en het aantal netwerkfiguren significant verschilt naargelang de aan- of afwezigheid van een veiligheidsplan voor volwassenen in afgeronde contextbegeleiding SofS trajecten. Deze test is minder gevoelig voor de aanwezigheid van uitschieters en werd ingezet om de medianen van twee onafhankelijke groepen te vergelijken. De test laat zien dat er zowel meer netwerkberaden als meer netwerkfiguren zijn in trajecten waar een veiligheidsplan voor volwassenen werd opgemaakt in vergelijking met trajecten waar er geen veiligheidsplan voor volwassenen werd opgemaakt (respectievelijk $U = 1850,00, z = -2,659, p < 0.01, r = -0.21$; $U = 637,50, z = -2.11, p = 0.04, r = -0.21$).

Een logistische regressie analyse toont bovendien aan dat zowel het aantal netwerkberaden (-2 Log likelihood = 102.38) als het aantal netwerkfiguren (-2 Log likelihood = 178.00) voorspellend zijn voor de aanwezigheid van een veiligheidsplan voor volwassenen in afgeronde contextbegeleiding SofS trajecten (respectievelijk $\beta = 0.13$, Exp. $\beta = 1.14$, $p = 0.40$; $\beta = 0.26$, Exp. $\beta = 1.30$, $p < 0.1$). De regressiecoëfficiënten (cf., beta waarden) suggereren dat het aantal netwerkfiguren een grotere voorspellende waarde heeft voor het opmaken van een veiligheidsplan voor volwassenen in vergelijking met het aantal georganiseerde netwerkberaden.

Duurtijd SofS-stappen

In het dashboard registreerden contextbegeleiders en consultants niet enkel of er een bepaalde SofS-stap werd gezet, maar ook de datum waarop de stap werd gezet. Dit laat toe om de gemiddelde duurtijd, minimum en maximum duurtijd van de SofS-stappen te analyseren. Figuur 12 toont deze waarden vanaf de startdatum van het traject. Zo toont de data bijvoorbeeld dat het gemiddeld 7,6 maanden duurt tot een veiligheidsplan voor volwassenen is opgemaakt, variërend van -3 maanden tot 22 maanden. De -3 maanden wijzen er op dat er reeds een veiligheidsplan voor volwassenen werd opgemaakt vooraleer het contextbegeleiding SofS traject startte (cf., in 8,7% van de trajecten wordt de contextbegeleiding SofS module meer dan één keer doorlopen en is er mogelijks een veiligheidsplan bij de start). Verder tonen de data dat een contextbegeleiding SofS module gemiddeld 9,2 maanden duurt. 60,2% van de trajecten duurt acht maanden of minder en 39,8% van de trajecten duurt langer dan acht maanden. Daarnaast treedt – gemiddeld genomen – na 3,6 maanden plan b in werking, met een variatie van -5 maanden tot 15 maanden. Bij 21% van de trajecten treedt plan b in werking voor of gelijktijdig met de startdatum van het traject. Dit cijfer suggereert dat bij ongeveer 1/5^e van de SofS trajecten de focus ligt op een terugkeer naar huis (aangezien plan b reeds in werking is getreden) eerder dan het vermijden van uithuisplaatsing.

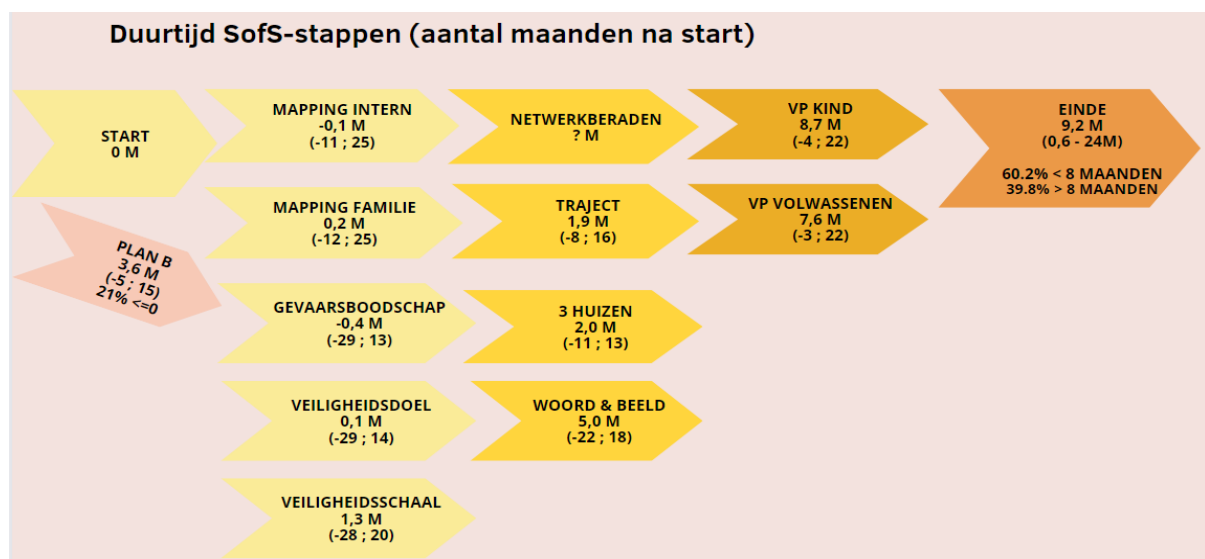
De negatieve minimumwaarden suggereren dat het heel wat maanden kan duren vooraleer een SofS traject effectief kan starten. Zo zijn er diverse trajecten waarbij er bijvoorbeeld een interne mapping is gebeurd en waarbij gevaarsboodschappen en veiligheidsdoelen zijn geformuleerd, maar dat het contextbegeleiding SofS traject pas één à twee jaar later opstart. Enkele contextbegeleiders verduidelijken dat de opstart van trajecten ernstig kan vertragen omdat gezinnen op de wachtlijst

staan voor een contextbegeleiding SofS traject, de aanstelling van een consulent soms moeizaam verloopt en/of de doorverwijzing van OCJ naar SDJ veel tijd vraagt.

“Het traject werd dan doorverwezen van het OCJ naar het SDJ. Tegen dat er dan een consulent is aangesteld van het SDJ is daar 4-5 weken overgegaan, wat in een traject van acht maanden lang is. [...] Tegen dat een jeugdrechter dan betrokken is, zijn we vier maanden verder. [...] En dan zijn we drie versnellingen hoger kunnen schakelen, maar in de tussentijd is het zo wat ter plaatse trappelen.” (contextbegeleider, casestudie)

“Na het afstemmingsgesprek wil men meteen opstarten, maar het duurt vaak te lang o.w.v. de drukte in agenda's. De consulent vindt niet de tijd om er bij te zijn en het is echt wel belangrijk dat de consulent aanwezig is om de gevaarsboodschap en veiligheidsdoelen er te leggen.” (contextbegeleider, focusgroep)

Figuur 12. Gemiddelde duurtijd van SofS-stappen

Noot. De gemiddelde duurtijd van de start van het traject tot een bepaalde SofS-stap wordt weergegeven. De waarden tussen haakjes tonen de minimum en maximum duurtijd (cf., minimum duurtijd; maximum duurtijd). De duurtijd van de start van het traject tot het organiseren van netwerkberaden kon niet worden berekend omdat er te veel ontbrekende data is.

Evolutie in trajecten

De longitudinale registratie, van 2020 tot 2023, laat toe om evoluties in de tijd te bekijken (2020 werd niet meegenomen in deze analyse omdat dit over één traject gaat). Zo werd geanalyseerd of de mate waarin de SofS-stappen werden gezet verandert naarmate de implementatie van de contextbegeleiding SofS module vordert, met name tussen trajecten die afsloten in 2021 ($n = 43$), 2022 ($n = 139$) en 2023 ($n = 54$). Een chi-kwadraattoets toont aan dat er doorheen de tijd procentueel meer veiligheidsplannen voor volwassenen werden opgemaakt ($X^2(2) = 10.15$, $p = 0.01$). Zo werden er significant meer veiligheidsplannen voor volwassenen opgemaakt in trajecten die afgerond werden in 2022 (72.5%) en 2023 (73.9%) in vergelijking met trajecten die werden afgerond in 2021 (43.3%). Wat betreft de opmaak van een veiligheidsplan voor kinderen is er geen significant verschil merkbaar doorheen de tijd ($X^2(4) = 5.37$, $p = 0.25$), wel is er sprake van een stijging van het aantal trajecten waarbij een veiligheidsplan voor kinderen werd opgemaakt doorheen de jaren (27.9% bij afronding in

2021; 38.8% bij afronding in 2022; 38.9% bij afronding in 2023). Een gelijkaardige bevinding komt naar voor betreffende woord- en beeldverhalen, waar er geen significant verschil is doorheen te tijd ($\chi^2(2) = 1.71, p = 0.42$), maar wel een stijging merkbaar is (71.1% bij afronding in 2021; 76.9% bij afronding in 2022; 83.0% bij afronding in 2023). Deze trend is ook merkbaar in kader van het inzetten van plan b in netwerk of in verblijf. Zo wordt plan b in netwerk meer ingezet in recent afgesloten dossiers (64.9% bij afronding in 2022; 64.1% bij afronding in 2023) in vergelijking met vroegere trajecten (58.6% bij afronding in 2021). Deze stijging is eveneens niet significant ($\chi^2(4) = 3.64, p = 0.46$). Tot slot tonen ANOVA's dat er doorheen de jaren significant meer netwerkberaden georganiseerd worden ($F(2,145) = 6.21, p < 0.01$). Waar er in de trajecten die afsloten in 2021 gemiddeld 3,39 netwerkberaden werden georganiseerd, was dit gemiddeld 4,69 en 7,39 in de trajecten die, respectievelijk, in 2022 en 2023 afsloten. Het aantal netwerkfiguren verschilt niet significant naargelang het jaartal waarop het traject werd afgesloten ($F(2,205) = 1.27, p = 0.28$).

Voornaamste inzichten uit dashboarddata:

- Het dashboard bevat alle elementen die nodig zijn om van SofS veiligheidsplanning te spreken. In 28,4% van de afgesloten dossiers werden alle SofS-stappen doorlopen.
- De SofS-visie stelt dat het woord- en beeldverhaal 50% van het veiligheidsplan omvat. Echter ontbreekt in 22,8% van de contextbegeleiding SofS trajecten een woord- en beeldverhaal.
- De SofS-richtlijnen voorschrijven 6 tot 12 netwerkberaden in een traject. Bij 32,9% van de contextbegeleiding SofS trajecten worden er zes of meer netwerkberaden georganiseerd.
- In een contextbegeleiding SofS traject streeft men naar een werkend kindgecentreerd veiligheidsplan opgenomen door het netwerk. In 68,1% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten is er een veiligheidsplan voor volwassenen en in 52,7% van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten een kindversie van een veiligheidsplan.
- Bij de helft van de lopende contextbegeleiding SofS trajecten is het onduidelijk of plan b bewust ongedefinieerd is (cf., nog te bepalen met ouders en netwerk) of niet werd besproken met het gezin.
- Bij bijna de helft van de afgesloten contextbegeleiding SofS trajecten treedt plan b in werking, waarbij er meer ingezet wordt op netwerk dan op de module verblijf.
- 1/5 trajecten start in plan b, waarbij de focus ligt op terugkeer naar huis, eerder dan het voorkomen van uithuisplaatsing.
- Volgens de richtlijnen vanuit SofS bedraagt de duur van een traject tussen de 4 en 8 maanden. 40% van de dossiers duurt langer dan acht maanden.
- Doorheen de tijd worden er significant meer veiligheidsplannen voor volwassen opgemaakt en worden er meer netwerkberaden georganiseerd dan bij de start van de implementatie. Bovendien is er een positieve trend merkbaar in de mate waarop een veiligheidsplan voor kinderen wordt opgemaakt, een woord- en beeldverhaal voorgelezen wordt en plan b in netwerk eerder dan verblijf wordt ingeschakeld.

2. Diepte van implementatie

De data tonen dat de diepte (en breedte) van de contextbegeleiding SofS module in Vlaamse organisaties bepaald wordt door diverse factoren op organisatie, team en individueel niveau. In wat volgt worden er enkele factoren toegelicht en hoe deze zich weerspiegelen in de trajecten op gezinsniveau.

Diepte van implementatie op organisatieniveau

Op organisatieniveau wordt de breedte en diepte van de implementatie beïnvloed door de **gedragenheid** van de SofS-benadering in de organisatie. Alle deelnemers van de focusgroepen geven aan dat er een vrij grote gedragenheid is binnen de organisatie rond de SofS-visie. Voornamelijk de SofS-principes en de kracht- en sterktegerichte basishouding wordt door alle medewerkers als waardevol bevonden. Men geeft aan dat enige weerstand voornamelijk merkbaar is bij collega's die diverse veranderingen in de jeugdhulp hebben meegemaakt. Enkele contextbegeleiders benadrukken ook dat de SofS-visie breed gedragen is bij de medewerkers, die werken binnen de contextbegeleiding SofS module, maar soms minder bij de andere collega's. Voor contextbegeleiders is het belangrijk dat de SofS-benadering gedragen is in het team zodat men zich gesteund en gestimuleerd voelt.

“Dan spreek ik over onze organisatie – waar je zo opbokst tegen andere afdelingen die het anders zien of tegen psychologen die zeggen ‘we mogen trauma niet naar boven halen met een woord- en beeldverhaal.’ Ik heb vaak het gevoel dat we heel hard moeten uitleggen van waar dat alles komt.”
(contextbegeleider, focusgroep)

Contextbegeleiders benadrukken dat het cruciaal is dat alle partijen de SofS-visie dragen en begrijpen vooraleer een traject kan slagen. Zowel contextbegeleiders, consultants, andere externe professionele partners (bv. pleegzorg, CGG,...) als de jeugdrechter dienen op eenzelfde lijn te staan (zie verder).

“SofS is een andere kijk naar jeugdhulp. Je moet iedereen daarin meehebben en iedereen moet ook die investering willen doen.” (leerdokument)

Daarnaast beïnvloedt de **grote en de structuur van een organisatie** hoe de SofS-benadering geïmplementeerd wordt en hoeveel contextbegeleiding SofS trajecten er lopen. Zo geeft een teamverantwoordelijke aan dat het in een grote organisatie met diverse afdelingen niet evident is om keuzes te maken over hoe ver en diepgaand SofS geïmplementeerd wordt. Zo vindt een jeugdhulpaanbieder binnen de werking contextbegeleiding het bijvoorbeeld jammer dat zijn collega's van de begeleidingstehuizen veel minder thuis zijn in de SofS-benadering. Een andere medewerker geeft aan dat zijn collega's binnen de module veilig verblijf ook de opleiding SofS veiligheidsplanning hebben gevolgd en daaraan gekoppeld ook de opleiding Signs of Succes, wat volgens hem bijdraagt aan een teamgevoel. De grote van de organisatie beïnvloedt eveneens de hoeveelheid contextbegeleiders die werkzaam zijn binnen de module contextbegeleiding SofS. Een jeugdhulpaanbieder geeft bijvoorbeeld aan dat er slechts twee contextbegeleiding SofS contextbegeleiders werken binnen de organisatie, waardoor de poel om ervaringen uit te wisselen en van elkaar te leren beperkt is.

Verder zijn de **organisatievisie en doelstellingen** bepalend in hoe de SofS-implementatie vorm krijgt, zowel binnen de contextbegeleiding SofS module als daarbuiten. Gezien de SofS-visie een *whole system change* beoogt zijn veel organisaties zoekende op welke manier de SofS-visie in lijn ligt met de visie en eigenheid van de organisatie en/of de organisatievisie en doelstellingen bijgesteld dienen te worden. Een *whole system change* veronderstelt immers dat SofS opgenomen wordt in een bredere visie, strategie, doelstellingen en processen binnen de organisatie om zo organisatiebrede inbedding mogelijk te maken. Enkele OSD-medewerkers en contextbegeleiders geven aan dat het helpend is dat hun organisatie resoluut gekozen heeft voor het SofS-verhaal. Voor velen schept dit houvast en duidelijkheid. Men vindt het ondersteunend wanneer men steeds terecht kan bij collega's om samen na te denken, omdat men dezelfde visie heeft en een gedeelde taal spreekt. Andere organisaties tasten voorzichtig af wat SofS kan betekenen in de organisatie. Aan de ene kant tracht men de tijd, middelen en overlegmomenten, die voorzien zijn binnen de contextbegeleiding SofS module, te behouden binnen de module. Aan de andere kant, worden er ook voorzichtige stappen gezet om te bekijken wat SofS kan brengen in andere modules, zoals de residentiële werking of de reguliere contextbegeleiding. Enkele organisaties maakten een duidelijke keuze en engageren zich om de SofS-benadering te laten doorvloeien naar de gehele werking van de organisatie, inclusief de modules buiten de contextbegeleiding SofS module. Hierbij is men bijvoorbeeld van mening dat veiligheidsplanning ook een meerwaarde kan bieden voor jongeren die in de leefgroep verblijven en waar er naar huis toe gewerkt kan worden. Deze organisaties zijn zoekende in hoe ze de SofS-benadering zowel inhoudelijk als praktisch kunnen vormgeven. Enerzijds, stelt zich de vraag hoe intens en uitgebreid SofS er dan kan en moet uitzien in andere trajecten. In de andere trajecten is er immers geen sprake van acute onveiligheid of een dreigende uithuisplaatsing en bovendien zijn er geen extra middelen om SofS in te zetten in andere modules. In wat volgt wordt specifiek besproken hoe enkele organisaties de SofS-visie implementeren binnen twee modules: 1) de module verblijf en 2) reguliere contextbegeleiding.

Ten eerste verkennen heel wat organisaties hoe SofS waardevol zou kunnen zijn binnen een **residentiële setting**, zoals de module verblijf. Hierbij tracht men meer netwerk- en oplossingsgericht te werken en meer regie bij de ouders (en het netwerk) te leggen. Men neemt elementen van de SofS-benadering mee in de begeleiding door bijvoorbeeld: te bekijken of er bij een jongere die reeds lang in de voorziening verblijft terug naar huis kan gewerkt worden; veiligheidsafspraken te maken wanneer de jongere in het weekend naar huis gaat; netwerkberaden te organiseren; procesteams in te bouwen in de residentiële werking. Enkele contextbegeleiders geven aan dat hun directie investeert in het aanbieden van SofS-opleidingen, ook voor de leefgroepbegeleiders en supervisiemomenten met andere organisaties organiseert. Zo worden leefgroepbegeleiders ook opgeleid en gecoacht om bijvoorbeeld netwerkberaden te organiseren, veiligheidsplannen op te maken en/of een woord- en beeld of immediate story op te maken om bijvoorbeeld te duiden aan de jongere waarom hij/zij in een leefgroep verblijft. Bij enkele begeleiders en leidinggevendenden brengt dit zorgen en onzekerheid met zich mee over wat dit betekent naar de visie van de werking, de positionering van de hulpverlener en de invulling van hun taken, rol en werklast. Verder merkt men ook dat het tempo van de implementatie tussen de verschillende werkingen verschillend ligt, wat onduidelijkheid en interne

spanningen met zich kan meebrengen. Zo geeft een begeleider aan dat het niet evident is om het uitgangspunt van SofS – om maximaal in te zetten op natuurlijk netwerk – te verzoenen met een residentiële werking.

“Wat wel een zorg is van mijn kant, als je deze visie doortrekt in uw visie om een leefgroep te organiseren, dat je dan een paradox krijgt, bij momenten. [...] Als je dan een visie hebt van ‘goh, het is schadelijk om ze er uit te halen, maar je organiseert wel residentiële settings.’ Ja, dan ben je eigenlijk jezelf aan het ondergraven. Hoe ga je dan om met kinderen die dan toch niet thuis kunnen blijven?” (contextbegeleider, focusgroep)

Een consulent vult aan dat het voor vele kinderen in een residentiële setting een meerwaarde kan zijn om terug naar huis toe te werken. Echter, benadrukt ze dat sommige kinderen wel gebaat zijn bij een bed in een voorziening en dat het niet steeds in het voordeel is van de minderjarige om (snel) naar huis toe te werken.

“Vooraleer je als consulent beslist voor een uithuisplaatsing met de visie waar we vandaag inzitten, dan is die uithuisplaatsing al vrij laat, en zijn er al 27 treinen gepasseerd. Dan zijn er heel veel dingen geprobeerd, 1G1P, veiligheidsplanning,... En dan zet je die in een voorziening en het eerste gesprek is dan al heel vaak ‘hoe gaan we terug naar huis werken?’ En dan denk ik ‘ik heb hier 1,5 jaar alles in gang gezet, iedereen uitgeboord, hij zit hier even, laat hem.’ En dat is wel een tendens waar je serieus frictie begint op te krijgen. Want sommige kinderen, het zijn er gelukkig niet zoveel, maar zijn soms wel gebaat bij een bedje in een voorziening.” (consulent, focusgroep)

Een andere contextbegeleider benadrukt dat ook niet alle ouders, waarvan hun kind in een leefgroep verblijft, geëngageerd zijn om naar huis toe te werken.

“In die leefgroepen zitten we met de grote uitdaging dat die ouders zich er ook wel bij neerleggen dat die moeilijke puber zit waar hij zit. En dan vraagt een SofS traject wel heel veel engagement van de ouder. Dat ouders zoiets hebben van ‘ik vind het wel ok zoals het is.’ En dan heb je geen stok achter de deur. Terwijl wij niet willen dat die jongeren groot worden bij ons.” (contextbegeleider, casestudie)

Ten tweede biedt de SofS-benadering voor heel wat contextbegeleiders meerwaarde om in te zetten binnen **reguliere contextbegeleiding**. Enerzijds biedt de SofS-benadering een duidelijke focus en kader voor de begeleider en schept het heldere verwachtingen naar het gezin en netwerk. Contextbegeleiders, die zowel contextbegeleiding SofS als reguliere contextbegeleiding trajecten begeleiden, geven aan dat ze elementen van SofS meenemen in de reguliere begeleiding afhankelijk van wat er werkt en mogelijk is in het traject. Zo hanteert een organisatie ook veiligheidsdoelen, een tijdlijn en woord- en beeldverhalen in reguliere contextbegeleiding. Een andere organisatie geeft aan dat men de fase 0 overlegmomenten ook wil doortrekken naar de reguliere contextbegeleidingen omdat men merkt dat een goed doorsproken afstemming over elkaars rol, taken en verwachtingen aan het begin van een traject helpend is voor het verdere verloop.

“Ik vind het soms moeilijk om het nut nog in te zien van gewone contextbegeleiding. Dat is misschien zot om te zeggen he. [...] Ik vind dat je op elk moment in een gewone contextbegeleiding methodieken van SofS kan gebruiken. En dat het soms veel zinvoller zou zijn om volledig volgens die methodiek te werken. Ik vind dat heel veel methodiek heeft binnengebracht. En bij contextbegeleiding was ik soms wat verloren in de begeleiding en bij SofS weet je echt wel ‘dit wordt verwacht, dit doe je dan, dit doe je dan, het is gewoon een handleiding wat je kan doen en dan kan je zelf nog inspelen op de gezinnen.” (contextbegeleider, focusgroep)

Anderzijds merken contextbegeleiders, die contextbegeleiding SofS vormgeven, ook een duidelijk verschil op met reguliere contextbegeleiding. Zo is de focus anders. Daar waar men bij de contextbegeleiding SofS module focust op acute veiligheid (en bijkomend standaard gevaarsboodschappen, veiligheidsdoelen en bodemeisen formuleert), wordt er in een reguliere contextbegeleiding meer gefocust op het pedagogisch sterker maken van ouders. Daarnaast ervaart men een hogere intensiteit van werken en een intensieve samenwerking met gemandateerde voorzieningen in contextbegeleiding SofS trajecten. Bovendien tracht men in contextbegeleiding SofS trajecten het netwerk in een meer actieve modus te krijgen zodat het netwerk ook na afronding van het traject overeind blijft.

Dit spanningsveld betreffende de uitbreiding van de SofS-visie buiten de contextbegeleiding SofS module kadert binnen een **breder verhaal van modulering in de jeugdhulp**. In de focusgroepen vormde de modulering een actief onderwerp van debat, met voor- en tegenstanders.

Voorstanders vinden het positief dat er een specifieke module is voor contextbegeleiding SofS, omdat het focus en houvast biedt. Zo geven enkele consulents en contextbegeleiders aan dat het duidelijkheid schept over de manier van werken (cf., SofS-stappenplan), tot wie de module zich richt (cf., gezinnen waar uithuisplaatsing dreigt omwille van acute onveiligheid) en de intensiteit (cf., acht maanden als richtlijn). Het kader schept voor hen handvaten om gezinnen mee te nemen in een kortdurend en intensief traject met een duidelijk doel voor ogen. Bovendien biedt het SofS-kader een duidelijk mandaat voor zowel de consulent als contextbegeleider om op weg te gaan met het gezin en creëert het een exclusief partnerschap tussen OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders.

“Ik vind het wel belangrijk dat het een aparte module blijft. [...] Want het verhaal in SofS ligt heel sterk rond die veiligheidsplanning en rond veiligheid, terwijl het in heel wat casussen gaat over een ontwikkelingsbedreiging die op termijn in gevaar komt en dan is het niet altijd zo fantastisch om heel sterk dat veiligheidsdiscour in te brengen, of niet altijd even gepast. Dus ik hoop dat we toch dat onderscheid kunnen blijven maken.” (directeur jeugdhulporganisatie, focusgroep)

Tegenstanders geven aan dat de modulering er toe bijdraagt dat er te rigide gehandeld wordt, dat processen worden vastgezet en er geen ruimte is om flexibel te handelen op maat van het gezin (cf., er moeten minstens vijf netwerkleden zijn, afronden op acht maanden). De modulering belemmert volgens enkele contextbegeleiders tevens dat men vlot kan schakelen tussen modules, bijvoorbeeld wanneer blijkt dat de SofS-aanpak waardevol zou kunnen zijn voor een gezin dat instroomt in een andere module of wanneer de SofS-benadering net niet blijkt te werken voor het gezin. Men wenst losser te komen van het module-denken en de SofS-principes in te zetten wanneer dat wenselijk zou zijn voor het gezin, los van de module waarin het gezin instroomt. Volgens deze groep is het bovendien een moeilijke – en onnodige – oefening om een inschaling te maken voor wie de module wel of niet geschikt is (cf., is er sprake van acute onveiligheid? Tonen de ouders voldoende engagement om een intensief traject aan te vatten? Zijn ouders bereid om netwerk te betrekken?). Deze inschaling gaat volgens hen immers voorbij aan de noden van een gezin (zie verdere discussie). Verder bepaalt het **beschikbaar aanbod van hulpverlening** de (breedte en) diepte van een contextbegeleiding SofS traject. Heel wat organisaties worstelen met het uitzetten van een plan b wanneer er geen natuurlijk netwerk beschikbaar is en een plaatsing buiten het natuurlijk netwerk

nodig lijkt. Echter zijn er weinig of geen plaatsen beschikbaar in residentiële settings waardoor er geen plan b geformuleerd kan worden. De wachtlijsten zijn enorm lang. Dit zorgt voor onzekerheid bij het gezin, maar evenzeer bij de begeleider. Als gevolg kiezen enkele organisaties die de module contextbegeleiding SofS aanbieden, er bewust voor om een ‘gegarandeerd bed’, crisisbed of ‘flexbed’ te voorzien in de eigen voorziening bij noodsituaties (bv. via de module kort verblijf, veilig verblijf of crisisopvang) om zo een veilig alternatief te kunnen bieden voor de jongere. Zo houden enkele organisaties bewust één of meerdere bedden vrij voor de contextbegeleiding SofS trajecten. Het veilige werkklimaat voor contextbegeleiders is een belangrijk argument voor organisaties om deze keuze te maken. Het biedt begeleiders (en soms ook gezinnen) immers rust als men weet dat er een plan b, een alternatief, voor handen is wanneer het echt nodig is.

“Wij hebben de kaart getrokken om intensiever in te zetten op de module SofS, maar ook te zorgen dat er mogelijkheid is tot kort verblijf daar waar nodig. [...] En nu geeft ons dat wel de ruimte en flexibiliteit om ook in die acute crisissen heel snel te kunnen ageren he, en heel snel over te gaan tot een veilige en tijdelijke opvang. Dus dat geeft inderdaad wat ruimte, maar het is experimenteren.”
(teamverantwoordelijke jeugdhulporganisatie, focusgroep)

Een teamverantwoordelijke waarschuwt echter dat een gegarandeerd bed als nadeel heeft dat jeugdrechters enkel het gegarandeerd bed als optie overwegen en niet meer verder zoeken naar andere mogelijkheden binnen het netwerk. Het bed ten gepaste tijde inschakelen vraagt bovendien veel organisatorisch en interne voorbereiding en afstemming.

Diepte van implementatie op teamniveau

Bovenstaande organisatorische visie en doelstellingen zetten een kader uit in welke mate en hoe de SofS-visie geïmplementeerd wordt in een organisatie. Binnen dit kader zijn er vervolgens diverse factoren op team en individueel niveau die de implementatie mee bepalen.

Op teamniveau bepaalt het **trainings- en vormingsaanbod** in welke mate de consultants en contextbegeleiders expertise hebben in de SofS-benadering. De **leidinggevende** speelt vervolgens een belangrijke rol in hoe dit leren wordt gedeeld en vastgehouden, hoe werkprocessen georganiseerd worden en hoe organisatorische doelstellingen geformuleerd, gemeten en gemonitord worden (zie eerder randvoorwaarden voor implementatie).

Ook diverse factoren op het **niveau van de begeleider** bepalen mee de (breedte en) diepte van de SofS-implementatie, zoals geloof in de SofS-benadering, openheid voor verandering, de begeleidersstijl -en houding, expertise in het SofS-kader, succeservaringen met SofS trajecten, hoe men omgaat met complicerende factoren, enzoverder. Consultants en contextbegeleiders die geloven in de SofS-benadering en eerdere succeservaringen hadden, zijn geneigd om meer van hetzelfde te doen.

Wat betreft de begeleidersstijl -en houding vraagt de SofS een sterkte- en oplossingsgerichte houding, waarbij men vertrouwen heeft in het netwerk en deze erkent als actieve partner. Een contextbegeleider geeft aan dat het voor veel hulpverleners niet evident is om de regie bij de ouders te laten en niet te gaan ‘over nemen’. Deze hulpverleners zullen sneller zelf met oplossingen komen of trajecten langer opvolgen. Daarnaast beïnvloedt ook de nood aan autonomie van de begeleider hoe

het SofS traject vorm krijgt. Voor sommige contextbegeleiders is het niet evident om voldoende bewegingsruimte te vinden in het protocol dat SofS vooropstelt.

"Ik vermoed dat er redelijk wat mensen botsen op 'wat is het nu? En moet het zo strikt in de leer zijn?' Want terzelfdertijd zegt het model ook 'volgt wat er werkt, kijk naar wat de mensen aanbrengen, sta open voor de oplossingen van de mensen, geef ze de kansen om te experimenteren, geef ze de kans mee.' Dat is ook het mooiste, op maat werken. En dat is hetgeen dat we allemaal wel willen doen en graag meer van willen doen en terzelfdertijd zit je met een beperking dat op maat werken dat je dat moeilijk in mooie grafieken en mooie protocollen kan gieten he. Ik vermoed dat dat een beetje een paradox is waar we soms mee te maken hebben." (contextbegeleider, casestudie)

Diepte van implementatie op gezinsniveau

Verder beïnvloedt het **engagement van ouders** hoe het contextbegeleiding SofS traject vorm krijgt. Dit engagement is voor enkele organisaties een belangrijke voorwaarde om een traject op te starten. Contextbegeleiders vertellen dat ze bij het eerste gesprek met de ouders polsen naar hun engagement en duidelijk aangeven hoe intensief een contextbegeleiding SofS traject is. Een team gebruikt hierbij een stappenplan, nl. een woord- en beeldverhaal om uitleg te geven aan de ouders wat een SofS-begeleiding inhoudt. Als de ouders dan aangeven dat ze het traject niet zien zitten, dan wordt er niet opgestart. Een andere organisatie werkt met een begeleidingsovereenkomst, waarbij ouders bij de start hun schriftelijk akkoord geven om samen op zoek te gaan naar netwerkfiguren en netwerk te betrekken bij het traject.

Hoe er gewerkt wordt, is ook zeer afhankelijk van de **beginsituatie**. Contextbegeleiders geven aan dat het een heel andere manier van werken is wanneer veiligheidsplanning wordt ingeschakeld omdat er een uithuisplaatsing dreigt of wanneer er reeds een uithuisplaatsing is en men de terugkeer naar huis wil bevorderen. Zo vertellen contextbegeleiders dat de motivatie van ouders anders ligt. In sommige trajecten is de motivatie van ouders om verandering te initialiseren hoger wanneer er reeds gestart wordt met plan b, nl. wanneer er reeds een uithuisplaatsing is en men naar huis toewerkt.

"Wij hebben ook al dossiers gehad die starten vanuit een plaatsing. En de winst die zij kunnen hebben is gewoon gigantisch wanneer u kind niet thuis woont. In vergelijking met de andere kant, waarbij je alleen nog maar te verliezen hebt." (contextbegeleider, casestudie)

Aanvullend brengen enkele contextbegeleiders het engagement van netwerkleden in kaart. Een contextbegeleider vertelt dat ze tijdens netwerkberaden engagementschaalvragen hanteert om in te schalen in welke mate netwerkleden bereid zijn om actief bij te dragen aan het veiligheidsplan.

"Een tijdslijn echt uitgetekend van 'dit is wat er van ouders wordt verwacht, maar ook wat wordt er van u verwacht.' Wij komen nu samen op een netwerk, maar hoeveel keer gaan wij samenkomen, om de hoeveel tijd? Dat dat direct (duidelijk is). En dan pas een engagementsschaalvraag van 'jullie weten wat er allemaal van jullie verwacht wordt, in hoeverre gaan jullie aan tafel zitten?'" (contextbegeleider, casestudie)

Verder worden de **SofS-tools** op diverse manieren ingezet. Ter illustratie, wordt het drie-kolommenmodel op verschillende manieren ingezet om zo aan te sluiten bij de noden en het ontwikkelingsniveau van het kind. Zo geven contextbegeleiders aan dat het drie-kolommenmodel op

een alternatieve en creatieve manier wordt gebruikt a.d.h.v. duplo's, een kleurenmonster of thermometer. Een contextbegeleider geeft bijvoorbeeld aan dat het drie-kolommenmodel te abstract is voor kinderen met leermoeilijkheden. Ook woord- en beeldverhalen worden op diverse manieren ingezet. Zo worden er historische woord- en beeldverhalen ontwikkeld om een situatie uit het verleden uit te leggen aan kinderen, worden er woord- en beeldverhalen ontwikkeld om te duiden wat een SofS traject inhoudt en welke rol een contextbegeleider daarin speelt, en zijn er woord- en beeldverhalen om het veiligheidsplan te visualiseren en uit te leggen op maat van kinderen. Enkele contextbegeleiders geven aan dat ze standaard een woord- en beeldverhaal inzetten bij de start van een traject om te duiden wie ze zijn en wat ze komen doen met het gezin. Ook worden woord- en beeldverhalen ingezet om specifieke situaties te verduidelijken, bijvoorbeeld wanneer aan de kinderen wordt duidelijk gemaakt dat bezoeken momenten met hun papa niet meer kunnen doorgaan. Bij het schrijven van het woord- en beeldverhaal trachten contextbegeleiders zo dicht mogelijk bij de leefwereld en taal van het gezin te blijven. Zo worden er bijvoorbeeld meerdere woord- en beeldverhalen gemaakt in andere talen of wordt er gewerkt met twee verhalen (verhaal mama en verhaal papa) omdat er andere opvattingen zijn over wat er gebeurd is in een echtscheidingssituatie. Complexe echtscheidingssituaties bepalen verder ook of de mapping kan gebeuren met beide ouders en/of welke netwerkfiguren aanwezig willen/kunnen zijn op netwerkberaden (cf., er is vaak een conflict tussen het netwerk van mama en het netwerk van papa). Verder geeft een contextbegeleider aan dat ze veiligheidsschaalvragen aanpast op maat van het gezin door ze korter te maken en te visualiseren met tekeningen. Ze merkt dat deze vragen bevattelijker zijn en meer binnenkomen bij gezinnen.

“Op een schaal van 0-10. Zelf op moeilijke stressvolle momenten zorgen mama, papa, de jongere en het netwerk er dankzij het plan voor dat het voor de jongere thuis een goede en veilige plek is. Bij 0: mama, papa en de jongere hebben geen plan en het explodeert thuis de hele tijd. Het is slechts een kwestie van tijd voor er een definitieve contactbreuk is met de jongere en zijn familie en waarbij de jongere zichzelf in gevaar zal brengen. Waar schaal jij je in? Omdat mama zelf het woord ‘explodeert’ gebruikt, heb ik een huis getekend met een bom die ontploft en de jongere die naast het huis staat met vraagtekens en er helemaal alleen voor staat. En bij de 10 heb ik dan het huis met de familie en het plan en heel veel hartjes, de verbinding is er wel nog.” (contextbegeleider, casestudie)

Ook het **afronden van een dossier** verloopt op diverse manieren. In sommige trajecten wordt er veel aandacht besteed aan de overdracht als een gezin doorstroomt naar een andere module. Indien de organisatiestructuur dit toelaat, tracht men er voor te zorgen dat eenzelfde begeleider het gezin kan opvolgen (bv. van module contextbegeleiding SofS naar reguliere contextbegeleiding). Men tracht zorgzame nazorg te bieden door helder te bespreken met het gezin waarom men niet langer betrokken is en bij wie men terecht kan als er nieuwe zorgen zijn. Bij het afronden van een traject tracht men een nabespreking te houden op procesniveau en op inhoud om stil te staan bij wat er goed en minder goed liep en wat er in de toekomst anders kan. Enkele consulenten en contextbegeleiders benadrukken echter dat er weinig ruimte en tijd is om te reflecteren over een traject bij afloop (cf., wat heeft er nu concreet gewerkt en welke impact zien we?). Een contextbegeleider geeft aan dat er op het moment van de focusgroep tien gezinnen op de wachtlijst staan, waardoor men bij de afronding van een dossier meteen begint met de opstart van een ander. Ook in trajecten waar er geen

veiligheidsplan is opgemaakt, tracht men aandacht te geven aan zorgzame afronding. Zo werd in een traject een brief geschreven naar het netwerk, waarbij de positieve zaken in de samenwerking van het netwerk extra in de verf werden gezet.

Ondanks de diverse factoren die de SofS-implementatie vormgeven is het voor alle bevroegde actoren duidelijk dat een SofS traject **maatwerk** is (zie eerder Charter vernieuwd partnerschap). Heel wat contextbegeleiders en leidinggevendenden zijn zoekende in welke mate de SofS-benadering volgens 'het protocol' ingezet moet worden en of alle SofS-stappen altijd doorlopen moeten worden. Men hanteert SofS voornamelijk als een bron van inspiratie, een houvast, dat concrete tools biedt om op maat van het gezin te werken. Het biedt 'een toolbox', een kader, in een dagelijkse zoektocht naar "hoe men als begeleider er voor kan zorgen dat het beste uit de jongere en het gezin wordt gehaald en dat kinderen zo veilig mogelijk kunnen opgroeien in hun netwerk". Contextbegeleiders benadrukken dat men werkt met heel complexe gezinnen en dat elk gezin, elke context, elk traject anders is en een unieke aanpak vraagt. Bovendien gaat de SofS-benadering er van uit dat men 'doet wat werkt' en dat men oplossingen laat komen van het gezin, wat moeilijk te rijmen valt met een strak protocol. Een teamcoördinator geeft aan dat men met de organisatie een evolutie maakt van een eerdere procedurele en methodische aanpak naar een flexibelere en gezinsgeoriënteerde aanpak.

"Als ik kijk naar mijn tijd als contextbegeleider werd dat er ingedramd, moest je die opleidingen volgen. Je moest dat kunnen, je mocht niets vergeten, heel dat stappenplan. Dat was heel krampachtig. En nu is dat veel vrijer, is dat meer die visie. Je pakt dingen daaruit mee, je pakt van alles iets mee. En soms heb je wel dat je veiligheidsplanningen doet rond dat concept, maar ik ben daar minder verkrampt in omdat je die visie hebt en niet die methodiek. Dat is toch een ander gevoel, een andere manier van kijken naar een begeleiding dan 'ik moet een SofS-begeleiding doen'. Ik vind dat wel belangrijk dat je daar als organisatie ruim genoeg naar kan kijken en dat dat geen afchecklijst is van 'heb je dat gedaan en dat gedaan en dan pas heb je een goede begeleiding.' Het is meer als dat." (teamcoördinator, focusgroep)

3b. Monitoren van de trajecten contextbegeleiding SofS om de kwaliteit van de module na te gaan

In wat volgt, wordt er dieper ingegaan op de kanalen die de afdeling OSD en jeugdhulporganisaties inzetten om de breedte, diepte en/of impact van de contextbegeleiding SofS trajecten te monitoren en dit op zowel organisatie, team als gezinsniveau. Op organisatieniveau kunnen er vier kanalen worden onderscheiden.

Ten eerste, registreerden contextbegeleiders en consultants de breedte van de SofS-implementatie via een **dashboard** (zie eerder breedte van implementatie). Het dashboard werd ingezet om op verschillende niveaus (micro-, meso- en macroniveau) te kunnen opvolgen wat er werkelijk gedaan is door de verschillende diensten doorheen de verschillende fases in een veiligheidsplanningstraject. Een contextbegeleider geeft aan dat ze het dashboard helpend vindt om te bekijken hoe ver het traject staat op de beoogde tijdslijn (bv. hoeveel netwerkberaden zijn er al doorgegaan na vier maanden? Is dit wat we beogen?). Echter, de grote meerderheid van de contextbegeleiders geeft aan dat ze het dashboard invullen, maar dat ze er de meerwaarde niet van

inzien. Voor heel wat contextbegeleiders is het frustrerend dat het dashboard niets vertelt over de kwaliteit en intensiteit van hun werk, nl. 'het verhaal achter de cijfers' (cf., Wat kunnen we leren uit dit traject? Waarom is iets wel of niet gelukt?). Verder benaderukken contextbegeleiders dat trajecten geen 'ja-nee-verhalen' zijn, waardoor er ongenueanceerde conclusies kunnen getrokken worden (bv. de data tonen een gemiddelde duurtijd van acht maanden, terwijl er heel wat trajecten vroegtijdig worden afgerond en het gemiddelde naar beneden haalt). Verder vindt men het frustrerend dat het dashboard geen directe meerwaarde biedt voor de praktijk en weinig erkenning geeft voor het harde werk en de creativiteit die men inzet bij het zoeken naar alternatieven. Ook ondervindt men vaak technische problemen bij het invullen en ervaart men de registratie als extra administratieve ballast. Enkele contextbegeleiders geven aan dat consultants het dashboard zelden invullen. Ze stellen zich de vraag of consultants – en bij uitbreiding regionale staf – voldoende op de hoogte zijn van wat er van hen verwacht wordt dat zij het dashboard ook mee invullen. Omwille van deze frustraties zijn heel wat contextbegeleiders en consultants geneigd om het dashboard niet of gedeeltelijk in te vullen.

“Dat is gewoon een cijfer, zonder dat we inhoud moeten geven.[...] Ja, ik heb ook altijd het gevoel als ik dat heb ingevuld dat ik denk ‘ze weten hiermee niets, niets.’ [...] Niets over mijn gevoel in dit dossier, over het harde werk, over de ups en downs, waarom het wel of niet gelukt is. Daar weet je niets mee.”
(contextbegeleider, focusgroep)

“De grootste motivatie om het dashboard in te vullen is eigenlijk omdat in die evaluatiegroep de cijfers getoond worden en de organisaties aangesproken worden die geen cijfers aangeleverd hebben.”
(contextbegeleider, focusgroep)

Voor contextbegeleiders zou het zinvol zijn als de dashboard registratie een directe meerwaarde heeft voor hun werk, bijvoorbeeld door het invullen van de cijfers te koppelen aan een (waarderend) gesprek, waarbij men kan duiden waarom iets wel/niet gelukt is en men ook erkenning krijgt voor het werk. Een contextbegeleider geeft aan dat er binnen de afdeling waar ze werkt een groot whiteboard hangt met de dashboard registratie. Het samen nadenken over het wel/niet bereiken van stappen en dit zichtbaar maken, biedt voor haar inspiratie en erkenning.

“Binnen onze afdeling zelf hebben wij een groot dashboard gemaakt, een whiteboard, met alle stappen die gezet moeten worden. Zodat we kunnen volgen ‘wat lukt waar?’ Het is geen afvinkmethodiek, maar wel van ‘er moeten overal netwerkberaden gebeuren,’ klopt dat, klopt dat niet? Waar lukt ons dat, waar lukt ons dat niet, wat maakt dat ons dat niet lukt? [...] En de begeleiders vinden dat leuk. (lacht)[...] Dat hangt in de bureau en anderen kunnen dat zien van ‘amai, zoveel netwerk, we zijn goed bezig.’ Dat is gewoon fijn ook om je eigen vooruitgang ook een stukje te zien” (contextbegeleider, focusgroep)

Ten tweede worden socio-demografische gegevens en voor- en natrajecten geregistreerd van gezinnen die instromen in een contextbegeleiding SofS module via **Binc** (zie eerder breedte van implementatie). Uit de focusgroepen en casestudies komt echter naar voor dat het onduidelijk is voor OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders welke meerwaarde deze cijfers kunnen hebben voor de praktijk. Bijgevolg worden deze gegevens niet actief ingezet om de SofS-implementatie te meten en monitoren.

Ten derde werd de **evaluatiegroep** contextbegeleiding i.f.v. veiligheidsplanning SofS opgericht in kader van de kwalitatieve opvolging en evaluatie van de SofS-implementatie in organisaties. Dit overleg heeft als doel om aandacht te besteden aan de verschillende doelstellingen en kernaspecten

die opgenomen zijn in de oproep van 2 juli 2020, zoals samenwerking op trajectniveau, het gebruik van het dashboard en de onderliggende tools, de implementatie van het aanbod binnen de ruimere organisatie en de kwantitatieve gegevens uit de registratie in Binc. De evaluatiegroep is een combinatie van zowel contextbegeleiders, coördinatoren op organisatieniveau, consultants, regionale stafmedewerkers van de afdeling OSD en beleidsmedewerkers vanuit Opgroeien. Elke voorziening die de module contextbegeleiding SofS aanbiedt is vertegenwoordigd in de evaluatiegroep (niet iedereen is altijd aanwezig). De deelnemers van de focusgroepen geven aan dat ze de evaluatiegroep een meerwaarde vinden omdat ze geïnspireerd worden door de praktijken van andere organisaties. Zo was het bijvoorbeeld inspirerend voor veel organisaties om te horen dat er in bepaalde regio's met een afsprakennota wordt gewerkt om het partnerschap tussen consultants en jeugdhulpaanbieders te concretiseren en te verhelderen. Dit helpt om een gezamenlijke focus te vinden en houden. Ook de aanwezigheid van consultants wordt als een meerwaarde gezien omdat dit helpt om trajecten vanuit verschillende perspectieven te benaderen. Men vindt het boeiend dat er eerst plenair thema's besproken worden en dat er nadien in de diepte kan gegaan worden in aparte groepjes. Verder vinden medewerkers ook dat de evaluatiegroep helpt om meer uniformiteit te krijgen in de registratie van het dashboard. Door samen uit te wisselen wordt het bijvoorbeeld duidelijk dat bepaalde variabelen in het dashboard anders geïnterpreteerd worden (zie eerder). Zo geeft een contextbegeleider aan dat voor sommige organisaties netwerkberaden alle momenten zijn waarop netwerk aanwezig is op een huisbezoek, terwijl dit voor een andere organisatie meer georganiseerd dient te verlopen vooraleer er sprake is van een netwerkberaad. Hoewel de evaluatiegroep als waardevol werd ervaren door de deelnemers, is het onduidelijk of de groep verder gecontinueerd zal worden, gezien de afronding van de pilootfase.

Ten vierde wordt de brede implementatie van SofS, en meer specifiek de afstemming tussen de afdeling OSD en de jeugdhulporganisaties, sinds enkele jaren opgevolgd vanuit de **Vlaamse Forumgroep**. Deze forumgroep is divers samengesteld, met partners uit de verschillende regio's. De forumgroep heeft als doel om aan de hand van uitwisseling van 'goede' praktijken, mee vorm te geven aan een gemeenschappelijke taal en visie en de samenwerkingspraktijk binnen jeugdhulp en jeugdbescherming. Uit de focusgroepen blijkt dat het doel en de werking van de Vlaamse forumgroep bij veel OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders niet gekend is. Zo is er bij sommigen verwarring over hoe deze groep verschilt van de evaluatiegroep. Verder heeft men ook het gevoel dat de inhoud die besproken wordt in deze groepen niet altijd doorstroomt naar collega's die niet aanwezig zijn.

Op teamniveau, werden **leercasussen** georganiseerd ten behoeve van het bevorderen van de samenwerking en de afstemming tussen het agentschap Opgroeien en de voorzieningen die de contextbegeleiding uitvoeren. Dit traject startte eind 2020 met een zesdaagse online training waarbij alle deelnemende voorzieningen konden aansluiten en ook vanuit het agentschap op aan werd gesloten. Deze training heeft tweemaal plaatsgevonden. Daarnaast werden er voor de leidinggevendenden een aantal online sessies aangeboden waarbij de facetten van implementatie werden behandeld. De procesbegeleiders van de leercasussen zijn SofS-trainers. Er werd met 10 voorzieningen vanuit het agentschap een commitment aangegaan en er zijn een vijftal voorzieningen op eigen initiatief aangesloten. Op 1 januari 2023 waren negen leercasussen afgerond. Enkele focusgroepleden,

die deelnamen aan een leercasus, geven aan dat ze de leercasus als heel ondersteunend ervaren. Voor veel deelnemers droeg de leercasus er toe bij dat men de SofS-visie beter begreep, dat verwachtingen duidelijker werden en men 'elkaar beter leert kennen'. De uitwisseling tussen contextbegeleiders en consultants zorgde er voor dat men meer inzicht kreeg in elkaars werk, rol en tijdsdruk, wat de onderlinge afstemming faciliteerde. Enkele deelnemers geven aan dat een leercasus bijdraagt aan gedragenheid tussen medewerkers en dat het inspiratie en handvaten biedt om verdere partnerschappen aan te gaan, bv. door *good practices* mee te nemen naar verdere trajecten. Drie contextbegeleiders geven aan dat de leercasus niet helpend was voor hun praktijk. Het tempo sloot niet aan bij hun noden, er was te veel herhaling van theorie en men kreeg onvoldoende antwoord op gestelde vragen.

Vervolgens geeft een kleine minderheid van de organisaties aan dat ze **waarderende interviews** inzetten tijdens teamvergaderingen. Tijdens deze interviews tracht men met een positieve focus de begeleider in zijn/haar kracht te zetten. Enkele contextbegeleiders geven aan dat ze dit als waarderend ervaren en deze manier van werken waardevol vinden om in de diepte te reflecteren over het proces en de eigen positie. Een organisatie kiest er bewust voor om waarderende interviews in te zetten wanneer een traject afgerond is. Voor contextbegeleiders is dit een goed moment om terug te blikken op het traject en tot verdiepend leren te komen. Een andere contextbegeleider geeft aan dat ze dit gesprek heel ongemakkelijk vindt omdat het georkestreerd overkomt. In een andere organisatie zet de kwaliteitscoördinator waarderende interviews in om teambesprekingen te houden. Binnen deze organisatie zijn ook leefgroepbegeleiders welkom om aan te sluiten, zodat de SofS-visie verder ingang kan vinden in de organisatie.

Tot slot geven een twee contextbegeleiders aan dat er in de organisatie ingezet wordt op **case audits**. Dit gebeurt in diverse vormen, bv. rond onderdelen van het traject zoals een woord- en beeldverhaal, of over het gehele traject, tijdens het proces of bij afronding. Echter, de meerderheid van de organisaties zet dit (nog) niet in om de SofS-implementatie te monitoren.

Op gezinsniveau, bevragen enkele organisaties via een **cliëntbevraging of een feedbacklus** de impact van het traject voor gezinnen. Eén organisatie bevrägt bijvoorbeeld het gezin, het netwerk, de contextbegeleider en de verwijzer tijdens en bij het afsluiten van een traject om het traject te evalueren op samenwerking, netwerkgericht, dialogisch en doelgericht werken. Vervolgens analyseert men de scores en denkt men na over verbeteracties. Een andere organisatie nodigt gezinnen uit op intervisiemomenten, zodanig dat men de stem van het gezin mee kan nemen over een bepaald thema. In een andere organisatie worden gezinnen bevrägt over hun participatie en inspraak in het traject via een tevredenheidsmeting. Echter worden de analyses gedaan door een externe dienst en komen de bevindingen niet terecht bij de begeleiders. In nog een andere organisatie tracht men een feedbacklus te installeren op het einde van elk netwerkoverleg. Een contextbegeleider geeft aan dat ze daarbij volgende vragen voorop stelt: "Hoe was het gesprek voor jullie? Heb ik iets anders gedaan dan de andere keren? Is er iets waarvan je zegt van dit onderwerp was echt te lastig, kan ik het anders aanpakken?"

3c. Welke aanbevelingen geven contextbegeleiders en consulenten voor de uitbreiding van deze module en naar de uitbouw ervan in andere jeugdhulporganisaties?

In wat volgt worden er vijf aanbevelingen besproken die contextbegeleiders, consulenten en leidinggevendenden formuleerden in kader van de implementatie van de module contextbegeleiding SofS. De aanbevelingen zijn een synthese van suggesties en noden die tijdens de focusgroepen en casestudies aan bod kwamen. De aanbevelingen worden geordend naarmate ze meer werden benoemd/ als belangrijk werden bevonden.

1. Meer tijd, mensen en plaatsen

Heel wat bevraagde consulenten en contextbegeleiders geven aan dat contextbegeleiding SofS trajecten intens zijn, zowel qua werktijd als mentaal. Naast de begeleidingsmomenten met gezinnen, vragen de contextbegeleiding SofS trajecten immers veel overlegtijd zoals afstemmingsgesprekken met hulpverlening, voorbereiding van netwerkberaden enz.. Men geeft aan dat de overlegtijd onderschat wordt en dat het nodig is om deze mee te nemen in de registratie (enkel cliëntcontacten worden geteld), zodat er een realistische inschatting wordt gemaakt van de werklast en bezetting.

“In die SofS trajecten kruipt véél meer overlegtijd. En dat vind ik wel jammer dat dat niet meegenomen wordt in de registratie, want het zijn enkel cliëntcontacten die tellen. Want er zijn er zoveel meer. [...] Die uren zouden mogen meegeteld worden. Want zeker, vooraleer wij mogen opstarten, zijn wij daar al twee maanden in aan het werken, in het hele voortraject. Dat tellen wij allemaal niet. Dat maakt dat wij een bezetting hebben die laag lijkt, maar eigenlijk is dat niet zo.” (contextbegeleider, casestudie)

Heel wat contextbegeleiders geven aan dat er nood is aan zowel meer begeleiders om SofS trajecten te kunnen doen (cf., uitbreiding van de module) als plaatsen in voorzieningen wanneer verblijf nodig is. Men vindt het frustrerend dat vacatures voor contextbegeleiders moeilijk ingevuld geraken en dat er zoveel gezinnen op de wachtlijst staan voor een SofS-begeleiding. Als men vroeger zou kunnen opstarten, zouden ingrijpende maatregelen en/of vervolghulp vermeden kunnen worden.

“Er is nood aan meer plekken, meer begeleidingen, alles. Het stropt overal zo hard op.” (consulent, casestudie)

“Mijn wens naar de toekomst is uitbreiding. Er liggen veel SofS vragen, maar het huidig aanbod is niet voldoende.” (contextbegeleider, focusgroep)

“In die contextbegeleiding SofS, daar smijt je niet zomaar iemand in, maar ja [...] we zaten echt wel in de rats want ineens vallen er twee vaste begeleiders in ons team uit. Wij zetten onze vacatures dan gewoon open naar iedereen, wij vragen zelf geen diploma meer voor deeltijdse functies. Dat is niet ok.” (contextbegeleider, focusgroep)

2. Uitwisselingsmomenten met alle partners die betrokken zijn in een traject

Consulenten en jeugdhulpaanbieders geven aan dat er nood is aan een gedeelde visie en taal met alle partners die betrokken zijn in contextbegeleiding SofS trajecten. Zo zou het helpend zijn als er leermomenten – zoals intervisiemomenten, trainingen, workshops – georganiseerd worden waarop externe partners ook kunnen aansluiten (bv. pleegzorg, VK, 1G1P, VAPH-voorzieningen, OOC's,

jeugdrechters, CLB's). Een contextbegeleider geeft aan dat er momenteel veel misvattingen zijn over SofS (bv. "Een veiligheidsplan wordt gezien als een plan dat de hulpverlening op stelt en dat dan wordt uitgevoerd en daar stopt het dan"). Voornamelijk bij externe partners, die er minder actief mee aan de slag zijn, bestaan deze misvattingen. Gedeelde leermomenten zouden deze kunnen verhelpen. Enkele consulenten en contextbegeleiders zouden het waardevol vinden als een contextbegeleiding SofS traject kan starten met een hulpverleningsoverleg, waar alle betrokkenen samenzitten en samenwerkingsovereenkomsten en verwachtingen worden besproken.

"Waar hebben we meer nood aan? Meer partners die SofS mee uitdragen." (teamverantwoordelijke)

Enkele contextbegeleiders hebben voornamelijk nood aan leer- en uitwisselingsmomenten met partners in de regio, waarmee men nauw samenwerkt. Goede praktijken delen zou men meer en op structureel niveau willen. Voor regio's die een beperkt aanbod contextbegeleiding SofS hebben, is het belangrijk om te kunnen uitwisselen met andere regio's om voldoende diversiteit in ervaringen in te brengen. Hoewel dit praktischer moeilijk te organiseren valt, heeft men de voorkeur voor fysiek overleg eerder dan online.

3. Zicht krijgen op impact en duurzaamheid van werk

Heel wat OSD-medewerkers en contextbegeleiders zijn vragende partij om meer zicht te krijgen op de impact en duurzaamheid van hun werk (cf., draagt SofS effectief bij aan duurzame veiligheid?). Na het afsluiten van het traject is het immers onduidelijk voor hen of het netwerk en het veiligheidsplan duurzaam zijn. Hierdoor kan men weinig leren over wat er precies wel of niet gewerkt heeft voor een gezin.

Enkele OSD-medewerkers en contextbegeleiders suggereren dat er meer nood is aan onderzoek, waarbij enerzijds trajecten langdurig worden opgevolgd en anderzijds de stem van gezinnen bevestigd wordt. Een longitudinale meting/opvolging zou immers meer inzicht kunnen bieden in de factoren die er toe bijdragen dat een netwerk duurzaam is, dat een veiligheidsplan langdurig werkt en dat een heraanmelding vermeden wordt. Daarnaast zijn organisaties zoekende in hoe ze de feedback van minderjarigen en hun netwerk kunnen bevestigen. Zo merkt men bijvoorbeeld dat er weinig respons komt van ouders om deel te nemen aan een effectmeting en dat het moeilijk is om de bevestiging vast te houden.

"Grootschalig onderzoek naar die netwerken. Komen die na 6 maanden, na 1 jaar nog samen? Dat zou interessant zijn. Want dan weet je pas of het werkt he. Want dat is toch de hoop he dat die mensen betrokken zijn. Dat is de grote nieuwsgierigheid." (contextbegeleider, casestudie)

Eén organisatie bevestigt bij het afronden van een traject of ze het gezin na één jaar opnieuw mogen contacteren om te vragen hoe het met hun gaat en op welke manier ze dat kunnen doen (bv. via telefoonnummer, e-mailadres). Deze bevestiging gebeurt enkel bij gezinnen waar "een traject werd gelopen met een netwerk en een goed werkend veiligheidsplan is." Ook een papa erkent dat er meer opvolging nodig is rond de duurzaamheid van een netwerk en veiligheidsplanning.

"We hebben onze cirkel, maar het is zoals het is, als wij iets doen of er gebeurt iets en dat wordt niet doorgegeven, dan kunnen ze (consulent en contextbegeleider) het eigenlijk nooit weten he. Dus ik vind

eigenlijk dat je daar nooit 100% zeker van kan zijn van zo'n veiligheidsplan.” (papa, casestudie)

4. Kwaliteitsopvolging op hoger niveau en coaching op organisatieniveau

Heel wat contextbegeleiders geven aan dat er nood is aan verdere en duidelijke visie ontwikkeling binnen de jeugdhulp. Er heerst onduidelijkheid over hoe de SofS-visie vorm kan/moet krijgen binnen de contextbegeleiding SofS module en daarbuiten. Men stelt zich bijvoorbeeld volgende vragen: Hoe zien we SofS in de module en in de gehele organisatie? Hoe strak is het kader vanuit de overheid? Wat wil de overheid zeker in de module zien terugkomen, en hoe ver kan/mag dit uitdijen? Welke dossiers kunnen wel en niet instromen in de module contextbegeleiding SofS? Hoe kan de SofS-visie binnengebracht worden in de leefgroepwerking? Men verwacht een duidelijk kader vanuit de direct leidinggevende, maar ook overkoepelend op beleidsniveau. Volgens enkele contextbegeleiders ligt er momenteel te veel vrijheid bij de individuele organisatie (cf., directieteam) om te bepalen hoe de SofS-implementatie er binnen de organisatie uit ziet. Men vreest dat deze autonomie er zal toe bijdragen dat er een “light-versie van SofS” wordt geïmplementeerd, dat SofS enkel methodisch wordt ingezet en/of dat er “25 versies van SofS ontstaan”. Een contextbegeleider waarschuwt bijvoorbeeld voor het risico dat de contextbegeleiding SofS module vervalt in een “breedsporige contextbegeleiding met woord- en beeldverhalen”.

Om dit te voorkomen heeft men nood aan kwaliteitsopvolging en heldere doelstellingen vanuit het beleid en coaching op teamniveau. Enkele organisaties zijn immers zoekende hoe men kan zien en borgen dat de begeleidingen kwaliteitsvol zijn. Men mist handvaten hoe ze het SofS-leren borgen, hoe men impact kan meten en monitoren (cf., Wat kunnen we uit Binc halen, Hoe kunnen we het dashboard verder inzetten?), hoe men het partnerschap met consultants scherper kan stellen enz.. Super- en intervisie momenten op regio, casus- en themaniveau zouden hiervoor helpend zijn. Enkele teamverantwoordelijken geven aan dat coachingsmomenten door bv. Mike Caslor helpend zouden kunnen zijn om op organisatieniveau na te denken over meten en monitoren van de breedte, diepte en impact van de implementatie.

5. Tussenfase voor uithuisplaatsing

Heel wat OSD-medewerkers en contextbegeleiders benadrukken dat een uithuisplaatsing zeer ingrijpend is voor de kinderen, ouders en hun netwerk, wanneer verblijf in het netwerk niet mogelijk is. Hoewel men maximaal tracht in te zetten op de blijvende verbinding met ouders, schatten enkele contextbegeleiders in dat een minder ingrijpende maatregel wenselijk zou zijn. Zo denkt men aan hulpverleningsvormen waarbij de ouders samen met hun kinderen kunnen verblijven, zoals rooming-in, gezinshuizen of een ouderkamer in een leefgroep. Voor heel wat contextbegeleiders is het echter onduidelijk op welke manier deze hulpverleningsvormen elkaar kunnen aanvullen.

“Dat vind ik een structureel gemis, dat er maar weinig plekjes zijn waar je een gezin naar toe kan sturen. Die tussenoplossingen, tussen volledig thuis en plaatsing, waar er plekjes zijn voor gezinnen om samen te zijn. Zo pleegzorg voor gezinnen. Ik ben aan het dromen he... Zodat we ouders zoveel mogelijk ouder laten zijn. Want als je het afpakt, dan pak je ook heel veel hoop en inzet en goede moed af. Dat mogen we ook echt niet vergeten.” (contextbegeleider, casestudie)

Onderzoeksvraag 4: Wat is de impact voor minderjarigen en hun netwerk, contextbegeleiders en consulenten van de toepassing van de module contextbegeleiding SofS in de praktijk?

4a. Op welk vlak wordt, volgens minderjarigen en hun netwerk, contextbegeleiders en consulenten een verschil gemaakt?

In wat volgt wordt besproken op welk vlak de SofS-implementatie een verschil maakt op niveau van de organisatie, de hulpverlener en het gezin. Gezien deze niveaus elkaar beïnvloeden worden de niveaus niet afzonderlijk besproken, maar geïntegreerd. Zo worden ervaringen en hun impact beschreven vanuit verschillende perspectieven, nl. vanuit het perspectief van ouders, minderjarigen, contextbegeleiders, consulenten en leidinggevenden.

SofS is intens en vraagt veel van begeleiders, gezinnen en hun netwerk

De meest besproken impact die de SofS-benadering teweeg brengt, is de intensiteit die het vraagt, voor zowel hulpverleners als gezinnen en hun netwerk.

Heel wat medewerkers geven aan dat de intensiteit van SofS trajecten hoog is. Dit omwille van: de emotionele zwaarte en complexiteit van de zorgen in het gezin, het vele afstemmen tussen betrokkenen (met de andere contextbegeleider, het gezin, de consulent, de netwerkleden, andere professionele partners,...), het volgen van opleiding, de intensiteit van de tools (bv. een woord- en beeld verhaal opmaken), de flexibiliteit (cf., netwerkberaden zijn meestal 's avonds, weekendwerk), organisatorische taken (bv. organisatie van netwerkberaden: locatie vinden, verwelkomen, datum zoeken,...), enz.. Men erkent evenwel dat de intensiteit van een traject voornamelijk aan het begin ligt en daalt naarmate er meer verantwoordelijkheid bij het gezin en hun netwerk komt te liggen. De hoge intensiteit aan de start is voor velen nodig om samen na te denken over het proces en om netwerkleden en andere professionele partners mee te krijgen.

“Geef mij een contextbegeleiding SofS en ik weet, ik ben heel gemotiveerd, maar potverdorie dat gaat hard werken zijn. Want ik heb een tijdlijn, ik moet twee keer in de week langsgaan, ik moet zien dat dat af is tegen dat netwerkberaad. Dat is gewoon veel werk. [...] Ik moet nu een immediate story maken.' Heb ik zin om nu een immediate story te maken terwijl ik dat niet voorzien heb? Nee. Is dat bij mij op een half uur gedaan? Nee. Maar bon, je doet dat wel. Maar dat vraagt wel veel.” (contextbegeleider, focusgroep)

De intensiteit en zwaarte die SofS-begeleidingen met zich mee brengen, zorgen er ook voor dat enkele contextbegeleiders **onzeker** zijn over hun eigen kunnen. Enkele deelnemers aan de focusgroep geven aan dat ze bij zichzelf of bij collega's angst of onzekerheid merken om met SofS aan de slag te gaan omwille van de moeilijkheid en complexiteit van de dossiers. Enkele contextbegeleiders geven aan dat het erg moeilijk is om goed personeel te vinden en te houden en dat vacatures niet raken ingevuld. Dit heeft volgens hen te maken met de zwaarte van de job, maar ook met de werk-privé balans en bijhorende avonddiensten. Hierdoor is er vaak sprake van **personeelsuitval of -wissels**. Zo was er bij één derde van de bevraagde cases (6/18) sprake van minstens één wissel van contextbegeleider en/of consulent tijdens het contextbegeleiding SofS traject (dat gemiddeld acht maanden duurt).

Personeelsuitval- of wissels hebben een nefaste invloed op gezinnen en de continuïteit van de ondersteuning. Zo dient het vertrouwen bij gezinnen opnieuw opgebouwd te worden, gaat er informatie verloren en wordt het proces vertraagd.

“Wij hebben eigenlijk heel vaak alles opnieuw moeten vertellen, wat voor ons wel heel moeilijk was. Want ja, die gebeurtenissen die ik heb meegemaakt met mijn partner dat is natuurlijk niet zo fijn. En om dat altijd opnieuw en opnieuw te vertellen. [...] Wij begonnen precies altijd opnieuw. We geraakten precies niet echt gestart.” (mama, casestudie)

“Het is moeilijk om iemand toe te laten in je gezin. Ik had dat ook van ‘wat ga jij je hier komen moeien?’ En ze zeggen ook van we hebben personeelstekort, maar ik vind het wel belangrijk om te beseffen, het gaat om de veiligheid van een kind. [...] Je moet de tijd maken om goed te begrijpen welke hulp we nodig hebben. Geld tekort of personeelstekort, daar zijn wij niets mee he. Als wij aan de noodbel trekken is het omdat wij het nodig hebben.” (mama, casestudie)

Een contextbegeleider waarschuwt dat de hoge intensiteit van contextbegeleiding SofS trajecten consulenten zelfs weerhoudt om gezinnen aan te melden voor contextbegeleiding SofS trajecten, omdat ze geen tijd hebben om het nodige engagement op te nemen.

“Veel consulenten knappen af op zo'n SofS traject omdat ze er de tijd niet voor hebben. En dat weerhoudt hun dan letterlijk om zo'n gezin aan te melden terwijl ze weten dat zo'n SofS traject goed zou zijn voor dat gezin he. En dat is absurd.” (contextbegeleider, focusgroep)

Volgens enkele consulenten en contextbegeleiders helpt een zorgzaam werkklimaat om het hoofd te bieden aan de complexiteit en intensiteit in contextbegeleiding SofS trajecten. Zorgzaam leiderschap en partnerschap tussen collega's en tussen consulenten en contextbegeleiders maakt hier deel van uit. Voor contextbegeleiders voelt het bijvoorbeeld ondersteunend wanneer hun leidinggevende een andere collega aanspreekt om zaken op te volgen wanneer men zelf een intense week heeft gehad met bv. veel avondwerk. Ook duo-begeleidingen (cf., iemand die mee nadenkt en ondersteunt in het proces) en partnerschappen waarbinnen men elkaars werk(druk) erkent en apprecieert dragen er toe bij dat men zich gesteund voelt. Om discontinuïteit van hulpverleners in trajecten op te vangen, trachtten enkele organisaties er voor te zorgen dat dezelfde begeleider een vervolgtraject, zoals reguliere contextbegeleiding, verder zet. Of dit mogelijk is, hangt af van de structuur en grootte van de organisatie.

Ook gezinnen geven aan dat een SofS traject intens is en dat er veel wordt verwacht en gevraagd. Veel ouders starten met wantrouwen naar hulpverleners en/of hun netwerk o.w.v. kwetsuren uit het verleden. Voor ouders is het intens en hard werken om veiligheidsboodschappen te horen, geheimhouding te doorbreken, netwerk te betrekken, netwerkberaden bij te wonen, een woord- en beeldverhaal op te maken, enz. (zie verder).

Netwerkgericht werken biedt kansen, maar ook valkuilen

SofS legt de regie bij de ouders en hun netwerk om zelf de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van de minderjarige op te nemen, waarbij professionele hulpverlening afbouwt. Deze shift in regie biedt voor enkele contextbegeleiders meer rust, ze voelen zich minder onmisbaar. Bovendien daagt de SofS hen uit om af te stappen van de expertpositie en kritisch en open te kijken naar de eigen praktijk.

Contextbegeleiders geven aan dat ze meer in een lerende houding staan en vertragen. Bovendien is er ook meer aandacht om feedback te vragen aan ouders en netwerk om de begeleiding bij te sturen.

“De samenwerking moet vooral met het gezin en het netwerk gebeuren. Het geeft ons zoveel meer ruimte om dingen door te geven en zelf als begeleider minder over te nemen. Het maakt onze positie als contextbegeleider veel minder ‘onmisbaar’. De visie ‘wij zijn er maar voor even, het netwerk sluit het dossier nooit af’.” (leerdokument)

De ervaringen van gezinnen tonen aan dat bij de grote meerderheid van de gezinnen er in eerste instantie weerstand is om netwerk te gaan betrekken. Het voelt voor veel gezinnen bedreigend en kwetsbaar om de zorgen in hun gezin te bespreken met anderen en hiervoor taal te vinden.

Uit de casestudies blijkt dat ongeveer voor 2/3^e van de bevroegde ouders de netwerkgerichte aanpak een positief verschil heeft gemaakt. Deze ouders geven aan dat ze op het einde van het traject blij zijn dat ze hebben doorgezet en zich opengesteld hebben om netwerk te betrekken. Voor enkele ouders is het vooral waardevol geweest dat men nu weet op wie men kan rekenen als het nodig is en dat men niet langer het gevoel heeft er alleen voor te staan, **relaties zijn hersteld of versterkt**. Ouders geven aan dat de hoeveelheid personen rond hun gezin niet per se is toegenomen, maar wel dat hun rol veranderd is. Zo zijn de personen meer op de hoogte van de moeilijkheden in het gezin, durven ze in te grijpen wanneer nodig en hebben ze ook het mandaat om dit te doen. Enkele ouders zijn trots op de stappen die men samen met het netwerk heeft gezet.

“Ik vind het eigenlijk wel een heel goede begeleidingsvorm. Dat netwerk sowieso wel, nadenken over ‘wie heb ik in mijn leven,’ duidelijk horen wie kan u helpen. Dat ze zeggen ‘wij zijn er voor u’, dat is gewoon heel fijn dat je dat even hoort en weet. Dat maakt het ook gemakkelijker om hulp te vragen en te aanvaarden. [...] Ik heb veel uit het traject gehaald, zoals mijn vertrouwensmensen.” (papa, casestudie)

“Mijn mama, wij staan nu wel dicht bij elkaar. Zij steunt mij wel. Komt dat door het hele gebeuren, het samen zitten? Ja, misschien wel. Mijn mama heeft de opdracht gekregen van ‘hou een oogje in het zeil.’ En dat helpt ook wel echt. Nu kan ik echt over mijn problemen praten.” (mama, casestudie)

Deze ouders geven aan dat ze in het algemeen een positief gevoel overhouden aan de begeleiding. Drie van de bevroegde ouders vertellen dat hun **houding en visie t.a.v. de jeugdhulp** veranderd is. Waar men voorheen dacht dat consultants en contextbegeleiders betrokken werden om hun kind uit huis te plaatsen, heeft men na het traject de ervaring dat zij er alles aan doen om kinderen bij hun netwerk te houden. Een mama vertelt dat het haar na verloop van tijd duidelijk werd dat de jeugdhulp niet tegen haar is, maar naast haar staat.

Voor ongeveer 1/3^e van de bevroegde ouders heeft de netwerkgerichte aanpak geen positief verschil gemaakt, aangezien het betrekken van netwerk als **zeer stresserend en dwingend** ervaren werd. Deze ouders hadden het gevoel dat hun netwerk niet te vertrouwen was vanuit kwetsuren in de eigen jeugd of eerdere conflicten met netwerkfiguren of tussen netwerkfiguren onderling (bv. in de context van een echtscheiding). Voor een mama, die worstelde met een alcoholproblematiek, gaven de netwerkberaden zoveel stress dat het een aanleiding vormde om meer te gaan drinken. De voorwaarde om netwerkfiguren te vinden om uithuisplaatsing te vermijden zorgde bij verschillende ouders voor enorme angst. Enkele ouders geven aan dat ze uit wanhoop enkele mensen toelieten die ze niet vertrouwden.

“Maar dan zeiden ze ‘om (naam minderjarige) naar huis te krijgen heb je acht mensen nodig’, maar dat had ik niet. Ja, als je dat niet hebt. Ik kan toch moeilijk op straat gaan staan met een bordje ‘wie wil me helpen mijn kind naar huis te krijgen?’ Het moeten ook mensen zijn die je kan vertrouwen. Het is niet iets waar je ook mee te koop gaat lopen van ‘mijn kind is tijdelijk geplaatst.’ [...] Op dat moment had ik geen mensen rondom mij die ik kon vertrouwen.” (mama, casestudie)

“Dat was voor mij zeer beangstigend. Wij moesten drie personen zoeken die de kinderen uit de situatie konden wegtrekken als het nodig was. Maar dat was verschrikkelijk moeilijk die zoektocht. We hebben er dan drie ergens uitgekozen, die zagezegd in geval van nood de kinderen konden weghalen. [...] Die mensen konden daar niet staan. X was geen geschikt persoon om met kinderen om te gaan. Y kan dat niet door zijn werk. Met Z kom ik totaal niet meer overeen. [...] Dat netwerkoverleg was verschrikkelijk van het begin tot het einde. Als die mensen hier zaten dat was een explosie van stress.” (mama, casestudie)

In drie van de bevraagde casestudies (16,7%) is het netwerk bij afronding meteen uit elkaar gevallen. Bij twee van deze trajecten werd een veiligheidsplan opgemaakt en werd er bij de afronding ingeschat door de netwerkfiguren dat het niet meer nodig was voor de veiligheid van de kinderen om samen te komen. Bij één traject was er sprake van te veel conflict in het netwerk.

“Wij zien ze niet meer of horen ze niet meer. [...] De familie heeft zoiets van ‘het is gedaan he’. Ja, voor jullie misschien, maar voor ons niet. Omdat die netwerkberaden niet meer lopen zoals toen ‘dat is moeilijk moeilijk moeilijk’. We zien elkaar apart. Ze hadden zoiets van ‘pff, waar jij je nog druk om maakt, het is in orde, het is goed.’ [...] Mijn moeder was de vertrouwenspersoon, maar zelf zij heeft zoiets van ‘is dat wel nog nodig.’ Die gelatenheid.” (papa, casestudie)

“Met als resultaat dat nu het traject is afgerond dat wij niemand van het netwerk meer over hebben. Want niemand is er nog bij betrokken. Ze hebben gewoon allemaal gezegd ‘trek jullie plan, het is nu gedaan, ze controleren niet meer.’ En ja, wij zitten nu eigenlijk in hetzelfde als voor dat het traject is opgestart. En dat vind ik heel jammer.” (mama, casestudie)

Enkele ouders adviseren dat als het betrekken van netwerk niet lukt, er naar alternatieven gezocht moet worden. Voor één mama was de schakeling naar reguliere contextbegeleiding helpend. Er was niet langer de druk om natuurlijk netwerk te vinden, professioneel netwerk werd aangesproken en er was meer tijd om rond pedagogische zaken te werken, terwijl de veiligheidsdoelen hetzelfde bleven. Een andere mama benadrukt dat een professioneel netwerk heel ondersteunend kan zijn als er geen natuurlijk netwerk is.

“Er zijn nu genoeg personen, gelukkig. Ik zie nu eindelijk een stabiel netwerk: de psychiater, huisdokter, en die begeleider van het CGG.” (mama, casestudie)

In drie casestudies geven contextbegeleiders aan dat er ook enige vorm van **angst** was bij de ouders bij de **afronding** van het traject. Voor enkele ouders, die reeds een lange hulpverleningsgeschiedenis hebben, is het beangstigend als de volledige regie bij het gezin en hun netwerk komt te liggen. Deze ouders twijfelden of ze het wel zouden ‘redden’ als de hulpverlening wegvalt.

Focus op onveiligheid biedt houvast, maar vernauwt

Voor de meeste consulenten en contextbegeleiders biedt de SofS-benadering een meerwaarde in de praktijk omdat het een helder kader aanreikt en voor **houvast en focus** zorgt. De SofS-principes, -stappen en -tools zetten een duidelijk proces uit. Bovendien vindt men het helder wie welke rol daarin opneemt.

“De impact zien wij vooral in focusverlegging van hoe je als begeleider, als consulent binnenstapt in een gezin en focust op de onveiligheid of hetgeen dat daar bedreigend is of kan zijn voor kinderen, dat je die focus heel hard vast pakt, dat dat voor rust en helderheid zorgt, voor transparantie.” (teamcoördinator, focusgroep)

Enkele consulenten en contextbegeleiders geven aan dat de SofS-principes bijdragen aan meer jobtevredenheid. Het voelt goed om op een gelijkwaardige manier met ouders en hun netwerk aan de slag te gaan en kinderen centraal te stellen. Enkele contextbegeleiders formuleren dat deze manier van werken ‘beter aanvoelt’, omdat het transparantie vraagt en congruenter aanvoelt met de basishouding van een hulpverlener. ‘Succeservaringen’ geven energie en hoop om meer van hetzelfde te doen in partnerschap met gezinnen. Voor enkele contextbegeleiders biedt de SofS-benadering ook hoop dat de wachtlijsten in de residentiële hulpverlening afnemen, omdat netwerkfiguren het overnemen van hulpverleners en kinderen meer opgroeien in hun natuurlijk netwerk.

“Ik vind het echt heel interessant wat ik aan het doen ben. Voor mij is dat echt een eyeopener geweest om daarmee te werken. Ik geniet daar enorm van om op die manier met gezinnen te kunnen werken. [...] De mogelijkheid om met netwerk aan de slag te gaan en netwerk actief te kunnen begeleiden, dat maakt het zo fijn. [...] Dat we samen kunnen nadenken over wat er mogelijk is, wat er nodig is, met dat natuurlijk netwerk, ik vind dat de max.” (contextbegeleider, casestudie)

Echter, de focus op onveiligheid voor de minderjarige zorgt er volgens enkele ouders voor dat er niet gewerkt wordt rond andere moeilijkheden, die volgens hen aan de basis liggen van de onveiligheid. Voor twee ouders ging dit over een eigen alcoholproblematiek en voor twee andere ouders over problemen in de partnerrelatie.

“Ik hoop dat ze daar rekening mee kunnen houden met mensen die geen netwerk hebben of waar het gaat over persoonlijke problemen dat ‘kijken naar de kinderen’ niet altijd de oplossing is.” (mama, casestudie)

“(Naam contextbegeleider) was puur gefocust op de veiligheid van ons zoontje, die pakte de problemen niet aan waardoor ons zoontje onveilig werd. Dat moesten we eigenlijk zelf oplossen. [...] Het was van ‘het gaat hier om de veiligheid van uw zoon, maar wat er zich verder afspeelt in jullie gezin, daar moeten wij ons niet mee.’ Dus eigenlijk hebben ze ons niet geholpen met wat het probleem was in ons gezin.” (mama, casestudie)

Enkele contextbegeleiders vullen de focus op veiligheid losser in en handelen vanuit de hulpvragen van ouders, ook al lijken deze ‘buiten’ het SofS-kader te vallen. Ondanks de focus op veiligheid, en de bijhorende processen, tracht men te kijken naar wat de ouders en kinderen nodig hebben en wat daarbij de mogelijkheden zijn van de ouders en hun netwerk.

“Sommige zeggen dat je dat pedagogische niet zo moet oppakken in die SofS, maar we hebben dat in dit gezin wel heel hard gedaan. Want papa was kei streng en mama niet en daar liep het fout tussen die ouders. Daar kwamen die ruzies en onveiligheid uit voort. Wij proberen dat wat holistisch te bekijken.” (contextbegeleider, casestudie)

SofS-principes faciliteren veranderingsruimte bij gezinnen

Aan de hand van gesprekken met hulpverleners en gezinnen wordt duidelijk dat de SofS-principes er toe bijdragen dat gezinnen meer bereid zijn om stappen te ondernemen. In wat volgt worden enkele

SofS-principes besproken die er toe bijdragen dat ouders meer open staan voor de gewenste verandering.

Ten eerste brengt de SofS-visie **meer transparantie en duidelijkheid voor gezinnen**. De taal die men hanteert in gesprek met gezinnen is duidelijker, concreter en op maat van het gezin. Het is bijvoorbeeld duidelijker voor gezinnen waarom het traject opstart (cf., gevaarsboodschap), wat het traject inhoudt, wat er van ouders en netwerk verwacht wordt en wie welke rol inneemt.

“We deden dat vroeger al wel, maar we leggen het nu nog eens extra uit, met pictogrammen, met een tijdslijn, met vanalles er op en er aan. En we gaan de kinderen ook dingen uitleggen en we doen dat nog veel meer. En de respons is daar zeer positief over, van de cliënten. Ook al zijn die trajecten niet altijd vlekkeloos of loopt het de juiste kant uit. En dan nog weten ze van ‘ok, waar stonden ze voor, wat is er gebeurd, wie heeft er wat gezegd, wat gedaan, ok.’ En dat is er ook meer begrip voor het feit dat het in een bepaalde richting uitgaat.” (directeur jeugdhulporganisatie, focusgroep)

Aan de start van het traject wordt er bijvoorbeeld veel tijd besteed om het gezin uit te leggen dat er intensief met netwerk aan de slag zal worden gegaan. Hoewel dit voor gezinnen in eerste instantie voor weerstand zorgt, ervaren enkele contextbegeleiders dat het netwerkgericht werken algemeen vlotter verloopt dan voorheen. Van bij de start wordt er ook aan gezinnen verduidelijkt wat er gebeurt als men niet tot een veiligheidsplan komt (cf., plan b). Voor verschillende gezinnen roept dit dwingende kader weerstand op, maar werkt het ook als een stimulans om stappen te zetten. Consulanten en contextbegeleiders geven ook aan dat als plan b ingezet dient te worden, er ook minder weerstand is en meer begrip vanuit het gezin omdat men beter begrijpt waarom bepaalde stappen nodig zijn en dit op voorhand doorsproken werd. De transparantie en duidelijkheid dragen er toe bij dat ouders meer vertrouwen krijgen in de hulpverlening en met schaamte durven omgaan.

“Dat is op voorhand van ‘kijk, dat gaan we doen, zo gaan we werken, we gaan met netwerkberaden werken.’ Dat wordt er van in het begin gelegd. En dat is voor gezinnen ‘ah, ja, ok.’ En er is nog steeds schaamte enzo, je moet daar heel hard mee werken, maar dat lukt nu makkelijker. Terwijl vroeger was dat zo’n strijd ‘nee, er is niemand, nee, ik wil het zelf doen.’ En nu maak je dat zo’n evidentie ‘we gaan met mensen rondom u samen werken die je vertrouwt’.” (contextbegeleider, focusgroep)

“Vanaf het begin waren er heel strikte veiligheidsafspraken. Dat was met een babytje en daar werd van de consulent verwacht ‘dat babytje kan niet thuis zijn zonder netwerk zolang er geen veiligheidsplan is.’ Maar dat maakte dus dat die mensen super gemotiveerd waren om een veiligheidsplan te maken.” (contextbegeleider, casestudie)

De SofS-benadering faciliteert eveneens de bereidheid bij ouders om een **vervolgtraject** aan te gaan (bv. reguliere contextbegeleiding) of individuele hulpverlening op te starten (bv. psychologische begeleiding n.a.v. verslavingsproblematiek of psychische kwetsbaarheid). Drie bevraagde ouders geven aan dat ze meer ondersteuning hadden gewenst bij het aanpakken van hun eigen verslavingsproblematiek of relatieproblemen met hun partner.

“Ik heb heel die tijd het gevoel gehad het alleen te moeten doen. En ik vind dat ze daar toch meer mogen uitleggen ‘wat is het CAW, wat is het CGG?’ Dat ze meer die diensten moeten promoten, die jou kunnen helpen. In plaats van te zeggen ‘hier, kijk, dat is je probleem, los het maar op.’ Dat is wel makkelijk gezegd he. Intensier begeleiden.” (mama, casestudie)

Voor deze drie ouders is de eerstelijns hulpverlening, waaronder de huisarts, K&G en CAW, heel helpend geweest om de eerste stappen te zetten. Zowel de huisarts als medewerkers van K&G zijn

vaak al jaren een vertrouwd gezicht voor de ouder, waardoor zij een drempelverlagende functie hebben. Bovendien is andere professionele hulpverlening, zoals individuele therapie of relatietherapie, vaak niet beschikbaar o.w.v. wachtlijsten en overbevraging. Hoewel relatietherapie in één casus bijvoorbeeld een afspraak was binnen het veiligheidsplan, staat het gezin al zes maanden op de wachtlijst.

Het volgen van een individueel traject kan vervolgens het inzicht in de eigen situatie vergroten, waardoor de veranderingsbereidheid opnieuw vergroot.

“De ouders zijn hun eigen traject aangegaan, elk bij een therapeut. Wat maakt dat mama meer inzicht heeft in haar eigen problematiek (alcoholmisbruik) en ook kan zien wat de impact is op haar kinderen. En door die impact te zien, zijn ze ook wel gemotiveerd om dingen te doen. Bv. even afzonderen als er ruzie zit aan te komen.” (contextbegeleider, casestudie)

De minderjarige wordt meer als actieve partner gezien, maar oog voor het hele gezinssysteem blijft belangrijk

Daarnaast zet de SofS-benadering in op het creëren van een verhaal voor de minderjarigen. Zowel consulenten als contextbegeleiders geven aan dat het nu vanzelfsprekender is om minderjarigen zoveel mogelijk mee te nemen in een traject. Men is er van overtuigd dat het belangrijk is om minderjarigen een verhaal te geven, eerder dan ze in het ongewisse te laten (vanuit een beschermingsidee). Consulenten en contextbegeleiders trachten bewust de tijd te nemen om aan het kind uit te leggen waarom hulpverlening betrokken is, hun centraal te stellen tijdens netwerkberaden, ouders een woord- en beeldverhaal te laten voorlezen enz..

“Die begeleiding is vroeger stop gezet, maar mama heeft via een woord- en beeld wel aan haar dochter kunnen uitleggen waarom ze nu niet meer op bezoek mag gaan. En dat levert wel iets op voor een kind en ook voor een mama. Ik denk dat dat vroeger, of in andere begeleidingen, minder ruimte of tijd krijgt. Dat verhaal geven aan het kind, dat vind ik wel een mooie beweging.” (regionaal staflid, focusgroep)

Voor heel wat contextbegeleiders is de grootste winst in een traject als ouders zich kunnen verplaatsen in de kinderen en nadenken over de impact op de kinderen wanneer ze zelf keuzes maken. Enkele ouders bevestigen dit ook en geven aan dat ze zich vaker verplaatsen in het perspectief van de kinderen en zaken meer proberen uit te leggen op kindermaat.

“Wat we ook geleerd hebben, alles op kindermaat. Alles is uit te leggen he, op maat. [...] We zouden vroeger eerder de keuze voor haar gemaakt hebben. Dat doen we nu niet. [...] (Naam contextbegeleider) zei ook altijd ‘moest ik nu aan (naam minderjarige) vragen dat ..., wat zou zij dan zeggen?’ Zo hebben we leren denken. Altijd vanuit haar perspectief [...]. Als je dat traject gevolgd hebt, dan doe je dat, dan denk je standaard zo.” (papa, casestudie)

Echter, doordat de aanmelding op naam van één minderjarige gebeurt, geven enkele ouders aan dat de impact en ondersteuning voor het **gehele gezinssysteem uit het oog verloren** wordt, bv. wanneer er broers of zussen aanwezig zijn (uit andere relaties). Zo kan een mama van vier kinderen niet begrijpen dat haar twee jongste kinderen (onder toezicht van de jeugdrechter) uit huis werden geplaatst o.w.v. onveiligheid, terwijl de oudste kinderen (opgevolgd door het OCJ) wel thuis konden wonen. Volgens mama was het onbegrijpelijk hoe er kon ingeschat worden dat het voor het éne kind

onveilig was en voor het andere niet. Een andere ouder geeft aan dat er te weinig aandacht was voor de kinderen uit een andere relatie van één van de ouders.

“Naast (naam minderjarige) heeft de mama nog twee andere kinderen, met de oudste zit ze ook in een rechtzaak, die niet bij haar woont. [...] Als de rechter gaat uitspreken van ‘je hoeft niet meer bij mama te gaan’ voor dat ene kind, en dan voor mijn dochter zijn er versoepelingen. Voor het ene kind is het precies veilig en voor het ander niet. Allee, dat vind ik zo raar.” (papa, casestudie)

Het partnerschap tussen consulenten en contextbegeleider evolueert terwijl de onbeschikbaarheid van andere professionele partnerschappen trajecten blokkeert

Consulenten en contextbegeleiders geven aan dat er steeds sterker samengewerkt wordt tussen OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders, mede omdat men elkaar beter leert kennen en meer expertise heeft over wat SofS inhoudt. Daar waar men bij de start van de implementatie zoekende was in hoe het partnerschap vorm kon krijgen (cf., wie doet wat, wie neemt welke rol in) is er momenteel meer duidelijkheid rond elkaars rol, verwachtingen en mandaat. Consulenten en jeugdhulpaanbieders geven aan dat er meer sprake is van samenwerken en een gedeelde taal. Een gedeelde gevaarsboodschap en veiligheidsdoelen dragen er toe bij dat de neuzen van bij de start in dezelfde richting staan. Men merkt ook dat de houding naar elkaar toe positief geëvolueerd is. Zo is er meer begrip naar elkaars werkdruk en expertise. Er is bovendien meer openheid om zich kwetsbaar op te stellen en elkaar op te zoeken wanneer men steun nodig heeft.

“We spreken minder van ‘aanmelden’, maar meer van ‘partnerschap aangaan’. Het gaat niet over een ‘pakketje’ doorgeven, maar samen op weg, met elk zijn rol en verantwoordelijkheid.” (evaluatiegroep)

Men ziet hiervan ook een impact op het gezin. Volgens een contextbegeleider biedt de gedeelde taal en visie eenduidigheid en voorspelbaarheid voor het gezin. Drie van de bevroagde ouders benoemen echter dat er te weinig communicatie was tussen de consulent en de contextbegeleider. Dit voelde frustrerend omdat ouders het heel belangrijk vinden dat de consulent (en jeugdrechter) accurate informatie ontvangen over de situatie, zodat de juiste beslissingen kunnen worden gemaakt.

“(Naam contextbegeleider) is ook verplicht om zaken door te geven aan de consulent, maar dat werd niet gedaan. Waardoor de consulent niet echt een beslissing kon nemen op basis wat ze hoorde. Ik denk dat daar toch wel wat miscommunicatie was omdat ze niet alles doorgaf.” (papa, casestudie)

Daarnaast botst men op de onbeschikbaarheid van andere professionele diensten. Zo zijn er bijvoorbeeld lange wachtlijsten om kinderen op te vangen in een CKG of reguliere contextbegeleiding verder te zetten. Consulenten en contextbegeleiders geven aan dat ze het ontzettend frustrerend vinden om met een ‘onhaalbaar plan b’ te werken wanneer plan b in netwerk niet haalbaar is. Dit zorgt voor veel stress en onzekerheid bij de hulpverlening en bij de ouders.

“Het is an sich geen frustratie naar SofS, maar het is echt wel een frustratie van ‘als het niet lukt, we hebben echt wel geen plan b’s niet meer, en ja, wat moeten we dan doen?’ Dan laten we die kinderen in dezelfde shit zitten, allee.” (regionaal stafid, focusgroep)

Minderjarigen groeien meer op in natuurlijk netwerk, maar (de dreiging van) een uithuisplaatsing laat een diepe en blijvende indruk na

Heel wat consultants en contextbegeleiders geven aan dat de SofS-implementatie er toe bijdraagt dat men in eerste instantie op zoek gaat naar natuurlijk netwerk alvorens een uithuisplaatsing overwogen wordt. Er wordt intensief en creatief op zoek gegaan naar netwerkfiguren die de veiligheid van de minderjarige mee kunnen garanderen. Men tracht netwerk ook ruim te interpreteren en zoekt bijvoorbeeld ook naar wat een juf, voetbalcoach of mama van een klasgenoot kan betekenen. De dashboarddata laten bijvoorbeeld zien dat plan b in netwerk meer ingezet wordt in recent afgesloten dossiers (2022-2023) in vergelijking met vroegere trajecten (2021). Zowel enkele contextbegeleiders als ouders uit de casestudies geven uitdrukkelijk aan dat ze inschatten dat de kinderen zonder een contextbegeleiding SofS traject geplaatst zouden geweest zijn. Ook twee minderjarigen geven aan dat ze zich door het veiligheidsplan thuis meer begrepen en veilig voelen.

“Mama en papa hebben nu mensen rondom hen die wel iets zullen doen.” (minderjarige, casestudie)

“Mensen die ook al heel lang hulpverlening hebben gehad en die nu ineens zonder hulpverlening verder kunnen. Terwijl we vroeger die kindjes gewoon zouden geplaatst hebben. Ik zie daar wel een groot verschil in.” (contextbegeleider, focusgroep)

Echter, de gesprekken met gezinnen laten zien dat (de dreiging van) een uithuisplaatsing **een diepe indruk** nalaat. Enkele ouders en kinderen benoemen zowel psychische als fysieke klachten ten gevolge van het hele traject. Zo benoemt bijna de helft van de bevraagde ouders (5/12) dat ze een continue angst hebben dat een gelijkaardige tussenkomst van een gemandateerde voorziening zich zal herhalen. Eén mama ontwikkelde hart- en schildklierproblemen naar aanleiding van de vele stress die het traject heeft veroorzaakt, waardoor ze momenteel op ziekte staat en niet kan gaan werken.

“Ik was in shock, ik wist niet wat er gebeurde. Heel mijn gezin was in shock. Ik had zoveel stress, ik ging flauwvallen [...] Ik dacht dat ik mijn kinderen kwijt zou zijn, dat ze naar een voorziening gingen gaan. [...] Wij zaten een paar maanden in een depressie. De kinderen ook, die hadden een depressie. (Naam minderjarige) ook altijd maar wenen 's nachts.” (mama, casestudie)

“Ik ben altijd thuis gebleven tijdens het traject. Mentaal kon ik het niet aan om te gaan werken. Ik was thuis, maar ik was niet thuis, fysiek, maar niet mentaal. ‘Waar zijn die drie jaar gebleven?’” (mama, casestudie)

Ook voor minderjarigen laat een (dreigende) uithuisplaatsing een diepe indruk na. Zo is er bij enkele kinderen een continue angst voor uithuisplaatsing of zijn er frequente nachtmerries.

“Ik moet nog altijd met haar meeslapen. Zij legt haar been over mij en ik mag niet weg. Dus om 20u lig ik in mijn bed en ik moet wachten tot ze vast slaapt. Als ze iets stouts heeft gedaan dan zegt ze ‘moet ik weer naar (naam voorziening) gaan slapen, ik wil niet naar (naam voorziening) gaan slapen.’ Ze denkt tot op vandaag dat doordat zij stout is geweest dat ze weggenomen is van de ouders.” (mama, casestudie)

“Niemand heeft die nachten wakker gelegen omdat ze (minderjarige) niet kon slapen, schreeuwde, huilde. Niemand heeft 's nachts haar propere kleren vervangen toen ze begon te bedplassen. Niemand, behalve ik.” (mama, casestudie)

Alle bevraagde ouders, die een uithuisplaatsing hebben meegemaakt, geven aan dat deze gebeurtenis een enorme impact had. Vier van de bevraagde ouders geven aan dat de uithuisplaatsing onverwacht

was, van de éne dag op de andere, en dat er onvoldoende gecommuniceerd werd over de reden van de beslissing.

“Ik was mijn twee oudste kinderen kwijt, ik was mijn twee jongste kinderen kwijt. Op dat moment zakt de hele grond weg onder jou (weent). Op dat moment niet weten wat of hoe [...] Wetende dat je kind op dat moment zo van je weggenomen wordt, ik heb daar nog altijd nachtmerries van. [...] Pas na vier dagen hebben wij gezien waar ons kind zat. Je mag ze één uurtje zien. Je weet niet wie die mensen zijn en dan moet je afscheid nemen van jouw kind. Dat was verschrikkelijk.” (mama, casestudie)

Een mama waarvan haar dochter nog steeds geplaatst is in een pleeggezin geeft aan dat het ontzettend moeilijk is om haar dochter zo weinig te zien.

“Ik wil mijn dochter heel graag thuis. Dat ik weer gelukkig kan zijn, dat ik kan zijn wie ik wil zijn, met wie ik wil. Ze is nu bijna 2,5 jaar weg. Als je je eigen kind om de 14 dagen ziet, dat is heel moeilijk. En ze zegt ook ‘ik wil terug bij mama wonen.’ Ze begint het nu te beseffen dat ze niet bij mama woont. Dat is altijd heel pijnlijk als je je eigen kind moet achterlaten. [...] Gewoon een moeder-dochter moment dat gaat momenteel gewoon niet. Dat zijn dingen die ik zo hard mis.” (mama, casestudie)

Twee derde van de bevroagde ouders vertellen dat de impact van een (dreigende) uithuisplaatsing voor gezinnen onderschat wordt. Men geeft aan dat er te licht wordt omgegaan met de stress en gevolgen die beslissingen kunnen hebben voor de ontwikkeling van het kind en de relatie tussen ouder en kind. Hoewel hulpverleners ouders trachten te erkennen in hun gevoel, geven ouders aan dat niemand kan begrijpen hoe groot en ingrijpend deze impact is als men het zelf niet heeft ondervonden.

“Ik zeg altijd ‘jullie gaan nu met een goed gevoel gaan slapen.’ Het is altijd heel moeilijk om dat te begrijpen als je het zelf niet hebt meegemaakt. Ze zeggen wel van ‘wij begrijpen dat’, maar je begrijpt dat totaal niet.” (mama, casestudie)

4b. Welke indicatoren zijn van belang in het verder meten en opvolgen van de impact die de module contextbegeleiding SofS heeft?

Eerder onderzoek benadrukt dat de wetenschappelijke basis voor SofS dringend ontwikkeld dient te worden. Men waarschuwt dat de benadering momenteel frequent wordt ingezet zonder veel bewijs van positieve impact (Sheehan et al., 2018). Een handvol studies trachtten de impact van SofS in kaart te brengen door het gebruik van impactindicatoren, zoals de hoeveelheid heraanmelding van dossiers, transfer van hulpverlening, ouderlijke betrokkenheid en empowerment en gezinswelzijn (Vink et al., 2017; Reekers et al., 2018; Lwin et al., 2014). Deze studies toonden aan dat er minder heropeningen van dossiers waren, een hogere snelheid van overdracht van dossiers was, en verhoogd ouderlijke engagement en betrokkenheid is in de SofS-interventiestudie in vergelijking met het reguliere zorgaanbod. Een andere studie toonde aan dat het aantal kinderen dat in zorg terechtkwam aanzienlijk minder was in de interventiegroep dan in de groep die reguliere zorg ontving en dat ouders en jongeren op mentaal en sociaal vlak een hoger welzijnsniveau rapporteerden (Holmgard Sorensen, 2009). Echter wijzen de auteurs er op dat de kenmerken van de interventie- en vergelijkingsgroep sterk verschillen, waardoor de variatie in impact te wijten kan zijn aan factoren die niet aan de SofS-benadering gerelateerd zijn (Vink et al., 2017; Reekers et al., 2018; Lwin et al., 2014). De SofS-

interventie maakt immers vaak deel uit van een lang en complex geheel van veranderingen in een gezin, waardoor het moeilijk is om met zekerheid te zeggen of de impact SofS-gerelateerd is en of de vergelijkingsgroep daadwerkelijk vergelijkbaar is.

Hoewel het meten van impact kan verschillen van land tot land en van organisatie tot organisatie, concludeerden Caffrey et al. (2021) dat impactindicatoren voor SofS trajecten best tegemoet moeten komen aan drie objectieven, nl.: 1) het maximaliseren van de veiligheid van het kind (lage herhaling van mishandeling, lage heraanmelding rond onveiligheid, hoge niveaus van ervaren veiligheid van het kind door het kind/de ouder/de familie/ de medewerker door bv. het gebruik van een veiligheidsschaal, enz.); 2) het minimaliseren van negatieve impact op de familie (laag percentage van kinderen in zorg, hoge plaatsingspercentages bij verwanten, korte verblijfsduur in zorg, het kind heeft meer en sterkere banden met betrokken volwassenen in het natuurlijk netwerk, enz.); en 3) het maximaliseren van positieve impact op de familie.

Tijdens een tweedaagse workshop over *meaningfull measurements*, door SofS-trainer en consultant Mike Caslor op 20 en 21 maart 2023, bouwde het agentschap Opgroeien verder op deze drie objectieven en werden er vijf indicatoren voorgesteld. Deze vooropgestelde indicatoren werden als basis gebruikt om impactindicatoren verder uit te werken (zie verder kerndataset). Tabel 9 illustreert welke vijf indicatoren geformuleerd werden, hoe deze geregistreerd en opgevolgd kunnen worden en welke positieve impact wordt beoogd.

Impactindicator 1 en 2 zijn gericht op het verhogen van de veiligheid van het kind. Om deze impactindicatoren helder te krijgen is het belangrijk om uit te klaren wat de ondergrens voor onveiligheid is (zie verder aanbevelingen). Wanneer er consensus is over de invulling van (on)veiligheid, kunnen organisaties eenzelfde impact nastreven.

De combinatie van impactindicator 3 en 5, nl. een daling in het aantal professionelen en een stijging van het aantal netwerkfiguren rond een gezin, veronderstelt dat er een shift plaats vindt in regie en verantwoordelijkheid. De regie en verantwoordelijkheid over de veiligheid van een minderjarige verschuift immers van professioneel naar natuurlijk netwerk. Bij deze impactindicator is het essentieel dat er een heldere definiëring is van wat er begrepen wordt onder 'professionelen' (bv. wordt een vertrouwenspersoon op school of een psycholoog in kader van diagnostiek bij de jongere ook meegeteld), en 'netwerkfiguren' (bv. worden figuren die wel instaan voor de veiligheid van de minderjarige maar geen lid zijn van het netwerkberaad meegeteld?) en hoe deze geteld worden (bv. betrokken diensten tellen als 1, individuele hulpverleners tellen als 1, wordt een gemandateerde voorziening meegeteld of niet).

Verder is het belangrijk om te benadrukken dat deze impactindicatoren de complexiteit van contextbegeleiding SofS trajecten niet kan vatten en dat deze idealiter in combinatie begrepen worden. Bijvoorbeeld, hoewel impactindicator 1 peilt naar een 'nieuwe' aanmelding bij een gemandateerde voorziening na het doorlopen van een contextbegeleiding SofS traject (m.a.w. is er een 'nieuwe' aanmelding o.w.v. onveiligheid bij een OCJ, SDJ of VK?), kan een heraanmelding net een positief teken zijn dat het gezin de weg vindt naar de hulpverlening wanneer het nodig is en/of dat deze nieuwe aanmelding niet over onveiligheid gaat. Ook bij impactindicator 4 is het mogelijk dat een

Tabel 9. Overzicht van de vijf voorgestelde indicatoren om de impact van SofS trajecten te meten

Impactindicator	Objectief indicator	Wat ligt achter de indicator?	Positieve impact
1. Daling van aantal heraanmeldingen van onveiligheid	Maximaliseren van veiligheid van het kind	Minder trauma, daling van aantal kinderen in onveiligheid	Geen heraanmelding bij een gemandateerde voorziening
2. Subjectief gevoel van veiligheid bij minderjarige		Minderjarige voelt zich veiliger, hoger welzijn	Concrete waarnemingen en signalen dat minderjarige zich veiliger voelt. Stijging van score op veiligheidsschaalvraag door ouders
3. Daling van aantal professionelen rond het gezin	Minimaliseren van negatieve impact op gezin	Professionele hulpverlening is minder nodig om veiligheid te garanderen	Daling van aantal professionelen doorheen traject
4. Daling van aantal uithuisplaatsingen buiten het natuurlijk netwerk		Heldere afspraken als er onveiligheid is, een 'werkend' veiligheidsplan	Doorheen het traject is er geen uithuisplaatsing buiten het natuurlijk netwerk
5. Stijging van aantal netwerkfiguren rond het gezin	Maximaliseren van positieve impact op gezin	Er is een toename van betrokken en geëngageerde personen rond het gezin, het gezin voelt zich meer verbonden, uitbreiding van natuurlijk ondersteuningssysteem, toename van sociale steun	Stijging van aantal netwerkfiguren doorheen traject

uithuisplaatsing buiten het natuurlijk netwerk de beste keuze is voor zowel het gezin als de hulpverlening. Door de vijf impactfactoren gezamenlijk te bekijken, verhoogt de kans op een betrouwbare uitspraak over de gerealiseerde impact.

De vijf impactindicatoren werden bevraagd in de 18 casestudies en bieden input voor de verdere uitwerking van de kerndataset (zie verder output)². Wat betreft de eerste impactindicator, nl. heraanmelding bij een gemandateerde voorziening, laat de termijn van het onderzoek niet toe om hier uitspraken over te doen. Op het moment van het interview (enkele maanden na het afsluiten van een contextbegeleiding SofS module), werden 11/18 gezinnen nog opgevolgd door het OCJ, SDJ of VK. Bij 4/18 gezinnen werd een module reguliere contextbegeleiding opgestart en bij 2/18 gezinnen was er geen hulpverlening meer betrokken.

In 16/18 trajecten werden duidelijke waarnemingen en signalen van hogere veiligheid en welbevinden bij de minderjarige, waarvoor de aanmelding gebeurde, beschreven. In 13/18 trajecten werden deze signalen benoemd bij alle betrokken minderjarigen (ook bij broers en zussen). Enkele

² Een gedetailleerd overzicht van deze impactindicatoren in de 18 casestudies is niet toegevoegd aan het rapport om de anonimiteit van de participanten maximaal te kunnen garanderen, maar kan opgevraagd worden bij het onderzoeksteam via Lana.DeClercq@ugent.be of Wouter.Vanderplasschen@ugent.be.

signalen die beschreven werden zijn bv.: *“De twee kinderen vinden het leuk om bij mama te overnachten, aan het begin van het traject wouden en durfden ze dit niet”, “De oudste dochter voelt zich vrijer, ze is aan het verder studeren, heeft nu een vriend, voelt zich beter op school, ze mag mee op schoolreis”, “ De kinderen geven aan dat als er iets is, dat ze een vertrouwenspersoon hebben, ze zeggen ‘het is goed voor ons, ik kan het netwerk vertrouwen, het loopt ok thuis, ik maak me geen zorgen meer, want als mama en papa ruzie hebben zullen er wel mensen ingrijpen, we zijn niet bang’.”* Bij 8/18 trajecten was de score op de veiligheidsschaalvraag bij beide ouders hoger aan het einde van het traject dan bij de start. Bij 3/18 trajecten nam de evolutie in de scores een U-vorm aan. Bij de start van het traject was de score vrij hoog omdat er nog onduidelijkheid en ontkenning is rond de situatie (bv. ouders zijn niet akkoord met de zorgen die de consulent en contextbegeleider benoemen). Naarmate het traject vordert daalde de score, omdat er meer openheid en eerlijkheid was en de ouder meer inzicht kreeg in de ernst van de situatie en de wenselijke verandering. Bij afronding was de score op de veiligheidsschaalvraag opnieuw gestegen o.w.v. verhoogde veiligheid in het gezin. Bij 3/18 trajecten werd de veiligheidsschaalvraag enkel bij de start van het traject bevestigd, bij 2/18 werd er geen veiligheidsschaalvraag gesteld en bij 2/18 trajecten rapporteerden de ouders geen evolutie in de scores.

Wat betreft het aantal professionelen rond het gezin, was er bij 7/18 trajecten een stijging van het aantal professionelen aan het einde van het traject in vergelijking met de start (bv., CKG, 1G1P, CAW, CGG, OOC, psychiater,...). Bij 7/18 trajecten bleef dit aantal stabiel en bij 4/18 trajecten daalde het aantal professionelen rond het gezin.

Bij de meerderheid van de trajecten (13/18) is plan b niet in werking getreden, hiervan werd in acht trajecten het natuurlijk netwerk als plan b benoemd en in vijf trajecten zou de module verblijf ingeschakeld worden. Bij 5/18 trajecten is plan b in werking getreden, waarvan vier in het natuurlijk netwerk en één in module verblijf. Twee trajecten waren in plan b opgestart, waarbij de kinderen verbleven in natuurlijk netwerk.

Het aantal netwerkfiguren rond het gezin bleef in de meeste trajecten (12/18) stabiel. Bij zeven van deze trajecten werd wel benoemd dat er een verandering plaatsvonden in de rol en de relatie met de netwerkfiguren. Zo voelden deze personen meer ondersteunend aan voor de ouders, waren ze meer op de hoogte van de situatie en namen ze een actievere rol in bij het ondersteunen van de veiligheid van de minderjarige. Bij vijf trajecten was er een stijging van het aantal netwerkfiguren en bij één traject was er sprake van een daling.

“Aantal netwerkfiguren zijn dezelfde gebleven, maar mama en kinderen doen er nu meer beroep op. Teamverantwoordelijke heeft het gevoel dat er nu de juiste mensen rond het gezin staan, mensen die door de minderjarige als veilig ervaren worden. Voordien hadden de netwerkliden minder mandaat om effectief iets te doen bij zorgen en nu hebben ze dit wel en voelen de kinderen dat ook.”
(contextbegeleider, casestudie)

4. Output

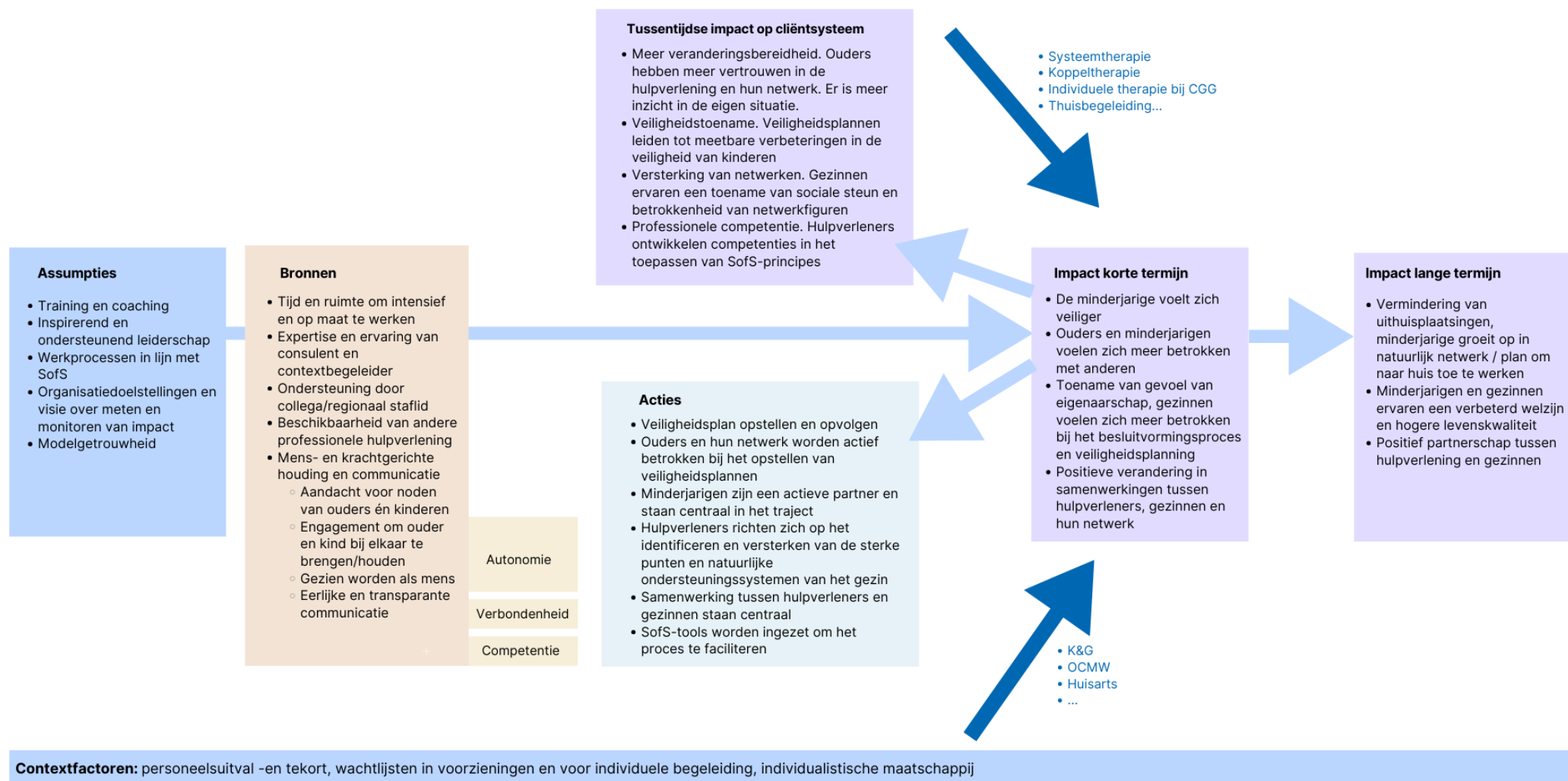
4.1. Aangepaste programmatheorie

Op basis van de onderzoeksbevindingen en de eerder uitgewerkte programmatheorie in kader van de SofS-implementatie binnen de afdeling OSD (cf., De Clercq et al., 2022) werd onderstaande programmatheorie ontwikkeld (Figuur 13). Een programmatheorie is een logisch model dat beschrijft hoe een programma bedoeld is om te werken, welke aannames eraan ten grondslag liggen en welke resultaten het beoogt te bereiken. De programmatheorie toont de assumpties, bronnen, tussentijdse impact en acties om tot de impact te komen die contextbegeleiding SofS trajecten beogen op korte en lange termijn.

De **assumpties** binnen de programmatheorie omvatten de feiten, stand van zaken, situatie, enz. die men noodzakelijk acht om programmasucces te bekomen. De vier kritische elementen van de implementatiecyclus, nl. Leren, Leiderschap, Organisatorische afstemming en Zinvol meten en monitoren, kunnen gezien worden als randvoorwaarden van een gedegen implementatie (zie eerder onderzoeksvraag 1). Deze implementatie veronderstelt dat de SofS-principes op een modelgetrouwe en collaboratieve wijze worden ingezet met een gedeeld begrip en een gedeelde verantwoordelijkheid over wat het minimaliseren van risico's voor de minderjarige inhoudt (Sheehan et al., 2018).

Om tot een gedegen SofS-implementatie te komen, zijn een aantal **bronnen** cruciaal. Zo is tijd en ruimte cruciaal om intensief en op maat te werken. Wanneer de caseload te zwaar is, zal er bijvoorbeeld geen draagvlak zijn om te registreren of monitoren en heeft het meten van impact geen betekenis. Verder is het van belang dat praktijkwerkers voldoende expertise en vaardigheden hebben om de SofS-praktijk kwaliteitsvol in te zetten en dat ze hierbij gecoacht worden door collega's of leidinggevers. Daarnaast is de beschikbaarheid van andere professionele partners (indien nodig) belangrijk om tot een kwalitatieve implementatie te komen op caseniveau. De vier elementen die voor ouders als werkzaam worden beschouwd (zie verdere discussie) verwijzen naar een mens- en krachtgerichte houding en communicatie bij de hulpverlener. Deze vier elementen lijken in te spelen op de drie psychologische basisnaden, nl. de nood aan autonomie (d.w.z. de nood aan psychologische vrijheid), verbondenheid (d.w.z. de nood aan een warme en hechte band met anderen) en competentie (d.w.z. de nood om zich bekwaam te voelen) (Deci & Ryan, 1985; Ryan & Deci, 2017). Eerder onderzoek toonde reeds aan dat deze drie basisnaden een belangrijke rol spelen in de werkzaamheid van SofS (Caffrey & Browne, 2022). Strategieën die bijdragen aan autonomie ondersteuning zijn: keuze en inspraak bieden; druk en manipulatie vermijden; en ondersteuning bieden bij het vinden van persoonlijk zinvolle redenen voor verandering. Strategieën die de nood aan verbondenheid versterken zijn: empathie tonen; oog hebben voor alle perspectieven, niet beoordelend zijn; volledige transparantie tonen over verwachtingen, het proces en de mogelijke uitkomsten. Om de nood aan competentie te ondersteunen is het wenselijk dat de hulpverlener ondersteuning biedt bij het ontwikkelen van duidelijke, realistische en haalbare doelen en dat men informatieve en positieve feedback geeft. Hulpverleners spelen een belangrijke rol in het tegemoet komen aan de psychologische basisnaden van gezinnen. Wanneer deze drie noden ondersteund worden, verhoogt de autonome motivatie om zelf over te gaan tot verandering (Caffrey & Browne, 2022).

Figuur 13. Programmatheorie contextbegeleiding Signs of Safety

De nodige assumpties en bronnen dragen vervolgens bij aan een **tussentijdse impact**, waarbij er een toename is van veranderingsbereidheid, veiligheid, netwerken sterker worden en hulpverleners competentier worden in de SofS-praktijk. Met betrekking tot de verhoogde veranderingsbereidheid, tonen ouders meer vertrouwen in de hulpverlening en hun netwerk en er is meer inzicht in de eigen situatie. SofS speelt in op deze veranderingsbereidheid door in te zetten op de betrokkenheid, samenwerking en flexibiliteit die nodig zijn om effectief te reageren op de unieke behoeften van gezinnen en kinderen. SofS moedigt hulpverleners bovendien aan om voortdurend te evalueren en aan te passen op basis van veranderende omstandigheden en behoeften van het kind en het gezin. Deze bevindingen rond veranderingsbereidheid sluiten aan bij eerder onderzoek over procedurele rechtvaardigheid – breder gedefinieerd als eerlijke besluitvorming – dat aantoonde dat mensen die zich rechtvaardig behandeld voelen (in een juridische context), meer motivatie tonen voor verandering (Tomlin et al., 2023). Kernprincipes van procedurele rechtvaardigheid, zoals inspraak, neutraliteit, respect en betrouwbaarheid, worden binnen forensische contexten geassocieerd met positieve uitkomsten waaronder verbeterde tevredenheid, samenwerking en verminderde percepties van dwang bij cliënten. Het is aannemelijk dat deze associaties in de context van kindbescherming eveneens van toepassing.

Gelijktijdig worden concrete **acties** ingezet, waaronder het opstellen en opvolgen van het veiligheidsplan en het inzetten van SofS-tools.

“Het woord- en beeldverhaal gaf voor ouders openheid om over moeilijke zaken die gebeurd zijn te spreken, het gaf taal aan de ouders en openheid voor de kinderen om er vragen over te stellen.”
(contextbegeleider, casestudie)

Deze processen kunnen er vervolgens toe bijdragen dat, op **korte termijn**, de minderjarige zich veiliger voelt, ouders en minderjarigen zich meer betrokken voelen met anderen, en eigenaarschap en partnerschap ervaren wordt. Op **langere termijn** beoogt de theorie dat minderjarigen – in eerste instantie – in het eigen netwerk opgroeien, dat gezinnen een verbeterd welzijn en hogere levenskwaliteit ervaren en dat er een positief partnerschap is tussen het gezin en de hulpverlening.

Verder is het belangrijk om te erkennen dat **andere vormen van ondersteuning**, naast SofS, zoals koppeltherapie, ondersteuning bij een CGG, door een OCMW of huisarts, nodig zijn om tot de beoogde uitkomsten te komen. De gesprekken met ouders en hulpverleners laten immers zien dat SofS niet op alles een antwoord kan bieden. Hulpverleners dienen dan ook open te staan en actief op zoek te gaan naar andere pistes die tegemoet kunnen komen aan de noden van het gezin. De bereikte korte of lange termijn uitkomsten kunnen op hun beurt de tussentijdse impact op het cliëntsysteem en de opgezette acties beïnvloeden (cf., wederkerige pijl).

Tot slot is het ook belangrijk om te erkennen dat de SofS-benadering zich enerzijds situeert in een bredere hulpverleningscontext, waarbij de hulpverlening kampt met frequente personeelsswissels- en uitval en wachtlijsten, en anderzijds in een bredere sociale context waarbij de SofS-visie *it takes a village to raise a child* onder druk staat in een individualistische maatschappij (zie verdere discussie). Deze **contextfactoren** beïnvloeden eveneens het implementatieproces en de uitkomsten die het kan bereiken (Munro et al., 2020). Daarnaast is het belangrijk om op te merken dat de effectiviteit van

SofS sterk afhankelijk is van de zorgvuldige implementatie en aanpassing aan de lokale context. Monitoring, evaluatie en voortdurende aanpassing zijn cruciaal om de beoogde resultaten te bereiken.

4.2 Uitkomstentabel

De bevindingen uit de diverse werkpakketten bieden inzicht in de impact die de module contextbegeleiding SofS heeft op cliënt-, team- en organisatieniveau, en dit op korte, middellange en lange termijn. Tabel 10 biedt een overzicht van deze ervaren impact, zoals beschreven door OSD-medewerkers, contextbegeleiders, leidinggevendenden, ouders en minderjarigen (zie eerder onderzoeksvraag 4a). Deze uitkomstentabel geeft zowel input voor de ontwikkeling van de programmatheorie als de kerndataset (zie verder). Het is belangrijk om op te merken dat deze uitkomsten geen generieke uitkomstfactoren zijn en tot stand kwamen op basis van de interviews in kader van dit onderzoek.

Tabel 10. Uitkomstentabel op cliënt, team- en organisatieniveau

Korte termijn	Middellange termijn	Lange termijn
Cliëntniveau		
- gezinnen zijn duidelijker geïnformeerd - meer oog en verhaal voor de minderjarige - actiever inzetten en betrekken van netwerk, zorgt voor gevoel van steun of stress/weerstand - geheimhouding wordt doorbroken	- groei/herstel van relaties - toename van gevoel van eigenaarschap - druk op tegemoet te komen aan verwachtingen van consulent/jeugdrechter - focus op veiligheid duwt mogelijke andere noden van gezin naar de achtergrond	- minderjarige groeit vaker op in natuurlijk netwerk - persoonlijke groei - risico dat gezinnen in meest kwetsbare situaties uit de boot vallen - gezin krijgt niet de nodige ondersteuning door beperkte beschikbaarheid externe partners of fragmentering van hulpvraag - onduidelijkheid over duurzaamheid van netwerk en veiligheidsplan
Teamniveau		
- duidelijke focus in begeleidingen - meer oog voor wat goed loopt, de krachten en veiligheid in het gezin - actiever inzetten en betrekken van ouders, minderjarige en netwerk - onduidelijkheid over visie van organisatie en organisatiedoelstellingen	- meer duidelijkheid over de rol, taken en positie van contextbegeleiders en consulenten - procedurele /methodische invulling van SofS	- jobtevredenheid, personeelsuitval - lerend en reflectief klimaat
Organisatieniveau		
- diverse processen en fora om het leren te stimuleren	- grotere focus op krachten- en contextgericht werken - onduidelijkheid over verbreding van SofS-visie voorbij contextbegeleiding SofS module	- lerende organisatie - verdere visie ontwikkeling

4.3 Kerndataset

Op basis van de eerder voorgestelde impactindicatoren (Tabel 9), de ontwikkelde programmatheorie (Figuur 13) en de uitkomstentabel (Tabel 10) wordt een voorstel gedaan voor het opstellen van een kerndataset die de impact van de implementatie in de toekomst verder kan monitoren en opvolgen. De kerndataset stelt zowel **kwantitatieve als kwalitatieve indicatoren** voor en tracht tegemoet te komen aan drie principes waaraan de impact voor gezinnen zou moeten voldoen, nl. **subsidiariteit, krachtgerichtheid en duurzaamheid**. Subsidiariteit betekent dat de hulpverlener vertrekt van de vraag of de behoefte van de personen tot wie hij zich richt en er maximaal bij aansluit. Als een verschillend aanbod aan de vraag of de behoefte kan beantwoorden, wordt het minst ingrijpende aanbod aangeboden. Krachtgerichtheid betekent dat ouders en minderjarigen zich gehoord voelen en dat er aandacht is voor wat goed gaat. Duurzaamheid houdt in dat het veiligheidsplan blijft aansluiten bij de noden van het kind en dat het netwerk blijft staan, ook wanneer hulpverlening niet langer betrokken is.

Ten eerste omvat de ontwikkelde kerndataset (Tabel 11) twee surveys (Tabel 12 en 13), die de **getrouwheid** aan de SofS-principes en de vaardigheden van de werker in kaart brengen (cf., *competence fidelity*; Turnell et al., 2017). De eerste survey is gericht naar ouders, bevat 28 items en gaat de modelgetrouwheid (item 1 - 14) en de effectiviteit van de ondersteuning na (item 15 - 28). De items die modelgetrouwheid nagaan zijn gebaseerd op het Ouder/familie feedback proces (Munro, Turnell & Murphy Child Protection Consultancy, 2019) en de items die de effectiviteit van de ondersteuning nagaan zijn gebaseerd op Ince en Schmidt (2017). De items die effectiviteit bevragen richten zich op het ervaren verschil door ouders en minderjarigen, het ervaren effect op zelfredzaamheid, zelfstandigheid en participatie. De vier elementen die ouders als meest ondersteunend hebben ervaren in hun traject zijn verwerkt in deze bevraging (zie verdere discussie). De surveyitems dienen als basis om in gesprek te gaan met de ouder over het traject. De tweede survey is gericht naar kinderen en jongeren, bevat zeven items en is gebaseerd op het instrument ontwikkeld door Elia 'kind/jongere feedback als maatstaf voor praktijkdiepte' (Finan, Salveron & Bromfield, 2016). Het item 'kon jij beslissen over met wie er werd samengewerkt' werd toegevoegd aangezien eerder onderzoek laat zien dat de uitkomsten van interventies, waarbij informele sociale netwerk betrokken wordt, beter zijn wanneer de minderjarige zelf beslist met wie wordt samengewerkt (Koper, 2023).

Ten tweede omvat de kerndataset indicatoren die gericht zijn op de **drie impactdomeinen** die SofS beoogt: maximaliseren van de veiligheid van het kind, het minimaliseren van de negatieve impact op het gezin en het maximaliseren van positieve impact op het gezin (cf., Caffrey, Caslor, & Munro, 2021). Deze indicatoren zijn ontwikkeld op basis van de eerder vooropgestelde impactindicatoren (Tabel 9), aangevuld met de ervaringen van contextbegeleiders, consulenten, ouders en minderjarigen uit de 18 cases. Uit de bevraging van de impactindicatoren in deze 18 cases bleek onder meer dat een toename van professionele hulpverleners tijdens het traject door de meeste contextbegeleiders en ouders eerder als een positieve evolutie werd ervaren (in tegenstelling tot de eerder geformuleerde positieve uitkomst: daling van aantal professionelen). Zo was er bereidheid bij de ouder om in individuele

therapie te gaan of deed men beroep op de ondersteuning van een OCMW of CGG. Omwille van de ambivalente interpretatie van deze impactindicator koos de onderzoeksgroep er voor om deze impactindicator niet mee te nemen in de verder ontwikkelde kerndataset. Daarnaast werden de items ‘bij hoeveel personen kan de minderjarige terecht als hij zich onveilig voelt’ en ‘aan welke personen kan de minderjarige vertellen dat hij zich niet goed/onveilig voelt’ toegevoegd om na te gaan in welke mate een vertrouwensfiguur aanwezig is en blijft voor de jongeren. Eerder onderzoek over natuurlijk mentorschap toont dat de kans op uithuisplaatsing vermindert wanneer een natuurlijke mentor aanwezig is én wanneer er sprake is van een kwalitatieve relatie met deze mentor (Van Dam, 2019). Het hebben van betekenisvolle relaties is bovendien één van de belangrijkste voorspellers die bijdraagt aan een positieve uitkomst voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp en het helpt hen bij het ontwikkelen van het gevoel dat ze er toe doen en ergens thuis horen (Koper, 2023).

Tabel 11. Kerndataset om impact van contextbegeleiding SofS module na te gaan

Indicator gericht op	Registratie bij afronding	Registratie 6 maanden na afronding	Registratie 1 jaar na afronding
Modelgetrouwheid	Bevraging ouder en minderjarige <i>28 items survey ouder 10 items survey minderjarige</i>		
Veiligheid minderjarige		Werd het gezin opnieuw aangemeld bij een gemandateerde voorziening o.w.v. onveiligheid? (Ja/nee) <i>Binc-registratie</i>	
		Welke signalen zijn er dat de minderjarige zich veiliger voelt? Welke signalen zijn er dat de minderjarige zich goed voelt? Bij hoeveel personen kan de minderjarige terecht als hij zich onveilig voelt? Aan welke personen kan de minderjarige vertellen dat hij zich niet goed/onveilig voelt? <i>Kwalitatieve bevraging, veiligheidsschaalvragen</i>	
Minimaliseren van negatieve impact op gezin		Was er in het traject sprake van een uithuisplaatsing? (Ja/nee) Zo ja, was de uithuisplaatsing bij natuurlijk netwerk of verblijf? <i>Dashboard/kwalitatieve bevraging</i>	
Maximaliseren van positieve impact op gezin		Hoeveel netwerkfiguren staan rond het gezin om mee de veiligheid van de minderjarige(n) te garanderen? Op hoeveel personen kan de ouder beroep doen als het nodig is? <i>Dashboard/kwalitatieve bevraging</i>	
Duurzaamheid van positieve impact		Hoe vaak en op welke manier komt het netwerk nog samen? Hoe wordt het veiligheidsplan bijgestuurd? Op welke manier grijpt het netwerk in als het moeilijk wordt? <i>Kwalitatieve bevraging</i>	

Tot slot omvat de kerndataset indicatoren die de **duurzaamheid** van veiligheidsplanning nagaan. Met deze indicatoren wordt nagegaan in welke mate het veiligheidsplan wordt bijgesteld en netwerkleden betrokken blijven en mee instaan voor de veiligheid van de minderjarige nadat de module contextbegeleiding SofS werd afgerond.

Terwijl de bevraging bij ouders en minderjarigen éénmalig is (bij het afronden van het traject), behelst de registratie van de andere indicatoren een **longitudinale opvolging**, nl. bij afronding van het traject, zes maanden en één jaar na afronding. Een longitudinale opvolging is nodig om het behoud van verbeterde veiligheidspraktijken en het voorkomen van terugval in onveilige situaties na te gaan. Om deze longitudinale bevraging mogelijk te maken is het cruciaal dat gezinnen hun akkoord geven voor een toekomstige bevraging. Het is aan te raden dat bij elk afgesloten traject gevraagd wordt aan de betrokken ouders en minderjarigen of ze later gecontacteerd mogen worden voor een bevraging en op welke manier zij bereikbaar zijn. Ouders (en de minderjarige) dienen hiervoor hun actieve toestemming te geven via een informed consent (cf., Ik ... (naam) geef de toestemming aan organisatie X om mij over 6 en 12 maanden te contacteren via ... (e-mailadres/telefoonnummer)).

Verder is het belangrijk om te benadrukken dat deze impactindicatoren niet alleen staan, maar **in totaliteit** geïnterpreteerd dienen te worden. De indicatoren vullen elkaar aan en kunnen samen een beeld geven van de duurzame impact van SofS trajecten. Een positieve impact voor alle impactindicatoren geeft een indicatie dat er langdurige veiligheid is voor de minderjarige, maximaal gerealiseerd door informeel netwerk, en dat trajecten op maat en flexibel werden ingezet.

Het onderzoeksteam adviseert dat er verder nagedacht wordt over hoe deze kerndataset ingebed kan worden in een **visie over impactmeting binnen de gehele jeugdhulp**. Deze visie kan generieke impactindicatoren omvatten die inzetbaar zijn in alle jeugdhulpmodules (cf., Wat wil men minimaal terugzien in elk traject?). Het Quality of Life kader, dat inzet op het optimaliseren van kwaliteit van leven, kan hierbij een richtinggevend kader zijn (Schalock & Verdugo, 2002; Claes et al. 2009; Swerts et al., 2019; 2023).

Tabel 12. Bevraging ouder bij afronding van traject					
Items die modelgetrouwheid nagaan ¹					
In welke mate heeft u het gevoel dat....	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Neutraal	Akkoord	Helemaal akkoord
1.De consulent/contextbegeleider luistert naar me op een manier die laat zien dat hij/zij me echt wil begrijpen	O	O	O	O	O
2.De consulent/contextbegeleider doet wat hij/zij zegt te zullen doen	O	O	O	O	O
3.De consulent/contextbegeleider merkt de dingen die goed gaan in de zorg, veiligheid en welzijn van mijn kind(eren) op	O	O	O	O	O
4.De consulent/contextbegeleider en ik komen overeen over wat de krachten zijn in mijn gezinssituatie	O	O	O	O	O
5.De consulent/contextbegeleider en ik komen overeen over wat de zorgen zijn in mijn gezinssituatie	O	O	O	O	O
6. Ik voel(de) me betrokken wanneer er plannen worden/werden gemaakt over wat er moest gebeuren	O	O	O	O	O
7. De consulent/contextbegeleider was eerlijk en duidelijk over de zorgen die er waren in mijn gezinssituatie	O	O	O	O	O
8. De consulent/contextbegeleider communiceerde duidelijke verwachtingen naar mij, mijn kind(eren), het netwerk, en andere hulpverleners over hoe de veilig van mijn kind(eren) gewaarborgd kan zijn	O	O	O	O	O
9. De consulent/contextbegeleider heeft tijd met mijn kind(eren) doorgebracht en heeft geluisterd naar wat ze zegt/zeggen over de zorgen en wat er moet gebeuren	O	O	O	O	O
10. De consulent/contextbegeleider heeft ervoor gezorgd dat mijn kind(eren) goed begrijpt/begrijpen wat er wordt gedaan om hen te helpen en wie daarin een rol speelt	O	O	O	O	O
11. De consulent/contextbegeleider vindt het belangrijk dat mijn kind(eren) veilig en geliefd opgroeien	O	O	O	O	O
12. De consulent/contextbegeleider heeft er voor gezorgd dat ik (opnieuw) hoop ervaar	O	O	O	O	O
13. De consulent/contextbegeleider heeft er voor gezorgd dat ik (opnieuw) vertrouwen kreeg in de hulpverlening	O	O	O	O	O
14. De consulent/contextbegeleider heeft mij benadert op een menselijke manier	O	O	O	O	O

<i>Items die de effectiviteit van de ondersteuning nagaan²</i>					
In welke mate heeft u het gevoel dat....	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Neutraal	Akkoord	Helemaal akkoord
15. De doelen, die in het plan geformuleerd werden, zijn bereikt	O	O	O	O	O
16. De ondersteuning heeft mij goed geholpen met mijn vragen en problemen	O	O	O	O	O
17. Door de ondersteuning voel ik me beter	O	O	O	O	O
18. Door de ondersteuning voel ik me veiliger	O	O	O	O	O
19. Door de ondersteuning voelt/voelen mijn kind(eren) zich beter	O	O	O	O	O
20. Door de ondersteuning voelt/voelen mijn kind(eren) zich veiliger	O	O	O	O	O
21. Door de ondersteuning gaat het beter thuis	O	O	O	O	O
22. Door de ondersteuning weet ik beter wat mijn krachten zijn	O	O	O	O	O
23. Door de ondersteuning kan ik mijn problemen beter oplossen	O	O	O	O	O
24. Door de ondersteuning kan ik beter voor mijzelf zorgen	O	O	O	O	O
25. Door de ondersteuning kan ik beter voor mijn kinderen zorgen	O	O	O	O	O
26. Door de ondersteuning voel ik me meer verbonden met anderen, bv. vrienden en familie	O	O	O	O	O
27. Door de ondersteuning voelt/voelen mijn kind(eren) zich meer verbonden met anderen, bv. vrienden en familie	O	O	O	O	O
28. Door de ondersteuning heb ik meer vertrouwen in de toekomst	O	O	O	O	O

Noot. ¹De items die modelgetrouwheid nagaan zijn gebaseerd op Ouder/familie feedback proces, Munro, Turnell & Murphy Child Protection Consultancy, 2019. ² De items die de effectiviteit van de ondersteuning nagaan zijn gebaseerd op Ince & Schmidt, 2017.

Tabel 13. Bevraging minderjarige

Deze vragen gaan over jouw relatie met (naam contextbegeleider)	Ja 	Soms 	Nee
1. Heb je het gevoel dat deze persoon...			
Jou goed kent?			
Goed naar jou geluisterd heeft?			
Jou geholpen heeft?			
Rekening hield met hoe jij je voelde?			
Jou belangrijk vindt?			
2. Kon je met de persoon praten over de dingen die goed liepen in je gezin?			
3. Kon je met deze persoon praten over de dingen die moeilijk liepen in je gezin?			
4. Had je het gevoel dat je iets kon zeggen over wat er met jou gebeurde?			
5. Kon jij beslissen over met wie er werd samengewerkt? Bijvoorbeeld wie deel uitmaakte van het netwerk?			
6. Voel je je veilig?			
7. Kan je bij iemand terecht als je je niet goed of onveilig voelt?			

Noot. De vragen voor de minderjarige zijn gebaseerd op instrument ontwikkeld door Elia 'kind/jongere feedback als maatstaf voor praktijkdiepte', zie Finan, Salveron & Bromfield, 2016.

5. Discussie en sporen voor verder onderzoek en beleid

In dit onderdeel blikt het onderzoeksteam terug op de onderzoeksdata en hoe deze zich verhouden tot eerder internationaal SofS-implementatie en -uitkomstonderzoek. Hierbij worden enkele kritische bedenkingen geformuleerd omtrent het huidige implementatieproces van de module contextbegeleiding SofS – en bij uitbreiding van de SofS-visie in de jeugdhulp – in de breedte en diepte, alsook naar de impact voor jongeren en gezinnen.

5.1 Onvoldoende duidelijkheid en uniformiteit in implementatie

Dit onderzoek toont aan dat er een gebrek is aan duidelijkheid en uniformiteit inzake de implementatie van de module contextbegeleiding SofS in de Vlaamse jeugdhulporganisaties. Dit houdt in dat niet alle stappen van het SofS-proces, zoals voorgeschreven, worden doorlopen en dat de implementatie sterk varieert tussen organisaties. Dit beïnvloedt de kwaliteit van de hulpverlening en vraagt om meer gestructureerde richtlijnen en duidelijke verwachtingen.

De data tonen aan dat de organisaties, die de module contextbegeleiding SofS aanbieden allen zoekende zijn in hoe ze de implementatie vorm geven. Er is gebrek aan duidelijkheid en aansturing vanuit het beleid over de verwachte stappen die nodig zijn om de implementatie op een kwalitatieve manier vorm te geven. Hoewel deze beperkte aansturing en afbakening organisaties de ruimte geeft om zelf te zoeken naar hoe de SofS-benadering vorm krijgt binnen de organisatie en deze af te stemmen met de eigenheid en visie van de organisatie, bestaat het risico dat er niet modelgetrouw geïmplementeerd wordt.

Op caseniveau tonen de dashboarddata bijvoorbeeld aan dat er in slechts 28,3% van de afgeronde contextbegeleiding SofS trajecten alle SofS-stappen doorlopen worden. De SofS-benadering schrijft echter voor dat het doorlopen van al deze stappen essentieel is om tot een kwalitatief veiligheidsplan te komen (Munro et al., 2014; 2020). Bovendien wordt in 22,8% van de afgeronde dossiers geen woord- en beeldverhaal opgemaakt, terwijl dit een essentiële stap is in een SofS traject (Munro et al., 2020). De interviews met consulenten en contextbegeleiders tonen ook aan dat SofS-stappen al dan niet worden gezet op basis van de beschikbare tijd, noden/wensen van het gezin, en/of persoonlijke voorkeur van de hulpverlener.

Op organisatieniveau is er veel diversiteit merkbaar in hoe medewerkers opgeleid worden in de SofS-benadering, hoe intervisie- en supervisie georganiseerd wordt en op welke manier werkprocessen (bv. teamvergaderingen, ICT, registratie) afgestemd worden op de SofS-visie. Bovendien tonen gesprekken met leidinggevend en contextbegeleiders aan dat er slechts een beperkt aantal organisaties stappen ondernemen om doelstellingen m.b.t. de implementatie te formuleren en deze te registreren en monitoren. Deze diversiteit en openheid leidt er toe dat de breedte en diepte van de SofS-implementatie sterk varieert tussen organisaties. De visieomschrijving van een organisatie illustreert deze diversiteit: *“In organisatie X werken we met veiligheidsplannen gebaseerd op de theorieën van Signs of Safety (Turnell en Edwards, 2009), benadering Y en benadering Z. Op basis van deze pedagogische modellen is in de organisatie een eigen systeem ontwikkeld.”* Hoewel het belangrijk is dat organisaties bewegingsruimte krijgen om de SofS-visie te implementeren, is het essentieel voor de kwaliteit van de hulpverlening dat dit binnen een afgebakend kader gebeurt met heldere richtlijnen en verwachtingen (zie verder).

Om de impact van de SofS-implementatie te kunnen meten is het cruciaal dat de implementatie modelgetrouw gebeurt. Deze modelgetrouwheid speelt zich af op drie niveaus, waarbij er sprake is van *compliance fidelity* (cf., rigiditeit t.o.v. het SofS-stappenplan), *competence fidelity* (cf., tegemoetkomen aan SofS-principes en vaardigheden van de werker) en *context fidelity* (cf., matcht het model met de context waarin het wordt ingezet, zoals de leefwereld van gezin en de caseload van de contextbegeleider) (Turnell et al., 2017). Op deze niveaus gaat het doorlopen van alle SofS-stappen (cf., *compliance fidelity*) samen met maatwerk (cf., *context fidelity*) en hoeven deze elkaar niet in de weg te staan. Net omwille van het kader is er ruimte om op maat en flexibel te werken. Om *compliance fidelity* na te gaan is het cruciaal dat de gezette SofS-stappen geregistreerd en gemonitord worden. Het onderzoeksteam adviseert dan ook dat het dashboard registratiesysteem behouden blijft en dat er een systematische terugkoppeling is van de dashboard bevindingen naar het werkveld (zie verder aanbevelingen). In de voorgestelde kerndataset (Tabel 11) wordt voornamelijk het niveau van *competence fidelity* bevraagd.

5.2 Risico op fragmentering en procedurele invulling van de hulpvraag

Het gegeven dat de SofS-benadering zijn invulling krijgt binnen een afgebakende module ‘contextbegeleiding SofS’ brengt enkele spanningsvelden met zich mee. Enerzijds biedt de modulering een kader voor exclusief en intens partnerschap en een helder mandaat voor de consulent en contextbegeleider. Anderzijds is de realiteit van de jeugdhulp complex, niet controleerbaar en niet te begrenzen.

“Het is een stukje hypocriet om dat in modules te zetten, SofS is een manier van werken. Daar maak ik me wel wat zorgen over, dat heel veel mensen denken dat ze dat kunnen en de stapjes afvinken, maar de veiligheid er achter niet zien.” (contextbegeleider, focusgroep)

De huidige modulaire aanpak kan een flexibele, behoeftegerichte benadering in de weg staan. Zo kan het niet de bedoeling zijn dat er geen ondersteuning geboden wordt aan een gezin omdat de contextbegeleiding SofS module niet beschikbaar is of dat een traject op acht maanden wordt afgerond terwijl er nog zorgen zijn over de veiligheid van een minderjarige. Een casestudie toont bijvoorbeeld aan dat een organisatie strikt vast houdt aan de afsluitdatum van acht maanden. Op acht maanden adviseerde de contextbegeleider een uithuisplaatsing via module verblijf o.w.v. aanhoudende onveiligheid. Echter was er geen residentiële plaats beschikbaar voor de kinderen. Voor dit gezin betekende dit dat er tussen de periode van afronding van het contextbegeleiding SofS traject en de datum van het interview (acht maanden later) geen hulp betrokken was, terwijl er bij afsluit van het traject sprake was van onveiligheid. Noch is het de bedoeling dat een complexe realiteit gereduceerd wordt tot een individueel probleem of een probleem op gezinsniveau (cf., een probleem dat zich situeert in ‘verkeerde opvoeding’) om de hulpverlening beheersbaar of werkbaar te maken/houden. Zo geven enkele ouders aan dat de focus op de veiligheid van één minderjarige er toe bijdraagt dat er weinig of geen oog is voor de noden van de ouders, de impact op broers of zussen of kinderen uit een andere relatie.

Deze illustraties wijzen op een beheersmatige eerder dan een hulpverleningsgerichte aanpak, waarbij de focus vernauwt tot bescherming eerder dan kinderrechten in het algemeen. ‘Complicerende factoren’, zoals armoede, dreigen door deze beschermende focus nog meer naar de achtergrond te verschuiven, zowel op beleid als praktijkniveau (Bouverne-De Bie et al., 2010). Zo lijkt de SofS-benadering onvoldoende ruimte te bieden om aandacht te hebben voor en rekening te houden met bredere sociale determinanten die van invloed zijn op het welzijn van gezinnen. Complicerende factoren hebben vaak dieperliggende oorzaken die een bredere aanpak vereisen, inclusief interventies op maatschappelijk niveau. De strakke lijn die SofS uitzet, kan er vervolgens toe bijdragen dat hulpverleners niet ingaan op de problematieken die er toe doen voor het gezin (Decoene & Dewanckel, 2019). Kwalitatieve hulpverlening gaat er namelijk om dat hulpverleners kunnen en mogen handelen in de discretionaire ruimte, in de marge, om er voor te zorgen dat gezinnen zich effectief geholpen en gesteund voelen in hun hulpvraag en dat de hulpverlener wezenlijk oog en oor kan hebben voor hetgeen waar de ouder mee zit.

Bovendien vereist de SofS-implementatie een organisatiebrede verandering, wat botst met de afbakening van modulaire systemen. Er zijn illustraties waarin contextbegeleiders SofS-principes toepassen buiten de strikte module-afbakening om beter aan de behoeften van gezinnen te voldoen. Dit wijst op de noodzaak van flexibiliteit en maatwerk. Zo bestaat er bij het implementeren van de SofS-visie in andere modules een risico op een 'SofS light-versie', waarbij SofS enkel instrumenteel wordt toegepast. Zo waarschuwt een contextbegeleider dat men SofS trajecten niet mag verenigen tot ‘reguliere contextbegeleidingen waar woord- en beeld verhalen worden ingezet’.

“Het nadeel is, er wordt nu mee geslingerd. Bij elke aanmelding die wij krijgen voor contextbegeleiding is het van ‘maak een veiligheidsplan.’ Maar ja, je maakt dat zomaar niet he. Het is een beetje jammer dat dat nu bij elke aanmelding op de beschikking staat. Ik vind dat er een groot verschil is tussen een veiligheidsplan en veiligheidsafspraken. We spreken dezelfde taal, tjah, er wordt wat mee rond gegooit zo.” (contextbegeleider, focusgroep)

Een andere contextbegeleider geeft ook aan dat de modulering bepaalde constructies genereert om meer te kunnen aansluiten bij de noden en het tempo van het gezin. Zo stellen enkele OSD-medewerkers bijvoorbeeld voor om een ‘contextbegeleiding SofS soft’ traject op te starten voor “dossiers die niet zo snel gaan, maar wel baat hebben aan een SofS-aanpak”. Dit o.w.v. de idee dat een contextbegeleiding SofS module te beperkt zou zijn qua tijd en een reguliere contextbegeleiding geen SofS-benadering omvat.

“Het zou fijn zijn in die implementatie, dat gewoon die veiligheid centraal staat en dat het niet uitmaakt binnen welke module. [...] Nu moet je bijna kiezen vind ik. Zet je in op SofS? Dan moet het binnen de module passen. Terwijl ik soms denk, goh, de mix van de dingen is toch tof werkbaar he, flexibel kunnen zijn. Ja, en ik merk wel in sommige gezinnen heb je echt dat kader nodig. Dat is strak en dat moet. Maar soms er mee durven spelen is ook veel waard denk ik.” (regionaal stafid, focusgroep)

Samenvattend tonen deze bevindingen aan dat de huidige modulaire aanpak in de jeugdhulp wordt uitgedaagd door de behoefte aan meer flexibiliteit en maatwerk. Een beweging naar een meer flexibele benadering, waarbij hulpverleners de ruimte krijgen om te reageren op de specifieke behoeften van gezinnen, is noodzakelijk. Zo is het essentieel dat hulpverleners snel kunnen schakelen en/of andere modules gelijktijdig kunnen inzetten. Dit vereist een evenwicht tussen structurele kaders

en de mogelijkheid om methoden aan te passen aan de complexiteit van individuele gezinnen en werkcontexten.

“Iedere situatie is anders, dus je kan niet volgens een boekje werken.” (mama, casestudie)

5.3 Hoe maakt de SofS-benadering een verschil?

Ouders en kinderen als actieve en gelijkwaardige partners?

De SofS-benadering tracht een verschil te maken door ouders en minderjarigen te benaderen als actieve partners. Er wordt niet langer over ouders en kinderen gesproken en gezegd wat ouders moeten doen, maar men tracht ouders te betrekken bij elke stap in het traject, in hun kracht te zetten en hun positie en verantwoordelijkheid te laten innemen. Eerder onderzoek met betrekking tot de veiligheid van gezinnen in kwetsbare situaties toont echter aan dat de zelfredzaamheid of 'eigen kracht' van gezinnen soms overschat wordt, omdat er te weinig rekening wordt gehouden met chronische, meervoudige en/of intergenerationele uitdagingen in het gezin (Samenwerkend Toezicht Jeugd / Toezicht Sociaal Domein, 2016). Dit leidt tot ontoereikende ondersteuning waardoor gezinnen in een kwetsbare situatie vaak na een periode van intensieve zorg en ondersteuning weer terugvallen. Als gevolg hiervan blijven veiligheidsrisico's voor kinderen bestaan. Het onderzoek stelt dat hulpverleners nauwkeurig moeten beoordelen hoe groot de 'eigen kracht' of zelfredzaamheid van een gezin is op verschillende levensgebieden, waar ze ondersteuning nodig hebben, in welke mate ze zelf regie kunnen voeren (wat kan variëren per levensgebied) en wanneer hulpverleners deze regie moeten ondersteunen of zelfs overnemen (Samenwerkend Toezicht Jeugd / Toezicht Sociaal Domein, 2016).

Hoewel SofS actieve participatie van ouders, minderjarigen en hun netwerk beoogt, kan dit verschillen met de mate waarin ouders en minderjarigen zich effectief partner voelen. Gesprekken met hulpverleners, ouders en minderjarigen belichten drie belangrijke uitdagingen in de participatie van ouders en minderjarigen.

Ten eerste is het onduidelijk in welke mate de stem van kinderen effectief mee leidend is in het bepalen van doelen en beslissingen in trajecten. Zo geven contextbegeleiders en ouders aan dat men investeert in het begrijpbaar uitleggen waarom bepaalde stappen worden gezet, maar dat de minderjarige zelden een actieve rol opneemt in het bepalen van wat deze stappen zijn. Ouders (en minderjarigen) worden bovendien slechts in enkele organisaties uitgenodigd om aanwezig te zijn op procesteams, teamvergaderingen of intervisiemomenten. Het betrekken van ouders en jongeren als ervaringsdeskundigen bij reflectiemomenten of beslissingen op team- of organisatieniveau zou een aanzienlijke meerwaarde kunnen zijn.

Ten tweede geven de gesprekken met consultants, contextbegeleiders en ouders aan dat er zelden feedback bevestigd wordt aan de jongeren over het handelen van de hulpverleners en het verloop van het traject. De feedbackbevestiging richt zich voornamelijk naar ouders en hun netwerk, maar zelden naar de kinderen. Bovendien is deze bevestiging voornamelijk op het einde van het traject, wat de kans op bijsturing tijdens het traject beperkt. Bovendien zijn feedbackgesprekken met ouders niet in elke organisatie structureel ingebouwd. Hierdoor is het vaak onduidelijk wat ouders zien als krachten, zorgen en gewenste verandering in de samenwerking.

Ten derde is het onduidelijk hoe de stem van kinderen en jongeren in extra kwetsbare situaties wordt meegenomen. Zowel kindfactoren (bv. GES+ problematiek, ASS of verstandelijke beperking bij jongere, verblijfplaats in gemeenschapsinstelling), ouderfactoren (bv. ouders die kinderen willen beschermen van de situatie en participatie van kind afremmen) als contextfactoren (bv. complexe echtscheidingssituatie) kunnen de participatie van kinderen en jongeren in trajecten bemoeilijken. Enkele contextbegeleiders geven aan dat ze handvaten missen om met deze uitdagingen aan de slag te gaan. Een meer uitgebreide en frequente bevraging van het perspectief van ouders, kinderen en hun netwerk is nodig om onder meer de mogelijke discrepantie tussen de beoogde en ervaren participatie in trajecten na te gaan.

“Eerst connectie dan correctie”

Eerder onderzoek toont aan het effect van een bepaalde benadering of behandeling mee te verklaren is door een warme, empathische en vriendelijke basishouding van de hulpverlener (Karver et al., 2018). De vraag roept zich op in welke mate de impact van SofS trajecten te wijten is aan de SofS-benadering dan wel aan de houding van hulpverleners. Andere benaderingswijzen bieden immers ook mogelijkheden om een kracht- en sterktegerichte basishouding te installeren, te versterken en in stand te houden. Op basis van de gesprekken met ouders lijken de werkzame elementen van SofS trajecten voornamelijk te liggen bij het nabij zijn, present zijn (cf., presentie theorie), de houding van de hulpverlener en de connectie die men ervaart.

“Ik geloof in het traject he, maar ik denk dat het echt heel veel met hem (contextbegeleider) te maken heeft. Met wie je krijgt. Die persoon heeft echt alles op alles gezet. Nu nog, als we iets vragen, is hij daar. [...] Want het traject is de rode draad, maar het hangt wel af van wie je krijgt. Ik denk dat als je de juiste persoon krijgt, dat het voor iedereen kan werken.” (mama, casestudie)

Doorheen de casestudies benoemen ouders **vier werkzame elementen** die voor hen allen het verschil hebben gemaakt tijdens de begeleiding. Deze elementen lijken er toe bij te dragen dat er connectie ontstaat tussen de ouders en de hulpverlening, waardoor er bereidheid is tot verandering (cf., programmatheorie). Hoewel deze elementen specifiek zijn toegespitst op de relatie en de samenwerking met hulpverleners, schat het onderzoeksteam in dat deze elementen ook van toepassing zijn op het netwerk, bv. dat netwerkleiden eveneens aandacht hebben voor zowel de noden van de ouders als de kinderen.

1) Aandacht hebben voor noden van ouders én kinderen

Ouders ervaren het heel waardevol als hulpverleners zowel oog hebben voor de noden van de ouders als deze van de kinderen. Dit wil zeggen dat hulpverleners ondersteunen bij de zaken die echt nodig zijn en luisteren naar de vragen die er toe doen, ook wanneer deze niet ‘rechtstreeks’ impact lijken te hebben op de veiligheid van de minderjarige, bijvoorbeeld wanneer men wil scheiden van een partner, wanneer men ondersteuning wenst voor een eigen psychische of verslavingsproblematiek of wanneer men dringend een nieuwe woonst nodig heeft. Ouders vinden het belangrijk dat er ook naar hun noden en draagkracht gekeken wordt, omdat zij de personen zijn die het kind opvoeden.

“Ik vraag jullie hulp, ik heb jullie vrijwillig toegelaten, help me dan ook met wat ik nodig heb. De balans tussen de ouder en ‘wat ze moeten doen’ is niet altijd in samenspraak. Ik vind wel dat ze dieper moeten

gaan op 'wat heeft de ouder nodig, waar kan ik helpen, wat zijn de prioriteiten.' Niet alleen voor de ouder, maar ook voor het kind." (mama, casestudie)

Daarnaast is het voor ouders even belangrijk om oog te hebben voor wie het kind is en wat het kind nodig heeft. Zo wordt het gewaardeerd als er gecommuniceerd wordt op 'kindermaat', dat er geluisterd wordt naar de noden en wensen van het kind, en dat de impact op het kind centraal staat bij elke beslissing.

2) Engagement van de hulpverlener om ouder en kind bij elkaar te brengen/houden

Voor de bevraagde ouders is het heel belangrijk om te voelen dat de hulpverlener er is om te ondersteunen, om gezinsherenigend en -versterkend te werken, eerder dan het gezin uit elkaar te halen. Voor ouders is het belangrijk dat de contextbegeleider gelooft in hun gezin, dat men strijdlustig is en niet opgeeft wanneer het moeilijk wordt, bijvoorbeeld wanneer de verwachtingen van de jeugdrechter hoger worden gelegd.

"Heel veel mensen hebben zoiets van 'als jeugdhulp tussenkomt, ga je je kinderen niet meer zien, ze doen er mee wat ze willen.' En in het begin had ik dat ook. Maar nu ik het zelf heb meegemaakt kan ik echt wel het tegendeel bewijzen dat dat niet zo is. Ze staan echt wel voor gezinshereniging in plaats van gezinnen uit elkaar te rukken." (mama, casestudie)

3) Gezien worden als mens

Ouders vinden het essentieel dat ze gezien en benaderd worden als mens. Dit betekent volgens ouders dat ze niet benaderd worden als dader, maar dat er op een respectvolle, vriendelijke en begripvolle manier gekeken wordt naar de situatie en het verhaal van de ouder. Het is helpend voor ouders als de hulpverlener hierbij een onpartijdige houding aanneemt, waarbij er bijvoorbeeld evenwaardig geluisterd wordt naar beide ouders in een conflictsituatie. Verder is het voor ouders belangrijk dat er niet enkel afgegaan wordt op basis van wat er op papier staat (bv. het dossier in de jeugdrechtsbank), maar dat de hulpverlener vertrekt vanuit de eigen observaties en gesprekken met ouders.

"Zij (contextbegeleider) luistert naar alle twee de kanten van het verhaal. Het is voor alle twee gelijk. Als papa zo zegt, gaat ze eerst luisteren naar mama 'wat is er van waar'. En daardoor zijn er veel rapper stappen gezet." (mama, casestudie)

"Hij (contextbegeleider) heeft nooit dat heel dossier gelezen. En wij merkten dat ook, want sommige dingen wist hij niet. Hij wou vanaf nul beginnen. Hij zei 'ik ga jullie leren kennen en (naam minderjarige) leren kennen'. En zo gaan we dat plan opmaken, van nul." (papa, casestudie)

4) Eerlijke en transparante communicatie door de hulpverleners

Ouders waarderen een eerlijke en transparante communicatie over de zorgen, verwachtingen en volgende stappen in het traject. Het is belangrijk voor ouders als hulpverleners niet rond de pot draaien, maar zeggen waar het om gaat, ook al kan de informatie kwetsen. Vervolgens is het belangrijk voor ouders dat hulpverleners doen wat ze zeggen en afspraken nakomen. Het wordt gewaardeerd als contextbegeleiders complexe informatie (meermaals) op een duidelijke manier uitleggen, op maat van het gezin, en het gezin op de hoogte houden van communicatie met andere instanties.

“We werden altijd in cc gezet bij mails naar de consulent, we wisten altijd wat er gezegd ging worden in de jeugdrechtbank, we stonden nooit voor verrassingen.[...] Ze (contextbegeleider) was heel transparant.” Maar als de andere hulpverlening daar dan op antwoordt, dan staan we niet meer in cc. Dan merk je dat de andere hulpverlening wel een mening heeft, maar je mag die precies nooit zien. En bij haar was dat niet, wij wisten wat ze ging zeggen en wij konden dat zien.” (papa, casestudie)

“Ze deed wat ze zei. Ze kwam haar afspraken netjes na. Wat ze zei klopt. Het is haar transparantie, haar eerlijkheid. En als ik vroeg van ‘hoe zit dat in elkaar rond de jeugdrechtbank of dit en dat?’ En ze legde dat dan uit op een manier hoe ik dat wou horen. Ze ging mee in mijn persoonlijkheid, ze wist gewoon hoe ik in elkaar zat.” (mama, casestudie)

Een open, vriendelijke en menselijke basishouding hoeft bovendien niet ‘gemethodiseerd’ te worden, maar is de kern en start van hulpverlening. De vraag is dan: wat is er nodig om een open en nabije houding te kunnen houden? De Belie & Verhasselt (2022) stellen dat SofS – en bij uitbreiding andere hulpverleningsvormen – niet kunnen werken als de hulpverlener niet kan mentaliseren, als men geen ademruimte heeft om authentiek, oprecht en ongehaast om te gaan met gezinnen. Enerzijds kunnen systemen van procedures, registratie en een te hoge caseload het mentaliserend vermogen onder druk zetten. Anderzijds kunnen flexibiliteit in het werk, steunende leidinggevend en collega’s, duidelijkheid over de eigen rol en mandaat, en training en coaching dit mentaliserend vermogen versterken.

5.4 Where is the village? Risico op uitsluiting van gezinnen in meest kwetsbare situaties

“SofS is primarily a psychosocial intervention and to ensure that it is practiced in a manner that does not reinforce existing inequality, the wider social, political, and economic contexts within which the families exist should be explicitly recognised and addressed in practice.” (Featherstone et al., 2018)

De SofS-implementatie situeert zich bovendien in een bredere maatschappelijk context, waarbij de visie *“it takes a village to raise a child”* de kern vormt. Hierbij staat de samenwerking met de bredere gemeenschap centraal. Echter, de haalbaarheid en toepasbaarheid ervan in een Westers neoliberal klimaat staat onder druk. Het idee dat een hele gemeenschap betrokken kan/moet zijn bij het opvoeden van een kind is in strijd met de heersende culturele en maatschappelijke waarden die het belang van het individu benadrukken en individuele verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid voorop stellen. Daarnaast bevordert het neoliberalisme vaak marktgerichte benaderingen en privatisering van diensten. Dit kan invloed hebben op de beschikbaarheid van openbare voorzieningen en gemeenschapsbronnen die essentieel zijn voor een "dorpsaanpak". Niet alle gezinnen hebben daardoor dezelfde mogelijkheden om tegemoet te komen aan de onderliggende principes van SofS. Het risico bestaat dat gezinnen in de meest kwetsbare situaties hierdoor uit de boot vallen. Gezinnen met beperkte middelen en kleinere netwerken kunnen immers minder gebruik maken van de bredere gemeenschapssteun. De link tussen sociaal isolement enerzijds en eenzaamheid, armoede en uitsluiting anderzijds is bijvoorbeeld onderzocht en aangetoond (Driessens, 2003). Binnen contextbegeleiding SofS is het ‘bereid zijn om netwerk te betrekken’ vaak een voorwaarde om te starten met het traject. Indien er geen bereidheid is bij de ouders om netwerk te betrekken, wordt het

traject vaak niet opgestart. Enkele bevraagde ouders geven echter aan dat ze geen netwerk hebben of een onbetrouwbaar netwerk hebben.

Om iedereen mee aan boord te houden is het belangrijk dat hulpverleners meer dan ooit actief inzetten op verbinding. Het vereist een kritische heroverweging van beleidspraktijken en een verschuiving in maatschappelijke waarden om ruimte te maken voor een meer gemeenschapsgerichte benadering op het opgroeien van kinderen. Dit vereist dat de overheid een actievere rol speelt in het ondersteunen van gemeenschapsbetrokkenheid en het verminderen van sociale ongelijkheid.

“Het vinden van betrouwbaar netwerk is niet makkelijk, we zijn al blij als we 1 of 2 mensen vinden. In onze individualistische maatschappij. Mensen zijn vervreemd van familie, familiegeschiedenis, familiale intriges, schaamte spelen daarin een rol. [...] Het alternatief dat de jongere geplaatst wordt lijkt soms ook niet zo erg, want de voorziening is dichtbij, wat niet zo is in Australië. [...] Of grootouders die te oud worden en dat het te zwaar wordt, of zussen die hun eigen gezin hebben.” (directeur jeugdhulporganisatie, focusgroep)

5.5 Aanbevelingen voor beleid, onderzoek en praktijk

In deze sectie worden aanbevelingen geformuleerd voor beleid, onderzoek en praktijk op twee niveaus. Enerzijds gericht aan de afdeling OSD en Voorzieningenbeleid en anderzijds gericht aan jeugdhulporganisaties.

5.5.1 Aanbevelingen gericht aan de afdeling OSD en Voorzieningenbeleid

1. Heldere definiëring van onveiligheid en een kader rond het omgaan met complicerende factoren

De bevindingen tonen aan dat wat als (on)veilig wordt beschouwd, kan variëren op organisatie-, team- en individueel niveau. Dit brengt het risico met zich mee dat er willekeurig kan worden beslist of een gezin in aanmerking komt voor een contextbegeleiding SofS traject en dat de impact van een (dreigende) uithuisplaatsing niet in evenwicht is met de ernst van de situatie. Er is nood aan een heldere definiëring van onveiligheid die zowel universele principes van veiligheid respecteert als flexibel genoeg is om recht te doen aan de diversiteit van de gezinnen die het dient. Wetenschappelijke instrumenten kunnen de inschatting van onveiligheid mee ondersteunen, waaronder het Actuariel Risicotaxatie Instrument voor Jeugdbescherming (ARIJ; Van der Put et al., 2015) en/of de verkorte versie van de Child Abuse Potential Inventory (CAPI-short; Milner et al., 1986), dat door hulpverleners en/of ouders kan ingevuld worden. Een heldere definiëring van onveiligheid en een goede veiligheidstaxatie is essentieel om er voor te zorgen dat ingrijpende maatregelen gerechtvaardigd zijn en geen bijkomende schade wordt toegebracht (cf., Art. 16 van IVRM, als je ingrijpt, doe het verstandig, breng geen schade). Vervolgens zijn ethische keuzes nodig over wat er dan dient te gebeuren wanneer de situatie dan wel als onveilig of veilig ingeschat wordt.

“Er heeft ooit eens een gast tegen mij gezegd, die was 17 of 18 jaar, ik zit nog liever in een slechte thuissituatie dan in de beste instelling.” (contextbegeleider, casestudie)

Een definiëring van onveiligheid houdt ook in dat er helderheid is over de invulling van complicerende factoren en hoe hulpverleners hiermee kunnen/moeten aan de slag gaan. De data uit dit onderzoek laat zien dat het voor contextbegeleiders en consulenten vaak onduidelijk is wat er onder ‘complicerende factoren’ begrepen wordt, hoe men hiermee aan de slag kan gaan en of dit onder hun mandaat en verantwoordelijkheid valt. Echter tonen de gesprekken met ouders aan dat ouders vaak een duidelijke hulpvraag hebben rond deze ‘complicerende factoren’ en dat ondersteuning hierbij een voorwaarde is om te kunnen werken aan veiligheid.

Het is belangrijk om te erkennen dat bepaalde ‘complicerende factoren’ net deel uitmaken van de eigenheid van de jeugdhulp en dat ze een integraal onderdeel zijn van een ondersteuningstraject. Complexe uitdagingen en situaties zijn immers niet te herleiden tot één risicofactor, deze zijn multifactorieel (er zijn verschillende invloeden tegelijk werkzaam) en transactioneel (ze beïnvloeden en veranderen elkaar voortdurend). Het benoemen en categoriseren van uitdagende factoren in het gezin als ‘complicerend’ kan bijdragen aan een reductie van structurele uitdagingen, zoals sociale ongelijkheid of armoede, tot het individuele niveau (Keddell, 2014; Roose et al., 2014; Decoene et al., 2024).

Naast de focus op veiligheid, adviseert het onderzoeksteam om een bredere focus te hanteren dat zich richt naar het welzijn en de levenskwaliteit van gezinnen. Hierbij kan het helpend zijn om sterke partnerschappen uit te bouwen met eerstelijns hulpverlening, zoals een CLB of K&G. Ook huisartsen blijken een belangrijke signaal- en ondersteunende factor te zijn voor ouders. Naast de netwerkfiguren, is het dan ook belangrijk om ouders te attenderen op personen die voor hen vertrouwenspersonen kunnen zijn (bv. een medewerker van het OCMW, zorgjuf of huisarts). Deze personen kunnen een belangrijke rol opnemen in duurzame veiligheid wanneer er duidelijk wordt afgesproken met het gezin wat zij kunnen doen als er ongerustheid is. Daarnaast is het wenselijk dat iemand in het team expertise heeft/opbouwt rond specifieke thema’s, zoals armoede en verslaving, en het team hierrond kan coachen.

1.1 Illustratie van een complicerende factor: nood aan een structureel armoedebeloid

Uit voorgaand onderzoek komt naar voor dat armoede een grote impact heeft op het welzijn van kinderen en bijgevolg meer is dan een belemmerende of complicerende factor in SofS trajecten (Krumer-Nevo, 2016). In het huidige dominant discours van de jeugdhulp is er sprake van pedagogisering van armoede, waarbij een armoedeproblematiek herleid wordt naar competenties van ouders en hun netwerk (Bouverne-De Bie et al., 2010). Hoewel de Binc-data tonen dat bij minstens 5,2% van de gezinnen die instromen in een contextbegeleiding SofS traject sprake is van ‘negatieve huisvesting’ en bij 7,3% gezinnen van een schuldenlast, zijn er geen officiële cijfers beschikbaar. Deze cijfers ontbreken over de gehele jeugdhulp en er is bovendien geen structureel armoedebeloid (Decoene & Dewanckel, 2019). Recent onderzoek binnen de Vlaamse jeugdhulp toont aan dat de inzet van contextbegeleiders en consulenten voor armoede ervaren wordt als een onuitgesproken verwachting vanuit het beleid, maar niet wordt gezien als een corebusiness en daardoor moeilijk in te passen is in de hoge caseload (Decoene et al., 2020; 2024). Bovendien wordt armoede vrij snel verschoven naar factoren waaromtrent geen actie ondernomen wordt of moet er sprake zijn van een

crisis waardoor armoede als zorg wordt benoemd en opgenomen wordt in het veiligheidsplan (Decoene & Dewanckel, 2019).

Krumer-Nevo (2016) schuift met het Poverty Aware Paradigm een kritisch kader naar voor dat armoede centraal stelt in de analyse van machtsverhoudingen tussen de dienstverlening van organisaties en hun gebruikers en bepaalt of men armoedebblind dan wel armoedebewust is. Door een holistische benadering te hanteren en armoedebestrijdingsbeleid te integreren in de implementatie van SofS, kan de Vlaamse overheid bijdragen aan een effectievere en rechtvaardige ondersteuning van gezinnen in armoede. Volgende aanbevelingen kunnen hiervoor richting geven:

- Armoede-impact analyse. Voer een grondige analyse uit van de impact van armoede op de veiligheid en het welzijn van kinderen. Gebruik deze analyse om specifieke maatregelen te identificeren die nodig zijn om de SofS-benadering effectief toe te passen in gezinnen in armoede.
- Armoedebewustzijn. Integreer armoedebewustzijn als een essentieel onderdeel van de opleiding en training van hulpverleners die betrokken zijn bij de SofS-benadering. Zorg ervoor dat zij goed geïnformeerd zijn over de impact van armoede op gezinnen en kinderen, welke doorverwijzingen mogelijk zijn naar andere instanties en welke rol men heeft in de opvolging van deze ondersteuning (bv. schuldbemiddeling, noodwoning via OCMW, psychologische begeleiding i.k.v. gokverslaving).
- Participatie van gezinnen in armoede. Stimuleer actieve participatie van gezinnen in armoede bij beleidsvorming en besluitvorming. Creëer mechanismen voor hun betrokkenheid, zoals adviesraden of focusgroepen.
- Drempelverlagende maatregelen. Implementeer maatregelen om drempels voor gezinnen in armoede te verlagen, zowel bij het betrekken van gezinnen in het SofS-proces als bij het ontvangen van de nodige hulp. Dit kan onder meer toegankelijkheid van diensten, flexibele afspraken en begrijpelijke communicatie omvatten.
- Sociale ondersteuningssystemen en samenwerking met armoedeorganisaties. Bevorder de identificatie en versterking van sociale ondersteuningssystemen voor gezinnen in armoede, waaronder bredere familienetwerken, lokale hulpbronnen en buurtorganisaties. Werk daarnaast nauw samen met organisaties die gespecialiseerd zijn in armoedebestrijding en sociale inclusie. Betrek deze armoedeorganisaties bij het ontwikkelen van beleid en praktijken.
- Monitoring en evaluatie van armoedebestrijdingseffecten. Integreer indicatoren voor armoedebestrijding in het monitorings- en evaluatiesysteem van de SofS-implementatie. Evalueer regelmatig de effectiviteit van armoedebestrijdingsmaatregelen en pas het beleid aan op basis van verkregen inzichten.

2. Opvolging van doelstellingen beschreven in de kandidaatstelling bij de omzendbrief

Organisaties, die de module contextbegeleiding SofS toegekend kregen, dienen opgevolgd te worden in de manier waarop ze tegemoet komen aan de doelstellingen in de kandidaatstelling en de SofS-implementatie in het algemeen. Zo is het aan te raden dat elke organisatie om de zes maanden aantoont welke doelstellingen men vooropstelt, hoe men deze tracht te bereiken en hoe deze worden

opgevolgd. De beleidsaanbevelingen gericht aan jeugdhulporganisaties (zie verder) kunnen hierbij als leidraad dienen.

3. Zicht krijgen op duurzame veiligheid via longitudinaal onderzoek

Daarnaast is er nood aan verder longitudinaal onderzoek dat nagaat in welke mate SofS trajecten duurzame veiligheid bewerkstelligen en bestendigen. Wanneer contextbegeleiding SofS trajecten worden afgesloten is het immers onduidelijk – voor zowel beleid als praktijkwerkers – of het veiligheidsplan blijft ‘werken’ en of het netwerk blijft staan (zie eerder: noden praktijkwerkers). Bijgevolg is het niet mogelijk om uitspraken te doen over de lange termijn impact van contextbegeleiding SofS trajecten en wat hierbij werkzame factoren zijn. De bevinding dat minstens drie van de bevraagde ouders (30%) in dit onderzoek zelf slachtoffer waren van kindermishandeling, verwaarlozing of geweld in de kindertijd benadrukt de impact van intergenerationele processen (Widom et al., 2015; Meulewaeter et al., 2019; 2022).

De onderzoeksgroep raadt aan om verder longitudinaal onderzoek op te zetten waarbij gezinnen zes maanden, één jaar en twee jaar na het afronden van het traject bevraagd worden over de werking van hun veiligheidsplan (bv. Hoe ziet het veiligheidsplan er nu uit? Hoe vaak komt het netwerk samen en hoe verloopt dit? Fungeert de aangewezen vertrouwenspersoon voor de jongere nog steeds als een vertrouwenspersoon? enz.). Om deze longitudinale bevraging te verwezenlijken is het belangrijk dat gezinnen hun toestemming geven om in de toekomst gecontacteerd te worden en contactgegevens bij te houden. Dit kan door het invullen van een informed consent bij afronding van het traject (cf., Ik ... (naam) geef de toestemming aan organisatie X om mij in de toekomst te contacteren via ... (e-mailadres/telefoonnummer)).

“Of ik een positief gevoel heb bij dit traject? Ik kan dat alleen maar zeggen als ik weet hoe het gezin het nu aan het doen is. En daar heb ik geen zicht op. [...] Want ik denk dat er wel veel gezinnen zijn die denken ‘ja, de contextbegeleider komt niet meer langs, goed, we zijn er vanaf, we moeten dat niet meer doen.’ En als de consulent dat ook loslaat, dan is er niets meer.” (contextbegeleider, casestudie)

5.5.2 Beleidsaanbevelingen gericht naar jeugdhulporganisaties

In deze sectie worden enkele beleidsaanbevelingen geformuleerd gericht aan jeugdhulporganisaties die momenteel aan de slag zijn met de module contextbegeleiding SofS of die in de toekomst met deze module aan de slag gaan.

1. Visie- en beleidsontwikkeling en bepalen van organisatiedoelstellingen

Ontwikkel een duidelijke en gedetailleerde visie over de implementatie van SofS binnen de organisatie (cf., hoe verhoudt de SofS-visie zich t.o.v. de eigenheid van de organisatie? Hoe verhoudt de module zich t.o.v. andere modules? Dit betekent dat men heldere organisatiedoelstellingen formuleert over wat men wil bereiken met de SofS-aanpak en hoe deze impact gemeten en gemonitord zal worden (zie verder).

Ontwikkel beleid dat actieve betrokkenheid van gezinnen in het SofS-proces ondersteunt. Dit kan het creëren van ruimte voor participatie en het bevorderen van een cultuur van samenwerking omvatten, bv. door ouders als ervaringsdeskundigen te betrekken bij reflectiemomenten of beslissingen op team- of organisatieniveau.

2. Caseload management

Beoordeel en optimaliseer caseload management om ervoor te zorgen dat consultants en contextbegeleiders voldoende tijd en middelen hebben om de SofS-principes effectief toe te passen. Verwachtingen naar registratie en monitoring hebben immers weinig zin als de caseload te zwaar blijft. Het verminderen van overbelasting kan de kwaliteit van de dienstverlening verbeteren. Zorg voor voldoende financiële middelen om de implementatie van de module contextbegeleiding SofS te ondersteunen. Dit omvat financiering voor opleiding, supervisie, en de nodige infrastructuur en middelen.

3. Voortdurende opleiding en coaching

Zorg voor uitgebreide en continue opleiding en training voor hulpverleners die betrokken zijn bij de module contextbegeleiding SofS. Dit omvat zowel initiële training als voortdurende bijscholing om ervoor te zorgen dat hulpverleners bekwaam zijn in de toepassing van SofS-principes.

Faciliteer regelmatige supervisie en ondersteuning voor hulpverleners die werken met de SofS-benadering. Dit kan de vorm hebben van zowel individuele als groepssupervisie en dient als een platform voor reflectie en het delen van ervaringen.

4. Kennisdeling en partnerschap

Stimuleer en faciliteer kennisdeling en netwerkvorming tussen organisaties en disciplines die de module contextbegeleiding SofS toepassen. Het bevorderen van een *community of practice* kan de uitwisseling van *good practices* en het leren uit elkaars ervaringen bevorderen. Bovendien kan dit de uitwisseling van informatie vergemakkelijken en de consistentie van de benadering versterken. De vraag stelt zich welke fora nodig zijn om een geïntegreerde en gedeelde visie te bewerkstelligen met en tussen gemandateerde voorzieningen, de afdeling OSD, jeugdrechters en bij uitbreiding andere professionele partners zoals pleegzorg, VAPH-voorzieningen, CLB's, enz..

5. Kwaliteitsbewaking via registratie en monitoring

Implementeer een robuust monitoring- en evaluatiesysteem om de voortgang van de implementatie te volgen. Dit omvat het meten van de effectiviteit van de benadering, het identificeren van knelpunten en het nemen van corrigerende maatregelen waar nodig. De voorgestelde kerndataset (Tabel 11) kan hiervoor input geven.

Implementeer een continue kwaliteitsverbeteringscyclus om de effectiviteit en efficiëntie van de module contextbegeleiding SofS te waarborgen. Dit omvat regelmatige evaluaties, feedbackmechanismen en aanpassingen op basis van geleerde lessen.

De mismatch tussen de ervaringen van hulpverleners en ouders tonen aan dat er nood is aan meer feedbackbevraging bij ouders en hun netwerk. Daar waar de meeste hulpverleners het gevoel hebben dat contextbegeleiding SofS trajecten er toe bijdragen dat ouders zich meer gehoord voelen en regie ervaren over het trajecten, tonen de gesprekken met ouders dat dit niet steeds zo is (zie eerder Charter vernieuwd partnerschap).

Deze aanbevelingen kunnen dienen als basis voor het ontwikkelen van een beleidskader dat gericht is op het versterken van de implementatie van de SofS-benadering binnen de contextbegeleiding in Vlaanderen. Het is essentieel dat deze aanbevelingen aangepast worden aan de specifieke lokale context en dat alle belanghebbenden, inclusief hulpverleners, gezinnen en beleidsmakers, betrokken worden bij het proces.

5.6 Beperkingen van het onderzoek

Bij het interpreteren van de onderzoeksbevindingen, dienen er enkele beperkingen in rekening te worden gebracht. Ten eerste was het binnen de beperkte tijd van het onderzoek niet mogelijk om een rigoureuze uitkomstevaluatie uit te voeren. Longitudinaal prospectief onderzoek is nodig om onder meer de ervaren impact en zinvolle uitkomsten op lange termijn te onderzoeken (Isokuortti et al., 2020). Ten tweede is er enige voorzichtigheid nodig bij de interpretatie van de dashboarddata. Zo zijn er heel wat *missings* waardoor de resultaten mogelijks een vertekend beeld geven. Bovendien is elk traject uniek en gemiddeldes kunnen de diversiteit tussen trajecten verengen. Zo trekken bijvoorbeeld vroegtijdige stopzettingen de gemiddelden in de duurtijd van SofS-stappen naar omlaag. Ten derde is het onduidelijk in welke mate de deelnemers aan de focusgroepen representatief zijn voor de gehele groep OSD-medewerkers en jeugdhulpaanbieders op vlak van modelgenegenheid. Het is mogelijk dat vooral medewerkers, die geloven in de SofS-benadering en eerdere succeservaringen hadden, zich geroepen voelen om deel te nemen aan de focusgroepen. Een korte bevraging bij de deelnemers over hun motivatie tot deelname staft deze assumptie. Een gelijkaardige reflectie kan gemaakt worden bij de deelname van ouders aan de casestudies. Het is mogelijk dat ouders voornamelijk wouden participeren omdat ze ofwel zeer tevreden of ontevreden waren over hun traject, waardoor meer genuanceerde ervaringen niet werden bevraagd. Ten vierde was het niet evident om de stem van minderjarigen voldoende te beluisteren, mede omwille van het leeftijdsaspect (bv. te jonge kinderen) en/of hun kwetsbaarheid (bv. ouder wil minderjarige beschermen). Verder onderzoek dient na te denken over onderzoeksmethoden om de stem van minderjarigen op een creatieve en veilige manier te bevragen (Finan et al., 2016; Gorin et al., 2021). Tot slot werd de stem van netwerkfiguren in dit onderzoek niet bevraagd.

Referenties

- Antheunis, B. & Haedens, N. (2021). *Monitoring Signs of Safety*. Opgroeien
- Arney F., Lewig K., Mildon R., Shlonsky A., Gibson C., Bromfield L. (2013). Spreading and implementing promising approaches in child and family services. In Arney F., Scott D. (Eds.), *Working with vulnerable families* (2nd ed., pp. 235–246). London, England: Cambridge University Press.
- Baginsky, M., Hichman, B., Moriarty, J., & Manthorpe, J. (2019). Working with Signs of Safety: Parents' perception of change. *Child & Family Social Work, 25*, 154-164. doi:10.1111/cfs.12673
- Baginsky, M., Moriarty, J., Manthorpe, J., Beecham, J., & Hickam, B. (2017). *Evaluation of signs of safety in 10 pilots: Research report*. London: Department for Education.
- Binc | Jeugdhulp. (z.d.). Geraadpleegd op 23 september 2022, van <https://www.jeugdhulp.be/professionelen/werking/e-dossier/binc>
- Bouverne-De Bie, M., De Vos, K., & Bradt, L. (2014). Van kindervetgeving naar kinderrechten: over de verbinding tussen recht en opvoeding. *Pedagogiek, 34*(3), 177-190.
- Bouverne-De Bie, M., Impens, J., De Visscher, S., Delens-Ravier, I., & Rosseel, Y. (2010). Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand? Academia Press.
- Caffrey, L., & Browne, F. (2022). Understanding the social worker–family relationship through self-determination theory: A realist synthesis of Signs of Safety. *Child & Family Social Work, 27*(3), 513-525.
- Caffrey, L., & Browne, F. (2023). The challenge of implementation in complex, adaptive child welfare systems: A realist synthesis of Signs of Safety. *Children and Youth Services Review, 150*, 106992.
- Caffrey, L., Caslor, M., & Munro, E. (2021). *How do we know if Signs of Safety is improving children's safety and wellbeing?* Elia International Ltd.
- Claes, C., Van Hove, G., van Loon, J., Vandeveld, S. & Schalock, R.L. (2009). Quality of life measurement in the field of intellectual disabilities: eight aspects for assessing quality of life-related personal outcomes. *Social Indicators Research, 98*, 61-72.
- Creswell, J. W., Clark, V. L. P., Gutmann, M. L., & Hanson, W. E. (2003). Advanced mixed methods research designs. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social & behavioral research* (pp. 209-240). Thousand Oaks, CA: Sage
- De Belie, E., & Verhasselt, J. (2022). *Emotionele ontwikkeling in verbinding: mentaliserend coachen van begeleiders van kinderen en jongeren met complexe gedragsproblemen*. Garant Uitgevers.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Plenum.
- Decoene, J., & Dewanckel, L., (2019). Exploratief onderzoek naar de handelingsstrategieën in het omgaan met risico's in armoedesituaties: de 'black dog' van de jeugdhulp en jeugdbescherming. *Cahier integrale jeugdhulp, 13*, 13-61.
- Decoene, J., Dewanckel, L., Roets, G., & Roose, R. (2020). Eindrapport onderzoeksproject: Onderzoek naar de handelingsstrategieën van consulenten in het omgaan met risico's in armoedesituaties. Universiteit Gent.
- Decoene, J. W., Van Beveren, L., Roets, G., & Roose, R. (2024). Hegemony, Common Sense and Good Sense: A Gramscian Study of Policymakers' Perspectives on Dealing with Poverty in Child Welfare and Protection. *The British Journal of Social Work*, bcae005.
- De Clercq, L., Meulewaeter, F., Rowaert, S., Roets, G., Roose, R., Decoene, S., Danckaerts, M., Vandeveld, S., & Vanderplasschen, W. (2022). Een procesevaluatie van de implementatie van Signs of Safety

- binnen de Ondersteuningscentra Jeugdzorg en de Sociale Diensten Jeugdrechtspraak en onderzoek naar de betekenisvolle uitkomsten ervan voor cliënt en consulent. Gent.
- Dijkstra, S., Creemers, H. E., Asscher, J. J., & Stams, G. J. J. M. (2016). De inzet van familienetwerkberaden in de preventieve jeugdbescherming.
- Downes, R. E., & Jeronimus, B. F. (2022). A scoping review of systemic interventions against domestic violence in the Netherlands: Practice, proof, and perspectives. *PsyArXiv*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/skn5y>
- Driessens, K. (2003). Armoede en hulpverlening. Omgaan met isolement en afhankelijkheid. Gent: Academia Press.
- Finan, S., Salveron, M., & Bromfield, L. (2016). "Listen to me": Exploring children's participation during child protection assessment. *Communities, Children and Families Australia*, 10, 27-44.
- Flynn, S. (2021). Protection as a human fundamental need: Re-conceiving Signs of Safety for social work in the Republic of Ireland. *British Journal of Social Work*, 51(7), 2590-2607. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa097>
- Forgatch, M. S., Patterson, G. R., & DeGarmo, D. S. (2005). Evaluating fidelity: Predictive validity for a measure of competent adherence to the Oregon model of parent management training. *Behavior Therapy*, 36, 3–13
- Holmgard Sorensen, T. (2009). Familien I Centrum, Socialcentrenes Implementering af Losningsfokuserede Metoder, Malog Rammekontoret for Born og Familier (The Family in Focus, Social service centre for implementation of Solution-focused methodologies, goal orientations of the office for children and families). P. Socialforvaltningen (Social 75 Services Department), Kobenhavns Kommune Copenhagen, Denmark. Available from: <https://www.kk.dk/indhold/publikationer-1>
- Gorin, S., Baginsky, M., Moriarty, J., & Manthorpe, J. (2021). 'She made you feel like there's hope': Gaining a better understanding of how children negotiate their relationships with social workers from their own accounts. *The British Journal of Social Work*, 51(8), 3135-3152. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa148>
- IBM Corporation. Released 2019. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 26.0 Armonk, NY: IBM Corp
- Ince, D., & Schmidt, A. (2017). Eigen kracht versterken jeugd en ouders Wat weten we? Literatuuronderzoek naar de stand van zaken. Utrecht: NJI
- Isokuortti, N., Aaltio, E., Laajasalo, T., & Barlow, J. (2020). Effectiveness of child protection practice models: a systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 108. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104632>
- Karver, M. S., De Nadai, A. S., Monahan, M., & Shirk, S. R. (2018). Meta-analysis of the prospective relation between alliance and outcome in child and adolescent psychotherapy. *Psychotherapy*, 55(4), 341–355. <https://doi.org/10.1037/pst0000176>
- Kaye, S., & Osteen, P. J. (2011). Developing and validating measures for child welfare agencies to self-monitor fidelity to a child safety intervention. *Children and Youth Services Review*, 33(11), 2146-2151.
- Keddell, E. (2014). Theorising the signs of safety approach to child protection social work: Positioning, codes and power. *Children and Youth Services Review*, 47. doi: 10.1016/j.childyouth.2014.03.011
- Koper, N. (2023). *Better together: Supporting youth with mental health needs by utilizing the social network* (Doctoral dissertation, University Utrecht).

- Krumer-Nevo, M. (2016) 'Poverty-aware social work: A paradigm for social work practice with people in poverty', *British Journal of Social Work*, 46(6), pp. 1793–808.
- Meulewaeter, F., De Pauw, S. S., & Vanderplasschen, W. (2019). Mothering, substance use disorders and intergenerational trauma transmission: an attachment-based perspective. *Frontiers in Psychiatry*, 10, 728.
- Meulewaeter, F., De Schauwer, E., De Pauw, S. S., & Vanderplasschen, W. (2022). "I Grew Up Amidst Alcohol and Drugs:" a Qualitative Study on the Lived Experiences of Parental Substance Use Among Adults Who Developed Substance Use Disorders Themselves. *Frontiers in psychiatry*, 13, 768802.
- Milner, J. S., Gold, R. G., & Wimberley, R. C. (1986). Prediction and explanation of child abuse: Cross-validation of the Child Abuse Potential Inventory. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(6), 865.
- Morse, J. M. (2003). Principles of mixed methods and multimethod research design. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social & behavioral research* (pp. 189-208). Thousand Oaks, CA: Sage
- Mowbray C. T., Holter M. C., Teague G. B., Bybee D. (2003). Fidelity criteria: Development, measurement, and validation. *American Journal of Evaluation*, 24, 315–340.
- Munro, E., Turnell, A., Devine, E., & Cunliffe, J. (2020). 'You can't grow roses in concrete' Part 2. Action research final report Signs of Safety English Innovations Project.
- Munro, E., Turnell, A., & Murphy, T., and Partnering Local Authorities (2014). *Innovations Programme Proposal. Transforming Children's Services with Signs of Safety Practice at the Centre*.
- Pawson, R., & Tilley, N. (2001). Realistic evaluation bloodlines. *American Journal of Evaluation*, 22(3), 317–324. <https://doi.org/10.1177/109821400102200305>
- Reekers, S. E., Dijkstra, S., Stams, G. J. J. M., Asscher, J. J., & Creemers, H. E. (2018). Signs of effectiveness or Signs of Safety? A pilot study. *Children and Youth Services Review*, 91, 177–184. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.06.012>
- Roberts, Y. H., Caslor, M., Turnell, A., Pearson, K., & Pecora, P. J. (2018). An International Effort to Develop a Fidelity Measure for Signs of Safety®. *Research on Social Work Practice*, 1-10. doi: 10.1177/1049731518754724
- Roose, R., Roets, G., & Schiettecat, T. (2014). Implementing a strengths perspective in child welfare and protection: A challenge not to be taken lightly. *European Journal of Social Work*, 17(1), 3-17. <https://doi.org/10.1080/13691457.2012.739555>
- Ruijsenaars, W., & Ruijsenaars-Elshoff, C. (2021). Berekend! Van rekenprobleem tot dyscalculie. Gompel & Svacina.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-Determination Theory: Basic psychological needs in motivation, development and wellness*. The Guilford press.
- Salveron, M., Bromfield, L., Kirika, C., Simmons, J., Murphy, T., & Turnell, A. (2015). 'Changing the way we do child protection': The implementation of Signs of Safety® within the Western Australia Department for Child Protection and Family Support. *Children and Youth Services Review*, 48, 126-139. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2014.11.011>
- Samenwerkend Toezicht Jeugd / Toezicht Sociaal Domein (2016). *Leren van calamiteiten 2, veiligheid van kinderen in kwetsbare gezinnen*. Utrecht: Samenwerkend Toezicht Jeugd / Toezicht Sociaal Domein.
- Schalock, R.L. & Verdugo, M.A. (2002). *Handbook on Quality of Life for human service practitioners*. Washington DC: American Association on Mental Retardation.

- Sheehan, L., O'Donnell, C., Brand, S.L., Forrester, D., Addis, S., El-Banna, A., Kemp, A., & Nurmatov, U. (2018). *Signs of Safety: Findings from a mixed-methods systematic review focussed on reducing the need for children to be in care*. What Works Centre for Children's Social Care, London.
- Swerts, C., De Maeyer, J., Lombardi, M., Waterschoot, I., Vanderplasschen, W., & Claes, C. (2019). "You shouldn't look at us strangely": An exploratory study on personal perspectives on quality of life of adolescents with emotional and behavioral disorders in residential youth care. *Applied Research in Quality of Life*, 14, 867-889.
- Swerts, C., Gómez, L. E., Dewitte, M., De Maeyer, J., & Vanderplasschen, W. (2023). Quality of life outcomes for adolescents in youth care. *Child Indicators Research*, 16(5), 1987-2011.
- Tilley, N. (2000). *Realistic evaluation: An overview*. Presented at the Founding Conference of the Danish Evaluation Society, September 2000. Nick Tilley, Nottingham Trent University.
- Tomlin, J., Markham, S., Wittouck, C., & Simpson, A. (2023). Procedural justice and forensic mental health: An introduction and future directions. *Medicine, Science and the Law*, 00258024231206865.
- Turnell, A., & Murphy, T. (2017). Signs of Safety Comprehensive Briefing Paper (4th Edition). Available from <https://knowledgebank.signsofsafety.net/resources/introduction-to-signs-of-safety/signs-ofsafety-Evaluatie implementatie Signs of Safety – Afdeling OSD 85 comprehensive-briefing-paper/signs-of-safety-comprehensive-briefing-paper-en/signs-ofsafetycomprehensive-briefing-paper?>
- Turnell, A., Pecora, P. J., Roberts, Y. H., Caslor, M., Koziol, D. (2017). Signs of Safety: Reorienting work with children, families and communities. In M. Connolly (Ed.), *Beyond the Risk Paradigm in Child Protection*. Palgrave.
- van Dam, L. (2019). Een natuurlijke mentor voor iedere jongere. *Jeugdbeleid*, 13(3), 157-167.
- Van der Put, C., Assink, M., & Stams, G. J. (2015). Actuarieel Risicotaxatie Instrument voor Jeugdbescherming (ARIJ): eindrapport. Amsterdam: *Afdeling Forensische Orthopedagogiek, Universiteit van Amsterdam*.
- Vlaamse forumgroep Signs of Safety (juni 2020). *Charter vernieuwd partnerschap binnen jeugdbescherming*.
- Vlaamse Overheid (2020). *Uitbreiding mobiel aanbod gericht op het creëren van veiligheid in de eigen context bij dreigende uithuisplaatsing*. Omzendbrief Opgroeien.
- Vlaamse Overheid (2021). *Tijdelijke uitbreiding dienstverlening gericht op het creëren van veiligheid in een context bij dreigende uithuisplaatsing*. Omzendbrief Opgroeien.
- Widom, C. S., Czaja, S. J., & DuMont, K. A. (2015). *Intergenerational transmission of child abuse and neglect: Real or detection bias?*. *Science*, 347(6229), 1480-1485.
- Williams, N. J., & Glisson, C. (2014). Testing a theory of organizational culture, climate and youth outcomes in child welfare systems: A United States national study. *Child abuse & neglect*, 38(4), 757-767.

Bijlages

Bijlage 1. Handleiding dashboard

Bijlage 2. Draaiboek focusgroep

Bijlage 3. Voorbereiding focusgroep analyses Limesurvey

Bijlage 4. Interviewleiddraad casestudies

Bijlage 1. Handleiding Dashboard

Elementen	wat	hoe
Startdatum traject	Startdatum traject bij contextbegeleiding versus bij consultant	datum
Typering casus	Over welk zorgthema gaat het: geef het hoofdthema aan: emotionele misbruik (EM), fysiek misbruik (FM), seksueel misbruik (SM), verwaarlozing (V) en intrafamiliaal geweld (IFG)	parameter
Mapping intern	Mapping= de analyse van de verzamelde informatie over de zorgen, wat er goed gaat en wat er moet gebeuren.. <i>We vullen hier eerste datum in.</i>	Indien ja: Datum of nee
Mapping met familie	Eerste datum van gesprek met ouders (= mogelijks gelijk aan datum intake met de ouders en jongere als daar bovenstaande wordt besproken)	Indien ja: Datum of nee
3 huizen	Datum van het gesprek waarin de 3 huizen besproken wordt met de ouders	Indien ja: Datum of nee
gevaarsboodschap	Datum waarop gevaarsboodschap is gedeeld met gezin	Indien ja: Datum of nee
veiligheidsdoel	Datum waarop veiligheidsdoel is gedeeld met het gezin.	Indien ja: Datum of nee
Netwerk met aantal	Aantal betrokken netwerkpersonen (niet professioneel!) op een bepaald moment	Aantal personen
Netwerkberaden	aantal netwerkberaden	aantal netwerkberaden
Veiligheidsschaal	<i>Datum waarop Veiligheidsschaal voorgelegd is aan het gezin en netwerk en iedereen heeft ingeschaald</i>	<i>Indien ja: Datum of nee</i>
Traject	Datum opmaak/delen van tijdslijn met gezin	Indien ja: Datum of nee
W&P	Datum waarop W&P voorgelezen werd aan de kinderen en netwerk	Indien ja: Datum of nee
Veiligheidsplan volwassenen	Datum waarop het plan klaar is.	Indien ja: Datum of nee
Kindversie veiligheidsplan	Datum waarop het plan klaar is.	Indien ja: Datum of nee
Plan B	Van bij de start wordt er samen met het netwerk nagedacht over een plan voor wanneer het kind toch niet thuis zal kunnen blijven, waar deze zal opgevangen worden. Stel dat het netwerk hier nog niet klaar voor is en er is verblijf elders nodig, dan schakelt men een mogelijkheid van verblijf in. Aanduiden of plan b dat in werking treedt in het netwerk is of in een verblijfsmodule.	In netwerk of in module verblijf
Plan B in werking	Datum waarop plan B in werking moet treden	Indien ja: Datum of nee
Einddatum	Einddatum van de contextbegeleiding SofS	Indien ja: Datum of nee

Bijlage 2. Draaiboek Focusgroep

Tijdsplanning

10u00	Intro en kennismaking (20')
10u20	Leren (15')
10u35	Leiderschap (15')
10u50	Organisatorische afstemming (20')
11u10-11u20	Pauze (10')
11u20	Zinvol meten en monitoren (15')
11u35	Impact (20')
11u55	Finale reflectie en afronding (5')

Intro – dia 2

Focusgroepen zijn vooral bruikbaar voor de volgende doelen:

- Exploreren van verschillende ervaringen
- Opsporen van verbeterpunten
- Beleidsontwikkeling: doen we de juiste dingen?
- Evalueren van aanbod: doen we de juiste dingen en doen we de dingen goed?
- Verkenning bij het uitbreiden van diensten: hoe gaan we het doen?
- Uittesten en ontwerpen van een nieuw aanbod

“A focus group is a research method that brings together a small group of people to answer questions in a moderated setting. The group is chosen due to predefined traits (i.e. local professionals who have experience in working with migrants who use drugs), and the questions are designed to shed light on a topic of interest.”

Intro – dia 3

Kan u schetsen hoe de implementatie van de module contextbegeleiding SofS in uw organisatie verloopt? Wat waren de eerste stappen? Voelde u draagvlak voor de module? Wat is uw rol in de implementatie?

Hoe wordt de toeleiding naar de module georganiseerd? Kan u verduidelijken wanneer er wel/niet ‘gekozen’ wordt om met deze module aan de slag te gaan? Aan welke inclusiecriteria / ‘voorwaarden’ dienen er voldaan te zijn? Heeft u zicht op het aantal aanvragen t.o.v. het aantal dat opstart?

Nog geen houding of mening over implementatie bevragen.

Intro – dia 4

Geef aan dat jij als gespreksleider de tijd bewaakt en er voor zorgt dat iedereen aan de beurt komt. Maak afspraken (of spreek regels af) voor de bijeenkomst, bijvoorbeeld niet door elkaar praten, met

respect naar elkaar luisteren, de informatie strikt vertrouwelijk behandelen. Leg uit dat alle ervaringen, meningen en ideeën even belangrijk zijn en dat de deelnemers het niet met elkaar eens hoeven te worden.

Verdiepende vragen:

Wat bedoelt u met ...?

- Dat is interessant. Kunt u daar meer over vertellen?
- Kunt u een voorbeeld noemen van wat u bedoelt?
- Wat maakt dat u dat zo voelt?
- Ik begrijp het niet helemaal. Kunt u het uitleggen?
- Is dat belangrijk voor u?

Gelieve volgende schaalvragen te scoren op een schaal van 1 tot 10.	Score 1 – 10 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst
1. Leren	
<i>Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate hebt u het gevoel dat er voldoende ...</i>	
1a. ... trainings- en opleidingsmomenten zijn om de SofS-benaderingswijze ten gronde te begrijpen en er mee aan de slag te gaan?	
Hoe wordt u/uw collega's opgeleid om gezinnen binnen de module te ondersteunen? Volgde u een SofS-training? Zo, ja welke? Wat wordt er van u/ uw collega's verwacht qua opleiding/bijscholing? Welke opleidingen, trainingen zijn voorhanden binnen de organisatie? Is dit voldoende/toereikend? (cf., leercyclus10%)	
1b. ... interne leermomenten (bv. casusbesprekingen en intervisiemomenten) zijn, waarbij goede praktijken worden gedeeld in het team?	
Intervisie, supervisie	
1c. ... leermomenten buiten de organisatie (bv. leercasus, evaluatiegroep, de Vlaamse forumgroep) zijn, waarbij u leert over hoe de implementatie over de verschillende regio's vorm krijgt?	
Maakt u deel uit van de evaluatie groep/ Vlaamse forum groep/leercasus? Kan u de werking van deze groepen beschrijven? Wat is uw rol hierin? Hoe ervaart u deze manier van werken? Wat vindt u ondersteunend? Wat loopt minder goed? Worden <i>good practices</i> gedeeld? Zo ja, op welke manier? Zijn er andere vormen van coaching of supervisie, hoe ervaart u deze? (cf., leercyclus 20%)	
1d. ... leermomenten zijn waarop u samen met uw collega('s) leert in de praktijk, door bv. samen een netwerkoeverleg voor te zitten, een intervisiegesprek te coachen?	
In welke mate ondersteunt u zelf gezinnen binnen de module? Hebt u hierin ondersteuning van collega's (cf., samen doen)? (cf., leercyclus 70%)	

2. Leiderschap	
<i>Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ...</i>	
2a. ... is uw leidinggevende geëngageerd om de implementatie van de module contextbegeleiding SofS vorm te geven en voelt u zich hierdoor geïnspireerd en gestimuleerd?	
Hoe wordt u ondersteund om met de module aan de slag te gaan? Hoe ervaart u de ondersteuning van uw leidinggevende? (cf., stimulerend, inspirerend en ondersteunend leiderschap, parallelle processen, gedeelde verantwoordelijkheid)	
2b. ... ervaart u de manier waarop uw leidinggevende u benadert als een voorbeeld van hoe u zelf gezinnen benadert/zou willen benaderen?	
Parallelle processen op diverse niveaus	
2c. ... wordt de SofS-visie gedragen door de gehele organisatie?	
In welke mate heeft u het gevoel dat de SofS-visie gedragen wordt binnen de organisatie / door uw leidinggevende / binnen uw team?	
2d. ... ervaart u een veilig en ondersteunend werkklimaat, waar twijfels bespreekbaar zijn, collega's zich kwetsbaar durven opstellen en u ondersteuning ervaart in moeilijke situaties?	
Ervaat u een voldoende veilig en ondersteunend klimaat om met de module aan de slag te gaan? Wat ervaart u als positief? Waar liggen er werkpunten? Zijn onzekerheden, twijfels, angsten bespreekbaar? Ervaart u voldoende ondersteuning van collega's bij moeilijke situaties, conflicten, twijfels? Heeft u het gevoel dat uw leidinggevende zich kwetsbaar kan opstellen – in een lerende houding staat – bereid is om mee in de modder te staan?	
Mijn directe leidinggevende maakt zijn/haar werk zichtbaar en transparant voor collega's en deelt zijn/haar vaardigheden en expertise met collega's Mijn direct leidinggevende neemt voldoende initiatief om zich verder te ontwikkelen in de SofS-benaderingswijze door deelname aan SofS-training, conferenties, overlegfora, supervisie, intervisie Mijn direct leidinggevende staat dicht bij de praktijk en weet wat er leeft bij praktijkwerkers, ouders en kinderen/jongeren Mijn direct leidinggevende biedt duidelijke sturing wanneer nodig en geeft duidelijke richtlijnen mee over onze kerntaken als organisatie Mijn direct leidinggevende benadert me op een kracht- en oplossingsgerichte manier. Deze benadering helpt me om te zien hoe ik zelf gezinnen wil begeleiden Mijn direct leidinggevende steunt mij wanneer ik onder druk sta, er zich een crisis voordoet of als ik moeilijke beslissingen moet nemen	

3. Organisatorische afstemming	
--------------------------------	--

<i>Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ...</i>	
3a. ... is er volgens u sprake van een sterk partnerschap tussen contextbegeleiding en consulenten, waarbij er een gemeenschappelijke taal en visie is, er duidelijke en haalbare verwachtingen zijn en ieders takenpakket en rolverdeling duidelijk is?	
Professionele partners (aanmelders, jeugdrechters, hulp- en dienstverleners) worden op verschillende niveaus (lokaal/regio/Vlaams) voldoende geïnformeerd en betrokken, om zo samen invulling te geven aan een vernieuwde samenwerking binnen de jeugdhulp Hoe ervaart u de samenwerking met consulenten/contextbegeleiders binnen de module? Wat wordt er minimaal aangeleverd door de consulent/contextbegeleider? Wat zijn de volgende stappen? In welke mate heeft u het gevoel dat de module bijdraagt aan: een gemeenschappelijke en gedragen taal en visie; duidelijke én haalbare verwachtingen van de verschillende betrokken actoren m.b.t. het takenpakket en rolverdeling (is er bv. een draaiboek? Wie doet wat?); respect voor ieders mandaat, draagkracht en expertise; transparantie in communicatie (op individueel, team- en organisatieniveau)? Welke randvoorwaarden zijn er volgens u om een sterk partnerschap (verder) uit te bouwen (cf., Charter vernieuwd partnerschap)? Hoe verloopt de samenwerking met consulenten/contextbegeleiders wanneer plan b/tijdelijk uit huis/verblijf nodig is?	
3b. ... heeft u het gevoel dat de werkprocessen (bv. teamvergadering, ICT-systeem, formulieren) in uw organisatie gestroomlijnd zijn met de SofS-praktijk?	
Het huidige ICT-systeem binnen de organisatie is voldoende afgestemd op de SofS-benaderingswijze, bv. registratie van drie-kolommenmodel/assessment, template voor veiligheidsplanning	
3c. ... dragen (regionale) fora (bv. Vlaamse forumgroep, evaluatiegroep) er toe bij dat de implementatie van de module contextbegeleiding SofS samen (beleid en praktijk, diverse regio's) vormgegeven wordt?	
Evaluatiegroep, leercasus, Vlaamse forumgroep: bent u op de hoogte van de functie en werking? Vindt u deze nuttig? Zijn er volgens u voldoende (regionale) fora om de implementatie te bespreken? Wat is er volgens u nog nodig?	
4. Zinvol meten en monitoren	
<i>Op een schaal van 1 tot 10... In welke mate ...</i>	
4a. ... is het voor u duidelijk welke doelstellingen/uitkomsten de organisatie nastreeft met de implementatie van de module contextbegeleiding SofS?	
4b. ... heeft u het gevoel dat de kwaliteit en impact van uw werk op een kwaliteitsvolle en betekenisvolle manier wordt gemeten en gemonitord (bv. via dashboard, case audit, feedbacklus)?	

Welke uitkomsten vindt u betekenisvol om na te streven binnen de module? Wanneer spreekt u over een 'succesvol' traject binnen de module? In welke mate probeert uw organisatie / uw team zich te krijgen op deze uitkomsten? Welke zaken worden er geregistreerd (cf., kwantitatieve opvolging, bv. via DICT en dashboard) en bevraagd aan het cliëntsysteem / collega's (cf., kwalitatieve bevraging via feedbacklussen, waarderende interviews, case audits)? Op welke manier wordt dit gemonitord? Vindt u de registratie/monitoring betekenisvol / sluitend op uw praktijk? Vindt u het gemakkelijk en nuttig om gegevens te registreren in DICT en via het dashboard?	
4c. ... is het voor u duidelijk hoe de module contextbegeleiding SofS zich verhoudt t.o.v. andere modules binnen de organisatie (bv. reguliere contextbegeleiding)?	
IMPACT - Waar maakt de module voor u het verschil? Waar situeert zich dit verschil precies? - Welke veranderingen/impact ziet u op organisatieniveau (cf., organisatie klimaat, minder verwijzingen, minder uithuisplaatsingen, minder heropening van dossiers, 'snellere' afhandeling van cases, sterker partnerschap met partnerorganisaties, houding leidinggevenden/ directie, afstemming ICT-systeem,...)? - Welke veranderingen/impact ziet u momenteel op teamniveau (cf., job tevredenheid, caseload, professionele identiteit, verwarring door verschillende kaders, basishouding van uzelf/ collega's,...)? - Welke veranderingen/impact ziet u momenteel in het werk met gezinnen (cf., meer regie/duidelijkheid/gevoel van betrokkenheid bij gezinnen, meer verantwoordelijkheid, 'parental empowerment', gedeelde besluitvorming, omgaan met complicerende factoren, duurzaam netwerk,...)?	
Finale reflectie	
Hoe ervaart u de <u>globale implementatie</u> van de module contextbegeleiding SofS in uw organisatie? 1 = de implementatie is nog maar net gestart / er zijn veel werkpunten 10 = de implementatie is in alle lagen van de werking doorgevloeid / er zijn amper werkpunten	
In welke mate hebt u het gevoel dat SofS momenteel geïmplementeerd is als een volledige benadering die doorgloeit in alle niveaus van de organisatie? Gelieve een score te geven op 10, waarbij 10 betekent dat SofS volledig is geïmplementeerd (kenmerken = het personeel is grondig bekend met SofS en werkt ermee; supervisie vindt plaats en is afgestemd op SofS; beleid, procedures en formulieren zijn afgestemd en gestroomlijnd op de praktijk van SofS; coachen en leiden gebeurt op manieren die in overeenstemming zijn met de SofS-benadering) 1 betekent dat de SofS-implementatie net begonnen is (kenmerken = er is getraind; je ziet een deel van SofS in de praktijk; meestal denken medewerkers dat ze gevraagd worden iets extra's te doen; medewerkers wachten gewoon tot SofS verdwijnt).	

Bijlage 3. Focusgroep – online survey via Limesurvey

Gelieve volgende schaalvragen te scoren op een schaal van 1 tot 10.

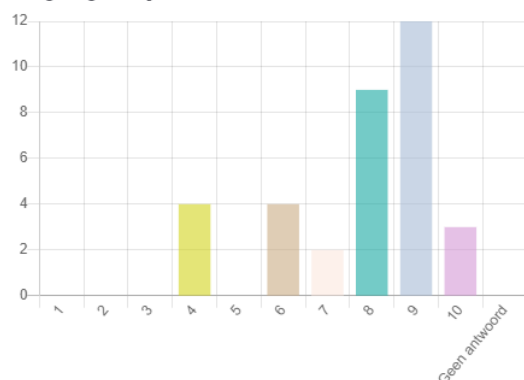
Score 1 – 10? 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst, 10: helemaal wel / gewenste uitkomst

1. Leren

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate hebt u het gevoel dat er voldoende ...

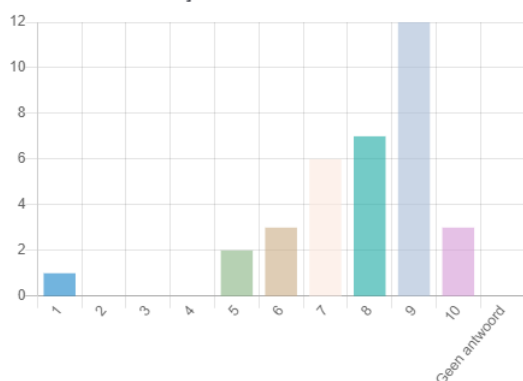
1a. ... trainings- en opleidingsmomenten zijn om de SofS-benaderingswijze ten gronde te begrijpen en er mee aan de slag te gaan?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate hebt u het gevoel dat er voldoende ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst [... trainings- en opleidingsmomenten zijn om de SofS-benaderingswijze ten gronde te begrijpen en er mee aan de slag te gaan?]

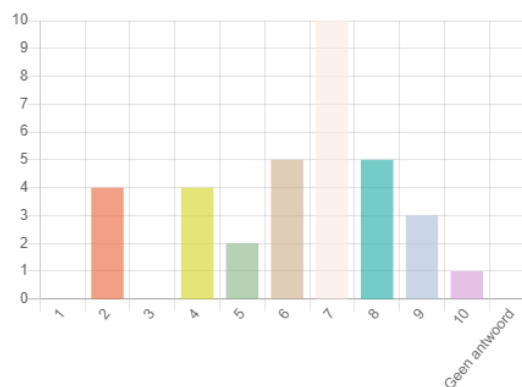
1b. ... interne leermomenten (bv. casusbesprekingen en intervisiemomenten) zijn, waarbij goede praktijken worden gedeeld in het team?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate hebt u het gevoel dat er voldoende ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst [... interne leermomenten (bv. casusbesprekingen en intervisiemomenten) zijn, waarbij goede praktijken worden gedeeld in het team?]

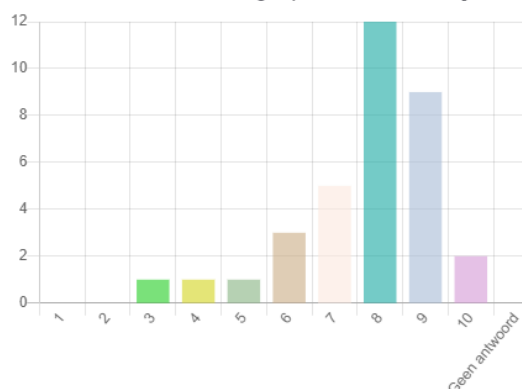
1c. ... leermomenten buiten de organisatie (bv. leercasus, evaluatiegroep, de Vlaamse forumgroep) zijn, waarbij u leert over hoe de implementatie over de verschillende regio's vorm krijgt?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate hebt u het gevoel dat er voldoende ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst [... leermomenten buiten de organisatie (bv. leercasus, evaluatiegroep, de Vlaamse forumgroep) zijn, waarbij u leert over hoe de implementatie over de verschillende regio's vorm krijgt?]

1d. ... leermomenten zijn waarop u samen met uw collega(s) leert in de praktijk, door bv. samen een netwerkoverleg voor te zitten, een intervisiegesprek te coachen?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate hebt u het gevoel dat er voldoende ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst [... leermomenten zijn waarop u samen met uw collega(s) leert in de praktijk, door bv. samen een netwerkoverleg voor te zitten, een intervisiegesprek te coachen?]

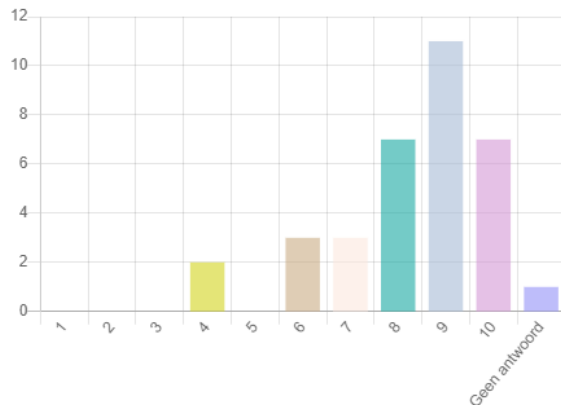

2. Leiderschap

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ...

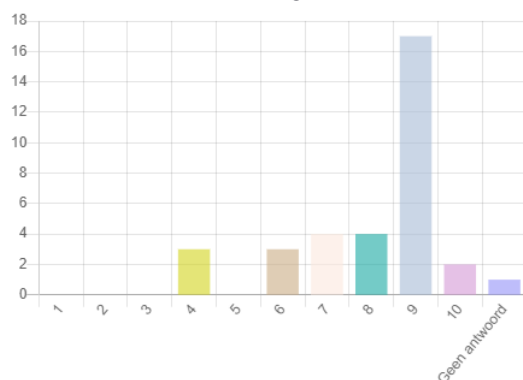
2a. ... is uw leidinggevende geëngageerd om de implementatie van de module contextbegeleiding SofS vorm te geven en voelt u zich hierdoor geïnspireerd en gestimuleerd?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst
[... is uw leidinggevende geëngageerd om de implementatie van de module CB SofS vorm te geven en voelt u zich hierdoor geïnspireerd en gestimuleerd?]

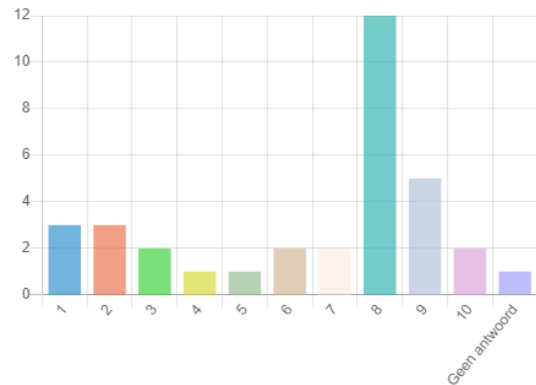
2b. ... ervaart u de manier waarop uw leidinggevende u benadert als een voorbeeld van hoe u zelf gezinnen benadert/zou willen benaderen?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst
[... ervaart u de manier waarop uw leidinggevende u benadert als een voorbeeld van hoe u zelf gezinnen benadert/zou willen benaderen?]

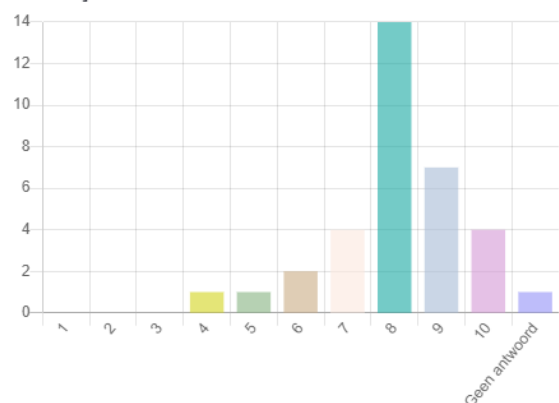
2c. ... wordt de SofS-visie gedragen door de gehele organisatie?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst
[... wordt de SofS-visie gedragen door de gehele organisatie?]

2d. ... ervaart u een veilig en ondersteunend werkklimaat, waar twijfels bespreekbaar zijn, collega's zich kwetsbaar durven opstellen en u ondersteuning ervaart in moeilijke situaties?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst
[... ervaart u een veilig en ondersteunend werkklimaat, waar twijfels bespreekbaar zijn, collega's zich kwetsbaar durven opstellen en u ondersteuning ervaart in moeilijke situaties?]

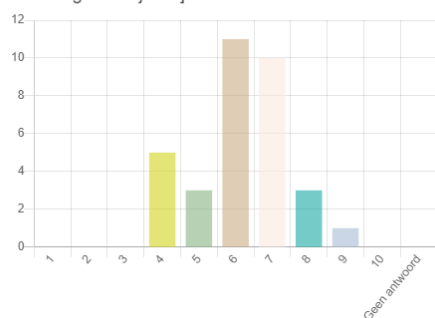
3. Organisatorische afstemming

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ...

3a. ... is er volgens u sprake van een sterk partnerschap tussen contextbegeleiding en consulenten, waarbij er een gemeenschappelijke taal en visie is, er duidelijke en haalbare verwachtingen zijn en ieders takenpakket en rolverdeling duidelijk is?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst

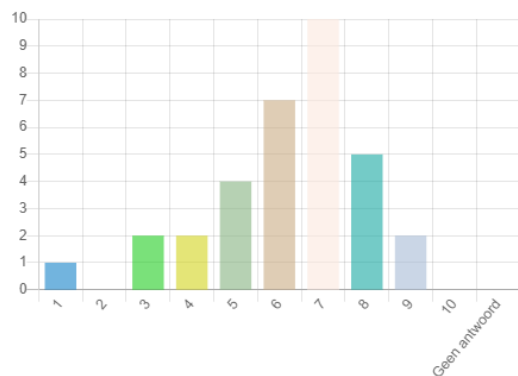
[... Is er volgens u sprake van een sterk partnerschap tussen contextbegeleiding en consulenten, waarbij er een gemeenschappelijke taal en visie is, er duidelijke en haalbare verwachtingen zijn en ieders takenpakket en rolverdeling duidelijk is?]

3b. ... heeft u het gevoel dat de werkprocessen (bv. teamvergadering, ICT-systeem, formulieren) in uw organisatie gestroomlijnd zijn met de SofS-praktijk?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst

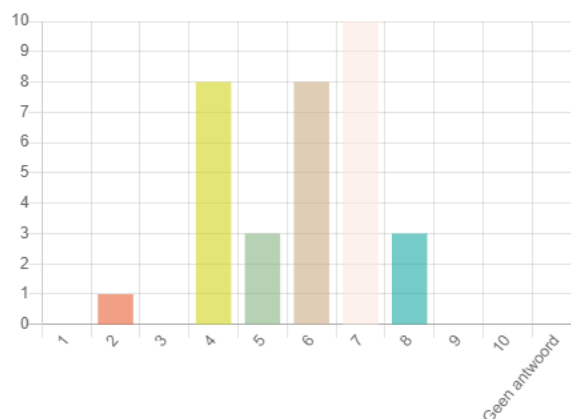
[... heeft u het gevoel dat de werkprocessen (bv. teamvergadering, ICT-systeem, formulieren) in uw organisatie gestroomlijnd zijn met de SofS-praktijk?]

3c. ... dragen (regionale) fora (bv. Vlaamse forumgroep, evaluatiegroep) er toe bij dat de implementatie van de module contextbegeleiding SofS samen (beleid en praktijk, diverse regio's) vormgeven wordt?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst

[... dragen (regionale) fora (bv. Vlaamse forumgroep, evaluatiegroep) er toe bij dat de implementatie van de module CB SofS samen (beleid en praktijk, diverse regio's) vormgeven wordt?]

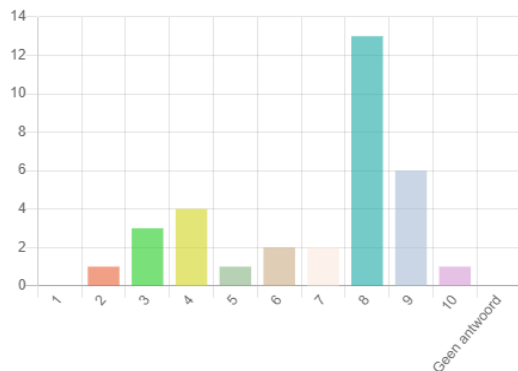
4. Zinvol meten en monitoren

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ...

4a. ... is het voor u duidelijk welke doelstellingen/uitkomsten de organisatie nastreeft met de implementatie van de module contextbegeleiding SofS?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst

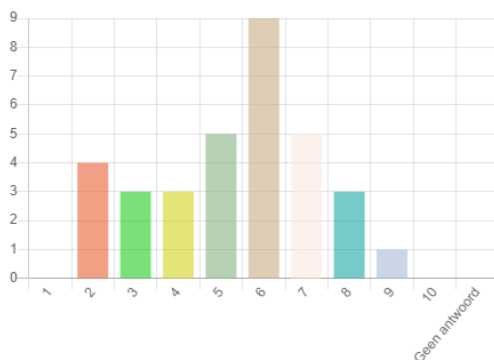
[... is het voor u duidelijk welke doelstellingen/uitkomsten de organisatie nastreeft met de implementatie van de module CB SofS?]

4b. ... heeft u het gevoel dat de kwaliteit en impact van uw werk op een kwaliteitsvolle en betekenisvolle manier wordt gemeten en gemonitord (bv. via dashboard, case audit, feedbacklus)?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst

[... heeft u het gevoel dat de kwaliteit en impact van uw werk op een kwaliteitsvolle en betekenisvolle manier wordt gemeten en gemonitord (bv. via dashboard, case audit, feedbacklus)?]

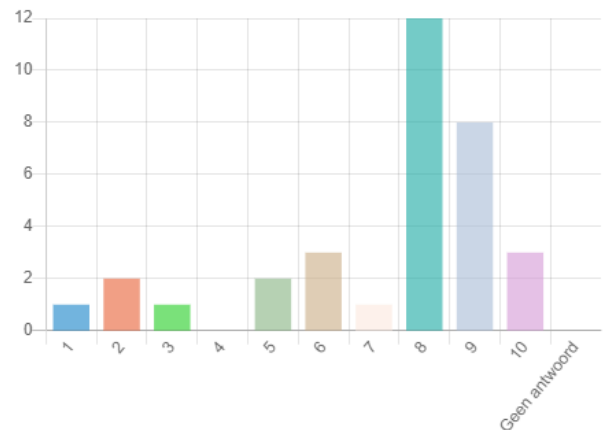

4c. ... is het voor u duidelijk hoe de module contextbegeleiding SofS zich verhoudt t.o.v. andere

modules binnen de organisatie (bv. reguliere contextbegeleiding)?

Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate ... 1: helemaal niet / ongewenste uitkomst 10: helemaal wel / gewenste uitkomst

[... is het voor u duidelijk hoe de module CB SofS zich verhoudt t.o.v. andere modules binnen de organisatie (bv. reguliere CB)?]

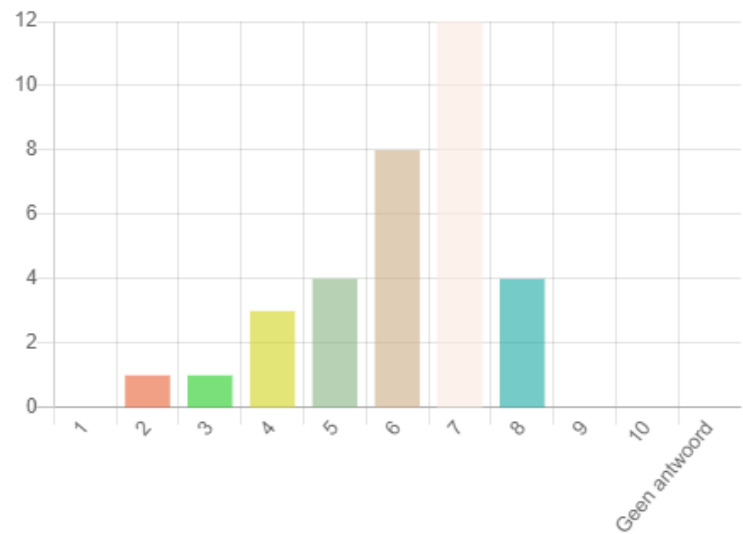
Finale reflectie

Hoe ervaart u de globale implementatie van de module contextbegeleiding SofS in uw organisatie?

1 = de implementatie is nog maar net gestart / er zijn veel werkpunten

10 = de implementatie is in alle lagen van de werking doorgevloed / er zijn amper werkpunten

Op een schaal van 1 tot 10, hoe ervaart u de globale implementatie van de module CB SofS?

Bijlage 4. Interviewleidraad casestudies

Bijlage 4a Interviewleidraad individueel gesprek met minderjarige (6-17 jaar)

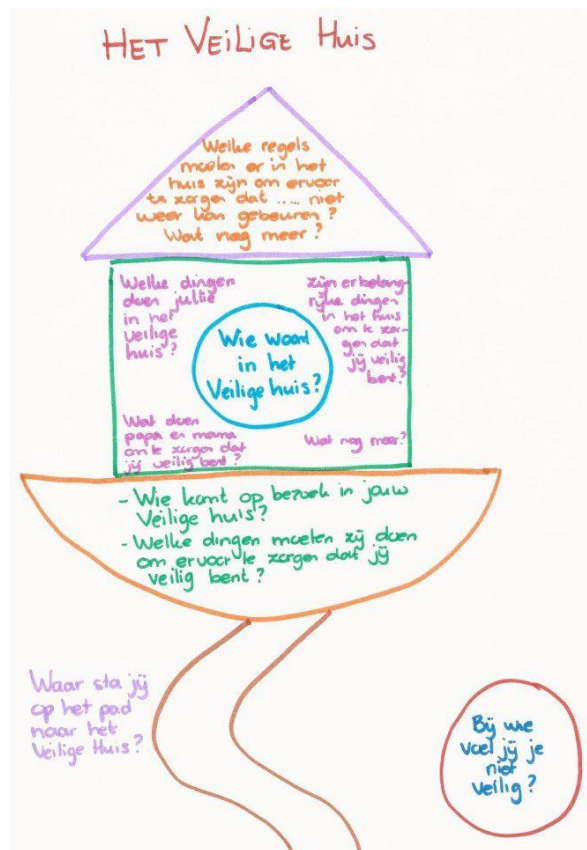
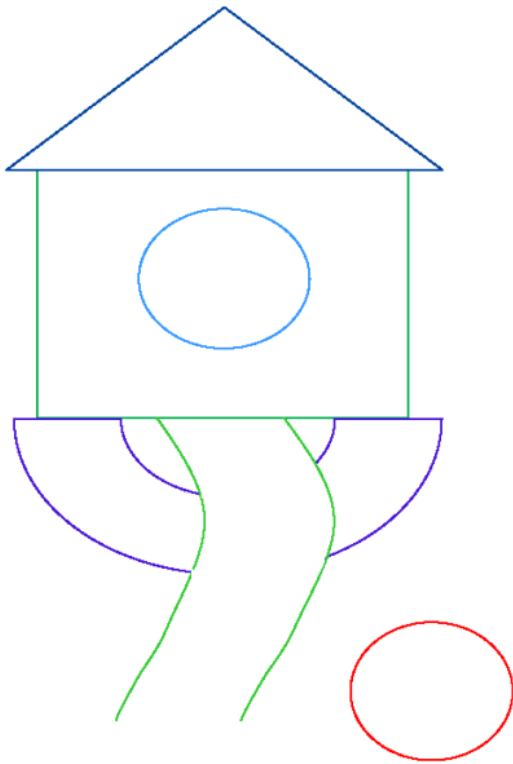
- Kennismaking, overlopen informatieblad onderzoek en toestemmingsformulier
- Minderjarige krijgt de keuze om ouder/voogd te laten aansluiten bij het interview. Ter ondersteuning bij de vragen toont de onderzoeker tekeningen of afbeeldingen, afgestemd op de leeftijd van de minderjarige.
- De minderjarige zal voorafgaand aan het interview er ook aan herinnerd worden dat de ouder(s)/voogd de toestemming gegeven aan de onderzoeker om met de minderjarige in gesprek te gaan over het gelopen traject en de betrokken actoren en wat daarbij goed of minder goed gelopen is (bv., *“Je ouder/voogd weet dat ik jou het komende halfuurtje enkele vragen zal stellen en zij vinden dat ook goed, zij zijn daarmee akkoord, je mag je van je ouder/voogd dus vrij voelen om te vertellen wat je zelf wil vertellen, hoe je het traject ervaren hebt, hoe jij je bij een bepaalde persoon of situatie gevoeld hebt,...”*). Bovendien zal de onderzoeker de ouder/voogd en minderjarige er op attent maken dat ze de keuze hebben om hun ervaringen bij het interview of wat er aan bod is gekomen onderling te bespreken na afloop van het interview.
- Duiding over traject: *“In (periode) hebben (naam consulent en contextbegeleider) jouw mama/papa/voogd proberen helpen om er voor te zorgen dat jij veilig kon opgroeien. Je bent toen in (naam voorziening) gaan wonen/hebt toen bij (naam familie) gewoond/ (naam contextbegeleider) kwam toen bij jullie thuis om een aantal afspraken te maken. Samen met (naam consulent en contextbegeleider) hebben je ouder/voogd een aantal afspraken gemaakt over hoe jij kan opgroeien op een plaats die goed en veilig voelt en welke mensen daarbij belangrijk zijn. Vandaag wil ik graag met jou praten over hoe jij dit ervaren hebt.*
- Vragen interview:
 - Is het voor jou duidelijk wie (naam consulent en contextbegeleider) zijn? Waarom zij contact hebben met jou en je mama/papa/voogd? Hoe heeft (naam consulent/contextbegeleider) dat aan jou uitgelegd? Heeft jouw mama/papa/voogd of (naam consulent) bv. voor jou een woord- en beeldverhaal gemaakt? Hoe was dat voor jou? Wat vond je daar leuk en minder leuk aan?
 - Als je (naam consulent/contextbegeleider) zag, waarover hebben jullie dan gepraat? Hoe was dat voor jou? Waren er dan andere mensen bij?
 - Heb je het gevoel dat je mee mag kiezen over wat er met jou gebeurt / gebeurd is? Werd er voldoende naar jou geluisterd? Werd er rekening gehouden met wat je vertelde? Toen (naam consulent/contextbegeleider) bij jou thuis kwam / je bij (naam familie/ ander natuurlijk netwerk/ in de voorziening) woonde, hoe was dit voor jou?

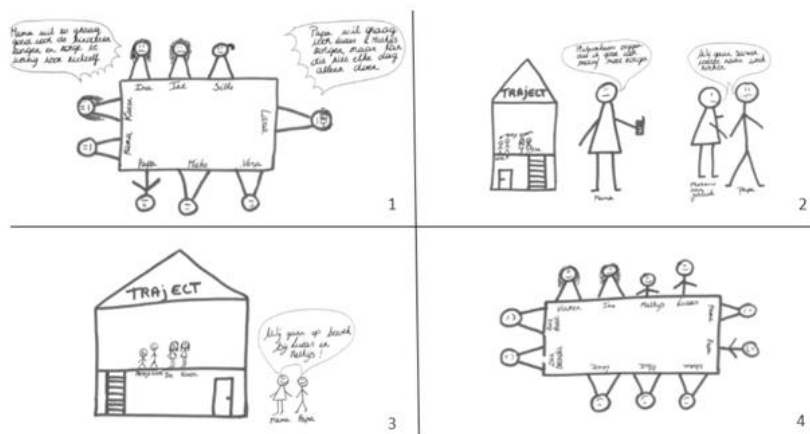
Was het duidelijk voor jou waarom die beslissing werd genomen? Heb je daar zelf iets kunnen in beslissen?

- Zijn er andere mensen die weten wat er gebeurd is, bv. iemand van je familie, een buur, een leerkracht? Heb je met hen kunnen praten over hoe je je voelt en wat er gebeurt / gebeurd is? Praat je hier nog steeds over? Wie is hier dan allemaal bij?
- Heb je samen met (naam consulent/contextbegeleider) de 3 huisjes - tovenaars - het veilige huis ingevuld/getekend? Hoe was dat voor jou? Wat vond je daar leuk en minder leuk aan? Heb je het samen met de consulent/contextbegeleider gehad over een (veiligheids)plan? Was het duidelijk voor jou wat dit is? Was het duidelijk voor jou wat er ging gebeuren als je niet meer bij je mama/papa/voogd kon blijven?
- Kan je iets vertellen over jouw band met (naam consulent/contextbegeleider)? Heb je het gevoel dat (naam consulent/contextbegeleider) jou goed kent? Waarom vind je van wel/niet? Heb je het gevoel dat je alles kan vertellen aan (naam consulent/contextbegeleider)? Als er dingen zijn waarmee je zit of zorgen hebt, kan je dat dan vertellen aan (naam consulent/contextbegeleider)? Wanneer heb je dat eens gedaan? Hoe was dat voor jou?
- Heb je het gevoel dat (naam consulent/contextbegeleider) jou/jouw mama/papa/voogd ondersteund heeft? Hoe heeft hij/zij dat dan gedaan? Heb je het gevoel dat (naam consulent/contextbegeleider) goed naar jou luistert/heeft geluisterd? Hoe heeft zij/hij dat dan gedaan?
- Was het duidelijk voor jou wat er nodig was zodat (naam consulent/contextbegeleider) niet meer zouden langs komen? (indien afgerond traject) Hoe was het voor jou toen (naam consulent/contextbegeleider) niet meer langskwamen? Kan je nu bij iemand terecht als je je ergens zorgen over maakt?
- Wat vond je minder leuk? Wat had er anders kunnen lopen? Heb je nog tips voor (naam consulent/contextbegeleider)? Wat zou je anders willen in hoe zij/hij met jou omgaat?
- Zijn er nog andere zaken die je wil meegeven, bv. dingen waarover we nog niet gesproken hebben? Of heb je nog vragen voor mij, dingen die je niet goed begrijpt?

'VEILIGE HUIS' van

- Bij kleinere kinderen of wanneer het gesprek moeizaam verloopt, vraagt de onderzoeker aan het kind om onderstaande smileys in te kleuren (gebaseerd op instrument ontwikkeld door Elia 'kind/jongere feedback als maatstaf voor praktijkdiepte', zie Finan, Salveron & Bromfield, 2016).

De consulent heeft me geholpen	😊 😐 😞	Ja = 😊
De consulent kent mij	😊 😐 😞	Soms = 😐
De consulent luisterde naar mijn ideeën	😊 😐 😞	Nee = 😞
De consulent houdt rekening met hoe ik me voel	😊 😐 😞	
De consulent vindt dat ik belangrijk ben	😊 😐 😞	
De consulent houdt rekening met mij	😊 😐 😞	
Ik heb iets te zeggen over wat er met mij gebeurt	😊 😐 😞	
Ik kan met de consulent praten over mijn zorgen	😊 😐 😞	
De consulent luistert naar mij	😊 😐 😞	
De contextbegeleider heeft me geholpen	😊 😐 😞	
De contextbegeleider kent mij	😊 😐 😞	
De contextbegeleider luisterde naar mijn ideeën	😊 😐 😞	
De contextbegeleider houdt rekening met hoe ik me voel	😊 😐 😞	
De contextbegeleider vindt dat ik belangrijk ben	😊 😐 😞	
De contextbegeleider houdt rekening met mij	😊 😐 😞	
Ik heb iets te zeggen over wat er met mij gebeurt	😊 😐 😞	
Ik kan met de consulent praten over mijn zorgen	😊 😐 😞	
De contextbegeleider luistert naar mij	😊 😐 😞	

Bijlage 4b Interviewleidraad individueel gesprek met ouder(s) / voogd

- Kennismaking, overlopen informatieblad onderzoek en toestemmingsformulier
- De ouder/voogd werd eerder op de hoogte gebracht dat de onderzoeker enkel contact zal opnemen met andere betrokkenen na akkoord van de ouder(s)/voogd.
- Duiding over traject: “In (jaartal) was (naam consulent) uw consulent vanuit het OCJ/SDJ. De consulent heeft samen met u – en andere mensen rondom u – een aantal afspraken en plannen gemaakt om er voor te zorgen dat (naam minderjarige) veilig kan opgroeien en ontwikkelen. Zo bent u in contact gekomen met (naam contextbegeleider) en bent u samen een traject contextbegeleiding aangegaan. Vandaag wil ik graag met u praten over hoe dit traject gelopen is, hoe u zich daarbij voelde en wat voor u een verschil heeft gemaakt.”

Start traject:

- Kent u de term (contextbegeleiding) ‘Signs of safety’? Wat betekent dit voor u? Hoe ervaart u deze manier van werken?
- Kan u iets meer vertellen over hoe uw traject met (naam consulent en contextbegeleider) gestart is? Was het voor u duidelijk waarom zij betrokken werden?

Verdiepende vragen a.d.h.v. SofS-uitgangspunten:

Uitgangspunt 1: Kracht- en oplossingsgerichte basishouding

- Op welke manier werd u door de consulent/contextbegeleider benaderd (menselijke manier, respectvol, niet-oordelend, gelijkwaardig, waardierend)? Kan u de samenwerking/werkrelatie beschrijven?
- Kan u meer vertellen over wat (naam consulent) gedaan heeft en wat (naam contextbegeleider) (cf., rol- en taakverdeling)? Hoe heeft u de samenwerking met/tussen de consulent en de contextbegeleider ervaren (cf., respect voor ieders mandaat en expertise, duidelijke rolverdeling)?
- Impact: Op welke manier heeft het traject voor u een verschil gemaakt (cf., impact, uitkomstentabel)?
Hebt u het gevoel dat (naam consulent/contextbegeleider) u ondersteund heeft, hoe heeft hij/zij dat dan gedaan (cf., opnieuw hoop ervaren, vertrouwen in hulpverlening, kinderen opnieuw thuis,...)? Wat heeft voor u het meest geholpen?

Uitgangspunt 2: Krachtgerichte/ oplossingsgericht assessment en (veiligheids)planning

- Werd er in uw traject een veiligheidsplan opgemaakt? Op welke manier werd dit veiligheidsplan vorm gegeven (eigenaarschap bij ouders en netwerk), wie werd er

gehoord en betrokken? Hoe werd dit veiligheidsplan opgevolgd? Vond u deze manier van werken waardevol?

- Op welke manier was er aandacht voor de dingen die goed gaan in de zorg, veiligheid en welzijn van uw kind(eren)?
- Hebt u het gevoel dat de consulent eerlijk en duidelijk is/was over de zorgen die er waren in uw gezinssituatie? Op welke manier deed hij/zij dit?
- Was het voor u duidelijk wat er nodig was om het traject af te ronden? Wat de verwachtingen waren naar u, uw netwerk en andere hulpverleners?

Uitgangspunt 3: Het kind als actieve partner

- Op welke manier heeft de consulent/contextbegeleider uw kind(eren) betrokken (bv. via 3 huizen, veilige huis, tovenaars en fee)?
- Was het voor uw kind(eren) duidelijk wat er gebeurde in het gezin en waarom de consulent/ contextbegeleider betrokken is/was? Op welke manier heeft hij/zij dat gedaan (bv. via woord- en beeldverhaal)? Hoe hebt u dit ervaren?

Uitgangspunt 4: Het netwerk als actieve partner

- Op welke manier is er op zoek gegaan naar netwerk? Wat betekent dit netwerk voor u? Hoe heeft u de netwerkberaden ervaren? Wat liep goed en minder goed?
- Heeft u nog steeds contact met het netwerk? Heeft u het gevoel dat uw netwerk stabiel en duurzaam is, dat u nog lang op hen kan rekenen?
- Wat heeft voor u het meest geholpen in de ondersteuning van uw netwerk?
- Waren er andere hulpverleningspartners betrokken? Hoe verliep deze samenwerking?

Impactbevraging

- Bevraging van vijf vooropgestelde impactindicatoren: heraanmelding (welke diensten momenteel betrokken), subjectief welbevinden van minderjarige; aantal betrokken netwerkfiguren; aantal betrokken professionals; evolutie in veiligheidsschaalvragen; wat er sprake van uithuisplaatsing (natuurlijk netwerk of verblijf).

Overig

- (indien afgerond traject) Hoe ervaren de u de afronding van het traject? Was het voor u duidelijk waarom er werd afgerond? Kan u ergens terecht indien u nieuwe zorgen heeft, wie er dan iets kan betekenen?

- Waarvoor is er volgens u in het traject te weinig aandacht geweest? Waarover bent u niet tevreden? Wat zou u graag anders zien in de toekomst?
- Wat zou er volgens u verschillend zijn geweest als er niet met SofS werd gewerkt?
- Zijn er nog andere zaken die u wil meegeven, bv. een thema dat nog niet aan bod is gekomen?
- Heeft u verder nog vragen of zijn er dingen onduidelijk?

Wanneer het gesprek moeizaam verloopt of de ouder/voogd dit verkiest, vraagt de onderzoeker aan de ouder/voogd om onderstaande survey in te vullen (gebaseerd op Ouder/familie feedback proces, Munro, Turnell & Murphy Child Protection Consultancy, 2019 April). Bij elk item zal de onderzoeker verder doorvragen waarom de ouder voor een bepaald antwoord kiest.

In welke mate heeft u het gevoel dat....	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Neutraal	Akkoord	Helemaal akkoord
De consulent/contextbegeleider luistert naar me op een manier die laat zien dat hij/zij me echt wil begrijpen	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider doet wat hij/zij zegt te zullen doen	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider merkt de dingen die goed gaan in de zorg, veiligheid en welzijn van mijn kind(eren) op	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider en ik komen overeen over wat de krachten zijn in mijn gezinssituatie	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider en ik komen overeen over wat de zorgen zijn in mijn gezinssituatie	O	O	O	O	O
Ik voel(de) me betrokken wanneer er plannen worden/werden gemaakt over wat er moest gebeuren	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider was eerlijk en duidelijk over de zorgen die er waren in mijn gezinssituatie	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider communiceerde duidelijke verwachtingen naar mij, mijn kind(eren), het netwerk, en andere hulpverleners over hoe de veilig van mijn kind(eren) gewaarborgd kan zijn	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider heeft tijd met mijn kind(eren) doorgebracht en heeft geluisterd naar wat ze zegt/zeggen over de zorgen en wat er moet gebeuren	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider heeft ervoor gezorgd dat mijn kind(eren) goed begrijpt/begrijpen wat er wordt gedaan om hen te helpen en wie daarin een rol speelt	O	O	O	O	O
De consulent/contextbegeleider vindt het belangrijk dat mijn kind(eren) veilig en geliefd opgroeien	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider heeft er voor gezorgd dat ik (opnieuw) hoop ervaar	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider heeft er voor gezorgd dat ik (opnieuw) vertrouwen kreeg in de hulpverlening	O	O	O	O	O
De consulent/ contextbegeleider heeft mij benadert op een menselijke manier	O	O	O	O	O

Bijlage 4c Interviewleidraad individueel gesprek met consulent / contextbegeleider

Een gelijkaardige interviewleidraad zal gebruikt worden wanneer een co-consulent of lid van de regionale staf geïnterviewd wordt.

- Kennismaking, overlopen informatieblad onderzoek en toestemmingsformulier
- Duiding over traject: “In (jaartal) was u als consulent/contextbegeleider betrokken in de casus over (casuscontext). Vandaag wil ik graag met u praten over hoe dit traject gelopen is en wat uw ervaringen zijn. Ik zal u vragen hoe u het partnerschap met de consulent/contextbegeleider ervaren heeft en hoe u en uw team tegemoet zijn gekomen aan de SofS-uitgangspunten.”
- Verloop traject
 - Zou u algemeen de casuscontext kunnen schetsen? Wanneer werd de casus aangemeld bij het en wat was het hoofdthema bij de aanmelding (bv., emotioneel misbruik, fysiek misbruik, seksueel misbruik, verwaarlozing, intra-familiaal geweld)? Wie zijn de betrokkenen in de casus? Wanneer werd de casus afgesloten en om welke reden? Wat wordt/werd er verwacht dat moet gebeuren zodat de casus wordt afgesloten? Wat zijn complicerende factoren in de casus?
 - Hoe ervaarde u de samenwerking met de consulent/de contextbegeleider (fase 0 overleg)? Wat liep er vlot in het partnerschap en wat ging moeilijk? Hoe werd ‘het wat’ en ‘de hoe’ bepaald? Was er duidelijkheid rond ieders rol en taak (cf., netwerk betrekken, netwerkberaden organiseren, minderjarige betrekken, veiligheidsplan opmaken en opvolgen,...)? Ervaarde u respect naar ieders positie en mandaat? Hebt u het gevoel dat u op eenzelfde lijn zit/zat, dat u hetzelfde doel voor ogen heeft/had, sprak u dezelfde taal?
 - Hebt u het gevoel dat u in dit traject de SofS-stappen hebt doorlopen en tegemoet bent gekomen aan de SofS-uitgangspunten? Waarom wel/niet?
 - Werden in het traject complicerende factoren benoemd? Zo ja, welke? Hoe bent u daarmee aan de slag gegaan?
- De verdere vragen van het interview zijn opgebouwd aan de hand van de SofS-uitgangspunten.

Uitgangspunt 1: Kracht- en oplossingsgerichte basishouding

- Op welke manier hebt u geprobeerd om goed te luisteren naar de ouder(s) en minderjarige(n)? Hebt u het gevoel dat u op een krachten- en oplossingsgerichte manier gewerkt hebt? Waarom wel/niet? Kan u een voorbeeld geven?

- Op welke manier hebt u bevraagd bij de ouder(s) hoe hij/zij uw ondersteuning heeft ervaren/ of ze zich voldoende gehoord/betrokken voelden (bv. via feedbackgesprek)?
- Impact: Hebt u het gevoel dat de ouder(s) en minderjarige(n) zich ondersteund voelden tijdens het traject? Waarom wel/niet? Hoe hebt u hiervoor gezorgd?
- Wat heeft voor u een verschil gemaakt in de samenwerking met de ouder(s) en minderjarige(n)?

Uitgangspunt 2: Krachtgerichte/ oplossingsgericht assessment en (veiligheids)planning

- Kan u beschrijven hoe u met het 3-kolommenmodel/assessment aan de slag bent gegaan? Op welke manier trachtte u voldoende aandacht te hebben voor de dingen die goed gaan en ook zorgen duidelijk en eerlijk te bespreken? Op welke manier heeft u duidelijk gemaakt waarom u betrokken was en wat er nodig was om niet meer betrokken te zijn?
- Kan u beschrijven hoe het (veiligheids)plan vorm kreeg? Wie nam hierin welke rol op? Hoe werd dit opgevolgd? Hebt u het gevoel dat de betrokkenen mee konden kiezen over de plannen die werden gemaakt om dingen te veranderen, dat ze hierin voldoende betrokken werden en eigenaarschap hadden?

Uitgangspunt 3: Het kind als actieve partner

- Op welke manier hebt u geluisterd naar de stem van de minderjarige(n) (bv. via 3 huizen, veilige huis, tovenaars en fee)? Op welke manier gaf u uitleg aan de minderjarige(n) over wat er gebeurde in het gezin en waarom een consulent / contextbegeleider betrokken was (bv. via woord- en beeldverhaal)?
- Op welke manier hebt u bevraagd bij de minderjarige(n) hoe hij/zij uw ondersteuning heeft ervaren/ of ze zich voldoende gehoord/betrokken voelden (bv. via feedbackgesprek)?

Uitgangspunt 4: Het netwerk als actieve partner

- Op welke manier bent u op zoek gegaan naar netwerk? Welke rol nam de ouder(s) hierin op?
- Heeft u netwerkberaden georganiseerd? Hoe hebt u deze ervaren? Wat ging goed en minder goed?
- Heeft u het gevoel dat het netwerk stabiel en duurzaam is?
- Waar is volgens u de aanwezigheid/betrokkenheid/ondersteuning van het netwerk het meest helpend geweest?

Impactbevraging

- Bevraging van vijf vooropgestelde impactindicatoren: heraanmelding (welke diensten momenteel betrokken), subjectief welbevinden van minderjarige; aantal betrokken netwerkfiguren; aantal betrokken professionelen; evolutie in veiligheidsschaalvragen; wat er sprake van uithuisplaatsing (natuurlijk netwerk of verblijf).

Overig

- Als u niet via de module contextbegeleiding SofS/ SofS-benadering zou werken, hoe zou uw aanpak er dan uitzien, wat zou u anders gedaan hebben?
- Hoe positief of negatief staat u in het algemeen tegenover de SofS-benaderingswijze? Wat zijn volgens u sterktes en werkpunten bij de benadering?
- In welke mate heeft u het gevoel dat de SofS-benadering doorgedrongen is in alle lagen van de organisatie? 'Hoe ver' staat de implementatie volgens u?
- Waarvoor is er volgens u in het traject te weinig aandacht geweest? Waarover bent u niet tevreden? Wat zou u graag anders zien in de toekomst?
- Zijn er nog andere zaken die u wil meegeven, bv. een thema dat nog niet aan bod is gekomen?
- Contact met ouders i.k.v. eventuele deelname aan onderzoek
- Heeft u verder nog vragen of zijn er dingen onduidelijk?